

Fekete István

Hajnal Badányban

FEKETE ISTVÁN MŰVE AZ IFJÚSÁGNAK
MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
GYŐRY MIKLÓS RAJZAIVAL
© Fekete István jogutódja, 1965

ISBN 963 11 2524 6

Tizenhárom éven felülieknek

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest

Felelős kiadó: Szilvász György igazgató

Alföldi Nyomda (583.66-15-1), Debrecen, 1981

Felelős vezető: Benkő István igazgató

Felelős szerkesztő: Fazekas László

Műszaki vezető: Haás Pál

Képszerkesztő: Diósi Katalin

Műszaki szerkesztő: Kellermann József

90000 példány. Terjedelem: 15,8 (A/5) ív. IF 4172

1.

Az erdőben a haldokló tél sóhajtott, az utakon langyos párák ringatták a tavaszt, és az égen, túl a tavaszon és télen, felhőselymek hamvában úszott a hold.

Valahol zavaros tajtékezéssel zúgott egy patak, és észak felé vándorló vadlibák kiáltottak valamit az ismeretlen vizeknek.

A föld keménysége engedett már. A réten a vakondtúrák szétmállottak, s az erdő nehéz párában lehelte ki magából az oldódó fagy hűvösségét.

A fákról nehéz cseppek koppantak az avarra, és a vastag levéltakaró felett kesernyés erjedésszag úszott; a nap déltájban melegen közel hajolt már az erdőhöz, és a verőfényben búgni kezdett egy vadgalamb – az első – a vén tölgy száraz ágán.

Amikor a galamb elhallgatott, nagy csend lett az erdőn. A felhők magasabban szálltak, a bokrok kinyújtózkodtak, s a fák tisztogatni kezdték magukat. Egy-egy korhadt ágat lelöktek magukról, és fagyos karjaikat hajladozva ringatták a napsugárban.

Csak a patak nem tisztult még le. Hideg volt, és a tél szennyét hordta már napok óta. A zúgónál mérges kavargással forgatott száraz ágat, madártollat, szalmacsomót, és vitte tovább, vagy kidobta a partra, mert tiszta szeretett volna lenni, mint az ég.

Az este még hűvös volt, de aztán délire fordult a szél, eltakarította a felhőket, és az erdő zugaiban hallani lehetett, mint roskadnak össze az utolsó hómaradványok.

A kiöntésekben vadkacsák aludtak fél lábon a vízben, és csak akkor kapták fel fejüket, ha gyanúsan nagyot loccsant a víz, mert vidra hajkurászta az ébredő halakat.

Később elült a szél, csak a patak zúgott tovább a csend mélyén, és úgy hallatszott, mintha nehéz lélegzéssel most ébredne fagyos álmából a föld.

Az erdő szélén egy róka ült, és vakogva kiabált a hold felé, de aztán

elhallgatott, és beinalt a sűrűbe, csak két szeme meredt az erdei útra.

– Mondtam, hogy éjszaka lesz, mire hazaérünk – dörmögött valaki.

– Nem baj.

– Bajnak nem baj, de nagy lesz a víz a gázlónál. A fene se ismeri ki magát ilyen gyatra holdvilágnál! Vagy süssön, vagy ne süssön.

– Majd én előremegyek.

– Én meg világga – dörmög az előbbi hang –, ha valami baja lesz. Majd megy a Pista...

– Megyek én – mondta az utolsó lovas –, nincs olyan sötét.

A zúgás egyre közeledett. A homályos estében megcsillant a patak vize, de partja már sötétbe veszett, és a lovak horkolva álltak meg előtte.

– Na, Pista!

A legény megveregette a lova nyakát.

– Fecske! – biztatta. – Fecske! – és a ló tapogatva ereszkedett a fekete vízbe.

– Mindjárt utánam! – szólt vissza a legény. – Erős a sodra.

A következő ló idegesen ugrott le a partról, a harmadik szorosan mögötte.

– Hová mégy te, Pista, már a csizmám szárán folyik be a víz!

– Itt kemény az alja. Odább kisebb a víz, de nagyobb a sár. Tudja a Fecske az utat...

– Na, jóra bíztuk magunkat...

– Ne beszéljen már annyit, Sáfár bácsi – szólalt meg most a középső lovas –, legalább amíg kimászunk.

– Jó, jó, én nem beszélek..., hű, az irgalmát, de kutya hideg!

A lovaknak már nyakig ért a víz, és a lovasok is derékig ültek benne, de Fecske kezdett kiemelkedni, és egy kis nekirugaszkodás után kint voltak a túlsó parton.

– Mondtam én – dörmögött újra az öregebb hang –, mondtam.

– Mély itt a zúgó? – vágott közbe a fiatalabb. – Különben majd holnap kijövök és megnézem.

– Hát én nem bánom, ha kijön, fiatal uram, de most már menjünk, mert

örökös nyavalyát kapunk. Egy kis forralt bor kell ilyenkor... Hogy a zúgó? Meghiszem azt! Akkora harcsát fogtak tavaly is benne, hogy két ember alig bírta.

Aztán ügetésbe dobbant a lovak lába, és a lovasokat elnyelte az erdő.

A patak pedig tajtékozva zúdult tovább hideg ágyában. A zúgó előtt meglódult, és kétembernyi magasságból csattogva dobta le magát az örvénybe, mintha nagy lépcsőről ugrott volna le. Az örvényben hörögve pergett a tajték, és szétcsapó vízcseppei megsimogatták az öreg kőrisfa ágait, amely száz éve ismerte már a patakot, de ilyen haragosnak még sose látta.

– Mi a baja az anyátoknak? – susogott a cseppeknek. – Nem tudjuk. Mióta megszorították a gátat felső folyásában, beszélni se lehet vele. Azt mondja, valami rosszat érez... Nem hallottál valamit, öreg kőris?

A kőris tűnődve meredt a sötétségbe.

– Valami van a levegőben, annyi bizonyos. Sok ember jár mostanában az erdőn. Magam is félek.

Ekkor egy bagoly szállt a kőrisfára, és huhogni kezdett a sötétségnek, hogy miért engedi az embert még éjjel is az erdőn bolyongani.

Mi jót hozhat az ember? Semmit. Lärmát; tüzet és bajt.

De a sötétség hallgatott.

Hallgatott az erdő is, és a magas ég hamvas ragyogásában némán villogtak a csillagok.

Hajnal felé köd szállt a rét fölé, és ekkor már csillapodott egy kicsit a patak, mert fölszakadt a föld fagya, és a szertecsatangoló vizek beszívárogtak ott, ahol voltak, és nem duzzasztották a folyók vizét.

A ködöt aztán szétverte a nap, és a délelőtti napsütésben egy kis méh dongta körül az öreg kőrist.

– Egy-két szál hóvirágot találtam csak, de hát ilyen szép időben ki alhatna tovább? – és leszállt a kőrisfára pihenni, mert szárnya erőtlen volt még, és az erős nap is vakította.

A kőris nem felelt. A patak partján hintó állt. A hintóban két ember. Egy fiatal és egy öreg. Az öreg csak bólongatott.

- A tied lesz, fiam, csak csináld.
- A víz: erő, édes bátyám. Külországban ilyen helyen mindenütt malmok kelepelnek, és pénzt is hoznak. Vámot. – Csináld meg, fiam.
- Út van már. De kell egy híd, a gázló helyére, feljebb pedig a gát. Ha ez az öreg fa útban lesz – kidobjuk...
- Ha lehet, ne bántsátok, fiam, az öreg fát..., magamat látom benne. ...de nem is lesz útban.
- Szép fa. Fiatalkoromban itt pihentünk meg vadászatok után. Nénéd is szerette...

Erre csend lett. Az öregember szemén emlékek borongtak, s a fiatal érezte, hogy valamikor majd ő is szereti a vén fát.

Sütött a nap. Az öreg kőris gyökereiből tavaszi nedvek húzódtak a korona felé, rügyei duzzadni kezdtek, és a vén fa tisztán érezte, hogy elmúlt valami baj. A felhők árnyék nélkül úsztak át felette, és a kis méh ott melengette szárnyait egyik ágán.

– Csak hóvirágot találtál, méhecske? Pedig virágzik már a som is a túlsó völgyben, és a mogyorónak is van már barkája...

A kis méh felzúdult a levegőbe.

– Látod, öreg kőris, milyen jó, hogy szólsz, de ilyenkor még olyan tehetetlen a méhek népe. Bennünk van még a tél..., se szemünk, se szárnyunk. De most sietek, szólok a többieknek... – Kanyarodott egyet a levegőben, és eltűnt a tavaszi erdő felett.

A hintó még ott állt az árokparton. A bőrülés átmelegedett a napon. A lovak orrlýuka kitágult, mert a zöld fű édes szaga bujkált a föld felett, a szerszámok csatja megvillant néha, és a kocsis arra gondolt, hogy ha meglesz a malom, beajánlja kisebbik fiát inasnak, mert a molnárság, az már mesterség.

A fiatalember vérében születő idők nyara lobogott, az öreg a tavasznak csak bársonyos melegét érezte.

- ... a csapodi malmot az csinálta... – Az a Trommer?
- Az. Azt mondják, érti a dolgát. – Elhívatom.
- Hívasd, fiam. Sáfár ismeri. Meg is alkuszik vele. Rábízhatod magad...

Na, menjünk, Józsi! Lépést.

A lovak felkapták fejüket, a hintó himbálódzva elfordult a víztől, csak keskeny csapája maradt az árokparton, mint hurkolódó furcsa jel, mellyel új napokat írnak a patak történetébe.

Délután a Fecske megint megúszta a vizet, és Pista lovász levelet vitt Trommernak, az ácsnak, hogy jöjjön a badányi kastélyba, mert nagyobb munkát kell kezdeni, amint jobban kinyílik a tavasz.

Trommer a konyha felől ment a kastélyba. Kalapját az egyik székre tette, húzott egyet a nadrágján, vörös harcsabajuszát széttörülte, és csak a szemével intett Lajosnak, az inasnak, aki földije volt.

– Malom – súgta Lajos. – A zúgónál. A fiatal nagyon akarja.

– Fiatal?

– Az örökös!

A vörös Trommer maga elé nézett.

– Nagyon akarja?

– Mindenáron.

– Akkor meglesz. Nagy munka, nagy munka, de hát itt van pénz...

Lajos csak a levegőbe legyintett, mutatva, hogy itt annyi a pénz...

– Búcsúkor majd nézz be, Lajos... – és megkopogtatta a pipázó ajtaját.

Bent már a kora tavaszi alkony nehéz barnulásába süllyedtek a bútorok, és csak a kandalló lángja táncolt ide-oda, szétsimogatva a meleget.

– Miről lenne szó, tekintetes uram? – Malmot akar a fiatalúr építeni.

– A mi vizünkön?

– Hát hol? Persze hogy itt.

Trommer előretolta egyik lábát, és a levegőbe nézett, mint aki gondosan végigfut a patak folyásán.

– Nem tudok alkalmas helyet. – A zúgónál.

– Lehetni éppen lehet, de hát... – és széttárta karjait, hogy ez bizony nehéz munka.

– Ha nem meri vállalni...

– Én ne merném?

– Ha fél tőle?

– Olyan nincs, tekintetes uram! Megcsinálom én, hogy csodájára járnak, de sok lesz a mellékes munka. Sok költség...

– Szóval vállalja?

– Vállalom. Mire bejön az ősz, örölni lehet rajta.

– Jól van, Trommer. A többit beszélje meg az ispán úrral. Várja már magát.

A testes ács nehézkesen meghajította magát, s a meghajlásban benne volt a lemondás is a könnyű üzletről.

A folyosón újra meghúzta nadrágját, fújt egyet, mint a bika, amikor viadalra készül, és benyitott Sáfár ispán irodájába.

Volt ebben az irodában kukoricacső, kitömött szalonka, vadászpuska, leveles dohány, két tucat pipa, csak éppen az írás hiányzott belőle, hacsak írásnak nem számítjuk a pörge fülű kalendáriumokat, melyek egyúttal az irodalmat is képviselték a poros polcokon.

– Jó estét, majszter úr – hát elfogadja azt a kis munkát?

– Nem kis munka az, ispán uram!... Nem bizony...

– Az a kis kotyogó malom?

– Nagy a víz. Nagy a sár. Cölöpök, minden...

– Hát, Trommer, ide hallgasson! – és Sáfár ispán kézbe vette Trommert. A vörös ács izzadt, és lépésről lépésre hátrált. Később már hadonászott. Néha rántott egyet a nadrágszíján, és ilyenkor új akadályok jutottak eszébe. Később járt már az idő, mire megegyeztek. Trommer kiballagott a konyhába, Sáfár pedig az urakhoz.

– Na, Sáfár?

Az ispán nagy vörös zsebkendővel megtörölte a homlokát.

– Kiizzasztott a vörös ács, de engem se gólya költött! Holnap kiválasztjuk a fát az erdőn, aztán kezdhetik a faragást. Trommer összeszedi embereit. Kőművest ő hoz. A földmunkát meg elvégezzük magunk.

A som már elhányta virágját, a szalonkák korrogó nászrepülése véget ért. Rügyektől – ragadó, bolyhos, hamvas rügyektől – volt súlyos az erdő, és a vadcsereznyefák virágtól roskadva, millió méh dongása között adták

oda magukat a tavasznak.

A vándorló madarak éjjel-nappal érkeztek. Fürödtek a napsugárban, rendbe szedték tollukat, ittak a régi forrásokból, és a párok újra csodálatos szépnéknél látták egymást, mint tavaly tavasszal. Szeretni! – lehelték a virágok. Szeretni! – susogták a fák. Szeretni! – tilinkóztak a rigók, füttyögtek a csízek, vijjogtak az ölyvek, sápoztak a récék, ümmögtek a békák, és a béreslegény, aki gyantás nagy fenyőrönköket szállított az épülő malomhoz, dalolva ballagott a szekér mellett. Kalapja hátralökve, hangjában nevet a nóta.

*Bödöcöki kökényös, kökényös,
ott lakik a kisbérös, kisbérös,
tele van a szája édes csókkal,
zsebkendeje, zsebkendeje csicsóné cukorral.*

Nevetnek a füvek, a fák, a méhek, a madarak, nevet a béreslegény, nevet az egész világ, és a tavasz édes, álmos ragyogása ránevet az egész világra.

Csak a patak nem nevet. Kifordították ágyából, elterelték régi útjából. Zuhanó lépcsőjét egyenesre faragták, és a zúgó mellett épül a malom.

Mély alapot ástak a falaknak. A híd már kész. A gátat most szélesítik. Az öreg kőris környéke fehér a forgácstól, csillognak a bárdok, a szekercék, és az estében a holt fenyők bús gyantaszaga jár. A fal már kiemelkedett a földből. A falat fekete bazaltkőből rakják. Olyan a színe, mint a vasnak. Komor. Kemény. Merev, mintha belevájná magát az időbe, mintha körülfozná a teret, ami belül maradt, és hallgatásában azt mondaná: az enyém!

A béresek, kocsisok hordják, egyre hordják a fát, a követ, a meszet. Amikor lerakodtak, nézelődnek egy kicsit. Hát így csinálják a malmot? Így! Na, Betyár! – és elballagnak a szekér nyomán.

Nehéz vörösfenyő cölöpök fúródnak a patak partjába. Reng a föld a kosok csapása alatt, és a sudárfa minden ütésre mélyebbre megy a

sötétségbe. Ezek tartják a zsilipeket, a nagykereket és a malom egyik sarkát, ahol nem biztos a kőfal.

Döng a föld, nő a fal. Trommer mindenütt ott van.

– Egy sukkal lejjebb! Ide tölgyfát faragjatok! Na, emberek! – kiált, ha valamit egyszerre kell emelni. – No, most! – ordít nagyot, és belevörösödik, mintha ő is erőlködne az emelésbe.

A fiatal Badányi is kijön egyszer-kétszer. Puskáját térdére fekteti, és nézi a munkát. Trommer megkörnyékezi: – Marad valami kis fölösleges fa. Itt is leesik egy darab, ott is. Ha hazavihetném... Úgysem keresek semmit.

– Vigye!

Sáfár is kiléptet öreg szürkéjén. Megnéz mindent alaposan. Leszólja az egész építkezést. Ez is fal? A cinege is szétrúgja.

– A ménkü se vágja széjjel! – veri mellét Trommer.

– A fát meg ne herdálják! Ami megmarad, a béresek vigyék haza.

– A maradék fa az enyém – mondja csöndesen a vörös ács. – Nekem adta az uraság.

Sáfár az égre néz.

– Hej, vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó! és dül-fül. – Ki verte ezt a szöget az öreg úr fájába? Ki volt az a kötözni való zsvány?

Az ácslegények hallgatnak. Egy feláll, és kihúzza a szöget. A kőművesek fűtyülve csapják a habarcsot a falra, kalapálják a követ, a függőön ing, a szekercék csattognak: épül a malom.

Otthon azt mondja Sáfár:

– Megnéztem mindent, uram, a munka megy, és olyan malmunk lesz, hogy még az ükunokák is arról beszélnek!

A napok megnyúlnak, s az éjszakák megmelegednek. Mire a búza kihányja a fejét, és a kis vadrécék felágaskodnak a vízben, szárnyukat suhogtatva, a malomra már a tetőt húzzák rá. A mesterlegények kint alusznak a gyepen. A forgácstüzek hamvas füstje álmosan kavarg a homályban, aztán elrepül a rét felett, s a róka prüsszkölve fut ki alóla, mert fél, hogy híres orrát megrontja az ember küldte bűz.

A patak még mindig külön úton jár. A gát még nem ülepedett meg, a

zúgó alját most padlózzák, a nagykerék még darabokban fekszik a gyepen. Sok munka van még, amíg a patak visszafekhetik régi ágyába.

– Hej, az ember, az ember! – zúg új útján, és gödröket mos a földbe, hogy tájékozhaszon.

– Bizony, az ember! – bólongat a bagoly az öreg kőrisfán. Fekete foltokat éget a zöld fű arcába, kalapál nappal, tüzel éjszaka. – Nem jó világ ez, öreg kőris!

– Majd csak megleszünk valahogy! – sóhajt a vén fa. Ezek nem maradnak ám itt – és lefelé int a földre, ahol pokrócokba burkolva alusznak az emberek.

Néha facér molnárlegények jönnek, akik vándorolva járnak a patakparton, és új helyet keresnek. Szóba állnak a vörös áccsal, és elviszik hírét az új malomnak.

Néha szegénylegények jönnek lopott lóval, birkával, és messze elkerülik az új malmot. A gázlónál most nem lehet átjárni. Tarkójukra lökik süvegüket, és káromkodva szidják azt is, aki kigondolta.

– Ne káromkodj, Ferkó! Hídon járunk ezután – mondta egyszer az egyik fogatlan, öreg betyár.

– A híd dobog. Meghallja a molnár.

– Meghallja, meg el is felejt. Ha van esze.

– Aztán ha nincs?

Az öreg betyár csak a kezével legyintett, hogy dehogyis nincs! Minek erről annyit beszélni?

De ekkor már kívülről készen volt a malom. Csak a belseje csattogott még, de kongása mind kisebb lett, mert a lépcsők, garatok, kerekék, kövek elfoglalták helyüket. Zugokat csináltak maguknak. Ismeretlenül körülnéztek élettelen simasággal, de alig várták, hogy meglóduljanak, és szólhassanak a falakhoz és egymáshoz.

A legények már bent aludtak a malomban. Esténként olajmécsest gyújtottak, és ilyenkor a malom ablakszemei vörösen pislogtak az erdőre. Mintha azt mondták volna:

– Látlak, erdő! Itt én vagyok, a malom.

De az erdő nem szólt vissza semmit.

Amikor a nagykereket helyére tették, a mezőkön már csak tarlók voltak és elfakult szarkaláb virágja. Öregedett a nyár szíve, és a leszálló nap vörös arcába kukorica dugta susogó, sásos levelét. És ekkor – ott volt az öreg meg a fiatal úr is, ott volt Sáfár, az ispán – visszaeresztették a patakot régi medrébe.

– Végre! – nyújtózkodott a patak, és alig várta, hogy ugorhasson a régi zúgónál, hogy felkiálthasson az öreg kőrishöz. De a patakot többféle meglepetés érte. Először is a zúgó előtt tóvá kellett szélesednie, és csak mikor ezt megtöltötte, ért oda, ahol valaha vidáman és szabadon ugrott le a mélységbe.

– Mi ez? – ámult a patak, amikor egy híd árnyéka simogatta meg a hátát. – Mi ez? – dühöngött a patak, amikor a malomfejhez ért, ahol felduzzadt vizét padlók szorították össze. – És mi ez?! – ordított a patak, amikor a nagykerék rávigyorgott száz, lapátos fogával. – Miért állsz az utamban? Eltiporlak, te!... – és nekiugrott a lapátoknak.

– Ha bírnál velem! – kajánkodott a kerék. – Ha elég erős lennél, vizecske...

A patak hörögve kapaszkodott a kerékbe, a kerék megcsikordult, lassan átfordult, visszajött, és sose lett vége.

Odabenn pedig mély és újonnan is álmos hangján dorombolni kezdett a malom.

Pár nap múlva az erdőre ránevetett az ősz.

Álmos hajnal volt még, különösen csendes, amikor a falevelek mozdulatlanságában várakozás hallgatózik. Az utak mintha messzebb vinnének, mint ameddig érnek, és a kocsikerekek kattogása mintha visszhangosabb lenne, mint éjjel, amikor a hűvös feketeségben mélyebben dobban a föld a lovak lába alatt, és a kerekek halkabban súrlódnak a homokban.

Mert erre nagy a homok. A bakhátak tetején ugyan erőlködik valami kis fű, de a szekércsapásban tenyérszerű homok.

Árnyéktalan hajnalban jön két kocsis a reggel felé. Mindkettőn

gyékényponyva. Az első kisebb, a második nagyobb.

– Messze vagyunk még? – kérdi egy gyerekhang. – Aludj, Panni.

A ponyva alatt leheletnyi ásítás: – De nem tudok ám...

Az öreg kocsis hátrafordult:

– Nem is kell már aludni, hiszen itt vagyunk.

A kocsit kiszélesedett, mintha a fenyők félreálltak volna, hogy látni lehessen a szelíd hajlást, melynek aljában ott állt a malom. Körülötte pedig, ködpárak alatt, titkos messzeségbe nyúlva, most ébredt a nagy rétség. A nap rózsaszín derengése rászállt a ködre, a magasságban varjú káromgott; a szürkéségből kizöldült a fák koronája, és a patak hideg; szürke arca fényleni kezdett hirtelen, mert fodrosodó, apró hullámain végigszaladt a napsugár.

A kocsitakaró ponyvája alól két gyerekszem nézte az ébredő világot. A patakot már szerette, a rét különös, harmatos messzesége kíváncsivá tette és vonzotta. Az új híd fehér korlátján megakadt egy pillanatra, de aztán megállt a malom két ablakán. Az ablak sötét üregében mintha nem is lett volna üveg. Mintha nehéz titkok gomolyogtak volna mögötte, mintha könyörtelenül szívták volna magukhoz.

Karjait mellére szorította. Ekkor az ablakok alulról vörösödni kezdtek, mintha tüzet gyújtott volna a malomban valaki. A vörös fény később lobogni kezdett, szélei csillogtak, mint a patak vize, aztán egy nagy villanás lett az egész ablak, mert a fák fölé nyárvégi ragyogásában ekkor szállt fel a nap.

– Ó!

Az asszony és az öreg kocsis a gyermekre néztek. – Ugye, szép, Panni?

A malom mögött fehér köd menekült a nap elől, az öreg kőris nehéz lombján szikrázott a harmat, és előttük komor, sötét kőfalával, némán nézett rájuk a malom.

– A vörös ács rakta meg a sógora, a kőműves. Nagy mesterek azok – s az öreg kocsis arra mutatott ostornyelével.

– Szép malom. Új! – bólintott az asszony.

– Ó – suttogta a kislány –, milyen fekete! Fekete malom!

A kocsis kedvetlenül dobta le az ostort a földre, aztán nehézkesen lelépett maga is. Szénát dobott a lovak elé. Az asszony körüljárta a kocsit, hogy nem veszett-e el valami, aztán előrement, és megint a malomra nézett. A lovak beletúrtak a szénába.

– Fekete! Hát persze hogy fekete, ha olyan kőből rakták... – mondta a kocsis.

Az asszony már elfordult. Árnyékot tartott szemének. – Ez meg a ház. Szállj le, Panni. Most majd itt lakunk. A kocsitól nem messze volt a molnár háza. Új ez is.

A bejáratnál kis tornác, két fehér oszloppal. Az oszlopok felett boltos ív, pítvar, belül mázolatlan ajtó. A ház alacsony, és a teteje nád.

Panni nézi az új házat. Friss még rajta a meszelés. Ablakai csillognak. Gyermek még ez a ház. Nem mond semmit, de Panni úgy érzi, jó lesz majd benne aludni, melegedni.

– Gyere, nézzünk be, amíg apádék megérkeznek.

A ház előtt kis kerítés. Panni végighúzza kezét a léceken, és megszagolja az ujjait, melyek gyantaszagúak lettek.

A kerítés magasabb, mint a kislány. Panni most nyolcéves, de nyúlánk, és szemeiben valami komoly magányosság van. A régi házban is egyedül volt, és itt is egyedül lesz. A malmoktól messze vannak a faluk, és Panninak sohasem volt gyerekpajtása. Mesét anyjától, néha öreg, vándorló molnárlegényektől hallott, apjától soha; így, ha megszomjazott mesék után, elhallgatta az öreg malom dörmögését, a szű őrlését a gerendákban, és éjjel, ha felébredt, hunyorogva nézte az ablakot, amely mögött dohogva járt a lólábú ember...

Ilyenkor szívére szorította a kezét, s a dobogás elhallgatott.

Tudta, hogy minden malomban egy macska jár éjszaka. Nagy, fekete macska. Szemei zöldek, és akinek megmutatja magát, meghal még abban az évben. De mielőtt meghalna, előbb még eljön a kotlós, hívja, terelgeti csirkéit, kotyogása ott szól a lába előtt, az ember hallja, ámde nem lát semmit, csak a hideg verejtéket érzi halántéka körül.

Tudta, hogy minden házban falikígyó van, aki fejét ide-oda ütögeti az

üregben, s ez úgy ketyeg, mint az óra, de csak éjjel hallani, és ez nem jelent semmi rosszat.

Tudta, hogy a nádasban nappal vízilányok járnak, akik vesztükbe csalogatják a vándorlegényt, éjjel pedig lúdvércek imbolygatják kék tűzüket. Ahol a kis láng libeg, ott kincs van. Hordókban arany, ezüst, és zacskókban drágakő.

Az természetes volt – maga is látta akárhányszor –, hogy a holdban valaki hegedül, és valaki meghal, ha csillag szalad le az égről. Ámbár a csillagok sem voltak egyformák, mert amíg a Göncölszekérre szükség volt az aranyszálú égi széna behordására, és a Fiastyúk is békén hordozta csirkéit, addig akadtak ismeretlen, szúrós szemű, ártó csillagok, akiket Panni nem ismert, és nem is szeretett.

De annál jobban szerette babáit, akiket László faragott neki, az öreg molnárlegény, és anyja felöltöztette őket. László, amikor vándorlásában megint arra vetődött, ágyakat is faragott a babáknak, és Panni esténként, ha egyedül volt, elmondta a hallott meséket babáinak is. Néha pedig virágot vitt nekik, mert azt hallotta, hogy virágot kell annak adni, akit szeret az ember.

Ilyenkor a mesék is hosszabbak voltak. Észrevétlenül bővültek, és Panni is szerepet kapott bennük. A virágot ugyanis a tündérlány kertjéből hozta, ahol ugyan sárkányok őrzik a virágokat, de a királynő megengedte Panninak, hogy a babáinak vihessen pár szálát.

A babák merev faarccal feküdtek az ágyban, de Panni úgy látta, hogy az örömtől csak úgy ragyognak, és tisztelettel néznek rá, aki nagy, szembenézett a sárkányokkal, és kedvence a királynőnek.

Ahogy nőtt Panni, úgy sűrűsödtek körülötte a mesék, és megéledtek a bokrok, a fák, a virágok, az esték és az éjszakák. Gondolatai között a réseket betöltötte a képzelet, és bár játszótársa nem akadt, Panni sose volt egyedül.

A vízililiom sárga fejét sokszor megsimogatta, és tudta, hogy a liliom szereti őt. Igaz, ő is szerette a liliomot. Egyszer meg is csókolta, de akkor sárga lett a szája a virágportól, és anyja összeszidta, hogy az mérges, és

meghal, ha még egyszer a virágot a szájába veszi.

Azóta nem csókolja meg a virágokat, de megsimogatja. Panni szereti, ha őt megsimogatják, és úgy érzi, a virágok is vágnak erre.

És, ó, mennyire szerette az elhagyott, öreg malmot! Minden zugában mesék teremtek. Zúgójában a kígyók királya lakott, aki tulajdonképpen elátkozott királyfi volt – koronája most is a fején van –, és csak arra vár, hogy valaki megváltsa. Akkor keresztülbucskázik a fején, és újra ember lesz, szépséges királyfi. Panni sokat törte a fejét, hogyan lehetne megtalálni a bűvös szavakat..., de most el kellett hagyni az öreg malmot, és nem lesz, aki feloldja az átkot...

Ezt az új malmot pedig nem szereti!

Mielőtt belépnének a házba, visszanéz még egyszer. Néma ez a malom, és milyen fekete...

Az új molnár még aznap átvette a malom kulcsait. Az öreg Badányi úr kint maradt a kocsin, de a fiatal és Sáfár, az ispán, végigjárták a malmot. Sáfár külön megdicsért mindent. A garatot, a lépcsőket, a falakat.

– Jó munka – bólintott a molnár –, ami javítanivaló van, azt majd elvégzem magam is.

Csendesen beszélt, szüksézáú embernek látszott. Csizmája súlyosan döngött a padlón, és szürke molnárzekéje majd szétpattant, ha mozdult. Ilyenkor látni lehetett, hogy izmai szinte vonaglanak a ruha alatt.

– Javítanivaló? – horkant fel Sáfár.

– Mindig akad. Ami megy, az kopik, ispán uram – és szembefordult Sáfárral, akinek dühös, apró szemei már cikázni kezdtek.

– De attól nem lesz ám kevesebb az árenda!

A molnár kék szemei lassan pislogtak, mint a bagolyé, és hidegek voltak, mint a befagyott víz.

– Ami kopik, azt javítani kell. Ez az én dolgom. Nem cigányságból mondom, mert amit vállaltam, azért helytállok.

– Hát csak azért mondom – akadékoskodott Sáfár –, majd különben utánanézek én itt mindennek.

A fiatal Badányi előrelépett, mert unta már az öreg ispán kötekedését,

de a molnár megállította.

– Uram – mondta –, én az egyezséghez tartom magam. A maloméért felelek, de az én dolgomba senkinek beleszólása nincs. Rendesen fizetem az árendát, és az írás szerint, aki azzal meg van bízva, évenként egyszer megnézi a malom és a szerszám állapotát. Ezenkívül ide csak vendégnek lehet jönni. Nemesember vagyok, uram, s a dolgomért csak magamnak felelek.

– Az ispán úr nem úgy értette.

– Tudom, uram. Az ispán úrnak semmi baja nem lesz velem, de jó lesz, ha azt is megtudja, hogy nem jobbágnak jöttem ide, és cselédnek sem... Erre tessék, uram!

Kiléptek az ajtón. A falak mellett aranyos őszi verőfény fürdött a porban, és meghígította kissé az indulatokat. A molnár a zsiliphez lépett, és ráeresztette a vizet a nagykerékre. A kerék lassan megindult, és az üres malom zúgni kezdett.

– Nehezen megy még – mondta a zúgásban kissé kiabálva. – A fogaskerékben valami hiba van..., zökkenik. – Ekkor Badányi is hallotta, hogy csikordul valami, utána tompa zuhanás.

– Megigazítom.

– Mutatja, hogy tud valamit – kesernyéskedett Sáfár, amikor a molnár kopácsolása felhallatszott, de amikor újra elindították a malmot, a kerék simán, egyenletesen ment, és nem hallatszott a dobbanás.

– Mindig akad javítanivaló – mondta csendesen a molnár –, de ez nem baj. Két-három nap múlva jöhet az örölnivaló.

Amikor egyedül maradt, kicsit még utánanézett a kocsinak, aztán elballagott a ház felé. Mielőtt belépett volna, megnézte még egyszer a házat is. A kerítést, melyet Panni tegnap megsimogatott.

Az ajtó mögött még rendetlenségben tornyosodott a sok holmi, és az öreg bundán Panni aludt a sarokban.

– Elmentek? – suttogott az asszony.

– El. Azt hiszem, itt békességben leszünk.

– Néztém őket az ablakból. Jó embereknek látszanak.

– Annak. – Zekéjét kezdte kigombolni. – Összeugrott ez is, vagy mi a fene. Szűk. Add ki a hétköznapi.

– Kimégy még?

– Csak a vizet eresztem meg, hadd szokjanak össze a kerekek, aztán segítek neked.

Panni csak délfelé ébredt fel. Az ajtó nyitva volt, és mély álmából lassan kapaszkodott öntudatra az ébredés. Álmosan hunyorgott egy darabig, de aztán ismerős zúgás lopódzott a fülébe. Hirtelen nagy szemekkel felült, és összekeveredett előtte az új szoba rendetlensége és a régi hang, a malomzúgás. Melyik igaz?

Felkelt, kilépkedett a pítvarba. Arcát melegen megcsókolta a nap, de Panni ezt alig vette észre. A fekete malom a régi malom hangján szólt hozzá, és hívta, húzta magához.

Most, a napban fürödve, a malom nem is volt fekete. Kékesszürke volt. Ablakai csillogtak, mögötte pedig kelepelve forgott a lapátos nagykerék.

Ajtaja nyitva. Panni beleskelt, de nem mert bemenni, mert üresség és gyantaszag ásított feléje. A garatokból keményen hörgött fel a kerekek járása, mint amikor üresen mennek a kövek.

A zsilip alól tajtékozva buggyant a víz a kerék vályújába, onnét a lapátok közé. Túl a keréken pedig éppen úgy zúdult le és porlott szét szikrázó ezer cseppre, mint odahaza az öreg malomnál.

Most már biztos volt benne, hogy itt is van kígyókirály, aki szabadulásra vár, és bizonyára vannak vízilányok is, akik magukhoz csalogatják és mély vizekbe vesztik a vándorlegényeket. Ezt pedig elmeséli majd a babáknak. Láta a kígyót... Fekete volt és vastag, szeme könnyörgő, és a fején aranykorona. Ott, ahol sötétben fodrozódott a víz..., ott. Igen, látta, és mintha szólt volna valamit. A víz zúg ugyan, de hallja, tisztán hallja...

– Hé, kislány!

Ijedten megfordult. A hídon egy legényke állt. Intett neki, hogy beszélni szeretne vele. Ki ez? Csak tán nem a királyfi, aki próbára akarja tenni, hogy jó szíve van-e, aztán ásó-kapa-nagyharang?

Szorongva lépegetett a legényke felé. – Maga idevalósi?

– Ide – bólintott Panni. – Tegnap jöttünk.

– A malom a maguké?

– Mienk.

– Hol van az édesapja?

– Bent. Majd szólok neki. És elszaladt a ház felé.

A legényke követte. Sietett a kislány után, de lépteiben fáradt roggyanás volt. Cipője meg egy kis batyu himbálódzott a vállára vetett boton. Meztelen lábán szürke úti por.

Éppen az ajtó elé ért, amikor kilépett a molnár.

– Engem keresel, fiam?

A legényke levette válláról a batyut, levette kalapját.

– Helyet keresek, mester uram. Eddig a magunk malmában dolgoztam, de meghalt az apám, és másnak adták árendába a malmot. Csík Mátyás a nevem.

Szőke haja lányos puhasággal feküdt halántékán. Kopott ingéből kiállt vékony nyaka, és beesett arcán megfeszült a bőr.

A molnár csak állt. Nézte a fiút, és darabos, nehéz arcára mintha puha vonalak szaladtak volna.

– Éhes vagy, fiam?

A legényke a földre nézett. A molnár pedig befordult az ajtón.

– Csapj össze hamar egy-két tojást – mondta feleségének.

– Most? – tette össze kezét az asszony.

– Most! Gyere be, fiam! Ülj le valahová. Még rendetlenségben vagyunk.

A konyhában sercegni kezdett a zsír, és szaga szétterjedt a levegőben. A fiú önkéntelenül nyelt, mert szájában összefutott a nyál. Panni a sarokból nézte, de a legényke nem fordult feléje. Kicsit meghajlottan ült a széken, két keze a térdén. Kalapja a földön.

Az asszony kötényével fogva hozta a serpenyőt. A molnár kenyeret vágott mellé.

– Egyél, fiam.

– Köszönöm jószágukat. Ledolgozom.
– Egyél csak nyugodtan. Mi addig rakosgatunk. Panni, adj egy csupor vizet!

A vándor egyedül maradt. Késére nagy szelet kenyeret szúrt, és úgy mártogatta a tojást.

Az evés gyönyörűsége sütött le arcáról. Görnyedtsége elmúlt, szemébe hulló haját félretolta. A serpenyőt kimártogatta az utolsó cseppig, és amikor becsukta bicskáját, olyat sóhajtott, mint a halálból menekült.

– Hej, jó istenem!

– Jó volt? – kérdezte Panni.

– Nem tudja azt senki, hogy milyen jó volt...

Panni szeretett volna még beszélni, de nem mert. A fiú néha ránézett, és poros lábát a szék alá húzta.

– Vízet is hoztam – próbálkozott a kislány.

– Köszönöm.

Megint csend lett. Panni most döntött magában, hogy ez aligha lesz királyfi, de talán tud mesét... És ha nem tud, majd megmutatja neki a kigyókirályt. Ma is látta..., igen, látta. Szólt is valamit.

De hátha elküldi apja, mint a többi vándorlót? Ez nagy baj lenne, mert akkor Panni megint egyedül marad titkaival, meséivel, faarcú babáival.

A molnár ekkor lépett ki a szobából.

– Végeztél, fiam?

– Köszönöm szépen, mester uram. Nagyon szépen köszönöm. Két napja nem ettem...

– Gondolkozom, hogy mi munkát adhatnék. A malom új, magam is sok vagyok bele... A legényke feje lehorgadt.

– Hova menjek most?

Panni szemei ijedtek lettek. Mégis elküldi apja.

– Van még malom a világon, amelyik jól megy... Aki tud fizetni. Én nem.

– Nem fizetség kell nekem, csak hogy tartozzam valahova. Egy sarok, ahol lefekszem, meg egy darab kenyér.

Ekkor már az asszony is ott állt ura mellett. Nagyot hallgattak.

A gondolatok lassan összeértek. A molnár odalépett az ajtóhoz. Visszanézett feleségére, akinek szemében valami anyás melegség szánakozott.

– Hát én nem bánom. Maradj, ha akarsz. Azt kapsz, ami jut. Ha nem tetszik, elmégy. A munkát elvárom. Magam is megteszem. A többit majd meglátjuk. Most eredj, söpörd össze a malmot, mert ezek az ácsok úgy hagyták, mint valami disznóólat.

Ez már más hang volt. Kurta és parancsoló. A fiú arcán – most először – valami mosolygós öröm derengett fel.

– Köszönöm, mester uram, majd meglátja...

– Jól van, meglátjuk. Most tedd, amit mondtam.

Csík Mátyás felkapta kis motyóját, és szapora léptekkel elindult a malom felé. A molnár utána vetett egy pillantást, aztán visszafordult.

– Ezt az almáriumot meg a két ablak közé tesszük. Mire a kora őszi délután alkonyodó hűvössége megérkezett a rét felől, rendben volt már a molnár lakása. A szobák megteltek, és megtalálták magukat. Az asszony már a ház elejét seprí. A molnár asztala előtt ül jobbik szobájában. Előbb a kalendáriumot tette helyére, aztán a tintatartót s a porzót. Jól megnézte, hova teszi. Ezután már mindenki tudja a házban, hogy a tintatartónak, a porzónak, kalendáriumnak hol a helye. Azokhoz nem nyúlhat senki.

No meg az imakönyvhöz se, melyet most nyit ki, s melynek első lapján fakó feljegyzések vannak. Legfelül: “Nemes Tallós Gyula molnár tulajdona 1840.” Aztán a házassági évszám. Alatta: “Panni lányom született 17. mártius 1847.”

Nézi a fakuló betűket, és nagy kezében puhán tartja a könyvet. Kicsit belelapoz, aztán megmártja a tollat. Dátumot ír először, alája pedig: “A badányi malmot kiárendáltam. 1854. Jézus segics.” Lefújja még a fehér homokot a betűkről, aztán helyére teszi a könyvet.

A nap már leszállt az erdőkre, és aranyban égő, véres lángjával hiába gyújtogatta a nyugati ég bárányfelhőit. Lobogása beszállt az ablakon is. A szobában testet adott a libegő porszemeknek, árnyékot vetett az ágy alá,

megállt az imakönyvön, aztán egyszerre ellobbant. Nemes Tallós Gyula, az új badányi molnár, ült még egy darabig a sűrűsödő árnyékban, aztán felkelt, és érezte, hogy a házból otthon lett.

Panni ezalatt leszaladt újra a malomhoz. Elosont az ajtó előtt, és nézte a zúgó kavargó vizét, hogy megmutassa a nagy kígyót, ha Mátyás kérné, hogy mutassa meg. Milyen furcsa neve van – gondolta. Mint a madárnak.

Panninak volt egyszer egy mátyásmadara, de annak Matyi volt a neve. Matyi. És mosolyogva nézett fel az ablakra.

Mátyás azonban megint a háta mögött szólalt meg:

– Nem találok seprűt. Elszaladok nyírágért. Ha a mester úr keresne, mondd meg, odamentem.

És elszaladt.

Panni utána nézett, és kicsit ő is parancsolónak érezte magát. Matyi – gondolta.

Mátyás hamar visszatért.

Hóna alatt nyírágcsomó, melyen még rajta voltak az őszzínű, sárga levelek.

– Nem kerestek?

Panni csak intett, Mátyás pedig beugrott a malomba. Dobogva szaladt fel a padlásra.

A kislány egyedül maradt. A réten ködös párák szálltak fel a kiöntésekről, és seregélyek surrogtak a levegőben. A víz zöld fodra sötétedett, és a malom falai újra feketék lettek. Kicsit hűvös is volt már. Matyi nagy lapuleveleken hordta a szemetet, forgácsot, habarcstörmeléket, és beledobta a vízbe.

– Mindjárt készen leszek.

Panni várt. Nem nézte már a vizet. A fiú elnyűtt arcán kedves öröm világított, valahányszor megjelent a levéllel, és Panni visszamosolygott.

– Megvan! – és a levél személtlapátot is beledobta a vízbe. – Tiszta minden.

– Nincs bent sötét?

– De nincs ám!

– Én még nem is láttam belül. Új.

Lassan járt a malom. A kerekek egymást forgatták, és lent, az alsó helyiségben már sötét volt.

– Add ide a kezéd!

Panni szívesen fogódzott Mátyás kezébe, mert a nagy fogaskerék alsó fele már nem is látszott, és mintha minden fordulásával sötétséget hozott volna fel valahonnan.

Hiányzott a régi malom puha lisztszaga is, és sietve mentek fel a lépcsőkön a felső részbe, hol világos volt még. A lisztsatornák úgy álltak, mintha oszlopok lettek volna, és a nyugati ablakon lángolva búcsúzott a nyugvó nap.

– Ez az ajtó?

– Ez a segédszoba. Meg az örlőké is, ha rossz idő van.

– Ez a te szobád lesz?

Mátyás gondolkozott.

– Talán. Ha segéd leszek, és megtart a mester úr. Az édesapád.

– Megtart – bólintott Panni komolyan –, biztosan megtart, csak nem szabad ellenkezni, mert akkor megver. Egyszer engem is megvert. Bizony. Olyankor nagyon mérges. Egyszer egy embert is megvert, hogy majdnem meghalt. Nagyon-nagyon erős ember... De te megteszel mindent neki.

– Én meg – ígérte Mátyás.

– Akkor itt is maradsz sokáig. Tudsz meséket?

– Keveset – tűnődött Mátyás azon, amit Panni mondott neki –, keveset. De nagyon szépeket – tette aztán hozzá, amikor Panni arcán csalódást látott.

– Elmondod?

– Persze. De gyere a szobába. Nem jön a mester úr? Panni felágaskodott, és kinézett az ablakon. A keletre néző ablakból házukra látott. Milyen szép innen. Fehér falai szinte világítanak, és kéményéből puhán, vidáman száll a füst.

– Két babám is van – mondta. – A fekete macskára vigyázz, hogy ne találkozz vele. Tudod, amelyik minden malomban van.

- Vigyázok, de nekem nem árthat, mert tudom a mondást.
- Tudod? – csodálkozott Panni. – Mondd el.

Mátyás komoly arccal darálta:

Ördögök öreganyja, hess el!

Keresztúton ess el!

Törd ki lábad, törd ki kezéd,

engem nem ver meg a szemed!

Panninak a szája is úgy mozgott, mint Mátyásé, aki arra gondolt, hogy el kellene küldeni a kislányt, mert hátha keresik.

- Gyere, most már kimegyünk. Holnap majd még mást is mondok.

– Milyen sötét van itt – mondta Panni, amikor kiléptek, de Mátyás nem mondta megint, hogy adja oda a kezét. Mielőtt elment volna, még megkérdezte, hogy szereti-e Mátyás a lángost, és miután Mátyás felcsillanó szemekkel biztosította, hogy nagyon szereti, elszaladt a ház felé. “Ördögök öreganyja, hess el... hess el...” – mondogatta magában, de akárhogy is erőlködött, a többi nem jutott eszébe.

Mátyás pedig újra beszaladt az erdőbe, nagy öl száraz ágat szedett, és megrakta a tüzet a malom kis szobájában, mert a falak még nedvesek voltak, és azt hitte, ott kell aludnia.

Száraz levelet gyűrt az ágak alá, és a fekete malom kéményén habos bársonyként kibuggyant a füst.

- Talán fázol?

– Nem fázom én, mester uram – ugrott fel –, csak kipróbáltam. Jól szelel. Meg a falak is száradnak.

A molnár látta kívül a falhoz támasztott nyírfa seprűt, és egy pillantással a tisztaságot is.

- Hány éves vagy?

– Tizenöt. Tizenöt leszek karácsonykor. De elbírom a zsákokot.

– Nem azért kérdeztem. Tégy még a tűzre, aztán ereszd el a vizet a szabadrekesztőn. Ha nem vagyunk itt, ne járjon a malom...

A tűz újra fellobogott, és a meleg világosság vetélve játszott a falakon.

De akkor már este volt.

A nagykerék megállt, egy pillanatra üres csend lett, de aztán felmorajlott a szabadon eresztett víz zúgása. Közelről szinte dübörgött, de a háznál már csak úgy hallatszott, mint a suttogás.

A tűzhelyen elparázslott a láng, a kémény talán füstölt, de ezt látni nem lehetett. Sötétségbe süllyedt a malom. A kerekek már ismerték egymást, összekoptak egy kicsit, a kövek körül finom köpor szállt a sötétségben. Az ablakok befelé néztek, a garat éhes száját eltátotta, a gerendák nyújtózkodva pattantak helyükön, az ajtó vasnyelve belenyúlt az ajtófélfába, de a becsapott ajtó dördülése, a zár csikorgása még ott úszott a sötétben, és azt mondta: "Magunk között vagyunk."

A házban ekkor ültek vacsorához.

Az olajmécс meglobbant, tiltakozva, mintha Mátyás idegen lett volna, akinek szerénynek kell lennie, de Mátyás éhes volt, és pirulva túrt bele a főtt tésztába.

– Vegyél bátran.

A falaknak még itt is mészsza volt, de a házban már otthonos lett az emberszó, az ételszag, és amikor a külső ajtókra feltették a keresztvasat, a tető alatt szétomlott az otthon puha takarója, és a levegőben sóhajtani kezdett az álom.

Künt pedig az úrrá vált éjszaka szárnyalt, és vigasztaló meséket mondott az erdőnek az őszről.

– Aludni jó – suttogott az éjszaka –, és az ősz az álom kezdete. Ne féljete!

De bizony a fák csak dideregtek. Egy-egy sárga levél lekerengett a földre, a köd felkúszott a rétről, és derékig nyúlós markába fogta az erdőt.

– Az álomtól csak erősödtek, nőttek, és milyen szép lesz az ébredés!

– Aki felébred... Aki felébred... – siránkozott valahol egy bagoly. – Lám, az öreg tölgy már nem ébred fel, mert vízikerek lett belőle. És nem ébrednek fel a fenyők se, akik a malmot tartják az embernek. Ne higgyetek! Ne higgyetek! Az ősz a halál, az álom a halál. Halál!

A patak már beletörődött sorsába. Úgy látszik, éjjel nem kell verekedni

a lapátossal. Ez is valami. Szabadon zúdult le, és örvényeiben vidáman labdázott a csillagokkal.

Az öreg kőris néha levelet hullatott a vízbe. A patak megforgatta, nézegette. A levél sárga volt. A patak felkiáltott:

– Ősz lesz, vén kőris, ősz!

– Nem baj. Az idő eljár.

Ekkor ért oda a bagoly.

– Nem baj, azt mondod, nem baj? De baj! Nagy baj! Az ősz a halál. Nézz a kerékre, a legszebb tölgyfa volt az erdőn; nézz a hídra, nemrég még a szélben hajlongott. És meghaltak, mind meghaltak.

A nagykerék megcsikordult:

– Hát fának már meghaltam, az igaz, de mint kerék élek. Én hajtom a malmot. Egyedül.

– Én meg híd vagyok – mondta a fenyő. – Híd. Nélkülem nem lehet a patakon átmenni.

– Hitványak, hitványak! – vicsorgott a bagoly. – Szolgák vagytok. Halott szolgák. Ugye, öreg kőris?

– Jó, jó, ne kiabálj már annyit! Bízd rájuk, hogy meghaltak-e vagy sem...

– Nem bírom! Én jobban tudom. Én megérezem, ha meghal valaki!

Az öreg kőris mérgesen zördítette meg ágait. A bagoly ijedten lebbent a levegőbe, s jajgatva szállt tova a sötétségben, mint az erdő vénasszonya, aki már csak abból él, hogy mások meghalnak.

Bent a malomban szállt már a kőpor. A garatok üresen sóhajtottak, s a tűzhelyen már csak a hamu alatt lappangott valami kis parázs. Az alsó malomba éji hűvösség tódult be a nagykerék benyúló tengelye mellett, és valami halk nesz hallatszott, mintha parányi lábak kapaszkodnának a tengelyen. A nyílásban pedig megjelent egy patkány gonosz, csupasz arca.

– Ez jó hely lesz – intett hátra. Mögötte egy másik patkány szaglálódott.

– Egyedül leszünk. Nézz körül a fal mellett. A padló alá kell beférkőznünk, ámbár semmi ennivalószagot nem érzek.

Valami kapargálás hallatszott.

– Beférünk. Gyere.

Elhallgattak a patkányok is. A csend alján mélyen morajlott a zúgó vize, és a malomban lomha, nagy macska járt az árnyéktalan csendben: a nesztelen talpú éjszaka.

– Nem tudni, honnét gyűtt – mondták az emberek.

– Kuka, mint a föld, de jó lisztet csinál.

– Azt mondják, megölt valakit, ámbár sokat mondanak...

– Meg hogy szegénylegényekkel fújna egy követ...

– Az legyen a legnagyobb baj!

– Az ispánt meg majdnem úgy lökte ki a malomból, merthogy ő nemesember, vele ne kukoricázzon minden jött-ment ispán...

– Azt mondta?

– Még olyanabbakat is, de már nem emlékszem. A Józsi mondta, az uraság kocsisa.

– Na, legalább egyszer annak a hörcögforma ispánnak is megmondták! Csodálom, hogy elhallgatta.

– Nem vót annak egy szava se! Úgy nézett rá az a böhönc mónár, mint a kígyó a békára.

– Nem ártott volna, még ha a nyakát is megfogja. Híre kezdett menni a fekete malomnak. Mikor a hó megülepedett az utakon, nevetve csengtek a szánkók, és a malom dörögve ontotta a fehér lisztet. A legényszobában pattogott a tűz, s az őrlők az aratásról beszéltek meg a vásárról, amire el kell menni.

Ha a molnár bejött, elhallgattak.

– Elég meleg van? – kérdezte. – Mert jó lisztet meg meleget a molnárnak kell adni.

– Törődik az emberrel, szent igaz, csak...

Nem tudtak összelelegedni a badányi molnárral.

Ha valami kellett, inkább Mátyásnak szóltak, aki megszokott már a badányi malomban, bár Mátyás is elég csöndes legény volt. Tallós uram mellett megtanul az ember hallgatni.

Amikor az emberek elmentek, újra csend lett a malomban, mert a

doromboló zúgás hallgatag volt, mint maga az álom.

Az erdőre ráhullott a hó, a patak hidegen futott medrében, és csak a vadlibák gágogtak estefelé, amikor megjöttek éji szállásukra.

Ilyenkor, ha még ment a malom, Panni hozta fel Mátyás vacsoráját.

És nézte, hogy eszik Mátyás. Amikor pedig az megtörölte száját, megbeszélték az újságokat is. Mátyás Pannitól tudta meg, hogy Tallós uram egyszer azt mondta: “Rendes, jóra való gyerek...” – Egyszer meg azt: “Ember lesz belőle...”

– Igaz ez, Panni?

– Elhiheted, Matyi. Nem hallottál új mesét?

– Nem. De az öreg Piti ígért. Valami üveghegy van benne meg egy fa, ami az égig ér...

– Egész az égig?

– Azt mondta az öreg. Majd jól odafigyelek.

– Matyi, akkor én is mondok egy nagy újságot...

– Mondd most...

– Nem. Nem szabad. Úgy hallottam én is véletlenül...

– Hát jól van, ha nem akarod... – és félrefordult, mintha szomorkodna.

– Haragszol?

– Dehogy haragszom! Én csak egy árva molnárlegény vagyok.

Panni összeszedte az edényeket.

– Én most elmegyek.

– Hát elmegy, Panni – és Mátyás úgy maradt a széken, mutatva, hogy most erősen szomorkodik.

A kislány tétován kiment. Aggódo arcán látszott, mennyire bántja, hogy ő most bánatot okozott. Szívesen elmondta volna már a titkot, de Mátyás nem kérdezte. Hiszen még a babáit is odaadta volna, ha Mátyás kéri.

Kívül megállt az ajtóban, és szemét elfutotta a könny.

– Panni! Elmentél már?

– Nem, még itt vagyok.

– Csak azt akartam mondani, hogy én azért nem haragszom.

– Én meg elmondom, elmondom – szipogta csendesen Panni –, hogy vásárra visznek bennünket. És mindenfélét vesznek nekünk...

– Ne haragudj, Panni, hiszen csak tréfa volt az egész – és megsimogatta a kislány arcát.

– Látod, milyen vagy te, Matyi! Én mindjárt szomorú leszek, ha más szomorú... Csík Mátyással ez este madarat lehetett volna fogatni, mint ahogy azt is akart.

Alighogy Pannit kikísérte – miközben megígérte, hogy ő is vesz vásárfiát neki, amire Panni nevető kis arca titokzatosan komoly lett –, visszaszaladt a szobába, és egy lábasban megkevert valamit, aminek nehéz pálinkaszaga volt. A pálinkában pedig kukoricaszemek duzzadtak.

Amikor megállt a malom, és elsötétedett odakinn minden, hóna alá fogta a lábast, és elindult vele a patak mellett felfelé, ahol az egyik forduló széles homokpadjáról nagy szárnycsattogással szálltak el az alvásra készülő vadlibák és kacsák.

Matyi kiszórta a kukoricát, és reggel, alig világosodott, már ott settenkedett az árokparton. Megint felrobajlott a sok száz szárny, de maradtak a homokpadon is szépen.

– Mi az, mi az, egy ember? – dülöngéltek a kacsák.

– Nini, egy ember, de nem félünk ám, ugye, kacsá testvér? – gágogták részegen a vadlibák, és Matyinak csak annyi dolga volt, hogy összeszedje őket.

Reggel, amikor Tallós uram kinyitotta az ajtót, már ott állt Mátyás, és mögötte sorjában ültek, elől nyolc kacsá, mögötte hét vadliba.

– Mi a fene? – és hátraszólt: – Gyertek ki, Panni! Mátyás csak állt zavart büszkeséggel. A libák és kacsák pedig nyugodtan üldögéltek, mintha ez lenne a legtermészetesebb dolog a világon. Tökéletesen be voltak rúgva.

– Nagy kópé vagy, na! Aztán először a kastély búzáját öntsd fel, mert délre jönnek érte.

Panni megsimogatta a vadlibák fejét és a kacsák bársonyos nyakát, és arra gondolt, hogy ezek a szép vadmadarak ködből jöttek, az őszből, valahonnét messziről, ahol mindig hajnal van, és mindig este. Arra

gondolt, hogy mennyit mesélhetnének vad éjszakákról, amikor hallotta kiáltozásukat a magasban, hol titkok lehetnek és mesék... Tolluk sima, fényes, keze puhán érintette meg őket, mintha titkokat és messzeségeket simogatott volna.

Mátyás pedig fütyörészve öntötte fel a búzát. A szíjak elkapták a kerekeket, a kövek nekifeszítették vállukat, és durva tenyerük alól halk kúszással omlott ki a lágy, fehér liszt.

Délben megjöttek a búzáért.

Sűrű pelyhekben esett ekkor már a hó, és a lovak csengős szánkó elé voltak fogva. A kocsis felkapta a zsákot, belelódította a szánba, letakarta és elköszönt.

– Vásárba megyünk holnap, hadd pihenjenek a lovak!

Mátyás pedig nézett utánuk, és akkor is fülében esengett még a esengő, amikor már messze jártak, és a szállongó hópelyhek csendet raktak az utakra.

– Szánon megyünk mi is – mondta este Tallós uram. Ha eláll a hó, fagy lesz, és fel se veszik a lovak az utat. Vacsora után – amikor Mátyás lefelé ballagott a malomba – tiszta volt már az ég, keményen roppant a hó, és a holdban fagyosan huhogott markába a hegedűs. Fellobbantotta a tüzet, meggyújtotta a mécset, és amint a meleg szétömlött a kis szobában, úgy érezte, a szívébe is jutott belőle.

– Csizma kell neked is és melegebb ruha – mondta vacsora után a mester. – Hozzánk tartozol, dolgozol, hát nem járhatsz úgy, mint egy cigány.

– Köszönöm – mondta Mátyás a tányérjának.

Amikor felemelte a fejét, Panni szemei hunyorogtak rá:

– Ugye, mondtam?...

Égett a tűz, Mátyás végigdőlt az ágyon, és azt érezte, hogy odakünt most nagyon hideg van. A fák dermedten álinak az erdőn, az utak vigasztalan hosszúak, a faluk idegenül alusznak, és a kapuk nyitva vannak, ha éjszakára szállást kér a vándor. Mert vándorolni kellene, ha itt nem lenne. De ő már ide tartozik. Csizmát kap és ruhát. És meleg van. Langyos

lisztszag. A szalmazsákban zizeg a jó szagú széna, a lángok kezére lehelnek, mintha meleg vízbe mártaná ujjait, és holnap vásárba mennek. Csengős szánon. “Egy pár csizmát ennek a legénynek” mondja majd Tallós uram, és talán a lacikonyhára is elviszi, hol serceg a zsír, és jóféle húsokat adnak olyan fehér kenyérrel, mint a kalács.

Apja jutott ekkor eszébe, és kicsit szomorú lett. Vele volt utoljára vásárban. Csak akkor nyár volt. Apja betegen ült a lócán, és fáradtan nézte a sárga bort, amelyet csak azért hozatott, hogy leülhessenek.

– Nem kell már a bor se – legyintett. – Csak azt tudnám, mi lesz veled, ha én nem leszek...

– Meggyógyul, édesapám.

– A földben, fiam..., de azért ne búsulj. Ha lehet, én majd azért segítek. Onnan túlról is. Ha lehet...

Nézi Mátyás a tüzet, úgy érzi, nyár van, és az apja ül mellette. Később megint mintha az apja lenne ugyan, de olyan szemei lennének, mint Tallós mesternek.

Künt zúg a víz, jégtablák torlódnak a híd lábánál, a kémény meleg szája mellett egy bagoly üldögél, és lent a tűz piros arcára hamut rak a lépegető idő.

Mátyás pedig alszik.

Az olajmécses kanócán gomba nőtt, és szárnyai vannak már a homálynak. Az ágy megreccsen néha, a padláson egerek futnak, és a szék is nyújtózkodik, mintha ferde lábát akarná helyreigazítani.

Kint a szerszámok között is pattogás, fészkelődés, nyekergés indult el, amint Mátyás elaludt.

– Ott hagytam el – kezdte a nagy szájú garat –, amikor az ember megállt mellettem az erdőn. Felpislantott rám, és azt mondta: “Ez aztán a fa!”

– Ezt már múltkor is mondtad! – pattogott a malomkő. – A többit meg tudjuk. Kétszer alád vágott, és eldöltél, mert puha vagy, mint a tapló. Bezzeg engem tíz ember tíz napig csákányozott!

– Mi is olyan kemények vagyunk – hajoltak összebb a falak, de akkor eldölt egy lapát a sarokban, amitől egyszerre csend lett.

Mi volt ez?

Mátyás felült az ágyban és riadtan nézett az ajtóra. leverte a kanócról a kormot, és a világosság egyszerre szétugrott a szobában.

– Zörgött valaki? – és nézte az ajtót. Talán valami vándor? De hiába hallgatódzott. Csak a víz zúgott kint, és a padláson szaladgáltak az egerek.

– Álmodtam talán – tűnődött, és elfújta a mécsest.

A bagoly később elreppent a kéményről. Sajnálta ugyan ott hagyni, mert meleg áradt belőle, de enni is kell valamit, hát elimbolygott a falu felé.

Mátyás egy darabig még nézte a sötétséget, hallgatódzott, de aztán eszébe jutott a vásár. A csizmákra gondolt és elaludt.

– Bocsánat – suttogta kint hanyatt fekvé a csendbontó lapát –, de olyan bután voltam nekitámasztva a falnak..., és valaki meglökött.

Nem válaszolt senki, a garat felhasználta az alkalmat. – Ott hagytam el... – kezdte, de abba is hagyta mindjárt, mert egy nagy patkány szaladt végig a szája szélén. Szaglászott.

– Mennyit jár a szád, és milyen üres vagy! – kapart rajta dühösen, és átugrott egy zsákra. A zsák egy tölgyoszlopnak volt támasztva, és mérgesen szuszogott.

– Kirág, kirág, hát nem látja senki?

– Mit óbégatsz? – dühöngött a kő. – Ronda féreg, az igaz, de nem sokáig mászkál itt rajtunk. Kutyát kapunk őrzőnek.

A patkány feje már bent van a zsákban. Mátyás pedig éppen arról álmodik, hogy most próbálja a csizmát, kinyújtja a lábát, és jól megrúgja az ágy deszkáját.

A patkány ész nélkül ugrik le a zsákról, és fejtetőre ér le az alsó malomba; elhallgatott bent minden, csak az ablak pattan néha, amint megmozgatja a feltámadó szél.

– Mi újság van odakünt? – suttog egy kiskerék a sarokból, ahol mindig homály van.

– Semmi – ásít az ablak. – A Göncölszekér lefelé fordította már rúdját, és az öreg kőris árnyéka mindjárt ideér. Azt hiszem, éjfél van.

Elhallgatott erre minden. Valahol az órák tizenkettőt ütöttek, és az erdő

havon kúszó árnyékai az új nap első percét mutatták.

2.

Hajnal felé elállt a szél. Köd ereszkedett az erdőre, de azért hideg volt nagyon. A patakon a jég majdnem összeért már, és amikor felkelt a nap, vörös derengést lehelt az égre.

Mátyás megmosdott a teknőben, felöltözködött, és tüzet rakott, mert hideg volt a víz, és didergett. A kerekek szinte megfagyva álltak, és még a pókháló se mozdult a sarokban, ha nyílt az ajtó, mert kemény volt a levegő, mint az üveg.

Nehezen fogott tüzet a tapló.

Mátyás kétszer is az ujjára csapott az acéllal, de aztán füst tekeredett a tűzhelyen, és a füst alatt lobbot vetett a nyírfakéreg.

Ekkor már az ablakra sütött a nap, és azt lehetett volna hinni, hogy odakünt meleg van.

A ház még csendes volt. Füst se szállt fel a kéményből.

“Csak nem aludtak el?” – tűnődött, és ha merte volna, talán lement volna megzörgetni az ablakot.

A tűzhelyen pattogva égtek már a hasábok. A levegő enyhe lett és puha, a gerendák nyújtózkodva pattantak néha, mintha az éjszakai hideg engedett volna föl bennük.

Mátyás alig találta már a helyét, amikor kinyílt a ház ajtaja. Tallós uram vastag bekecsben, komótosan ment az istálló felé, de előbb felnézett az égre, és kétfelé törölte a bajuszát.

Odalent már reggeli várta Mátyást. Forró rántott leves, kenyér, szalonna.

– Egyél, fiam. Hideg lesz az úton. Alig tudott enni.

– Segítek a mester úrnak befogni.

– Befog az maga is, csak egyél. Gyere már, Panni! Panni is csak ímmel-ámmal nézett az ételre.

– Egyél, Panni – biztatta Mátyás –, mert megfagysz az úton, ha üres a

gyomrod.

Ekkor pendültek meg a csengők az udvaron. Behallatszott a lovak puha dobbanása. Panni izgatottan nézett az ablakokra.

– Csak egyél – csillapította az anyja –, apád még csak most vezette ki a lovakat.

Később vidáman beszélgetni kezdtek a csengők. A szán elcsúszott az ablak alatt, és megállt a ház előtt.

Mátyás felnyalábolta a pokrócokat, egy subát, és kivitte a szánhoz.

– Azt hittem, még alszol, Mátyás...

– Dehogyan alszom, mester uram!

És újra befutott, ha valami hoznivaló még lenne.

– Gyere; Panni!

A kislány alig tudott lépegetni, úgy fel volt öltöztetve. A hátsó kasban már szét volt terítve a suba, s a molnár felkapta Pannit, mint a pelyhet.

– Csepeg az orrod – mondta, és kezével megtörölte a kislány orrát.

– Gyere, Mátyás – fordult aztán a fiúhoz –, így akarsz jönni? Megesz a fene az úton.

És amikor újra kijöttek a házból, Panni elnevette magát. Nagy kucsma volt már Mátyás fején, és földig érő bunda úszott utána.

– Ülj oda Panni mellé.

– Gyere, Matyi – fészkelődött a kislány –, olyan vagy, mint a betlehemesek...

Az asszony még hátrafordult, hogy Panni jól be van-e takarva, aztán megzökkent a szán, és sikálva csusszant neki az erdőnek és a reggelnek.

Sokáig nem szólt a két gyerek semmit. Szemüket könnyesre csípte a hideg, de aztán összenevettek, és boldogan dülöngéltek, amint a szán himbálódzott a töretlen hóban.

A csengők hangja nevetve futott a szán előtt, a fákról hó szállingózott. Ragyogott az erdő.

A havas tájon szétporlott és vakított a napsugár. Az erdő felett magasan varjak jártak, a bokrokon pirókok süttették piros mellénykéjüket, és amikor kifordultak az országútra, Panni úgy érezte, ünnep van a világon, s az öröm

száguldoz szánkójuk körül.

Az országúton már járt úton szaladt a szán. A lovak maguktól ügetni kezdtek, és elhagyták a gyalogosokat, akik pedig szaporán szedték lábukat.

Néhol egy tehén bődült el az úton, néhol lovak ficánkoltak. Az asszonyoknak csak az orra látszott ki a nagykendőből, az emberek pedig nyakig a fülükre húzták a kucsmát. Bajuszukon csüngött a dér.

Egyik szánt a másik után hagyták el, és Panni ilyenkor nevetett:

– Mindenkit elhagyunk!

De ekkor finom csengés szaladt utánuk, és meg se fordulhattak, már elsuhant mellettük egy ragyogó szán. A lovak kényesen rázták száraz, szép fejüket, a szerszám verete szórta a csillogást, és mire felocsúdtak, csak szikrázó hópor maradt a nyomában.

– Az uraság – mondta Tallós mester. – Jó lovai vannak. A fényes szán már messze járt, és egy kis szótlanság maradt utána.

– De szép volt! – sóhajtott később Panni. – Ugye, Matyi?

– Szép, de nekünk nem olyan sürgős...

Hallgattak megint. A varjak leszálltak az útra, és csak akkor rebbentek szét, amikor a lovak majdnem rájuk léptek. Ilyenkor panaszosan károgtak, és a szán mögött lecsaptak újra az útra, vagy megszálltak a fák zúzmarás ágán.

Amikor felértek a dombtetőre, messze alattuk fehér házfalaival, ragyogó templomtornyaival élni kezdett a város. Szétterült a völgyben, kéményei füstölögtek, és az utcán apró szánok és kisujj nagyságú emberek mozogtak.

– Ez a város? – kérdezte Panni, és tudta, hogy ez az, mert különös zsibongást érzett a házak között. Kíváncsi volt rá, és félt tőle. Bár kívánta, hogy minél hamarabb ott legyenek.

– Voltam már benne – mondta Mátyás –, nem olyan nagyszerű... Az apámmal voltam. Csak akkor nyár volt. Panni letekintett a városra, és arra gondolt, hogy Mátyásnak meghalt az apja. Meghalt. Apjára nézett, akinek erős, vörös nyaka látszott csak a gallér fölött, és nem tudott arra gondolni, hogy az ő apja is meghal valamikor. Nyár volt akkor – mondta Mátyás, és Panni egy idegen emberre gondolt, aki nincs. Mátyás felé fordult:

– Matyi, fázik a kezem.

Mátyás kezébe fogta a kislány kezét, rálehel, és Panni megsimogatta a fiú kezét.

– Azért jó helyen vagy nálunk is.

– Persze – bólintott Mátyás –, nem azért mondtam. Az úton megsűrűsödtek a fogatok, az emberek s az állatok. A köd felszállt a város végén, és a sok ember közelsége, a beszéd és kiáltások, a marhák bőgése, a szánkócsengők vidám pengése színes zúgássá erősödött. Valahonnét zeneszó hallatszott.

“Itt mindig búcsú van” – gondolta Panni, és elhúzta kezét Mátyáséból, mert a két jó lovat megnézte mindenki. Jó volt a szánon ülni a sok gyalogos között. Egyenes derékkal nézte a kislány az embereket, és egy kis büszkeség lobbant fel benne.

A város végi apró viskók elmaradtak. A zsúptetők helyett zsindelyes, nagy kapujú módos házak jöttek és úri módon öltözött emberek. Egy asszony kislányát vezette, a kislánynak fényes csizma volt a lábán, és festett virágú, kurta bekecset hordott.

– Nézze, édesanyám... Tallósné összenézett az urával.

– Majd meglátjuk – mondta Tallós csendesen. – Azt mondják, megdrágult minden.

A templomnál elfordultak, és a mellékutcában megálltak egy kocsmá előtt.

– Benézek – kászálódott Tallós –, van-e hely a lovaknak. Sokáig volt bent, s amikor kijött, már nem volt rajta bekecs. Szeme csillogott.

– Jó helyet kaptunk. Pados van itt. Mondta a kocsmárosnak, hogy fűtsön a kisszobában. Kutya erős pálinkája van ennek a Miklósnak. Telik neki. Négy szerszámmal örül. Gyertek be. Mátyás majd ellátja a lovakat.

Amikor bementek, Mátyás befordult az udvarra. A lábaspajta előtt állt már két szán, és a szomszédban valahol disznót öltek, mert fekete pernye szállt a hóra, és friss perzselésszag úszott a levegőben.

Az istállóból meleg pára csapott ki az ajtón, amikor bevezette a lovakat. A pára ráfüstölgött az olvadástól sárga jégcsapokra, és eltűnt a fagyos

levegőben. Az istállóban sötét volt és szúrós lószag.

Mátyás megállt egy pillanatra.

– Erre gyere, öcsém – mondta valaki. – Badányból jöttetek?

– Onnan.

A jászol mellől felkelt egy ember. Az egyik lovat helyére vezette, a másikat Mátyás kötötte a karikához.

– Én meg Pados uramat hoztam. Ismered?

– Ismerem hallásból. Nagy molnár.

– Azt mondják...

Az ember arca csak ekkor kelt ki a homályból. Deresedő nagy bajusza kajlán lógott lefelé, és zsebéből kilógott a dohányzacskó sallangja.

– Te is molnár vagy?

– Az... leszek...

– Hát akkor, ha bemegy – gondolom, behívnak –, szólj egy szót a gazdámnak, hogy ne hagyjon éhen. Meg egy kis pálinka is elkel az ilyen hidegben.

– Nem haragszik meg?

– Fenét! Csak mondd, hogy a Józsi üzente.

Mátyás kiment az udvarra. A szomszéd ház tetején éhesen károgtak a varjak. Egy szarka cserregett a szilvafán, honnét lereppt néha, és félredobott húsdarabot hozott a csőrében. A varjak ilyenkor panaszosan károgtak, és nézték a szemtelen szarkát, amint megette a húst.

A kapu előtt néha elcsilingelt egy szán, és Mátyás nem tudta, mitévő legyen. A szánban összerakta a pokrócokat, aztán leült, mert fájni kezdett. A pajta kőlábán fecskefészek volt. Mátyás unalmában azt nézegette, és a nyárra gondolt. Ha apja lenne bent a szobában, nem ülne idekint. De most nem is hívják. Egyszerre nagyon egyedül lett.

Nyikorgott a kocsmaajtó, de Mátyás nem nézett oda. Csak akkor fordult meg, amikor Tallós mester nehéz léptei már mellette ropogtak.

– Hát te?

– Fáztam kicsit...

Tallós uram először indulatosan elvörösödött, de aztán szó nélkül

kihúzta Mátyást a szánból.

– Szamár vagy! Neked mindig ott a helyed, ahol mi vagyunk. Nem vagy te mostohagyerek... Gyere!

A szobában nagy kemence döntötte a meleget.

Pados, a gazdag molnár egy sonkacsülköt faragott. Előtte fehér kendő kiterítve, s a kendőn nagy, piros héjú kenyér.

– Úgy kell behozni – tolta Tallós maga előtt Mátyást. Pados letette a csülköt, és nagy tenyerét Mátyás elé tartotta.

– Ismerem az apád – nyugodjon –, csapj, fiam, a markomba!

Mátyás elgémberedett kezét barátságosan rázogatta a testes molnár.

– Jó ember volt, az igaz. Mesterségét is értette. Csak az a kár, hogy nem szerette a bort. Nem is itta. Ha itta volna, ma is élne. Igaz-e, Gyula?

Tallós nevetett.

– Ha igaz, akkor te sohase halsz meg, Miklós...

Pados mester vidáman töltötte újra tele a poharakat. A meleg bor gőzölgött. Panni és az anyja is az asztalhoz ültek.

– Egyél valamit, Mátyás.

Mátyás csak most érezte, hogy a szobában meleg van. Nem tudta, a bortól-e vagy mitől, de kívül és belül meleg lett az egész világ. Mintha nyár lett volna egyszerre. Összemosolyogtak Pannival, mert Pados uram akkorát prüsszentett, hogy az ablakok is megrezzentek, aztán szétomlott szájában a fehér kenyér s a sült hús íze.

– Ha megetted, szólj – intette szigorúan Pados mester. És igyál. Szegény apád még ma is élne, ha ivott volna. Mátyás nevetett. Az ablakon megcsillant a nap, a kemencében pattogva égett a fa, és az utcán ostorral durrogatott valaki.

– A csatári gróf süldőit hajtják – bökött kezével az ablak felé Pados mester. – Jó süldők, de nekem nem kellene egy fia se. Csak a fekete disznót szeretem.

Az ivóban cimbalmot kezdett pengetni valaki. Pados uram letette a kést.

– Most már mehetünk – mondta –, mert ha muzsikaszót hallok, mindjárt mulathatnékam támad, és ahhoz mégis korai az idő.

Az utcákon napos, tiszta délelőtt ragyogott. Nem volt már olyan hideg, mint reggel. A fákról itt-ott leszakadt a hó.

És egyszerre csak bent voltak a sokadalomban.

Itt már alig látszott, hogy hó esett az éjjel. Piszkosra volt taposva minden, és a hullámozó sokaság fölé a sátrak szürke háta emelkedett. A bejáratnál vak ember pengette citeráját, és ha arra ment valaki, kinyújtotta kezét:

– Szűz Mária nevében a szegény világtalannak...

A legtöbben csak elmentek mellette, s a vak koldus keze ilyenkor lehanyatlott.

Panni még messziről is visszafordult, hogy adnak-e neki.

– Fogd meg, Mátyás fiam, Panni kezét, mert se lát, se hall. Még elmarad valahol.

Mátyás megfogta a kislány kezét.

– Ne szorítsd a kezem, Matyi!

A csizmásátornál megálltak. A friss levegőben cserzettbőr-szag úszkált. Asztalon és polcokon álltak a cipők, és rudakon lógtak a csizmák.

– A jó vevő csak nem hagyja el az embert – jött előre a csizmadia, és szívesen nyújtotta parolára a kezét.

– Nem hagyja el a jó mesterembert – mondta Tallós uram.

– Tessék közelebb fáradni – mondta egy vékonyka kis asszony, aki muffba dugta sovány, eres kezét.

– Csizma kellene ennek a legénynek. Erős, jó csizma, hogy a padlásról is bele tudjon ugrani.

A csizmadia csak egy pillantást vetett Mátyásra, aztán leakasztott egy pár csizmát.

– Ez az! Próbáld fel, fiam.

Mátyás eleresztette Panni kezét, és leült a faszénkályha mellett a padra. Öreg cipőit kicsit szégyenkezve húzta le, és gyorsan belebújt a csizmába. De akkor már ott állt mellette Panni is.

– Jó, Matyi, jó? Csak akkor mondd, hogy jó, ha nem szorít.

Mátyás szerette volna, ha most Panni kicsit messzebb van. Kapcaruhái

rongyosak voltak, elnyűttek. A csizmadiamester megtapogatta a csizmát Mátyás lábán.

– Így nagy – mondta –, de annak nem a csizma az oka. Húzd le, fiam.

Felcsapta egy nagy láda tetejét, és hatalmas, fehér kapcaruhákat vett elő.

– Ezt tekerd fel! Ez az igazi lábravaló!

Amikor Mátyás újra felállt, a csizmák már nem voltak nagyok. A puha gyolcs meleg volt, és kitöltötte a hézagot.

– Nagyon jó – mondta –, nagyon!

– Az a kis rongy meg ráadás. Ugye, asszony?

A vékonyka feleség nem hallgatott oda. Tallósnénak mesélt valami betyárokról, akik múlt éjjel megállították őket.

– Szerencse, hogy egyet ismert az uram..., isteni szerencse! Egy tízest adott nekik, aztán elmentek.

– És az ára? – kérdezte Tallós.

– Öt forint. Mint mindig.

Tallós mester körülnézett, kibontotta nagy bugyellárisát.

Aztán elköszöntek.

Mátyás újra megfogta Panni kezét, és a két gyerek úgy ment a vásárba, hogy fél szemmel mindig Mátyás csizmáit lesték. Lefelé pislogtak a földre, s a két csizma szinte magától lépegetett előttük.

– Nagyon szép csizmák, ugye, Matyi?

– Nagyon.

– El ne felejtsd megköszönni...

Ekkor értek a szűcshöz. Itt már másféle szag volt. Bundásbőr-szag.

Pados uram szétnyomta az érdeklődőket, és odafurakodott az asztalhoz, ahol emeletben álltak a kucsmák. Tallós mester hátramaradt, és Mátyás megilletődve lépett oda hozzá.

– Köszönöm, mesteruram..., a csizmákat – és a csizmáira nézett.

Tallós felemelte a fiú arcát. Komolyan a szemébe nézett, elmosolyodott, és szelíden meglegyintette.

– Szívesen, Mátyás.

Pados mester ekkor már lefitymálta az összes kucsmákat. Egyet –

szerinte a legrosszabbat – aztán mégis megvett.

– Most ennek a legénykének egyet – és Mátyásra mutatott. – Árva gyerek, hát a legjobbat...

A szűcs szakértően húzta Mátyás fejére a kucsmát.

– Neki csináltam.

Pados olyan barackot nyomott Matyi fejére, hogy a gyerek szeme könnybe lábadt tőle.

– Viseld egészséggel!

Tallósné megint a szűcs feleségével beszélgetett. A szűcsné bólongatott.

– Van hát! Nekünk ne lenne? A tisztartó úr lányainak is az uram csinált olyant, meg a táblabíró feleségének is. Pedig azok kényes népek...

Tallósné az urára nézett, az pedig Pannira: A kislány belesápadt a várakozásba.

– Szeretnéd?

Panni nem válaszolt, csak a szemei homályosodtak el.

– Hát nézzétek meg...

Amikor elmentek, Tallós megvakarta a fejét.

– Nem kell már félni a betyároktól. Elveszik már itt a pénzem.

– Arra való – nevetett Pados. – Élni kell a szűcsnek is.

– Könnyen beszélsz te, Miklós. Se gyerek, se árenda...

Pados mester most lett komoly először.

– Azt hiszed? Árendát is szívesen fizetnék, csak gyermekem lenne. Pedig az asszonyt elküldtem már Andocsra is, Gyűdre is, javasasszonyhoz is... Ez az én legnagyobb bajom. Egyik nap, mint a másik, csak kerülgetjük egymást, unjuk a világot. Aztán, ha már nagyon unom, lemegyek a faluba, összetöröm a fél kocsmát; ez segít, de nem sokat. Másnap szid az asszony. Ez is valami...

Panni és anyja ekkor jöttek ki a sátorból. Az asszonyon anyai büszkeség, a kislány arcán a boldogság, mint a napsugár.

Padosnak leesett az álla.

Felkapta Pannit, és összezsókolta.

– Hej, a ragyogó mindenségét! Nem eladó ez a kislány?

Panni fején félrecsapott kucsma volt. Régi, rossz kabátja anyja karján, és helyette virágos, kivarrt, puha ködmönke simult rajta. És csak állt.

Apja megsimogatta.

– Aztán jó légy – és szigorú arccal meni a sátor belsejébe fizetni.

Így telt a nap.

Az idő kicsit felmelegedett, és délfelé olvadni kezdett. A megvásárolt állatok elindultak már hazafelé, és lassan oszlani kezdett a vásár.

Mindenki vitt valamit.

Mátyás ruhát, csizmát, kucsmát; Tallósné karján is ruhát, Panni főzőkanalakat, Pados egy bundát a feleségének. Csak Tallós nem vitt semmit. Körülnézett, és egyik lacikonyha felé mutatott.

– Bemegyünk! Miklós, vendégünk vagy.

– Nem megyünk. A kocsmában megrendeltem az ebédet. De megígérem, hogy elmegyek hozzátok asszonyostul.

– Akkor elfogadjuk.

A város tele volt hazaözönlőkkel. A templomtorony ragyogott, ostorok durrogtak, s az ereszekon megcsordultak a jégcsapok. A kémények füstje egyenesen szállt fel a levegőbe, és ebédsszag bolyongott a városban.

A kishabában már fel volt terítve, és hogy besütött a nap, barátságos és otthonos lett.

– Jöhet a leves – parancsolta Pados, és a hazai kenyeret újra kitette az asztalra.

– A kocsis kereste, molnár uram – mondta a kocsmáros.

– Elfelejtettem. Tisztára elfelejtettem. Ilyen ez a Jóska. Inkább éhen hal. Nem szól. Büszke kutya. Hát adjanak neki, ami belefér. Bort is!

Mátyás szégyenkezett. Miért is nem mondta meg az üzenetet?

Ebéd után álmoság terjengett a szobában. A meleg bágyadtan simogatott meg mindenkit, és talán elaludtak volna, ha Pados nem koccint sűrűen.

– Egészségedre, Gyula! – Egészségedre, Miklós!

Tallósné csak a száját érintette a pohárhoz, de Mátyás ivott néha.

Az emberek már politizáltak. Hej, ha negyvennyolcban! Kossuth...

Görgey... Klapka...

A kocsmáros benézett.

– Pados uram, csendesebben. Minden szó kihallatszik. Ha a zsandár meghallja...

– Hát akkor meghallja, hogy repedjen meg a dobhártyája annak a kutya zsandárnak!

De azért csendesebben beszéltek. A két molnár darabos, kemény arca ellágyult néha, különösen ha azt mondták, hogy “szabadság”.

Pados ilyenkor Tallós uram vállát megfogta, és azt mondta:

– Hej, Gyula, Gyula... – mire Tallós mester csak bólintott.

Mátyás az asztalra könyökölt, és hol Pannit nézte, hol a két mestert. A bor szétáradt benne, lábán melegedtek az új csizmák, és úgy érezte, ünnep van. Az ivóban csendesedett már a lárma, és mindjobban behallatszott a cimbalom pengése.

Pados felkelt, és kiszólt az ajtón:

Cimbalmos!

– Nem maradunk soká – óvatoskodott Tallósné, és odanéztek az ajtóra, amikor a hosszú hajú cigány behozta szerszámját.

– Tudod-e a nótám?

A cigány nevetett, és belecsapott a húrokba.

– Ezt hallgasd meg, Gyula!

Ekkor már késő délután volt. A napsugarak vörösen csillogtak a poharakon. A cimbalom puhán zengett, és dalolt mellé Pados, a molnár.

*Van valahol, van egy malom,
bánat néz ki az ablakon;
a kerekét sós könny hajtja,
mindig üres, mindig üres a garatja.*

*Voltam én is..., benne voltam...,
az ablakán kihajoltam,
vizébe könnyet ejtettem,
a szeretőm, szép szeretőm eltemettem.*

A cimbalom pendült még néhányat a nóta után, aztán a cigány rátette kezét a húrokra, és csend lett. A sarokban árnyékok nőttek, az asztal megpattant, mintha éjszaka lenne, s az utcán némán úszott egy szán, csak a lovak dobbanása hallatszott, mintha a föld alól jönne. Egyszerre este lett.

A cigány újra pengetni kezdte a nótát, de Pados már nem dalolt. Öreg malmok képe lobbant el az emlékekben, patakok surrantak őszi ködök alatt, és elmúlt napok elmúlt bánatát ringatta az elszálló zeneszó.

A két molnár öklére könyökölt, az asszony ölébe nézett, és néha megsimogatta kötényét, Mátyás mereven ült, pedig valami fájdalmas öröm gomolygott benne, és szívesen az asztalra hajtotta volna a fejét. Panni először nevetni szeretett volna, amikor Pados énekelni kezdett, de aztán apjára nézett, Mátyásra, s amikor a nóta a szép szeretőhöz ért, akit eltemettek – szomorú lett.

Úgy érezte, ez már több, mint a mesék szomorúsága, ahol csak varázslat az egész; úgy érezte, a nagyok meséi szomorúak, mert nem találunk tündért, aki a halottakat felébressze.

Alig vették észre a kocsmárost, aki gyertyát tett az asztalra. A fény szétáradt az arcokon, és Tallósné a háziasszony hétköznapi mozdulatával kezdte összekötni a kenyérruhát.

– Késő van. Panni, vedd fel a bekecsedet. – Már mennek? – kérdezte Pados.

Tallós is megtörölte a bajuszát, mintha a mámort törölte volna le magáról.

– Messze vagyunk, Miklós. Aztán félek, ha még egy ilyen nótát eldalolsz, még holnap is itt leszünk. Eredj, Mátyás, vezesd ki a lovakat!

Mátyás kiballagott az udvarra. A csípős hideg megcsapta, és megint érezte az új csizmákat. Csak Jóska aggasztotta, akinek üzenetét elhallgatta. Mit mondjon neki? Megállt egy kicsit az istálló előtt, és bátrabban lépett be, mert Józsi vidáman dalolt odabent.

*... a két kezem láncra verve,
csak a jó lovam meglenne...*

– Te vagy az, kis molnár?

– Én. Megyünk haza.

Józsi megmozdult a szénában. Dudorászva segített Mátyásnak kivezetni a lovakat; a reggelit, úgy látszik, már elfeledte. A pajta alatt sötét volt, s a kertek felett téli párák ködlöttek.

– Kutya hideg lesz az éjjel – mondta Józsi –, hallod, hogy ropog?

Egy cselédlány ment végig az udvaron, és csizmája mintha üvegtörmeléken járt volna.

A lovak prüszkölve kapálták a pajta agyagos földjét.

– Isten vele, Józsi bácsi!

– Isten veled, kis molnár!

A csengők szólni kezdtek, a szán zökkenve ugrott ki a pajta alól, azután simán kifordult a kapun, és megállt a kocsmá előtt.

Tallós feltette Pannit, és utána hosszan parolázott Padossal.

– Megígérted, Miklós, hát minél előbb! Asszonyostul. – Megyünk, Gyula, megyünk. Csak még maradtatok volna!

– Gyerekekkel nem lehet... – szabadkozott Tallósné. Meg magát is várják otthon.

Mátyás hátraült Panni mellé.

– Be vagytok jól takarva? Na, Jézus segíts!

Pados még szólt valamit, de a szán már elindult, és gyorsan szaladt a csengők után. Egy-egy házban már világosság volt, de aztán a város végi kis házakban csak a kéményfüst mutatta, hogy ott is emberek vannak.

Amikor kiértek az országútra, megnőtt a magányosság, és keményebb lett a hideg. A takarók alá szorult melegben egy kis otthon szaladt velük. A lovakat nem kellett biztatni. Megrázták néha fejüket, és játszva vitték a szánt hazafelé.

– Nem fázol, Panni?

– Csak az orrom, Mátyás. Nézd, a hold!

Túl az erdőn akkor kelt fel a hold, és a lovak árnyéka elnyúlva vágatott mellettük a havon.

– Bújj be a takaró alá!

De Panni nem bújt be. Látni akarta a holdat és az embert, aki benne hegedül. Néha látta is, de néha aranyos gödröket látott benne, melyek mintha hideg, habos selyemből lettek volna.

Emelkedett a hold felfelé. Az árnyékok már élesek lettek, az erdőbe messze el lehetett látni, és a dermedt, nagy mozdulatlanságban csak néha mozdult egy-egy árnyék.

– Nézd, Panni: róka!

A róka leült a havon, és amikor a szán elment, újra látszott, amint földre tartott fejjel szaladt a fák között.

– Nyulat keres?

– Amit talál. Éhes ilyenkor...

Panni nem szerette a rókát, mert kacsákat lopott a patakról, de most sajnálta. Éhes szegény róka, és egyedül van.

– Nem fél a róka?

– Nem. Itthon van.

Panni nem is hitte, hogy a róka ilyen bátor legyen. Ha őt most itt hagynák egyedül az erdőn, meghalna félelmében. Pedig ő nagyobb, mint a róka.

– Farkas nincs erre?

Tallós erre hátraszólt, hogy farkas nincs, és Panni ne beszéljen ennyit, mert megfázik a torka, s megint beteg lesz.

Szótlanul csúszott a szán egy darabig. Mátyás csak úgy mutatta Panninak a nagy fákat, amelyeken ezer varjú gubbasztott éber, hideg álomban, és a kislánynak az jutott eszébe, hogy a varjaknak és a rókának szokott-e fájni a torka. Némelyik varjúnak olyan reszelős, rekedt hangja van. Hidegben károgott talán? És az arca elé húzta a takarót.

Mátyás megint meglökte Pannit, és egy bagolyra mutatott, amint elimbolygott felettük.

– Bagoly – suttozta.

Panni utána fenyegetett a bagolynak:

– Boszorkány!

A bagoly már régen eltűnt, de a kislány még mindig nézett utána, és arra gondolt, hogy miért is vannak boszorkányok. Mi öröm az, rosszat tenni? Panni a nagy kendermagos kakasnak bekötötte a lábát, mert vérzett. Igaz, hogy a kakas közben megcsípte a kezét, és később a kötést letépte, de mégis jólesett neki, mert azután odament Pannihoz, ha a babáival játszott.

Panni nem tudott szenvedést látni, és nem tudott haragudni. Ha most valaki nagyon-nagyon fázna az úton, és kérné Pannit, hogy a kis új ködmönt adj oda, hát... odaadná a virágos kis ködmönt. Igaz, hogy már erre a gondolatra is elfutotta a könny a szemét.

– Valami van előttünk – mondta ekkor Tallós. A gyerekek kinyújtott nyakkal néztek előre.

– A lovak előtt megy.

Az út vályújában bicegve szaladt egy nagy, fekete madár.

Mátyás leugrott a szánról. A lovak megálltak, és megállt a madár is. Mátyás előtt megint szaladni kezdett, de a fiú elébe került, és leszorította a hóra.

A madár keményen odavágott Mátyás kezére.

– Huj, de csíp!

– Hozd már ide. Mi az?

– Holló. Szép, nagy holló. Megtanítom beszélni. A madár erősen kapálódzott.

– Milyen a kezed?

Mátyás kezére nézett.

– Véres.

– Tedd az ülés alá, aztán menjünk, mert megfáznak a lovak.

Mátyás óvatosan betette a hollót a kasba, és dideregve bújt a takaró alá.

– Meglőtték valahol. Vagy talán vasba lépett. Attól véres.

– Meggyógyítjuk. Ugye, meggyógyítjuk, Matyi? Én a kakast is meggyógyítottam... Aztán megint hallgattak.

A lovak siettek hazafelé. A szán néha megzökkent, s a két gyerek a hollóra gondolt. Ekkor már magasan fejük felett járt a hold, és a dermesztő hideg arcukba vágott, mint a késpenge. Panni magasra húzta a bundát, és

amikor később Mátyás odanézett, már aludt. Mátyás jól betakarta, és maga is összehúzta magát.

A csengők csak néha-néha csendültek, akkor is halkán, a lovak szőrére ráült az éjszakai dér. A csillagok mintha magasabban lettek volna, mint máskor, és csillogásuk hideg volt, mint a jég.

Amikor befordultak az ismerős erdei útra, talán már éjfél lehetett, mert a faluban szóltak a kakasok, és a hideg égen alacsonyan járt a Göncölszekér.

A ház előtt maguktól megálltak a lovak.

– Gyorsan, Panni, mert megfázol!

– Alszik... – suttogta Mátyás.

Tallósné ölébe kapta a kislányt, és erre Panni felébredt.

– Elaludtam... Matyi, vigyázz a hollóra!

Mátyás előrelepett az első ülésbe.

– Menjen be, mester uram. Ellátom én a lovakat.

– Hát – ásított Tallós – nem is bánom...

Összenyalábolta a pokrócokat, bundát, Mátyás pedig behajtott az istálló felé. Leszerszámozta és bevezette a lovakat. Szénát tett eléjük, aztán beszólt még a házba:

– A vizet eleresztem.

– Ereszd, Mátyás, talán akkor kevesebb fagy meg belőle.

A fiú elköszönt, és nyikorgó, új csizmában szaladt az istálló felé. Most, hogy mozgott egy kicsit, megint vidám és éber lett, mintha aludt volna. Eszébe jutott a vásár, lehajolt, és megtapogatta az új csizmákat.

A szánon ott volt az új ruhája, és Mátyás megszagolta a ruhát, melynek posztó- és vásárszaga volt. Aztán eszébe jutott a holló. Benézett hozzá, de nemigen látta, mert árnyék esett rá. A holló véres, hát előbb a ruhát és pokrócokat viszi le a malomba.

Szaladt. A kulcs hideg nyöszörgéssel fordult meg a zárban, s amikor kinyitotta az ajtót, egyszerre csend lett, mintha éjszakai titkok lapultak volna a falakhoz.

Mátyás belekopogott új csizmáival a csendbe, meggyújtotta a mécset, gyorsan tüzet rakott, és sietett vissza a hollóért. Talán nem is él...

De a holló nagyon is élt. Jól odakoppintott Mátyás kezére, amikor benyúlt hozzá, de aztán engedte magát megfogni.

– Nem bántalak, holló, ne csipkedd a kezem! Úgyis nagyon fázik... Ágyára tette a nagy fekete madarat. Becsukta az ajtókat, aztán odaült a tűz mellé.

Nézte a hollót, a holló pedig a tüzet. Amikor Mátyás hozzá akart nyúlni, halkán korrogott, és kitátotta a csőrét.

Úgy látszik, az egyik szárnya sebes, talán törött. De véres a lába is.

Mátyás olajjal kente be a sebeket, aztán kitakarította a tűzhely melletti kuckót, ahol a fát tartotta, és óvatosan odatette a hollót.

A madár alig tiltakozott, csak halkán korrogott, ami úgy hangzott, mint a beteg ember nyögése.

– Itt lesz a helyed – ásított. – És meggyógyulsz, ne félj.

Aztán leült az ágyra. A tűzhelyen halkán perelt a láng, s a puha meleg szétomlott a szobában.

Mátyás nézte a tüzet, és a vásárra gondolt. A zsibongás újra elszaladt a füle mellett, az úton újra csengtek a szánkók, a cimbalom is megzendült valahol, és Mátyás mintha dúdolt volna.

...van valahol, van egy malom...

Aztán lehúzta csizmáit, és az asztalra állította. Új ruháját a ládába rakta, végigfeküdt az ágyon, és elfújta a mécsest.

– Aludjunk, hollómadár!

A holló meg se rezzent kuckójában. Csak ült, és nézte Mátyást. A szobában mind nagyobb lett a csend. A lángok később összeomlottak, és csak a parázs derengett, de azt is szürke hályoggal vont be lassan a hamu.

És künn szikrázva, csillogva fogta kemény markába a tél az egész világot.

A víz sokáig szabadkozott.

– Nem. Nekem folynom kell. Sietek. Nagy folyamok várnak...

– Ne okoskodj! – csikorgatta fogát a tél. És dermesztő ujjjaival végigsimogatta a partokat, ahol lassú és sekély volt a víz. S a patak hátán ott jégvárta nőtt, de alatta a víz annál gyorsabban iramodott tova.

A tél gonoszul nevetett.

– Hova sietsz? Enyém az egész világ...

– Én nem!

De hiába volt minden. A jégvárta megvastagodott, az úszó jégtáblák összetorlódtak, meglassúdott a víz, és haldoklott. Mire hajnalra szóltak a kakasok, alig zúgott már, mert vastag jég takarta a patakot, és csak a jég alatt csörgedezett valami kevés élet.

A malom dermedten figyelt. Homályos ablakai némán leskelődtek a sötétben, de belül is csend volt, és összezsugorodott minden.

– Mi újság odakünt? – suttogta a kiskerek a sarokban, ahonnét semmit sem lehetett látni. – Miért van akkora csend?

– Nem látok semmit – homályosodott az ablak –, de a víz nem csillog, nem beszél. Jég fekszik rajta. Nagyon hideg van, és nemsokára reggel lesz.

– Legalább mozgunk egy kicsit – susogta a kerék –, mert ettől a hidegtől a küllőim potyognak ki.

Odakünt sóhajtott az éjszaka, és az utakon dideregve szaladt végig a derengés.

A malomban halotti nagy lett a csend, porszem se mozdult, csak a holló nézett fájdalmas keménységgel a sötétségbe. Törött szárnyát ha megmozdította, nem az fájt legjobban, hanem az elvesztett szabadság, ami annyi, mint az élet. Később összehúzta szárnyát. A csontok talán összeforrnak még...

A holló nem tudta, mi a remény, de tudta, hogy mozdulni most nem szabad, mert a gyógyulás mögött ép szárnyak vannak, és azon túl fészekrakó, szabad világ. Ült hát feketén, és érezte, hogy az idő néma porszemei az ő szárnyát gyógyítgatják.

Mátyás arra ébredt, hogy fojtogató nagy lett a csend. Felült az ágyon. Miért áll a malom? Hirtelen talpra ugrott. Az új csizmák ott álltak az asztalon, a szoba hideg, mint a jégverem, a tűzhely melletti odúból a holló néz rá. És csend van, mintha az egész világ megfagyott volna.

Felkapkodta ruháit, és dobogva szaladt az ajtóhoz. Odakünt akkor kelt fel a nap.

Vörös lángolása hidegen égett az erdő felett, s a zúzmarás fák mozdulatlanul álltak, mintha hajlékonyságuk jéggé dermedt volna ezen az éjszakán.

A nagykerék alig látszott. A patak eltűnt, csak a szabadrekesztő száján buggyant ki kevés zöld víz némán, de ez is sietve bújt a jég alá.

Befagyott – gondolta Mátyás, és visszaszaladt a szobába, hogy rendesen felöltözzék. Az új csizmáit a gerendára akasztotta, aztán tüzet rakott, de közben sűrűn benézett a hollóhoz.

– Hogy aludtál, hollómadár?

De a holló maga elé nézett, és csak akkor pillantott a fiúra, amikor az mosdani kezdett, és hangos prüszköléssel csapkodott a hideg vízben.

– Mit csinál ez az ember? Hiszen ő is fürdött néha magányos tóparton, de nem kiabált hozzá, és nem ugrált, mint az őzgida, amikor bögöly akar az orrára szállni.

Mátyás végre megtörülközött. Rendet csinált a szobában, és sietett fel a hírrel a házba, hogy befagyott a nagykerék, és csak kevés víz csörgedezik a jég alatt.

– Egyél valamit – mondta Tallós –, aztán megnézzük, mit lehet csinálni.

Tallós mester gondosan körüljárta a zúgót.

– Alul nem fagyott oda. Zárd el a zsilipet, és ereszd a kerékre a vizet. Nem állhatunk. Éppen az uraság gabonája van itt.

A zsilipek felnyitása és lezárása jó óráig tartott, és Mátyás úgy vélte, nincs is olyan hideg.

A víz aztán rázúdult a kerékre, de sokáig birkózott vele, amíg a nagykerék recsegve, nyöszörögve elindult, és lassan járni kezdett a malom.

A holló erre felemelte a fejét. Körülfogta a különös zúgás, és nem tudta, honnét jön. Finom érzékei erősen érezték, hogy remegve mozog körülötte minden, de nem félt tőle. Törött szárnyában láz lüktetett, és begyében vaskarmai nőttek az éhségnek.

Mátyás is gondolt erre, és egércsapdákat állított fel a malomban, hogy ne éhezzen a holló. Fél diószemre támasztott fel virágcserepeket. Az egér rágni kezdi a diót, az élére állított dió kicsúszik a cserép pereme alól, és

oda van az egér.

Közben felöntötte az uraság búzáját, és kis lyukat vakart a jégvirágos ablakokon, hogy lássa, ha valaki jön az úton. De az utakon ekkor nem járt senki. Csak a fákon cserregtek panaszosan a cinkék, s a zúgó kis szabadvíze felett leste egy jégmadár a halakat. Bolond madár – gondolta Mátyás –, nincs ilyenkor hal... – de azért nézte a kis madarat, amint ott ült a jeges karón, mint egy behúzott nyakú bakter.

A madár pedig villámgyorsan levágott a vízbe, és tovaröppent ujnyi hallal a szájában.

Mátyás elámult, és mosolyogva nézett utána, amíg a jégmadár ragyogó kék tollának csillogása el nem tűnt a fák között.

“Ezt elmondom majd Panninak” – gondolta Mátyás, és bement a szobába, mert a szobaablakból jól a házra látott. A kislány azonban csak később jött. Meg-megállt az úton, és a pirókokat nézte, amíg el nem repültek, de aztán szaladt a malom felé.

– Matyi! Matyi, mit csinál a holló?

– Beteg. Most fogok neki egeret.

– Megeszi?

– De meg ám! Csak nappal nehezen megy az egér a csapdába.

– Szalonnát kellene neki adni.

– Azt hiszed, az erdőn is szalonnát evett?

– Gyere, nézzük meg a csapdákat.

A csapdák közül csak egy volt lecsapva. Mátyás ügyesen kifogta alóla az egeret, és a földhöz csapta. Panni elfordult.

– Jaj, Matyi, megdöglött?

– Meg hát! – és farkánál fogva felemelte a kis egeret. Ide nézz!

– Még mozog a lába... Szegény.

– Az már nem számít. Gyere!

A holló azonban rá se nézett az egérre, csak ült.

– Nem kell neki. Talán a szájába kellene tenni...

– Nem fiamadár ez. Majd megeszi, ha éhes lesz. Gyere, mutatok valamit.

Mátyásnak szerencséje volt, a jégmadár újra ott ült a karón.

– Látod?

Panni csak intett, és csillogó szemmel leste a kis madarat.

– Lemegy a víz alá is, és halat fog.

– Ne hazudj, Matyi!

– Majd meglátod.

Panni odahajolt egészen az ablakhoz, és leheletétől olvadni kezdtek a jégvirágok.

– Nézd!

A madár újra lebukott a dermedt vízbe, s a hallal visszaült a karó hegyére. Megfordította hosszú csőrében a kis halat, és lenyelte.

– Na, most láttad!

– Matyi, ez boszorkányság! És milyen szép madár!

– Gyere be, mert megfázol. De aztán újra meglessük... A szoba ablakairól leolvadt már a jég. Egy-egy csepp víz beszivárgott az ablakdeszkára, és csillogott a napsütésben. Panni arcát a napnak fordította.

– Milyen jó melegen süt...

– Az ám, a tűzhely. Csak eredj ki, majd meglátod, milyen melegen süt... Te Panni, hol az egér?

Az egér eltűnt a holló elől.

– Elment. Feléledt és elment.

– Panni, ez megette!

Vizsgálódva nézték a madarat, de az csak ült, mint a bálvány. Nem látszott rajta semmi.

– Meglessük! – és összenevettek.

Az alsó malomban újra le volt csapódva egy cserép, és Matyi sietve vágta földhöz az egeret.

– Matyi, ez nagyon fájhat szegénynek.

– Nem is érzi – bizonykodott Mátyás. – Úgy odavágom...

És újra a holló elé tették az egeret, aztán lábujjhegyen kiosontak a szobából, de az ajtót kicsit nyitva hagyták. A szűk kis résen jól látszott az egér, de nem látszott a holló.

– Nem baj. Ha hozzányúl, meglátjuk.

Dideregve ült a két gyerek egy tele zsákon, és csillogó szemmel lesték, hogy mi lesz az egerrel.

Nem mozdult semmi. A malom halkán dorombolt, az alsó malomban patkányok veszekedtek, és már azt hitték, az első eger mégiscsak feltámadt, amikor Panni meglökte Mátyást.

– Látom...

Az eger megmozdult és eltűnt; a két gyerek pedig beugrott a szobába, aztán nevetni kezdtek. Panni még ugrált is örömében, mert a komor holló, mint egy meglepett tolvaj, szájában tartotta az egeret. Mitévő legyen most? Eldobja? Hiszen már úgyis meglátták! Hát inkább lenyelte, és rá se nézett a gyerekekre.

– Most már megszeliélkül – örült Mátyás, és kinézett az ablakon, mert Sáfárt látta a falu felől jönni lóháton. Az ispán lassan poroszkált, és megállt a ház előtt. Ide-oda hajolt a nyeregben, kiáltott is valamit, de mivel nem jött ki senki, hát leszállt, s a lovat a kerítéshez kötötte. A molnár ekkor lépett ki az istállóból.

– Mi jót hozott, ispán uram?

– Semmit. Csak erre jártam, gondoltam, megmondom, hogy két napig ne menjenek az erdőre se fáért, se egyébért, mert nagy vadászatot tart az uraság...

– Úgy lesz.

– ... meg hogy ezt a napszámosgyereket küldje be hajtónak.

Tallós uram szemei különöseks lettek, és kemény hidegség csillant meg bennük.

– Miféle napszámosgyereket?

– Aki itt a malomban segít.

– Árva gyerek az – mondta lassan Tallós. – Fogadott gyerekem...

– Na, azért eljöhet...

– Az uraság gabonáját őrlí most is. Az az első.

– Hát ne őrlíje! Hagyja ott az őrlést. Van elég liszt a kastélyban.

– Nem hagyja, ispán uram, mert én azt parancsoltam neki, hogy

öröljön... Az ispán szemei forogni kezdtek.

– Ne akasszon löcsöt velem, molnár uram, mert csak maga vallja kárát!

Tallós mintha ezt nem is hallotta volna.

... mert a gyereket én etetem, én ruházom, hát én is parancsolok neki.

Ezt ne felejtse el, ispán úr. Egyébként istennek ajánlom! – Hátat fordított Sáfárnak, és nyugodtan bement a házba.

– Majd észhez tér – dohogott feleségének. – Ha tisztességesen beszél, persze hogy odaadtam volna Mátyást. Még örült volna is a gyerek. De hogy csak “küldje be hajtónak”?... Én szabad ember vagyok!

Az asszony nem szólt semmit, mert ilyenkor veszedelmes lett volna ellenkezni vagy azt mondani, hogy bajt csinálhat az ispán.

Tallós általában jó ember volt, de mérhetetlen indulat élt benne, és jó volt vigyázni, hogy ki ne robbanjon. S ezt a féktelenséget emberfeletti testi erő tette igazán félelmetessé.

Csend volt a házban. A konyhában edény zörrent néha, amikor Panni futott be a hírral:

– Édesapám..., eszik!

Tallós haragja hirtelen elakadt, és Panni felé fordult:

– Micsoda?

– Eszik! Egeret. Kettőt megevett. Tallós elnevette magát.

– Az ispán?

– Jaj, dehogy az ispán! A holló.

Az asszony fellélegzett a konyhában. A veszedelem elmúlt.

Másnap pedig megdördültek a puskák az erdőn. Megéledtek a bokrok, ijedt fácánok repültek el a ház felett, és a malom mellett ropogva törte a havat egy csapat szarvas.

Most látszott csak, mennyi életet nevel az erdő, és a lappangó csendben mennyi vad járja a holdfényes, sötét vagy ködös erdei éjszakákat.

Egy róka majdnem a malomba futott be ijedtében, és rá se nézett a nyúlra, pedig ott vágtatott mellette. Utánuk a kutyák. A nyúl nekirugaszkodott, és egy ugrással az árok másik felén volt, a róka pedig belerohant a sűrű fenyvesbe. A kutyák megtorpantak, tétováztak, hogy

melyik után fussanak. A nyomokon körben száguldoztak, végül összemarakodtak.

A nádas felett vadkacsák szálltak, és valahányszor szólt a puska, mindig magasabbra fűrták magukat a levegőbe. Befagyott a nádas vize, s a hajtók törve-zúzva hajtottak ki belőle mindent, ami élt.

Magasan az erdő felett pedig jajongva, káromva örvénylett millió varjú, mert azt hitték, talán csata van odalenn, s a varjak szívesen rémüldöznek és gyászolnak.

Mátyás egész nap az ablaknál állt, és elfelejtett gabonát felönteni.

A garat üresen hörgött.

– Hú, csak a mester úr ne jöjjön!

Új gabonát öntött a garatra, és az üres kövek csikorgása egyszerre elégedett morgássá változott. Tele szájjal rágták a búzát, és úgy doromboltak, mint a macska, ha jóllakott.

Estefelé a vadhordó szánok elsiklottak a malom előtt, s a kocsisok úgy hajtották a lovakat, mintha a vadászat nélkülük meg sem esett volna. A szánokban nyulak, rókák, őzek, szarvasok utaztak utoljára az erdőn, de már nem éreztek semmit belőle. Az erdő pedig takarta a megmaradtakat. A szétdúlt bokrok helyreigazították ágaikat, a sűrűségek összehajoltak, és éjjel hó esett, ami eltakarta a nyomokat.

De reggel – más erdőrészben – újra kezdődött minden.

Mátyás már ki se nézett az ablakon, mert úgy látszott, minden vadat elvisznek az erdőről.

– Jobb neked itt, hollómadár – szólt a hollóhoz, mikor újra egeret dobott neki –, odakint már régen lelőttek volna.

Az eger nem esett az odúba. A holló ránézett Mátyásra, aztán szépen kiballagott érte. Utána a padlóhoz fente csak csőrét, és újra Mátyásra nézett.

– Jó barátok leszünk – mondta örömmel a fiú –, hallod? Jó barátok. Csak a nevedet nem tudom még. Gondolkozott egy darabig. Talán Pannival kellene megbeszélni a dolgot? Az nem lesz jó, mert valami leánynevet ajánl. Ez a holló pedig nem lány...

– Azt hiszem, Miska leszel – mondta később. – Miska. Hallod-e, madár, ezután úgy szólok hozzád, hogy: Miska! A holló megvakarta csőre tövét, és visszaballagott a kuckóba.

Harmadnap vége szakadt a vadászatoknak, és akkor éjjel meggyengült az idő. Előtte való hajnalban már nagyon zajongtak a vadlibák, és érezhető volt, hogy valami időváltozás jön. Engedett a tél keménysége, de a hideg már nem is tarthatta magát, mert a fák megrepedtek, a varjak csak lefordultak az ágról, a halaknak alig maradt annyi vizük, hogy megéljenek.

– Mit akarsz? – zúdult fel az egész világ a tél ellen. Azért jöttél, hogy aludjunk benned, vagy azért, hogy megölj bennünket?

A tél még válaszolni se tudott, már végigjajongta a bagoly az erdőt:

– Megmondtam. Ugye, megmondtam? A tél a halál. Meghalunk, mind meghalunk... Jaaj..., meghalunk... És a tél belátta, hogy ebből baj lesz, de különben is utálta a baglyot; akkor éjjel összehúzta magát, és engedte, hogy puha hófelhők boruljanak a világra.

Mátyás szobájában égett a tűz, és Mátyás lerúgta a takarót. Künt a malomban libbent a pókháló, mert enyhe szél fűjt be az ajtó alatt, és az ablakokat nem fogta meg a hideg jégvirágrajzó keze.

A holló is előjött barlangjából, mert látta, hogy a fiú alszik. Eligazította tollait, s úgy érezte, szárnya gyógyul. Az ember nem rossz, nem bántja, és enni ad neki. Végigment a szobán, megnézte az asztal lábát, a csizmákat. A tüzet messze elkerülte, és visszament a kuckóba.

A holló motoszkálása kihallatszott a malomba is, azért óvatosan ásított a garat.

... ott hagytam el...

– Valami nagy madarat hozott az ember, bocsánat, hogy közbeszólok – lelkendezett a lapát –, s a madár nem alszik.

– Hollót, fiam, hollót – pattogott a tölgyoszlop. – Látszik, hogy bükkfából vagy. A holló nemes madár, és csak nemes fára fészkel...

A lapát izgatottan válaszolt:

– Bocsánat. Rajtam sasok is fészkeltek. Nem mondom, hogy igazi keményfa vagyok, de sasok voltak...

– Ölyvek, fiam, ölyvek. Amilyen tucatszám van, és csak éppen bodzára nem fészkelnek. Sasok..., nevetséges!

– A sasok sziklákon fészkelnek – mordult meg a malomkő. – Csak sziklákon. Se bükkön, se tölgyön. Emlékszem. Ott vijjogtak felettünk, és fára még csak rá se szálltak. Ez az igazság!

Künt feltámadott a szél, megrázta az ajtót, és utána csend lett.

A pókháló némán lengett a gerendán, és a sarokban, ahonnét semmit sem lehetett látni, megszólalt a kiskerék: – Mi újság odakünt?

Az ablak homályos szeme vaksin meredt a sötétségbe. – Nem sokat látok. A hold alig világít, a felhők szinte a földön járnak, és úgy láttam, lassan szítál a hó. Aludj, kiskerék, én is szundítok egyet.

Ettől kezdve a malomban nem mozdult semmi, künt pedig bársonyos csendben hullott a hó.

A fák megnyugodtak, a bokrok takaróztak, a vetések nyújtózkodtak, s a vadak vackot kapartak maguknak, hogy menedékük legyen a puha hó alatt. És a pelyhek égi tisztaságot hoztak a világra. Eltörölték az embernymokat, a vadcsapákat, menekülő őzek vérét, megtépett madár tollát. Néma szállongással simogatták az erdőt, és puha takaróként feküdtek az utakra, ahol nem járt senki, csak a csend és lehunyt szemű álom.

Reggel a harangszó ment végig először az erdőn, de alig ért ki a malomig, mert még akkor is esett a hó, és a kisharang zengése fáradtan bujkált a millió hópehely között.

– Esik – nézett ki Mátyás az ablakon –, szépen esik a hó. – És békés, puha jókedv szegődött hozzá. Kitárta az ajtót, elindította a malmot, halkan füttyörészett, és megetette a hollót.

– Egyél, Miska! Hogy van a szárnyad?

A holló már kijött az egérért, s aztán belépegetett az odújába. Ha Mátyás odatartotta kezét, nem vágott hozzá, csak nézte, de mivel ennivaló nem volt benne, hát elfordult.

Dél felé valaki topogott a malom előtt. Hallatszott, hogy a havat veri a lábáról.

– Hej! Van itt valaki?

Fehér bajszerű öregember állt az ajtóban. Arca piros, kék szeme nevető.

– De ismerős vagy, fiam! Nem a Csík Mátyás fia lennél? – Az vagyok.

– Megismertelek. Facérkodtam én nálatok is eleget. Jól megnőttél. Vízi Péterre nem emlékszel?

Mátyás most már emlékezett. A vidám öreg vándor molnárlegény sokszor megfordult náluk, de ismerték a patak mellett mindenütt, ahol kelepelő malmok álmodoztak tavaszban vagy őszben. Dalolva járt malomról malomra, akár fűjt, akár esett; akár gólyahír, akár őszi kikerics volt a rétek virága. Az asszonyoknak híreket hozott, a férfiaknak politikáról beszélt, s a gyerekeknek játékokat faragott.

De nem maradt meg sehol. Három-négy nap múlva vállára vetette a batyuját, parolázott a ház népével, megsimogatta a kutyákat, és fűtőrésszeve indult valamerre. A gyalogutak vidáman szaladtak az öreglegény előtt, és virágos erdők alá kanyarodtak, hogy Péter vadrózsát és kék szajkótollat tűzhessen a kalapja mellé.

Így élt Vízi Péter, és az árendával, földesúrral, betyárokkal, sok gyerekekkel bajlódó molnárok azt mondták, hogy az öreg Péternek van a legjobb dolga a világon.

– Jöjjön be, Péter bácsi – tessékelt Mátyás –, be van fűtve a szobában.

– Várjál, fiam, csak leverem magamról a havat, mert ha odabent olvad el, olyan szaga lesz az embernek, mint az ázott kutyának.

Amikor bementek a szobába, a holló ott állt az ágy mellett.

– No lám csak! Hát te ki madara vagy? – nevetett az öreglegény, és korrogni kezdett, mint a holló. A madár féloldalt fordította fejét, és úgy nézte az öreget, aztán begyalogolt kuckójába.

– Csinálunk neki kalickát. Meglásd, micsoda finom madárházat csinálunk! – lelkesedett Péter, és fehér szemöldöke alatt tiszta gyermekszemei csak úgy csillogtak.

Tallós mester később lejött, és barátságosan rázta meg kezét.

– Hogy van, Péter bácsi? Evett-e már máma? Péter a batyu felé intett.

– Killányból jövök. Az asszony még az útra is adott. Üzenetet hoztam.

Vendégek lesznek karácsony másodnapján. Pados Miklós azt üzeni, hogy jön feleségestül. Van egy jó kis dohánya, mester uram?

Tallós odaadta a dohányzacskót. – Mátyás, vágni kellene dohányt.

Nemsokára kék pipafüst selyemfelhője imbolygott a szobában. Mátyás dohányt vágott. A kés halk roppanásokkal szelte a sárga leveleket, a tűz pattant néha, a holló bóbiskolva nézett maga elé, künt pedig hullott, egyre hullott a hó.

És a hó nem állt meg estig. Vacsora után Panni is bejött a malomszobába, mert Péter bácsi kalickát csinált a hollónak, és közben mesét is mondott.

A kislány összehúzta magát az ágyon, és úgy hallgatta a meséket a hollóról, aki ellopta a királykisasszony gyűrűjét; a barackfáról, melyen esengő barack termett; és a botról, melynek csak szólni kellett, és úgy verekedett gazdája helyett, mint a parancsolat.

Tallós akkor este ölben vitte a házba Pannit, mert a kislány félig aludt már. Arra gondolt, hogy magányosan nő fel a gyerek nagyon, és nevetni is csak ritkán hallotta. Jó lenne, ha lánypajtása lenne? – gondolta Tallós. Magához szorította Pannit, és fölébe hajolt, hogy rá ne essen a hó.

3.

Karácsony másnapján pedig csengős, úri szánon megérkeztek Padosék. Jóska kocsis fején vadonatúj kucsma, a lovakon ragyogó, fekete bőrszerszám.

– Na, Gyula, itt vagyunk, és két hétig itt leszünk!

– Ne bolondozz, Miklós! – mondta a felesége, aki törékeny kis asszony volt, nem testes, erős, de parancsoló, mint a molnárnék általában.

Mátyás a malomablaknál nézte, amíg a vendégek bementek a házba. Örült a jó ebédnek, örült az új ruhának, amit tegnap vett fel először, és szívesen gondolt Pados uramra, aki kucsmát vett neki, és dalolni is tudott.

Pados mester nagy, piros arca szinte világított, és Mátyás úgy érezte, vidám, jó szív jár alatta. Alig várta, hogy ebédelni hívják. Miskát már

kétszer megetette. A holló most már félelem nélkül jött ajtajához, ha nevét hallotta, és ott vette ki Mátyás kezéből az élelmet. Új lakásától eleinte idegenkedett, de most már megszokta, mert a kalicka ajtaja sosem volt becsukva, és olyan alacsonyan állt a föld felett, hogy könnyen leugorhatott a padlóra.

– Vendégek jöttek, Miska.

Miska odaballagott az ajtóhoz, kinézett, de mivel Mátyás kezében nem volt semmi, visszament újra, és az ablakra nézett. Az ablak mögött még tél volt, és Miska szárnya nem volt még rendben. Talán tavaszra...

Később Panni szaladt le, és nagy sietségében alaposan elesett. De még a havat se verte le ruhájáról, úgy szaladt újra.

– Elestem, Matyi..., és csizmát hozott Anna néni! Piros csizmát. Nekem! Tudod-e?

– Olyan nincs is...

– Nincs – bólogatott diadalmasan Panni –, nincs? Majd meglátod! Meg mézeskalácsot meg pántlikát. Mindent. Gyere, Matyi, ebédelni. Nagyon jó asszony Anna néni; ugye, Matyi?

– Még nem láttam...

– De azért jó!

– Pados uram is jó ember. Ezt a kucsmát tőle kaptam.

Mátyás félszegen megállt Pados előtt, aki úgy megszorította kezét, hogy ujjai összeragadtak, aztán Padosné elé állt, aki megsimogatta arcát.

– Legény ez már – mondta –, legény ez a Mátyás. És úgy nézett rá, hogy Mátyás egyszerre igazat adott Panninak.

– Jó asszony!

Akkor délután Panni megmutatta kincseit. A csizma csakugyan piros volt, és Mátyás hiába nyálazta meg, nem jött le a színe.

– Igazán piros..., a bőre piros.

És Mátyás akkor délután egyedül maradt, mert Panni el nem mozdult Padosné mellől. Panni tudta, hogy Mátyásnak ez rosszul esik, de hálás, nagyon hálás akart lenni a csizmáért.

Vacsora után Mátyás mellé férközött.

- Holnap délelőtt együtt leszünk. Csúszkálunk.
- Nem muszáj – vonta meg vállát Mátyás –, nem muszáj.

S akkor este Panni nagyon szomorú lett. Mátyás egész délután egyedül üldögélt a malomban, és talán őt várta. Most is egyedül van. A zöld szemű, nagy fekete macska ilyenkor már ott leskel az alsó malomban.

Panninak nagyon fáj a szíve, sajnálta Mátyást, aki árva, és mindenki megfélemezte róla, de azért magához szorította a kis csizmákat, és úgy aludt el.

– Nézd a lányom, Anna – mondta Tallósné –, ennek van a legnagyobb öröme.

Padosné elgondolkozva nézte Pannit. Szinte szomorúan. – Nekünk nincs gyerekünk – mondta, és a takarót megigazította Pannin. – Olyan egyedül vagyunk, hogy néha szinte megbolondulok. Tudod, Miklós milyen. Napokig nem látom sokszor, ha rájön a bolondja. Pedig nem rossz ember, de hát kiért törje magát?... Te Eszti – és megfogta Tallósné karját –, adjátok ide Pannit a télre... Mit csinál itt? – mondta rábeszélően, amikor látta, hogy Tallósné nem ellenkezik. – Én megtanítom írni-olvasni, látod, hogy szeretem, mintha az enyém lenne, aztán tavasszal visszahozzuk. Ne mondd, hogy “nem”, Eszti!

– Megbeszélem Gyulával...

– Azt mondtam, hogy te nem eresztet el... – mondta Tallósné az urának, amikor a vendégek lefeküdtek.

– Miért ne? Miklósék gazdag emberek. Csak tanulhat náluk. Az ember sose tudja...

– Sajnálom – mondta az asszony, mert arra gondolt, hogy Panni hiányzik majd.

– Hiszen csak tavaszig lesz el. És nem lesznek zsugoriak hozzá, ne félj.

– Tudom.

– Hát akkor aludjunk.

Másnap reggel Pannit Padosné fésülte. Hajába piros szalagot kötött, és megkérdezte:

– Lennél-e az én lányom tavaszig, Panni? Panni anyjára nevetett.

– Anna nénéd azt kérdi, hogy elmennél-e velük Killányba, ahol az ő malmuk van. Megtanulnál írni-olvasni, aztán tavasszal visszahoznának. Elmennél?

– Ha húsvétra visszahoznak...

– Vissza, vissza – nevetett Padosné, és megcsókolta Pannit. – Hát akkor kész a vásár! Olyan ruhát veszek neked, de olyat...

A két molnár ezalatt a malmot nézegette.

– Új minden – dicsérte Pados –, hát a gyerek hogy viseli magát?

– Nincs rá panaszom. Értelmes, iparkodó, és a korához képest elég erős.

– Az urasággal hogy vagy?

– Vagyok. Adósa nem maradok, vámnál nem csalog jó lisztet adok. Az ispánja okvetetlenkedik néha, de azt nem nézem senkinek.

– Az öreg Sáfár?

– Az.

– Ismerem őkelmét. Nem rossz ember pedig. Csak olyan, mint a kutya: mindig kell neki valaki csontnak, hogy rághassa.

– Hát én nem leszek a csontja!

Mátyás az úton találkozott Pannival.

– Matyi, Killányba megyek..., szép ruhát kapok! De húsvétra visszajövünk... Mátyás sajnálta kis pajtását, de haragudott is.

– És akkor már azt kell mondani, hogy kisasszony?

– Dehogyan kell, Matyi! És írok majd neked. Anna néni megtanít írni.

– Hát csak menj.

– Vagy ne menjek?

Mátyás megfogta a kislány kezét.

– Igazán mondom, hogy menj, jó dolgod lesz. Csak gondold majd ránk is. Tegnap vártam, hogy lejössz; Miska most már kijön a kalickából, ha szólok neki.

– Megmutatod?

A két molnár ott ült a malomszobában, és megmosolyogták a hollót, amikor Mátyás hívására kinézett a kalicka ajtaján.

– Ez a Mátyás szobája – mondta Tallós. – Nem félsz? – kérdezte Pados.

– Nem. De azért ha puskám volna, barátságosabb lenne. Édesapámnak is volt, de amikor meghalt, széthordtak mindent a rokonok.

– Csak te nem kellettél senkinek – mérgelődött Pados.

– Én nem. De jobb is... Szeretek itt lenni.

Másnap aztán elmentek Padosék, és elvitték Pannit. A kislány vidáman ült fel a cifra szánra, de amikor már fenn volt, elcsendesedett, és egyedül maradt. Anyja még egyszer odahajolt hozzá, megsimogatta és megcsókolta.

– Jó légy...

Panni Mátyásra nézett.

– Nyújtsd a kezed Mátyásnak, hiszen sokáig nem látod. – Isten veled, Matyi!

A szán lassan elindult. Mátyás pár lépést ment vele, és Panni kezét fogta.

– Aztán ikenj, Panni, ha valaki erre jönne.

A kislány csak bólintott, és szorította Mátyás kezét, de aztán meglóduktak a lovak. Megállt a ház, az udvar, a malom, és a szánkó esengője elszaladt Pannival az erdei úton.

Tallósné csak állt, Mátyás a szán után nézett, Tallós pedig betette a kertajtót.

– Jó lesz, ha megnézed azt a búzát, eddig már lefogyott a garatról.

Mátyás leballagott a malomba, s valami elhagyatottságot érzett. Bement a szobába, kiszólitotta Miskát:

– Hát most egyedül maradtunk, Miska.

A holló Mátyás kezére nézett, hozott-e valamit, aztán visszalépegetett helyére.

Mátyás még állt egy kicsit, aztán kiment, és plébános búzáját öntötte fel a garatra. Nem kell őt arra figyelmeztetni – gondolta, és a zsákot a földhöz csapta; csak úgy porzott.

Szilveszter este később volt a vacsora, és mielőtt elment volna lefeküdni, Tallós teleöntötte a poharakat.

– Boldog új esztendőt mindnyájunknak! Aztán kezet adott Mátyásnak.

Ködös, egyforma napok jöttek ezután. Néha felsütött a nap, és a jégcsapok alatt kis teknőket vájt az olvadó víz, de az esték még fagyot hoztak vagy nehéz ködöt. A köd mögött mély hallgatásban állt az erdő, s csak a patak zúgott az éjszakában. A jég már kásásodott, öregedett, s ahol feltört a víz, csattogva verte a tél rabtartóját.

Egyszer éjjel – február volt már akkor – különös zajra ébredt Mátyás. Recsegett a zsilip, törött a kerék lapátja, és a jégtáblák torlódva zúztak össze mindent maguk körül.

Holdvilág volt. Mátyás rémülten rohant Tallósért:

– Mester uram, elviszi a jég a malmot!

Tallós egy pillanat alatt kint volt.

– Csákányt!

Bekecsben volt a molnár, de később ledobta.

– Te csak vágd, majd én emelem.

S ahol Mátyás rést vágott a jégbe, Tallós feszítővassal emelte a jégtáblát. Emberfeletti ereje most látszott csak meg. Mázsás darabokat lódított odébb, és ahova lecsapott, törött a jég, mint a cserép.

És közben áradt a patak. A szennyes víz zúgva hozta a felszakadt jeget, s a zsilipeket megszorította, hogy azokat kinyitni semmiképpen nem lehetett.

– Összetör mindent! – káromkodott Tallós. Aztán aládugta a feszítővasat a zsilip deszkájának, és nyakán vastag kötélként dagadtak ki az erek.

– Mester uram...

– Hallgass!

Szemei ijesztőek lettek, a vas meghajolt, s a zsilip deszkái kiemelkedtek a vízből.

– Fejszét! – hörögte.

A vastag palló szilánkjai repkedtek a fejsze alól, s amikor meggyengült, a víz eltörte, mint a gyufaszálat. És egyszerre fellélegzettek a tölgyoszlopok, a fenyőgerendák s az egész malom.

A víz őrzöngve ugrott a nyílásnak, s a jégdarabokat, mint a pelyhet,

dobta a mélybe.

A veszély elmúlt. Tallós ledobta a vasat, és bement a szobába. Amikor Mátyás utána ment, még ott ült az ágyon, és markát nézegette, melyet véresre tört a vas. Arca még akkor is szederjes volt az erőlködéstől.

Mátyás tett-vett, és nem szólt.

– Ha már fent vagyunk – mondta később a molnár –, öntsd fel azt a kukoricát. Legyen valami hasznunk is belőle.

Nehezen virradt. Az olvadó jég sűrű ködöt hozott, és a vastag ködben alig tudott világosra ébredni a reggel. Csak a víz zúgott, és a vadlibák keresték ijedt gágogással a tegnapi vetéseket. A nap, mint homályos tallér, szállt a köd felett, és az erdőben megsüppedt a szennyes hó.

Másnap pedig megjött az első hír Panniról.

– Azt üzeni – mondta Tallósnénak a félszemű facér –, hogy mindenkit csókoltat.

– Mást nem?

A vándor pislogott ép szemével.

– Meg azt, hogy jól van.

– Nem volt beteg?

– Azt nem mondták.

– De nem látszott rajta, hogy beteg lett volna?

– Nem. Nem látszott.

Tallósné mérgelődött, hogy ilyen félnótásra bízták az üzenetet.

Nem mond ez semmi okosat. De azért jó ebédet adott a hírmondónak.

Utána dohányt.

– Van itt valami Mátyás nevű legény? Mert annak is hoztam üzenetet.

– Csak mondja!

– Tisztelteti a kislány, sokat emlegeti, és hogy vigyázzon a Miskára. Ki az a Miska?

– Madár.

A vándorlegény bután nézett az asszonyra.

– Hogy madár?

– Az. Holló.

A legény rántott egyet a vállán.

– Hát én nem bánom. Akkor arra vigyázzon. – Azzal felszedte a sátorfát, és elment.

Mátyás csak este tudta meg a hírt.

– Tiszteltet a Panni, gondol rád, és azt üzeni, hogy vigyázz a Miskára.

– Úgyis vigyázok – mondta Mátyás, és jólesett, hogy Panni gondolt rá.

Este, amikor kiszólitotta Miskát, annak is megmondta, hogy mit üzent a kislány. A holló halkán korrogott, és úgy pislogott Mátyásra, mintha értené a beszédet, ám az is lehet, hogy csak unatkozott, és jólesett az emberi hang körülötte.

Húsvét előtt megjöttek a böjti szelek. Zúgva separték végig az erdőt, kiszárították a sáros utakat, és elvitték az utolsó hómaradványokat is. Esténként piros volt az ég alja, és csendesedett valamelyest a szél, de éjszaka csak annál erősebben kapott lábra, és vonítva jajongott a kéményben.

Rázta az ablakokat, megbontotta a tetőket, felborzolta az avart, s az avult nádat a vízre fektette.

És zúgott, jajgatott, sziszegett, sikoltott, mintha rossz lelkek nyargaltak volna az éjszakában.

Egyik hajnal felé Mátyás hirtelen felült ágyában.

– Mi volt ez? A szél?

De nem lehetett hallani semmit. A szél zúgása elnyomott minden zajt, s már majdnem elaludt, amikor újra megzörrent az ablak, mintha megdobták volna.

Mátyás meggyújtotta az olajmécsest, és figyelt.

A holló is kijött kalickájából, s az ablakra nézett.

– Hej! Nyisd ki az ablakot!

Mátyás elfújta a kis lángot. Odakünt süt a hold, és jobb, ha ő nem látszik. Az ablaka majdnem emeletmagasan volt, de azért remegett kicsit a keze, amikor az ablakot kinyitotta.

– Füleden alszol, öcsém?!

– Mit akar?

– Killányból jövök, és nem sok időm van a prézsmitálásra, mert reggelre Hosszúvízen kell lennem. Csík Mátyást keresem.

– Én vagyok.

– Hát akkor ugorj az ajtóhoz! Pados uram küldi ezt a furulyát.

Mátyás kinyitotta az ajtót.

– Jó álmod van, meg kell hagyni! Ezt dugd az ágyadba.

– Furulya?

Az idegen szárazon nevetett.

– Az hát! Kétszövű. Csak a halál billeg rajta. Itt a por meg a golyó, itt a kapszli. Pados mester tisztelteti a gazdát, de ezt neked küldte. Na, isten veled!

Már elment pár lépést, amikor megint megfordult.

– Majd elfelejtettem! Az a kislány is üzent, valami Panni nevezetű, hogy húsvétra hazajön, és mindenkit csókoltat: Téged is. Na, csukd be az ajtót, mert az álom kimegy a szemedből!

És elimbolygott a hold derengő világosságában.

Mátyás akkor éjjel már nem tudott aludni, és Miska gyanakodva nézte, hogy simogatja a puskát, hogy célozzat vele, és milyen gondosan törülgeti kívül-belül.

– Mester uramat tisztelteti, nekem meg ezt küldte – és az ágyából előhúzta a puskát.

Tallós szakértően nézegette a fegyvert.

– Tedd jól el, és tartsd tisztán. Prima damaszk cső.

– Van hozzá golyó is meg öregserét is... Majd keresek neki jobb helyet.

A szél csak napok múlva állt el, s akkor egyszerre megsűrűsödtek a felhők. Az elmúlt tél után hallgatva, megtépázva állt az, erdő, és susogni kezdett csendesén, amikor megeredt az eső.

Másnap pedig váratlan melegen sütött fel a nap, és tavasz lett egyszerre. A malom mellett kidugta fejét a csalán, a híd korlátján egy barázdabillegető nézte magát a víz zöld tükrében, a fák ágai fényesek és élők lettek, a ragyogó levegőben vadgalambok jöttek dél felől, és Mátyás makulátlan tisztára törölgette az ablakokat.

Aztán Miskát vette elő:

– Miska, gyere ki a várból! A holló engedelmesen kijött.

– Miska, vissza a várba!

És a holló visszament a kalickába.

Ez volt a meglepetés Panninak.

Miskának már szépen gyógyult a szárnya, és nem vágyakozott már olyan nagyon a külső életre. Rab volt, igaz, de meghízott.

Nagyszombat estéjén Mátyás előkészítette ruháját, csizmáját, és a puha tavaszi estben kiült a malomküszöbre, és várta a másnapot. Várta Padosékat, és várta Pannit, aki kisebb volt ugyan, de mégis egyetlen pajtása életének.

– Elmennék elibük – mondta másnap reggel Tallós uramnak.

– Eredj, ha kedved van.

Mátyás fűtyörészve vágott az erdőnek. Sárga kankalint tűzött a kalapja mellé, és úgy érezte, az erdőben is húsvét van. Talán ez a feltámadás – gondolta –, talán Krisztus, járt erre tegnap, és lába nyomán fakadtak ki a virágok, és akkor kezdett egyszerre illatozni az erdő, mert csak a szentelt olajnak és gyantának lehet ilyen égi, tiszta illata.

A levegőben méhek zümmögtek, és valahonnét nagyon messziről odahallatszott a harangszó.

Húsvét van – gondolta, és még az arcára sütő napban is érezte, hogy ünnep van az egész világon.

A gyalogút kanyarogva vitte az erdőben. A fák között még messze lehetett látni, és szerszámcsatok villanása állította meg Mátyást.

Nemsokára beszélni kezdtek a küllők, halkan pattogtak a homokban. Mátyás kiállt az út mellé, elpirult, és alig, tudott valamit mondani.

– Ugorj fel a saroglyába! No, ez derék, hogy elibünk jöttél!

– Köszönöm a pus...

– Csend! – és Pados a kocsis felé intett, hogy ne beszéljen.

– Vártatok bennünket?

Mátyás nevetésében az volt, hogy: minek ezt kérdezni? Ment a kocsi lassan. Mátyás Pannira nézett, s a kislány lassan hátrafordult. Új volt rajta

minden, és arcán egy kis idegenség.

– Hogy vagy, Panni?

– Látod – felelt Panni helyett Padosné. – Megnőtt! Hízott is.

Mátyás nem szólt többet. Anna néni jó asszony, de nem őt kérdezte, és ha Panni nem válaszol, hát nem válaszol. Nem is ment be a házba. Majd hívják – és leült a padra, hogy megvárja az ebédet. Bent lassan csitult a lárma, és később pattant az ajtó.

– Megkaptad az üzenetet, Matyi?

– Meg.

– Hogy vagy?

– Jól, Panni.

Egy kis csend lett. Mátyás most újra a réGINEK látta a kislányt, és összenevettek.

– Matyi, minden betűt ismerek! A nagyokat is.

– Igazán? De látnád a Miskát! Ha akarom, kijön, ha akarom, bemegy.

Padosék este elmentek.

– Ősszel megint visszük Pannit, ha adjátok – mondták, és a székérzőrgés után megint egyedül maradt a ház, és a tavaszi napok egyformán villantak fel hajnalokon, és hunytak el az estékben.

Az örölnivaló megszaporodott, és Mátyás esténként fáradtan dőlt végig ágyán.

– Aludjunk, Miska.

Néha még éjjel is ment a malom, s ilyenkor a mesterrel felváltva virrasztottak. A meleg éjszakákban künn lágyan zúgott a víz, bent puhán dorombolt a malom, s a mécs imbolygó lángja kiderengett az útra.

Mátyás álmosan nézett ki a sötétségbe, mert odakint halk elevenség támadt. Mint nagy szürke göröngyök, juhok mentek az úton, s az ajtóban egyszer csak felállt egy poros gatyás, fekete bajszerű legény.

Mátyás önkéntelenül a kővágó acélhoz nyúlt.

A legény egy-két lépést tett.

– Vak vagy, öcsém, ugye?

– Nem vagyok.

– Hát pedig vak vagy, és nem láttál semmit, mert ha láttál volna, könnyen megvakulnál! Ezt mondd meg a gazdádnek is. Annak talán nem korpa van a fejében. Azzal eltűnt.

Mátyás csak később eszmélt fel. Az acélcsákány még akkor is a kezében volt, s úgy érezte, ha most az ember visszajönne, arcába vágná. Így még sohase beszéltek vele.

Ez a szennyes zsvány! Ez a kapcabetyár!

– Be volt rúgva talán – mondta Tallós másnap –, ámbár ha nem muszáj, nem köt ki velük az ember... Könnyen felröpítik a vörös kakast a házra.

– Hát ha én fejbe vágom a csákánnyal, az már nem röpít semmiféle kakast...

Tallós jókedvűen nézte Mátyást. A fiúnak eszébe se jutott megijedni. Arcán megkeményedtek a vonások, szeme elmélyült.

– Majd a puskát ezentúl kéznél tartom.

– Na, csak ne tüzelj! Lehet azokkal is beszélni. Nem kell tőlük megijedni, de ellenséget se kell szerezni bennük. Nem a mi dolgunk útjaikat firtatni.

Délután Panni ment le Mátyáshoz.

– Milyen volt a betyár, Matyi?

– Koszos.

– De igazán?

– Pizskos, kancsal zsvány. Csak még egyszer idejöjjön!

Panni kedvetlenül ment fel a házba, mert Matyi elhallgatta, hogy patyolat gyolcsból volt a betyár inge, rámás csizmáján ezüstsarkantyú, és fokosa nyelén fényes rézszegek, mint a csillagok. Ezt kár Matyinak elhallgatni, mert Panni úgyis tudta.

Mátyás ezentúl mégiscsak a garat mellé támasztotta a puskát, a homályba. Hát csak jöjjenek azok a híres szegénylegények!

De nemigen jöttek.

Egyik este Miskával diskurált éppen, amikor bekopogott egy idősebb ember.

– A mester urat keresem – mondta tisztességtudóan.

– Amott jön az úton. Üljön le, bátyám.

– Köszönöm, fiam.

Leült, pipáját tömkölte szerényen, és felállt, amikor Tallós uram bejött.

– Jó estét adjon isten, mester uram!

– Jó estét! Órlés végett?

– Nemigen – rázta a fejét az öreg –, csak úgy küldtek. Nem tudom, beszélhetek-e a legényke előtt.

– Csakúgy, mint előttem.

– Mondom: küldtek. Merthogy többször önként járunk-kelünk erre. Éjszakánként is...

– Értem.

– Mi nem bántunk senkit, innét el nem veszik semmi.

– Nem is lenne becsület.

– Azt mi tudjuk – legyintett az öreg –, nem is lesz abban hiba, csak szó ne essék rólunk.

– A mi dolgunk itt benn van a malomban – mondta Tallós –, ami odakint történik, azzal semmi közünk.

– Mert ha innét tudódna ki, abból baj lehetne, instálom.

– Mondtam már. Ez a malom süket is, vak is.

– Akkor mi becsülettel álljuk az egyezséget, és az jó lesz nekünk is meg mester uraméknak is. Hát akkor istennek ajánlom! Én elvégeztem a dolgom.

Kezet nyújtott Tallósnak és Mátyásnak is. Amikor megfordult, Tallós még utánaszólt: – A múltkori birkák magukhoz tartoztak?

– Úgy gondolom.

– Csak azért mondom – mondta Tallós –, mert a legény, aki hajtotta őket, boros lehetett. Belépett ide a malomba, és úgy beszélt a fiammal, mintha a kapcája lett volna. Hát ez elő ne forduljon többet!

– Majd számol róla, kezeskedem.

Rácsiholt pipájára, köszönt és elballagott.

Tallós uram fújta a füstöt, és csak később szólalt meg:

– Láttál, hallottál mindent.

Mátyás bólított.

– Hát ahhoz tartsd magad!

– Értem.

És ettől kezdve a malom süket és vak volt. Mátyás néha látta, hogy állatokat hajtanak az éjszakában vagy derengő hajnalban.

– Adjon isten! – szólt oda az ember, aki kanászbottal vagy karikással ballagott a falka után.

– Fogadjisten! – viszonzta Mátyás.

Néha kocsi állt meg a malom előtt. A lovakról szakadt a tajték.

– Kapnánk egy kis abrakot? Nem kívánjuk ingyen. Meg is fizettek érte. Hol pénzzel, hol egyébbel.

– Dohánnyal hogy álltok? – kérdezte egyszer az öreg betyár, aki Tallós urammal megegyezett.

– Fogytán.

Következő héten Mátyás fél zsák dohányt talált a garat mellé állítva, pedig csak egy percre ment fel a házba.

Az erdőben pedig lassan elvirágzott a tavasz. Az avar keményen zördült az őzek lába alatt, a kökény fehér virága helyén friss zöld bogyók születtek, a fészkek alatt tojáshéjak hirdették, hogy a kicsinyek megszülettek, s a nádas sík vizein a vadkacsa vezetgette az apróságokat.

Vasárnaponként Mátyás ünneplőbe öltözött, és Pannival töltötte az egész napot.

– Killányban templomba mentünk ilyenkor – mondta Panni. – Anna néni az első padban ült, s én mellette.

Badányban nem volt templom, csak kis kápolna az uraságnak, de oda is csak búcsúkor jött pap.

Mátyás tollat faragott. Lúdtoll, gémtoll hevert az asztalon, és Mátyás éles bicskája sercegeve vágott hegyet a tollnak.

– Na, most íj!

– De ne mozgasd az asztalt, Matyi.

Panni ráhajolt az asztalra.

Egyik kezével a papírt fogta, a másikban akadozva döcögött a toll. A

tinta szét is folyt egy kicsit, a betűk jobbra-balra dülöngéltek, de azért el lehetett olvasni: Csík Mátyás.

– Ez a te neved.

– Szép. Igazán tudsz írni, Panni.

– Mondtam, ugye? De nagyon jó tollat is faragtál.

Ha megunták benn a szobában, végigmentek a patakparton, és meglesték a halakat, amint villogtatták ezüstpénzes oldalukat, aztán leültek valahol, és nézték a vizet.

– Meg kellene fürdeni, Matyi.

– Nehéz lehúzni a csizmám...

– Segítek.

– Nem – szabadkozott Mátyás –, de te azért csak fürödj. Panni sikongva szaladgált a kis vízben, aztán felöltözött, és csak ültek az álmosító melegben.

– Mi lenne, ha most a nádasból kijönne egy vízilány?

– Nem tudom – tűnődött Mátyás. – Talán nincs is olyan.

– De van! – erősködött Panni. – Mindenki mondja. Kijönne, és idejönne hozzád. Csalogatna.

– Nem mennék – mondta Mátyás –, azt mondanám, ha akar valamit, jöjjön ő mihozzánk.

– De oda nem jönne ám!

– Hát akkor itt maradna. Én ugyan nem könyörögnék neki.

És megint hallgattak. A patak lágyan csobogott mellettük, a távoli nádas felett lustán himbálódzott egy héja, a nap ragyogó, déli magasságban úszott felettük, és Panni úgy gondolta, hogy ősszel és télen igazabbak a mesék, mint ilyenkor.

Mire hazaértek, már az asztalon volt a leves, és Tallós akkor rakta el borotválkozószerszámát.

– Te mikor borotválkozol, Matyi? – kérdezte a kislány. – Nem akarom még elkezdeni, de már borotválkozhatnék, ha akarnék – és orra alá nyúlt, hol pelyhedzni kezdett valami kis bajuszféle.

A vasárnapi ebéd beleért a lusta délutánba, és mire észrevették, már este

lett. Ilyenkor a ház előtt ültek a padon. Tallós pipált, alig szóltak, és ha denevér repült el felettük, Panni fejére tette kezét, mert úgy hallotta, a denevér belekapaszkodik a lányok hajába.

Később lappantyú kezdett szólni a ház melletti öreg vadkörtefán, és amikor elrepült, szárnya halkán csattogott a sötéttségben.

– Azt mondják, hogy nagy szájával megfeji a kecskét, igaz? – kérdezte Panni.

– Majd veszünk egy kecskét, és te meglesed, hogy megfeji-e.

Panni gondolkozott egy kicsit, s aztán azt mondta, hogy ő a kecskét nem szereti, csak a kisborjút.

Tallós pipája békésen parázslott, és az est csillagos mélységében a víz suhogása úgy hallatszott, mintha selymet borítanának a világra.

És amint hűvösödött, az erdőből kiözönlött a gyanta és a tölgyek erős illata. Néha csillag szaladt le az égről, néha zúgva repültek nagy éji bogarak. A ház előtt vezető út lassan belefakult a sötéttségbe, és a szempillák mögött már ott szendergett az álom. Csak megmozdulni volt nehéz.

Amikor Tallós mester zsebre vágta pipáját, Mátyás elköszönt:

– Nyugodalmas jó éjszakát!

– Jó éjszakát, Mátyás!

És Mátyás elballagott a malom felé. Pár lépés után már alig látszott, aztán elveszett a sötéttségben, csak a csizmája koppant meg eltávolodóban.

Így múltak a vasárnapok, és így múlt el lassan a nyár. Az éjszakák mind hosszabbak lettek, a reggelek tűnődő párásak, s az éjszakában a Tejút világított puha ragyogással.

Egyik este Mátyás üveget talált ablakában. Must volt benne. Valahol szüretelnek – gondolta. Másnap hajnalban arra ébredt, hogy vadlibák kiabálnak, és reggelre dér hullott hideg ezüstsójjával az erdőre.

– Maga hozta a mustot, Mihály bácsi? – kérdezte Mátyás az öreg szegénylegényt, amikor legközelebb beköszönt a malomba.

– Gondoltam, szereted...

– Jó volt. Köszönöm. Az üveget visszaadom.

– Az jó lesz, mert a komámtól kaptam, aki vincellér, aztán számon tartják az ilyen kalázlit.

Mátyás már ismerte a szegénylegényeket majdnem mind. Pedig egyenként jöttek vagy kettesével, és senki se mutatta be őket.

– Jó estét! – léptek be, és ránéztek Mátyásra azzal a kutató, mégis bizalmas, beszédes tekintettel.

– Jó estét!

– Mi hír van errefelé?

– Semmi.

– Az a jó. Van-e sok örölnivaló?

– Van, hál’ istennek.

– Hál’ istennek.

Nézelődtek egy kicsit a malomban, aztán elköszöntek. Némelyik mindig vidám volt, némelyik kesernyés, csak az az egy, akinek Mátyással volt dolga, az volt kötekedő.

– Hallom, panaszkodtál – állt meg az ajtóban.

– Én nem.

– Nagyon acsarkodott rám Mihály bácsi.

– A mester úr szólt neki, hogy tisztességes szóból is értünk.

– Az igaz, de azért ez mégis vénasszonyos volt.

– Hát majd legközelebb, ha megint be leszel rúgva tegezte először Mátyás –, nem lesz vénasszonyos.

– Hanem milyen?

– Olyan, hogy a hasadba lövök egy marék öreg sörétet. Lesz még olyan is, aki megköszöni.

– No lám..., fene se nézte volna ki belőled! – Azért mondom.

A legény egy darabig még állt, aztán rántott egyet avult szűrén, és kilépett az éjszakába. De amikor megint arra járt, tisztességesen beszélt az is, mint a többi.

Abban az évben decemberig tartott az ősz, és szinte nem akart vége szakadni. Padosék már kétszer üzentek Panniért, de Tallós visszaüzent, hogy csak akkor viszik el a kislányt, ha beszorulnak a szobába. December

első felében aztán máról holnapra tél lett.

Mátyás arra ébredt, hogy erős szél rázza az ajtókat, később pedig a vizes hó kezdte verdesni az ablakot. Hideg lett a szoba egyszerre, és Mátyás álmosan kelt fel a tüzet megrakni.

– Tél lett, Miska – mondta a hollónak, és fújta a tüzet, hogy lángra lobbajon. A holló kíváncsian nézte a felvillanó lángokat, és kérdően korrogott.

– Olyan tél – magyarázta Mátyás –, mint amikor fogtunk. Emlékszel?

A madár okos szemében ugrálva játszottak a tűz apró villanásai. Leugrott a földre, onnét fel a székre, az asztalra, és Mátyás vacsoramaradványában kezdett kutatni. Kicsit már használta szárnyát, és nehezen még az ablakra is felrepült.

Mátyás ingerkedve vette el előle a tálat.

– Talán az erdőben is éjszaka ettél, mi? Kérjél.

A holló vágyakozva ment a tál után, és azt mondta:

– Ko... koorr...

– Na, látod – és eléje tette a tálat.

De már nem feküdt le. Elindította a malmot, és visszament a szobába. Mécses kint nem gyújtott, így a szerszámok sötétben jártak.

– Mi dolog ez – dohogott a kő –, hát éjjel se pihenhetünk?

– Pszt..., pszt... – suttozta a lapát –, az ember nem alszik.

– De nem lát a sötétben, és nem hall semmit ebben a zajban – pattogtak a gerendák, és összehúzódtak a hidegben.

A patak szélén már összeállt a hó, az erdő fehér lett egyszerre, és szerencse volt még a nagy szél, mert a vizes hó minden fát összetört volna.

A nagy pelyhek aztán mind kisebbek lettek, a fagy kemény ostora végigvágott a szél hátán, és a lucskos hó odafagyott az ablakokra.

– Mi újság odakünn? – kérdezte a kiskerek a sarokból.

– Ostoba – pattogott az ablak –, hát nem látod, hogy rám tenyerelt ez a ronda hó?!

Mátyás ekkor lépett ki újra a malomba. Fején kucsma volt már, és nyakán kendő. Szűkebbre vette a malomköveket, aztán kilökte a vastag

ajtót, mert reggel kezdett lenni. Akkor ért oda Tallós mester.

– Már fent vagy?

– Felébresztett a hideg. Aztán már nem feküdtem vissza. A takács bűzája már le is fogyott.

– Na – mondta Tallós elismerően –, én meg azon gondolkodom, hogy ha megkeményedik az idő, elvisszük Pannit Padosékhoz. Még megharagszanak, ha annyira kéretjük magunkat. Egy-két napra csak rád hagyhatom a malmot.

– Azt gondolom.

– Mert én is azt gondoltam. Nem vagy már gyerek. Jólesett ez a dicséret Mátyásnak, de azért nem bánta volna, ha őt is elviszik Killányba.

– Megyünk Anna néniékhez, Matyi! – újságolta Panni. – Szívesen mégy?

– Tudod, Matyi – szívesen. Aztán amikor ott vagyok, akkor meg szeretnék itt lenni. Te meg egyedül maradsz.

– Kell itthon is valaki.

– Nem félsz?

– Kitől?

Panni őszinte csodálattal nézett Mátyásra.

– Kitől? Hát... istenem! Egyedül vagy, azt tehetnek veled, amit akarnak...

– Itt a puska!

– Igaz, de tudod, hogy mindenféle rossz lelkek, boszorkányok...

Mátyás kemény mozdulattal kötötte be egy liszteszsák száját.

– A boszorkányokban pedig nem hiszek!

– Matyi! – intette a kislány. – Megbánod, hogy ilyeneket beszélsz, és milyen furcsa szagod van.

– Nem bánom meg. A szag pedig a pipától van.

Panni elgondolkodva ment fel a házba. Ez a Matyi most már igazán legény. Nem hisz a boszorkányokban..., pipál, és borotválkozhatna, ha akarna.

Az idő hideg maradt. Keményre fagyott a föld is, és amikor újra esett a

hó, Tallós előhúzza a szánkót.

– Készüljetek. Reggel indulunk.

Mire Tallós felkelt, Mátyás már ellátta a lovakat. Ilyenkor arra gondolt, hogy valamikor neki is lesznek lovai. A molnárság mellett szánt, vet, és a maga kenyérének a maga búzáját őrli.

A lovak barátságosan röhögtek, amikor a zabot elibük öntötte, és néha visszanéztek rá. Mátyás a fejőszékben ült, az olajméc s lángjába nézett, és gondolatban már a saját lovait fogta be.

– Na lám csak – ütötte hátba Tallós uram –, hát már ezt a kis munkát is elveszed előlem? Hallom, pipálsz. Hát majd hozok egy jóra való pipát Killányból.

Mátyás gondosan becsavarta Pannit a bundába, lába alá téglát melegített.

– Köszönöm, Matyi.

– Így aztán nem fázol.

– Nem, Matyi.

– Vigyázz, fiam, mindenre.

– Nem lesz baj, mester uram.

– Majd üzenek, Matyi! – kiáltott még a kislány, és visszafordult, amikor a szán elszaladt a ház elől.

Mátyás sokáig nézett utánuk, aztán egyszerre egyedül maradt. A ház úgy állt mögötte, mintha tudta volna, hogy a fiúra hagyták, és a malom álmos szemei szinte leskelődtek, hogy férfiasan viseli-e méltóságát.

De Mátyás most nem nézett rájuk. Látta még, hogy Panni intett, látta a szánt elkanyarodni az erdőben, aztán bezárta az ajtókat, és bement a malomba. Zsebében zörögtek a kulcsok. Bemehetne a házba, ha akarna, vagy megállíthatná a malmot! Ki parancsol most neki? Senki! Talán az uraság? Nem. Az se. Az uraság árendát kap, de nem parancsolhat. Sáfár, az ispán? Nem. Senki se parancsol neki, azért mire Tallós uramék visszajönnek, hát a legnagyobb rendben lesz minden. “Nem vagy már gyerek” – hallotta újra Tallós hangját, és tudta, hogy most már igazán nem gyerek.

Egész nap járt a malom. Majd ő megmutatja, hogy egyedül is megy itt minden...

A szobában nagytakarítást csinált, a padláson a garmadákat összeigazította, a felső malmot lepókhálózta, s az alsóval együtt tisztára seperte. Estére aztán fáradt volt, mint a föld.

De jó volt ez a fáradtság!

Bezárkózott, megfőzte vacsoráját, aztán pipára gyújtott.

– Ide gyere, Miska! – és megzörgette tányérját. A holló sietve ment a tányérhoz.

– Kérjél!

A holló korrogott kettőt, aztán hozzáfogott a vacsoramaradékhoz.

Mátyás ekkor már újra arra gondolt, hogy az egész malomban, talán az egész erdőben egyedül van. Vajon vannak-e csakugyan boszorkányok? Vannak-e vízilányok, tündérek és rossz lelkek, akik megrontják a magányos embert, és vérét veszik?

Nézte a szállongó pipafüstöt, és úgy gondolta, hogy mindezek lehetnek ugyan, de ő azért nem fél. Nem, igazán nem.

A puska a sarokba volt támasztva, és Mátyás nagy bizalommal nézett rá.

– Aludjunk, Miska.

A holló gyorsan összekapkodott még, amit lehetett, aztán odaült Mátyás ágya végére.

– Ott alszol? Hát én nem bánom – és elfújta a mécsest. Künn feltámadt a szél, de a szobában szétterült a csend és a meleg. A tűzhely parazsa alig hunyorgott már, és Mátyás reggel arra se emlékezett, hogy pipáját hova tette, olyan hirtelen aludt el.

4.

Reggelre megint megenyhült az idő; földig ért a köd, és ritka pelyhekben szállingózott a hó.

Örölnivalót nem hoztak, és Mátyás úgy érezte, a távoli falu még

messzebb van, mint eddig. Ki parancsol őneki? A puskára nézett. Ilyenkor alacsonyan repülnek a vadlibák, és ködben nem hallatszik messze a lövés. Kinézett az ajtón, aztán megtöltötte a puskát, és kiállt a hídra. A libák azonban nem jöttek. Mátyás elunta a várakozást, de a puskát mindenképpen ki akarta próbálni. Kített egy öreg lapátot az árokpartra, aztán gondos célzás után elhúzta a ravaszt. A puska nem is rúgott nagyon, és a lapát cigánykereket hányt a hóban. Nem volt messze, s az öregserét szilánkokra vágta.

Mátyás büszkén nézte puskaaporos ujját, és mosolygott magában. Jöhet a boszorkány.

Estefelé sűrűn nézte az utat, hogy jönnek-e már az utasok. De Tallósék egyre késtek. Tüzet rakott a konyhában, a szobában is. Hallgatódzott, hogy hallja-e a szánkó csengését, és a pipára gondolt, amit Tallós uram hoz. Vajon tajték lesz?

Amikor a esengők megszólaltak, már sötét volt. Lassan jöhettek nagyon, mert a csengők ritkán csendültek. Mátyás szélesre tárta a kaput.

– Szálljanak csak le, mester uram, a lovakat majd én ellátom.

– Jó is lesz, Mátyás.

Valami üresség volt Tallós hangjában, és feleségét majdnem ölben vette le a szánról.

Az asszony vacogott.

– Látod, Mátyás, látod, ilyen erőtlén lettem.

– Tüzet raktam mindenütt..., jó meleg van benn.

De már nem válaszoltak. Az ajtó bezárult utánuk, és Mátyás elgondolkodva vezette be a lovakat.

Mi baja lehet?

Mátyás tudott arról, hogy az asszonyoknak néha különös betegsége van, de ez mintha nem lenne azok közül való. Az asszony arca fakópiros volt, s a szemei lázasan ködösek.

Elfogta a forróság – gondolta Mátyás, és amikor végzett a lovakkal, tanakodott, hogy bemenjen-e. Majd hallgatódzik előbb – gondolta, de az istállóajtó reccsenve nyílt ki, s azután már kemény léptekkel ment a ház

felé.

– Jó estét!

A konyhában senki. A másik szoba ajtaja betéve. Várt egy kicsit, aztán bement a konyhába, és újra rakott a tűzre.

“Ez is olyan, mint a láz – nézte a lángot. – Akit megfog, elégeti. Apámat is. Tallósnét nem. Tallósné erős, fiatal, és sohase volt beteg.”

Amikor kiment a szobába, Tallós már ott ült az asztalnál.

– Menet fázott meg, aztán most félrebeszél.

Mátyás nem tudta, mit mondjon.

Tallós kibontotta a kenyeresruhát, és húst tett a kenyér mellé, de nem nyúlt hozzá.

– Olyan az egész teste, mint a parázs. Csak szólt volna, hogy fázik. De nem szólt.

– Talán vizes ruhát kellene rárakni – mondta Mátyás –, azt szokták.

– Azt?

– Úgy hallottam.

Tallós ruhát nedvesített, és bement a beteghez.

Az ajtó nyitva maradt kissé, s a beszéd kihallatszott:

– Na..., engedd, Eszti..., jól tesz... Mátyás is mondta...

Az asszonyinak néha a vergődő lihegése hallatszott. – Olyan sötét van. Gyula..., jaj!...

– Csak hagyd magadon. Elveszi a forróságot. De azért betakarlak.

A beteg egy kicsit megpihent, és Tallós kijött. – Gondolod, hogy jól tesz neki?

– Már most is csendesebben van.

– Igaz, de azért kellene valaki. Asszonyféle.

Aztán csak hallgattak, és ha mozdult a beteg, Tallós bement a szobába.

Mátyás nagyon elálmosodott, és egy pillanatig a pipára gondolt. Ült a széken, és megjelent előtte a szép tajtékpipa. Faragott szára volt és fényes kupakja.

– Eredj, Mátyás, feküdj le.

– Kicsit elbóbiskoltam – mentegetődzött Mátyás –, de már nem is

vagyok álmos.

– Lefekhetsz ám, fiam.

– Becsukom a malmot, mester uram, aztán visszajövök. Hátha kell valami.

– Jó lesz.

Odakünn suhogott a szél, az erdő zúgva birkózott a láthatatlan éjszakában. Az ajtót kikapta kezéből a szél, és nyikorogva vágta a falhoz. A víz mormolva zuhant le a zsilipnél, és amikor Mátyás belépett a malomba, a sötétség szárnya szinte arcát súrolta.

Becsukta a belső ajtót, aztán a külsőt is, és tapogatva ment vissza a jeges úton.

– Jobban van?

Tallós csak legyintett.

– Nem szólt, hogy fázik. Mindig ilyen volt. Pedig itt a régi bunda is. Igaz, kicsit kopott, de kinek telik mindig újra?

A mécs lángja imbolyogva hajlongott, mintha a hangok félrelökték volna útjukból. A molnár súlyos, nagy keze, mint a kő, feküdt az asztalon, és hol kinyílt ernyedten, hol ökölbe szorult.

– Lefekhetsz ám, Mátyás, majd én virrasztok.

Az első szobában egy szénával bélelt heverő volt. Tallós néha ezen aludt délután.

Most arrafelé mutatott.

– Virrasztok én is.

– Éjfélkor majd felkötelek.

Mátyás végigdőlt az ágyon azzal, hogy úgyse alszik el, és a következő pillanatban leragadtak szemei.

Tallós pedig ült, és tenyerébe támaszkodva hol a szoba felé figyelt, hol az ablakra nézett, mintha a szél adna feleletet a nehéz gondban. De a szoba elcsendesedett. A szél pedig üres jajgatással száguldott, a ház körül, mintha eltévedt volna az éjszakában.

A molnár feje elnehezedett. El kellett volna vinni a bundát – gondolta –, vagy becsavarni az asszonyt pokrócba. De a bunda avult, és a pokróc

mégiscsak pokróc. Az igaz, a négyórai útból csak öt perc a falu, ahol látták volna, és most ezért az öt percért...

Hát majd kiheveri – a keze indulatosan megrándult –, de hogy nagyon beteg, az bizonyos.

Aztán az a kislány sincs itthon. Nem segítene, de mégis itthon lenne. Miért is vitték el Pannit? Nincs itthon elég helye, nem taníthatta volna meg ő is a betűvetésre?

Most aludhatnának békén.

De hát ahogy az isten akarja!

Felkelt. Léppei súlyosan koppantak a padlón, és újra leült. Mért lármázza fel a házat? Nézte a lángot, szemei fáradtan hunyorogtak. Lehajtotta fejét az asztalra. Itt nem alszom el – gondolta. És mégis elaludt, álmában is az álom ellen küzdve.

Arra neszelt fel, amikor Mátyás megérintette., – Mester uram, éjfél elmúlt.

– El? – és nézett a fiúra, hogy mit akar.

– Most már én virrasztok.

– Persze.

Nehézkesen felkelt. A szoba felé fordult, aztán halkán bement.

– Alszik – érintette meg Mátyás vállát, amikor kijött –, jól alszik. Én most lefekszem; ha vizet kérne, te is adhatsz neki, ha másvalami kell, akkor szólj.

Mátyás szeméből már kiment az álom. A mester nyugodtan aludt, a beteg sem mozdult, mégis úgy érezte, ezzel a virrasztással valami nagyon megváltozott. Valami elkezdődött, aminek nincs vége. Közelebb érezte magát Tallósékhoz, de most súlyos volt ez a közelség. Nem félt tőle, de tudta, hogy előtte van, mint valami nehéz út, amelyen végig kell menni.

Húvösödött a szobában.

Mátyás lehúzta csizmáit, hogy ne kopogjon, és felpiszkálta a tüzet. Eszébe jutott Miska. Szegény Miska, ma nem kapott vacsorát. Miska is egyedül van, akárcsak ő. De Panni is egyedül van. Hiába a szép ruha, hiába a piros csizma, mégis egyedül van.

Megigazította a mécs kanócat, s a láng felugrott. A tűz pattant néha, és mintha a szél is alábbhagyott volna. Bent a szobában megmozdult a beteg, és köhögött.

– Itt vagy, Gyula?

– Csak én vagyok itt – szólt be halkan Mátyás. A mester úr eddig virrasztott. Adjak egy kis vizet?

– Gyere be, Mátyás. Gyújts világot, aztán ülj ide az ágyam mellé.

A szobában érezni lehetett a vizes ruhák párolgó szagát, melyet csak később nyomott el az olajmécs kormos lángja.

– Igen, kicsit jobban vagyok – mondta halkan az aszszony –, de nehéz beszélni, és kezemben-lábamban mintha ólom lenne.

– Aludni kellene.

Tallósné nem válaszolt Mátyásnak. A dunyhát nézte vagy talán kezét?

– Nem lehetne Pannit elhozni? Mit gondolsz, Mátyás, nem lehetne?

– Jó helyen van.

– Nagyon beteg vagyok én, Mátyás. Jó lenne, ha itthon lenne.

– Messze van nagyon. Hideg is van. A lovak most jöttek meg. Az út még a lábukban van.

– Akkor is. Isten tudja, mi lesz velem... Itt kellene lennie mellettem. Mátyás – és majdnem kiáltott –, ugye, elhozod a kislányt, ha valami... történne velem?

– Én...

– Ígérd meg, hogy elhozod.

A beteg arca sírósra fordult. Keze úgy kúszott Mátyás felé, mint a könyörgés, és amikor elérte, megkapaszkodott benne.

– Elhozom! De bízom, hogy nem kell elhozni.

– Akkor jól van. Most már tudok aludni. Fújd el, Mátyás, a mécsest, azután vigyázz, nagyon vigyázz Pannira!

Mátyás csendesen kiment a szobából. Leült újra az asztal mellé, és nézte az ablakot. Nagyon nehezen akart megvirradni. A házban csend volt, csak Tallós mozdult meg néha, hogy a másik oldalára forduljon.

Később aztán az ablak szürkülni kezdett. Tallós felült, s anélkül, hogy

Mátyásra nézett volna, kiment a konyhába. Hallatszott, hogy iszik. Amikor bejött, már éber volt, mintha nem is aludt volna.

– Voltam bent – suttogta Mátyás –, vizet adtam neki, és megígértem, hogy ha kell, elmegyek Panniért.

– Mért kellene?

– Nem tudom. Nagyon kért. S amikor megígértem, elaludt.

– Talán ha kialussza magát, jobban lesz. Eredj, nyisd ki a malmot. Nem állhatunk.

Mátyás elindította a malmot. Reszketett a hidegtől és az alvatlanságtól. Amikor bement a szobába, a holló korrogva fogadta.

– Éhes vagy, Miska? Bizony, megfeledeztem rólad. De hát beteg van a háznál.

A malom csendesen mormolva örölt, mint máskor, de a levegőben nyugtalanság volt. Mátyás sűrűn nézett ki az ablakon, hogy nem jön-e Tallós, és alig vette észre, amikor üresen jártak a kövek.

Délfelé megenyhült az idő, de a felhők nem szakadtak fel, és mélyen borult maradt az ég, mert a déli szél vastag hófelhőket hozott. Az örlenivaló elfogyott. Mátyás újra felment a házba.

– Gyere már – mondta Tallós –, megint nincs magánál. Pedig reggel rendesen beszélt mindenről.

– El kellene menni Killányba.

– Bolond vagy te is? Mit csinál itt az a gyerek? Jobb, ha nincs itthon.

– Nem éppen Panniért, de Anna néni...

– Azt hiszed, eljönne? – és Tallós gondolkodni kezdett.

– Nem is kételkedem benne.

– Tudod a járást?

– Odatalálok.

Tallós nehéz léptekkel járt a szobában.

– Hát akkor fogj be, ha már az isten ezzel nyomorított meg bennünket.

Mátyás gyorsan öltözködött, befogott, és elkészönt Tallóstól.

– Siess, Mátyás, siess, mert valami idő van a levegőben! Fölös takarókat is hozzanak magukkal.

- Nem lesz baj, mester uram.
- Holdvilág nincs, de azért talán még ma visszaindulhatsz, mert én megbolondulok ebben a tehetetlenségben.
- Sietünk, mester uram.

Az erdőben alig volt szél. De amikor kiért az országútra, egyszerre érezni lehetett. A lovak sörényét felborzolta, az útszéli bokrokat megrázta, és a havat füstölve hajtotta a sík hómezőikön.

Később pedig esni kezdett.

Először csak nagyon ritkán, de aztán mind sűrűbben. Erősen feltámadt a szél, és Mátyás összehúzta magát, hogy ne érje annyira. A lovak lehajtották a fejüket, és mintha tudták volna, hogy sietni kell, jól belefeküdtek a hámba.

A szomszéd falu végén megkérdezte Mátyás, hogy merre forduljon Killányba.

– A keresztnél balra – mondta egy ember –, de jó lesz egy úrangyalát elmondani előtte.

– Miért?

– Két óra még Killány, és cudar idő készülődik.

– Muszáj! Nagybeteghez hozok segítséget.

– A muszáj nagy úr – mondta az ember –, de a hó is nagy tud lenni. Hát járj, öcsém, isten hírével!

Amikor kiért a faluból, már nagyon délutánra hajlott az idő. A havas szelet szembe kapta, s a gyeplőt már a lőcsre akasztotta, mert keze érzéketlenre gémberedett. De az utat még lehetett látni.

“Csak a szél ne fújna” – sóhajtott Mátyás, és összeszorította fogát, ha a hátralevő két órára gondolt. “Megígértem” – mondta magában, és a beteg jutott eszébe. Az első rántotta, a vásár és most a homályos szoba... “Ugye, elhozod a kislányt, Mátyás?”

“Elhozom.”

“Akkor jól van.”

A szánkó esengői rekedten zördültek, a hófelhők szinte a földön jártak,

a szél tajtékozva vágta a havat, és Mátyás úgy érezte, nem is a lovak húzzák a szánt, hanem a beteg vágya kislánya után és az ő ígérete.

Hordta a havat a szél. Egy helyen berakta, máshol elseperte. A lovak néhol már nehezen mentek.

– Gyű, Csillag!

Csillag felkapta a fejét, prüszkölt, és újra sebesebben mentek az estében. Mert ekkor este volt már. Az utat csak a fák mutatták, de messzebb nem is lehetett látni. A fák nyöszörögve, suhogva hajladoztak, a szél őrzöngve vágatott az úton, és Mátyás azt gondolta, hogy ennek az útnak nem, ennek már sohase lesz vége.

Lábait már alig érezte, és arcát égetve vágta a jeges szél. Az utat már csak a lovak látták, és Mátyás fásultan várta, hogy egyszer csak roppan alattuk a jég, és törik a hídkorlát, és akkor ki kell ugrani. De a lovak nem mentek a tó jegére, se a híd mellé.

Mintha füst szállt volna a levegőben.

– Hóka! Csillag!

A lovak megálltak.

Mintha csitult volna a szél, és valahol kutya ugatott. Jól van.

– Gyű, Csillag!

A lovak lépésben mentek, és Mátyást körülvette a falu biztonsága. Egy helyen világosság volt, ott bekopogott.

– Ez Killány?

– Ez.

– Merre van a malom?

– A túlsó faluvégen.

– Egyenest?

– Csak egyenest.

Nem lesz semmi baj – gondolta Mátyás. Szerencsésen ideért, és ez jó jel. Pannit hazaviszi, és a beteg meggyógyul. Tallós uram pedig odaadja a tajtékpipát.

A faluvégen újra megcsapta a szél, de régi ismerős hangon beszélt valahol a víz, és a gát felett halkán zúgott a malom.

Amikor megállt, a lovakról pára csapott fel, és a csengőket csak most hallotta, hogy elhallgattak. Aztán kinyílt egy ajtó, és Pados mester nagy árnyéka ugrott felé.

– Mátyás!

Mátyás támoltyogva szállt le a szánról.

– Mi baj van? Ebben az időben! De gyere a malomszobába. Ne ülj közel a tűzhöz. Hát mondd!

Pados mester elcsöndesedett, amikor Mátyás elmondta az üzenetet.

– Hát ez nagy baj. Nagyon nagy baj!

– Meggyógyul...

– Lehet – és szomorúan legyintett. – Na, gyere, bemegyünk, de ne nagyon ijesszük meg az asszonyokat.

A szobában gyertya égett az asztalon. Padosné kötött, Panni pedig nézte, hogy a tűk hogy villognak kezében. Amikor beléptek, az asszony ijedten állt fel, Panni pedig örömmel csúszott le a padról.

– Matyi! Matyi! Rólad álmodtam az éjjel! – Odafutott a fiúhoz, de amikor odaért, elcsöndesedett, és megfogta Mátyás kezét. – Mért jöttél, Matyi?

– Hát... ráértem, meg hogy édesanyád meghült az úton, kellene valaki, aki mellette lesz.

Pados és felesége kimentek.

– Leülhetnék, Panni? Nagyon nehéz utam volt.

– Ide, Matyi. És hogy van édesanyám?

– Jól..., reggel már jobban volt. Beszélgettünk, aztán mondom, eljövök én érted szívesen, talán még Anna néni is eljön.

– Jó lenne – mondta a kislány, és ölbe tett kézzel nézett maga elé.

A kemencében pattogott a tűz, a gyertya lángja néha lágyan meglibbent, és a gondolatok a sarkok árnyékaihoz tapadtak.

– Reggel korán megyünk?

– Talán még az éjjel. Pados uram lovaival, ha eláll a hó, és nem lesz fűvás.

Éjfél felé elállt a szél, és kisütött a hold. A hó szikrázva villogott, és hideget sugárzott a ruhák alá.

Panni vacogva jött ki Mátyás mellett.

– Hideg van – és ásított.

– Ne félj, bogaram – nyalábolta fel Pados –, olyan helyet csináltam, hogy még le is dobod magadról a bekecset a melegtől.

– Jóska, aztán baj ne legyen! Pálinkát tettem az ülés alá. Fűteni kell ilyenkor belül is.

– Úgy lesz, ténsuram!

Az asszony a kocsis mellé ült, Mátyás pedig Pannit takargatta.

– Jó lesz így, Panni? Csak szólj ám, mert édesanyád se szólt, hogy fázik...

– Szólok, Matyi, csak álmos vagyok.

– Készen vagytok? Na, hát akkor isten nevében! Jóska suttyantott az ostorral, meglódult a hold is, és lassan csendesedni kezdett mögöttük a malom.

A faluban csak a kutyák ugatták a holdat, és a kakasok mérték az időt. A házak némák voltak, és boltozatos szemgödrükben a sötétség pillogott. Mátyás összehúzta magát a bunda alatt, és arra gondolt, hogy ez bizony jobb utazás, mint jövet. Ami kis szél jár, az is hátulról fúj, és a felhőtlen égen ragyogó udvarban úszik a telehold.

– Matyi, nem fázol?

– Nyár ez ahhoz képest, amikor jöttem.

A havas tájék világos volt, mint nappal. A fák mereven álltak őrt az utak mentén, a csengők csengetése lehullt a hóra, és elveszett. Néha zörrent a szerszám, néha megcsúszott valamelyik ló; “a kányák vájják ki a szemed, nem látsz?” – dörmögött, de nem nyúlt az ostorhoz, mert lusta volt mozdulni, és a lovak amúgy is igyekeztek.

Később ismerős lett a tájék, s a lovak árnyéka már az erdőben vágatott.

– Alszol, Matyi? Ez már a mi erdők...

– Dehogyan alszom. Csak elgondolkoztam.

És megint nem szólt Mátyás egy darabig. A beteg jutott eszébe.

Vajon mivel fogadja őket Tallós uram? Jó hírrel? Persze hogy jó hírrel. Ott áll majd a ház előtt, és azt mondja: “Hál’ istennek, jobban van.” Egy-két napig itt lesz Padosné, és Panni most már el se megy.

A fordulónál egyszerre előttük volt a ház. Ablakában fakó világosság, és körülötte az égig érő hideg éjszaka.

Megállt a szán, s az utasok egy pillanatig mozdulni se tudtak. Lehet, hogy arra vártak, hogy kiszól valaki, vagy eléjük jön, de nem nyílt ajtó, hát lassan lekászolódtak.

Mátyás levette Pannit, s a vendégasszony előresietett. Akkor lépett ki Tallós.

– Köszönöm, hogy eljött – mondta rekedten. – Köszönöm.

Pannihoz nem szólt, csak megsimogatta, aztán felemelte és megcsókolta.

– Ti maradjatok kinn.

És bementek a belső szobába.

Nem hallatszott ki semmi, csak álltak.

– Vesd le a bekecsed, Panni.

– Mért nem mehetek be? – és ijedten nézett Mátyásra.

– Majd bemehetsz. Vesd le a bekecsed.

De a kislány csak úgy ült le a székre. A szép kis bekecs most mintha kopott lett volna, és virágai fakók. Kérdően nézett Mátyásra, aki elfordult, mert úgysem tudott volna Panninak semmit mondani.

Az olajmécses lángja néha megbillent, és szinte kanyarodott egyet, amikor Tallós kijött.

– Rosszul van édesanyád.

De nem nézett a kislányra. A hangja üres volt, és mintha magának mondta volna:

– Imádkozz, hogy meggyógyuljon.

Panni felkelt, levetette a kis ködmönt, és bement a konyhába. Mátyásra csak ekkor nézett Tallós. Szeme összehúzódott, aztán mintha kérdésre válaszolna, keserűen legyintett a levegőbe.

Aztán csak ült, kezét a térdére tette, és néha az ajtó felé fordult, mintha

be akarna menni.

– Nehéz utad lehetett, Mátyás.

– Kibírtam.

– Szembe hordta a szél a havat. Szegény, ott benn, terólad beszélt még lázálmában is. Hogy ideérsz-e Pannival? Aztán most megint nincs magánál.

– Majd könnyebben lesz.

Padosné szólt ki ekkor halkan:

– Magával akar beszélni.

Az asszony szeme könnyes volt. Egy pillanatra Mátyásra nézett, aztán eltűntek az ajtó homályában. Mátyás egyedül maradt. A belső szobából halk beszéd szűrődött ki, de érteni nem lehetett. A konyha tűzhelyén fellobbant a zsarátnok, és Mátyás hátranézett. Panni a sarokban ült egy kis széken, keze az ölében összetéve, és mozdulatlanul nézte a lángot, amíg az két-három lobbanás után ki nem aludt.

Tallós jött ki ekkor.

– Panni!

A kislány megfogta apja kezét.

– Édesanyád nagyon beteg. Úgy viselkedj, kislányom, ne vegye észre, hogy te tudod... Panni csak bólintott, és húzta az apját a betegszoba felé.

– ... és ne kérdezd, mert nem szabad neki beszélni. Mátyás most egészen egyedül maradt. Pannira gondolt, és nagyon sajnálta; aztán apja jutott eszébe. Ő is így ment be lábujjhegyen apja ágyához. Éppen így..., de az apja meghalt, és Tallósné meggyógyul.

Odabent csend volt, és megint apjára emlékezett. Nem beszélt már, csak megfogta kezét, és szomorú, horpadó szemét le nem vette Mátyásról.

Csak nézett.

– Matyi!

Mátyás összerezett, mert a kislány már mellette állt. – Matyi, édesanyám jobban van. Beszéltem vele...

– Akkor mért sírsz?

– Csak sírok. Mindenki sírt...

Mátyás összeszorította fogait, és a sós-keserű meghatódottságot lenyelte.

– Azt mondta, hogy ha kicsit jobban lesz, veled is beszélni akar, mert úgy szeret, mint a gyerekét...

– Tudom.

...és hogy én is...

Az ajtó kinyílt, és Tallós uram nehéz léptei nyomtak el valami fuldokló feljajdulást.

– Mátyás, vidd le Pannit a malomszobába. Fűts be, vigyél bundát, és fektesd le a kislányt. Itt nem alhattok. Járunk-kelünk, nem is tudnátok aludni.

– És ha édesanyám Matyival akar beszélni?

Tallós hidegkék szeme szinte kigyúlt, szája megrándult, és nem válaszolt, csak megfordult, és sietve visszament a szobába.

– Gyere, Panni! Azt kell tenni, amit édesapád mond. Kint már fogyott a csillagok fénye, a hold lent úszott az erdő felett, és a felhők vörös derengése leereszkedett a fák közé. A patak vizén a hajnal lehelt végig, és a malom árnyékában csak néha csillant a zúgó vize.

Mátyás világot gyújtott. Panni addig nem jött be, amíg világosság nem lett a szobában. Fogta a kilincset.

– Nem bánt a Miska.

A holló – amint nevét hallotta – vidáman jött ki kalitkájából. Korrogva ugrott a székre, és megkopogtatta Mátyás tányérját.

– Majd később, Miska. Gyere, Panni, feküdj le.

– Hát te?

– Én még teszek-veszek, a vizet is el kell eresztenem, tüzet raknom.

Panni bebújt a bunda alá, és nehezedő szempillákkal nézte Mátyás tűzrakását.

– Ég?

– Ég.

– Tudod, Matyi, azért is sírtam, mert édesanyám később már nem szólt semmit, csak simogatta a kezem.

Mátyás hosszan egyengette a tüzet. Igazgatta a hasábokat, és csak jóval később szólalt meg:

– Hát persze hogy nézett...

De a kislány erre már nem válaszolt. Elnyomta az álom.

Mátyás leült a székre, és bóbiskolva nézte a tüzet. A hó már nem világított odakint, és a szobában a lángok kezdtek villogni.

A holló megint kinézett kuckójából, és Mátyás csak egy kis szalonna- és kenyérmaradékot tudott neki adni.

– Most nincs több, Miska.

A malomszoba ablakából odalátott a házra. Ott még égett a mécs, mert az ablak homályosan világított. Mi lehet mögötte? Talán kellene valami segítség, vagy a beteg szólni akar vele...

A kislány mélyen aludt.

– Eredj a helyedre, Miska.

Csendesen kinyitotta az ajtót, és sietve ment a ház felé.

A kertkapunál megtorpant. Hátha Tallós uram azt hiszi, hogy leskelődni akar. Otthagyta Pannit egyedül.

Homályos téli reggel volt már ekkor. Az erdő fölé köd szállt, és a belső szoba ablaka hirtelen kinyílt. Az ablakon füstös pára tódult ki, és Mátyás úgy érezte, elhidegül valami a szíve körül, mert Tallós mester elcsukló, rekedt hangja hallatszott ki:

– ... mért tette velem ezt az isten?... Hát mért tette?...

Mátyás maga se tudta, hogy került az ablakhoz, de amikor benézett, kucsmáját a kezében tartotta, és csak homályosan látta, hogy Tallós uram az ágynak dőlve sír, s a párnába belesüppedve, mintha rá nézne, Tallósné fehér arca.

Reggel lett. Mátyás bezárta a malomajtót. A parázs lassan hamuvá vált, de nem tett már a tűzre, mert a fát csak kézbe vette, és újra letette.

Meghalt – járt gondolatai közt a szó, és nem értette.

Elhúzódott Pannitól, aztán meg föléje hajolt, és szerette volna megsimogatni, de megrettent, amikor keze simogatásra elindult.

Fáradt volt, halálosan fáradt, de nem tudott volna elaludni. Apja járt

folyton eszében, és amikor szemei elkönnyesedtek, a két halottat egymás mellett érezte. Mintha egy bánat lenne a kettő.

Kínézett az ablakon, és megrettenve állt fel, mert Tallós jött a ház felől. A földet nézte, meg-megállt, és megroskadva újra elindult.

Mátyás kinyitotta az ajtót, és a garat mögé állt. De Tallós talán akkor se vette volna észre, ha eléje áll. Bement a szobába, és hallatszott a szék reccsenése, amint leült.

Mátyás úgy érezte, még a víz is halkabban zúg, és az ajtón a lehelet is kihallatszik.

– Kelj fel, kislányom.

Panni mozgólódása hallatszott. Aztán csend.

– Édesapám miért sír?

Mátyás lehajtott fejjel ment ki a malomból. Felrántotta a zsilipet; a víz tajtékozva, minden hangot elnyelve rohant neki a téli reggelnek.

A papot Mátyás hozta meg a szomszéd faluból, és másnap kora délután eltemették Tallósnét. Nem sokan voltak a temetésen, mert nagy volt a tél, és a hír lassan járt. Egy-két molnár a környékről, idősebb emberek a faluból, pár öregasszony és Sáfár az uradalomból.

– A fiatalúr nincs itthon, az öregúr nem mozdul már ki régen, engem küldött, hogy a tisztességet megadjam az ő nevükben is.

– Köszönöm, ispán uram.

– De magamtól is jöttem volna – nyújtotta kezét Sáfár –, ha valami szüksége lenne. Emberek vagyunk és keresztények...

– Köszönöm, ispán uram, és nem felejttem el.

Kezet fogtak, egymásra néztek, mintha most látták volna egymást először.

Panni felöltözött új ruhájába, és megrettenve fordult be a konyhába, amikor meghozták a koporsót. Egyedül maradt a gondolataival, és a borzongó titkokra nem volt, aki választ adhatott volna. Anyja még a házban volt, de mégis messze már, és a halál végtelen mozdulatlanságát nem értette.

Amikor Mátyás megérkezett a pappal s a kántorral, egyszerre

megmozdult a ház. idegen emberek nehéz léptekkel vitték ki anyját a ház elé, fellobbantak a gyertyák, s Tallós kézen fogta Pannit.

– Gyere, kislányom. Mátyás, te is.

Ropogott a hó a lábuk alatt, aztán egyszerre csend lett, és a téli délutánban feljajdult a búcsúztató. Az emberek a földre néztek, a gyertyák lángja meglódult, az ének tehetetlen szomorúsággal vergődött az udvarban, aztán elhalt, és csak a zúgók vize zuhogott egyforma zúgással.

Panni nem sírt, pedig szemei könnyesek voltak. Vállai mintha nehezebbek lettek volna, mint máskor, a torka összeszorult, és néha becsukta a szemét, mert azt hitte, talán amikor kinyitja, már más lesz minden.

De nem változott semmi. Apja darabos keze megreszketett néha, az ének elsírt újra, és elindultak a temető felé. Az erdőn köd volt már, a magasban varjak károgtak, és Panni arra gondolt, hogy ilyenkor nem fáznak-e, akik meghaltak.

A sírhely már messziről látszott, mert a frissen felhányt föld olyan volt a hó fehérségében, mint a seb. A régi sírok háta puha volt már és lágy vonalú, mint a múltó bánat, és a sírok közt az elmúlt éjszakák nyugodalmas, nagy csendje lappangott.

A temetőt körülvette az erdő. A szélső fákon alvóra gyülekeztek már a varjak, és megrebbentek, amikor panaszosan és az emberi fájdalom mélységéből újra felszakadt az ének.

Panni kezét ekkor már Mátyás fogta. Tallós egyedül állt legelől, csizmái megsüppedtek a puha földben, és előrehajolt, hogy lásson még valamit a múltból, amely elmerült.

A kislány ekkor elengedte Mátyás kezét, és apja mellé állt. A gondolatai közt megfeszült valami, szája kinyílt, kezei leestek. És amikor tompán valahol dübörögni kezdett a hant, megszakadt benne valami csodaváró hit, hangosan felsírt, és értelmében felállt a szó: nincs!

– Gyere, Panni.

Mátyás állt mellette.

– Várjunk még.

– Gyere, Panni. A mester úr már a sírásókkal beszél, és Padosék a szánon ülnek.

A kislány megfogta Mátyás kezét, és elindultak a letaposott úton.

Panni körülnézett. A csend országa ez – gondolta –, a fehérség országa, csak egy fekete hely van benne, az ő anyja sírja.

A mesékre gondolt, a királylányra, aki meghalt, de feltámadt; az otthonra, ahol minden tányér, minden párna anyja keze nyomát viselte. Szavakra emlékezett, amelyeket anyja mondott a tűzhely mellett, elmúlt téli estéken, és Panni nem tudta érezni az elmúlás végtelenségét.

Úgy érezte, ami volt, az van is, és a múlt vele együtt megy kifelé az úton a temetőből.

Az erdőben már a téli alkony járt, és a házban újra fellobbantak a gyertyák, zümmögni kezdtek a tüzek, hangosan beszélni a meghívottak.

Padosné kezén evőeszköz zördült, a kamraajtó nyitva maradt, és apja tessékelt a vendégeket:

– Ne vessék meg ezt a kis tort...

Panni besettenkedett az üres szobába. Az ablakok nyitva voltak, az ágynemű összedobálva.

Hideg, sötét magány.

De kint összeütődtek a poharak, és a vendégség meleg teltsége beszélt a szobában.

– Adjon az isten nyugodalmas álmot neki – mondta Pados uram, és Panni úgy érezte, hogy hangjában élet van.

– Gyere ki, Panni, megfázol.

Mátyás állt az ajtóban. Körülnézett a szobában, és elfordult. Odakint meleg volt s emberi beszéd, és Pados uram azt mondta, hogy ha fogytán lenne a bor, nem kell búsulni, mert az ülés alatt a szánban ő mindig hord egy egész csobolyóval.

Az asztalon hús volt, fehér kenyér és bor. A tűzhelyen lobogott a tűz, és a beszéd az elmúlt körül forgott.

– Talán doktort kellett volna hozatni – mondta egyik molnárné, aki szigorúan nézett mindig urára, amikor inni akart.

– Halál ellen nincs orvosság.
– A doktor se isten.
– Mindenkinek meg van írva az ideje – mondták összevissza.
– Ki gondolta volna, ilyen hirtelen... – válaszolt Tallós uram. – Ha azt hittem volna..., bizonyára nem sajnáltam volna.

Panni kiment a konyhába, és hallgatta a beszédet. Később a hidegről esett szó, farkasokról és megevett vándorlegényekről, Tallós uram pedig valami fáról kérdezte Sáfár ispánt, amit az uraságtól kért.

– Meglesz – mondta Sáfár. – A fa a malomhoz kell; akár holnap lehet vágni.

– Nem olyan sürgős.

– Amikor kell.

– Köszönöm, ispán uram – és koccintottak. Mátyás benézett a konyhába, és Panni mellé ült.

– Ne szomorkodj, Panni. Amikor édesapám meghalt, én is azt hittem, hogy megáll a világ.

– Nem szomorkodom, Mátyás, csak azt szeretném tudni, hogy édesanyám lát-e most bennünket.

– Persze hogy lát. Vigyáz rád, és tudja, hogy mit teszel.

– És mit gondolsz, azt akarja, hogy elmenjek Anna néniékkal?

Mátyás sokáig gondolkozott, és nehezen válaszolt:

– Nem tudom, Panni. Azt hiszem, azt akarja, amit édesapád mond.

Este kezdett lenni. Pipafüst felhőzött a szobában, és lassan elfogytak a vendégek. Az utolsó Sáfár volt; megígérte, hogy küld egy asszonyt, aki kitakarítja a házat, és akármilyen kell, csak üzenjen Tallós.

– Köszönöm.

– Segíteni kell egymáson, ez az egész – legyintett Sáfár. – De majd eztán másként lesz – mondta, és a nagy pohár bort felhajtva, elbúcsúzott.

– Mondtam én neked, hogy nem rossz ember.

– Nem. Igazán nem. Csak eddig másnak mutatkozott. Ekkor már csak Padosék ültek Tallós urammal az asztalnál. Ritkább, csendesebb lett a szó,

kihűltebb a tűzhely, és elevenebbek az emlékek. Padosné kiment a konyhába Pannihoz, és Mátyás odabátorkodott az asztal mellé.

– Leülhetsz, Mátyás.

– Köszönöm, mester uram.

– Te ide tartozol, és ne mesterurazz engem. Mondd, hogy bátyám...

Már régen akartam mondani.

Pados gyorsan megtöltötte a poharakat.

– Ez így is van rendjén! Na, igyunk!

Mátyás is ivott, és kezét félszegen lelógatta, mert ünnepélyesnek érezte a pillanatot, és szájában megforgatta a szavakat: bátyám. Talán Gyula bátyám? Úgy érezte, nehéz lesz kimondani.

A konyhában edények zörögtek. Padosné leszedte az asztalt, és Panni is segített neki. A férfiak csak ültek, néha ittak, nézték a mécs csapkodó lángját, és elálmosodtak.

– Miklós, ti majd itt alusztok Pannival, mi meg Mátyással a malomban.

– Jó lesz. Aztán a kislányról is akarok beszélni.

– Majd holnap – kelt fel Tallós. – Majd holnap. Hát csak rendezkedjete, mint otthon. A tűzre rakjatok, fa van elég. Panni tud mindent, mi hol van, ha valamire szükségtek lenne.

Körülnézett a szobában, mintha keresne valamit. Szeme megállt egy pillanatra Pannin, aztán csendesen jó éjszakát mondott.

Szótlanul mentek a malomba.

A sötét szobában nehezen kapott lángra a mécs. A holló az asztalon ült és korrogott, amikor Mátyás rászólt, hogy menjen a helyére.

– Hagyjad, Mátyás, ideillik most a fekete madár. Te csak fekédj le, mi meg majd nézzük egymást a hollóval. Úgysem tudok aludni.

– Dehogynem. Én majd elvackolok itt a földön. Mátyás – most először – nem tette, amit parancsoltak. Zsákot hengerített a feje alá, és az öreg subát leterítette a földre.

– Olyan helyem lesz, mint a püspöknek. – Nagy fenyőhasábot dobott a tűzre, hogy sokáig égjen, s a gyantás fának szelíd tömjénszaga szétáradt a levegőben.

Tallós a tűzre nézett.

– Olyan szaga van ennek is... – Legyintett.

Szemei elpárasodtak, szája vonala megtört, és tenyerébe hajtotta fejét.

– Feküdjék le..., Gyula... bátyám.

Nehezen mondta ki, de Tallós nem vette észre. Odament az ágyhoz, végigdőlt rajta, és a falnak fordult. Mátyás elfújta a mécset, s aztán csak a tűz imbolygó világossága látszott a falon. Néha felugrott a padlászgerendákig, néha csak az ágy alá villant vagy az ajtó felé, amint a szél kerengett a homályban.

Tallós mozdulatlanul feküdt, és Mátyás is azt gondolta, keveset aludtak ezen az éjszakán. De hiába őrlött a szű a gerendában, hiába villogott éber láng a tűzhelyen. A tűz pattanásai távoliak lettek, az élet barázdái elsimultak és megteltek, mint az új sír, és gondolataikra puhán ráfeküdt az álom.

A holló egy csontot tisztogatott az asztalon, s csak akkor nézett gyanakvóan a homályba, ha megzörrent az ablak, vagy halkán koppant valami kint a malomban.

– Mi történt? – kérdezte kíváncsian a garat. – Mi történt? Tegnap is álltunk..., ma is. Ennek nem jó vége lesz!

– A kémény azt mondja... – reccsent a gerenda.

– Én tudom, én tudom! – lihegett a lapát, mintha most érkezett volna valami távoli útról, holott napok óta támaszkodott a falhoz. – A seprű mondta, akit most hoztak le a házból...

– Hagyd beszélni a gerendát – szólt gorombán a tölgyoszlop –, az nem hebeg, mint te.

– A kémény azt mondja, hogy valakit elvittek a házból. Sok ember kísérte, és némelyek énekeltek, némelyek meg sírtak.

– Az emberek is puhák és veszendők – mordult meg a kő –, csak velünk nem bír az idő. Ha azt akarják, hogy sokáig emlékezzenek rájuk, belőlünk faragnak oszlopot vagy keresztet. Másképp elfelejtenék őket.

– Egyik testvéreimből keresztet faragtak, bocsánat, hogy közbeszólok – hadarta a lapát –, és aranybetűkkel írtak rá...

– Na, az is szegény ember lehetett – pattogott a tölgy –, s az aranybetűk talán papírból voltak!

– Valódi aranyból. Többen látták...

– Messziről jött bükkfa azt mond, amit akar – nyekergett az egyik fenyőgerenda, de elhallgatott, mert egy csapda zuhant le az alsó malomban, s utána ijedt futkosás.

– Mondtam neki, hogy ne menjen oda, mondtam siráncozott egy patkány –, most aztán nem tud kijönni! Segítsetek, testvérek, segítsetek! Reggelig kirágjuk a láda oldalát.

Es elkezdődött a rágcsálás halk zaja.

Más nem is hallatszott egy darabig, csak később szólalt meg a kiskerék a sarokból:

– Mi újság odakünt?

Az ablak nem felelt mindjárt. Feszülten figyelt a ház felé, s aztán is csak suttogva mondta:

– Álom repült a ház felé. Fekete ruhás asszony volt s mosolygott, s azt a kislányt – ott alszik az ablak mögött megcsókolta. Ráhajolt és megcsókolta. A hold különben most kel fel, az előbb pedig két vidra játszott itt lent a patakban. Furcsa gusztus ebben a hidegben... Aludj, kiskerék. Holnap foroghatsz eleget.

Aztán csend lett, csak a víz zúgott odakinn, és a patak rohant az éjszakában.

Panni jókedvűen ébredt. Csak amikor felült, és a nappal gondolatai kivilágosodtak benne, akkor lett egyszerre elgondolkodó.

– Aludj még, Panni – szólt rá Anna néni, aki már a konyhában rendezgetett, de kinézett a kislány mozgólódására.

– Nem tudok – rázta fejét Panni. – Nem tudok. És azt álmodtam, édesanyám volt itt az éjjel. De nem sírt már. Nevetett, rám hajolt és megcsókolt.

Padosné nem válaszolt. Az edények hangosabban csörömpöltek kezén, és csak később hívta Pannit, hogy van már meleg víz, jöjjön mosakodni.

– Siess, Panni – biztatta –, aztán szaladj, és keltsd fel a lustákat a malomban. Néz majd édesapád, hogy milyen friss vagy!

Amíg a mosakodás és öltözködés tartott, Panni szinte örült, hogy meglepi az alvókat. De amikor kilépett az udvarra, és meglátta a sok lábnyomot, a kitárt kaput, meglassúdott, és eszébe jutott az álom. A tegnap már elmúlt, egy kis köd ereszkedett a gondolatai közé, de az álmot, a csókot világosan érezte.

Sietett a malom felé. Nem nézett a vízre, mert a kígyókirály meséje talán nem is igaz. Az, hogy édesanyja meghalt, az igaz. De az álom is igaz, és a szíve könnyű lett, tiszta, mint a téli reggel.

A reggelihez együtt mentek fel.

Apja kezét fogta, de néha visszanézett Mátyásra, aki mögöttük ballagott.

– El kell Killányba menni, édesapám?

– Jobban elfelejtessz te is mindent, Panni – mondta Tallós –, és akkor jössz vissza, amikor akarsz. Vagy nem szeretsz Killányban lenni?

– Dehogynem.

– Megtanulsz sütni-főzni, aztán pár év múlva te leszel a háziasszony. Ugye, Mátyás?

– Bizony, jó lesz. És ha nem töröljük le a lábunkat, összeszedsz bennünket...

Mosolyogtak, de aztán a búcsúzás megint csak fájni kezdett, s ezt már a reggeli alatt lehetett érezni. Padosné összehajlítta Panni holmijait, s amikor a férfiak egyedül maradtak, Tallós megszólalt:

– Azért a gyereket, ha nagyon vágyakozna, hozzátok haza, Miklós.

– Miért mondod ezt? Vagy nem ismersz bennünket? Tudom én, hogy mi van benned. Sajnálak is, hidd el. De a kislány előtt ne mutassuk. És valamelyik vasárnap ugorjatok el hozzánk. Jó lesz neki is, és nektek is.

Ezzel is búcsúztak.

– Te is jössz majd, Matyi? – kérdezte Panni. És feltartotta kezét, hogy Mátyás a pokrócba belecsavarja.

– Persze hogy megyek. És üzenek is, ha valamelyik facér erre járna, bár télen nemigen mozognak. – Felnyalábolta Pannit, és feltette a szánra.

Tallós elparolázott Padoséktól, Pannit megölelte, megcsókolta, érdes, nagy kezével arcát is megsimogatta. Aztán visszalépett.

– Itt van Mátyás is – mondta, csak hogy mondjon valamit –, tőle is búcsúzz el.

A kislány apja szomorú arcára nézett, aztán megölelte Mátyást, és könnyei a fiú arcára folytak. Mátyás megcsókolta Panni arcát.

– Kisírod a szemed, mire való ez..., mire való? Hiszen nemsokára látjuk egymást!

És nem mozdultak, amíg csak a szán látszott. Mögöttük üresen hallgatódzott a ház, lent a malomnál csak a víz zúgott, az égen alacsonyan jártak a felhők, és Tallós Mátyás vállára tette a kezét.

– Hát... egyedül maradtunk, Mátyás. – Aztán befordult a házba, Mátyás pedig becsukta a kaput, és leballagott a malomhoz.

Ott is sunyin hallgatódzott a csend, a szerszámok tétlenül álltak, és Mátyás nagy vágyat érzett a malom munkás dörögése s az élet mozgása után. Elzárta a zsilipet, s a vizet ráeresztette a kerékre. Kitárta a malomajtót, búzát öntött a garatba, s amikor meglódultak a kerekek, azt gondolta, hogy az élet soha meg nem áll, s ez így is van jól.

Nagy tüzet rakott a tűzhelyen, kiséperte a szobát, felrázta az ágyban a szénát, kinyitotta az ablakokat, és úgy érezte, a szálló porral az elmúlt napok szomorúsága is kiszáll az ablakon.

A malomzúgás körülvette, szinte megsimogatta. A szerszámok simán jártak, a zsákba melegen ömlött a liszt, csak az alsó malomból hallatszott valami kapargálás.

Mátyás lement, és amikor meglátta a lezárult csapdát, melyet hiába rágtak a patkányok, eszébe jutott Miska.

– Ne félj, Miska, nagy falatot kapsz!

Zsákba rázta a patkányt, és nagyot kanyarintva, a földhöz vágta.

– Úgy! Te se rágsz itt össze mindent. Ide nézz, Miska! A holló vidáman korrogott, amikor Mátyás bedobta hozzá a patkányt, és mindjárt munkába vette.

– Ezután már nem koplalsz, Miska. A rossz napoknak vége. – Elővette

pipáját, és rágyújtott.

Másnap egy asszony jött a faluból, batyuját a fején hozta, és Tallós uramat kereste.

– A házban van – mondta Mátyás –, de az őrlést én felvállalom.

– Nem az őrlés végett jöttem. Az ispán úr küldött, ha valami munka lenne.

Délután aztán megjött Sáfár is. A lovát a kerítéshez kötötte, és parolázott Tallóssal.

– A lónak az istállóban is van helye – mondta Tallós –, és zab is akad a háznál.

Később pedig lejöttek a malomszobába, mert a takarítóasszony felforgatta az egész házat.

– Ilonára mindent rá lehet bízni – mondta Sáfár –, azért küldtem ide. Tíz évig szolgált az öcsémnél, de aztán, hogy elpusztult szegény, hely nélkül maradt.

– Asszony?

– Az. Özvegy.

– Itt megmaradhat, ha megbecsüli magát. Ezt a dohányt kóstolja meg, ispán uram.

És elbeszélgettek estélig.

Mátyás bejött néha, rakott a tűzre, aztán kiment.

– Jóra való gyereknek látszik...

– Az is. Árva, de akár a saját gyermekem lenne.

Estefelé Sáfár eldobogott hazafelé. A házban ekkor már tisztaság volt és a tányérok az asztalon.

– Három sonka, tíz pár kolbász és négy oldalas van a kamrában – mondta Ilona. – Mennyit vágjak le a vacsorához?

– Hogy mindenkinek elég legyen. Aztán a maga tányérját is hozza ide az asztalhoz.

Ilona behozta a vacsorát, aztán megállt egy pillanatra az asztalnál.

– Az én helyem a konyhában van, és tessék engem te-nek szólítani, mester uram. Attól nem leszünk sem kisebbek, sem nagyobbak.

Tallós rántott egyet a vállán, és csendben megvacsoráztak.

– A kis segéd lent alszik a malomban?

– Mátyás a neve, s a házhoz tartozik.

– Csak az ágyazás végett kérdeztem.

Jó volt ez az idegen hang a szobában. Jó volt a mozgás az asztal körül, mert valahányszor elhallgattak, Ilona belépett a gondolataikba, kérdezett valamit, és az elmúlt napok nem tudtak odaülni asztaluk mellé.

Hangja csendes volt, de a szemében kemény vidámság és kötelességtudás látszott. Sokráncú szoknyát hordott, és csizmát viselt.

– Azt hiszem, jól jártunk vele – mondta Tallós napok múlva. – Rendes, tiszta asszony, amit egyszer megkérdezett, nem felejt el.

Ettől kezdve Mátyás az asszonyt Ilona néninek szólította.

De akkor már elszürkültek a napok, egyformák lettek, és csak egy-egy szó után döbrentek rá a keresztre a temetőben, hova Tallós vasárnaponként ellátogatott. Körüljárta a sírt, összetette a kezét, gondolataiból emlékezés és imádság lett. Aztán hazaballagott, és szótlanul elpipázgatott estélig.

A malom pedig éjjel-nappal ment, mert felgyülemlett az örölnivaló.

Panni nem üzent. Tallós halogatta az utat, és amikor végre elhatározta magát, megpuhult a hó, olvadni kezdett, és vége lett a szánútnak.

– Majd ha felszáradnak az utak; jó helyen van a kislány.

De az utak nehezen száradtak fel. Eső jött a hóra, aztán újra havas eső, s egyszer csak arra ébredtek fel, hogy a fűzfák viaszos ágán megpattantak a rügyek, és a patak sokhangú zúgásából a tavasz szól a világnak.

Miska, a holló ekkor már tudott kicsit repülni, és megszokta az embereket, akik néha szalonnát adtak neki, néha pedig csak kötődtek vele.

– Na, madár, téged se mosdatott meg az anyád nagypénteken, mert ugyancsak fekete vagy!

Miska ilyenkor félrefordította a fejét, és úgy nézett a beszélőre, mintha értené, mit mond.

– De milyen okosan néz!

– Több esze van ennek, mint a pandúrok hadnagyának!

– Ezzel aztán nem mondtál sokat – nevetett egy legény, akit vallatott

egyszer a pandúr-hadnagy, és nem volt róla jó véleménye.

– Gyere, Miska, ne hagyd magad! – mondta ilyenkor Mátyás, és a holló Mátyás vállára szállt, onnét a nyitott, ablakba, és nézte a vizet, az erdőt, de nem kívánta a szabadságot, melyet a malomban is megkapott.

Miska megszokta a malmot, és úgy aludt már, mint a molnárok, akik akkor ébrednek fel, ha elhalkul a zúgás, és megáll a malom.

Amikor már egészen kinyitotta a szemét a tavasz, sokszor a küszöbre ült, nézte a felhőket, vándorló madarakat, és ilyenkor fájt az elveszett messzeség és magasság, de olyan mélyről jött ez a vágy, hogy el is feledte hamar.

A tavasz aztán gyorsan elrepült az erdő felett, s a réteken már hullámozni kezdett a nyár, amikor – egy vasárnap reggel – Padosék robogtak be Pannival.

– Ha ti nem jöttök, jövőnk mi – lépett le Pados a kocsiról, s a házból kiosont a kert alá a csend.

– Mentünk volna már régen, de mindig közbejött valami. Hol az utak, hol a munka.

Panni leszaladt a malomba.

– Matyi, én vagyok itt! – és odatartotta arcát.

Mátyás keze fejével megtörölte száját, és megcsókolta a kislányt.

– Megnőttél, Panni, és milyen szép ruhád van!

– Ki ez az asszony a házban?

– Ilona néni. Jóraivaló asszony.

– Gondoltam, mert ölben vett le a kocsiról, és le se akart tenni, pedig az ilyen nagy lányt nem szokás ölben tartani.

Ilona nagy ebédet csapott, és ebéd után a két gyerek kiment a temetőbe. Nem mondták, hogy oda mennek, de egyszer csak oda értek, és szótlánul mentek az úton, hol nemrégén még nagy volt a hó, és a sövény mellől hideg szemmel lehelkedett a bánat.

Most járatlan volt az út, selymes, nagy a fű, a sövény alól ezer kis szemével kinézett az ibolya, és a délután puha csendjében dongva jártak a méhek.

Valahol virágzott az akác, a kakukkfű nehéz, tiszta illata arcuk körül lengett, mint a tömjén, s az erdőben kurrogtak a gerlék.

Megálltak a sír előtt, s a csendben nagyon távoli volt már az elmúlás, és nem tudott melléjük szegülni a szomorúság.

Mátyás levette kalapját, a kislány közelebb lépett a sírhoz, és összetette kezét.

A sír meglapult, és a nyers föld kopárságára felkúszott a fű; a kereszt tövében árvacsalán virágzott, és mintha soha sírás itt nem hallatszott volna, érezni lehetett, hogy a csend és a keresztek alatt alszik a végtelen álom.

Már az erdőben jártak, amikor Panni megszólalt:

– Ilyenkor már nem is sír az ember.

– Nem is szokás – mondta Mátyás. – Örökké csak nem sírhatunk.

– Te Matyi, van ott Killányban a kovácsnak egy fia, kis kereket farag fából, és úgy hajtja a víz, mint a malmot.

– Ha ráérnék, még malmot is faragnék – mondta kedvetlenül Mátyás –, rendes malmot, csak kicsinyben. De hát nem érek rá. Nem vagyok már gyerek. – Elővette pipáját, megtömte és rágyújtott.

Panni bámulva nézte, hogy fújja Mátyás a füstöt.

– Mintha a bajuszod is nőtt volna, Matyi!

És akkor este úgy mentek el Padosék, mintha a távolság csökkent volna. Panni mosolyogva tartotta arcát Mátyásnak, hogy csókolja meg, és Tallós uram is másként nézett a kocsi után.

– Megtakarítottuk az utat – mondta elégedetten –, s ez a Miklós jobban is ráér.

A nyár eleje nagy esőssel jött meg. Napokig verte az ablakokat, megduzzasztotta a patakot, hogy a vizet állandóan szabadon kellett eresztetni. A zúgónak is nagyon megjött a hangja, és úgy forrt, mintha alulról hatalmas forrás lökné fel a vizet.

Az éjszakák mélységesen sötétek voltak, és ebben a sötétségben többször jelentkeztek az éjjeli utasok is. A szegénylegények nyomát elmosta az eső, a lovak lábára nem kellett rongyot csavarni, hogy ne dobogjon, és a suhanó esőben elfulladt minden nesz.

Az öreg Mihály újra hozott dohányt, és szép új bicskát adott Mátyásnak.

– Némely vásárosok veszthették el. Ne nagyon mutogasd, fiam.

– Én is voltam a vásárban.

– Ott vetted. Na, látod. Attól a félszemű, vörös bajszerű istóriástól. Hát én már megyek is. A komámnak viszek dohányt, aki halászember a Balatonnál.

– Miska bácsi, tehetne egy kis szívességet.

– Mért ne tennék?

– Nem ingyen.

– Hát nem ingyen.

– Háló kellene nekem. Itt se nyüst, se hozzá való szerszám, hogy köthetnék. A komájának talán lesz valami letett hálója.

– Utánezek.

Az öregember összerántotta rongyos szűrét, és kilépett az éjszakába.

Jó lenne a háló – gondolta Mátyás, mert néha nagy halakat vetett fel a víz, különösen mióta az árvíz elszakította a hatodik határban a grófi halastavak gátját.

– Szép bicskád van – mondta másnap Tallós uram. – A vásárban vettük – mosolygott Mátyás.

– Vásárban?

– Azt hiszem, mert Mihály bácsi így mondta. Attól a félszemű, vörös bajszerű istóriástól.

– Most már emlékszem – nevetett Tallós, és megtapogatta az aranysárga dohányleveleket.

Másik éjjel megint Kapás Jancsi lépett be a malomba, akivel Mátyásnak azóta nem volt semmi baja. Jancsit a betyárok maguk közt “Gyík”-nak hívták, mert ha kellett úgy elszurrant az erdőben, hogy ág se mozdult utána.

– Járt erre valaki? – kérdezte gyanakodva.

– Mihály bácsi, de már négy napja.

– Nem négy napja. Mára.

– Nem láttam.

– Aztán igazat is mondol?

Mátyás kijött a garat mellől.

– Talán pandúr lettél, hogy így vallatsz?

– A tied még lehetek...

Mátyásban felcsapott az első megbántás mérge.

– Csak meg ne bánd! – és zsebében kinyitotta a bicskát.

A betyár kajánul nézett Mátyásra.

– Nem akarok verekedni, mert fiatal vagy még, csak azt mondom, hogy hajszolnak bennünket, és a pandúrok erre is jártak.

– Erre nem jártak. A háznál nem voltak, és a malomban sem voltak. Ha pedig nekem nem hiszel, jobb, ha elmegy és másoktól kérded meg.

A betyár elcsendesedett.

– Olyan vagy, mint a hörcsög. Pedig tudhatnád, hogy a nyakunkon mi sem szeretjük a kötelet, és valaki azt mondta, erre látta a hadnagyot két legényével.

– Annak a valakinek verd be a fejét, mert hazudott.

– Hát ha hazudott, be is verem!

Megfordult, de az ajtóban tétozva megállt.

– Harag azért nincs, ugye?

Mátyás rántott egyet a vállán, és bement a szobába. Csak később gondolt rá, hogy a legény legalább négy évvel öregebb, és ólmos botjával egyszerűen leüthette volna.

Még másnap is ezen gondolkozott, amikor lódobogás állt meg a malom előtt.

– Hej, molnár!

Az ajtó előtt három pandúr állt.

– Hol a molnár?

– Én vagyok.

– Nagyobb nincs?

– De van a házban.

A vezetőjük leugrott a lóról.

– Jártassatok egy kicsit! Benézek.

Szikár, apró szemű ember volt.

– Leülnék nálatok – mondta –, más is megpihen itt, azt hiszem.

– Tessék a szobába.

A pandúr szeme végigszaladt mindenben.

– A te szobád?

– Az.

– Olyan álmosforma vagy. Talán nem aludtál az éjjel? Persze, járnak-kelnek az utasok.

– Nemigen. De nem sokat aludtam, mert egész éjjel ment a malom.

– Tudom. Mondta Jancsi.

Mátyásban hirtelen megpendült valami. Mintha veszély zörgött volna az ablakon. Szerencsére arca csupa lisztpor volt, így nem lehetett látni, hogy elpirult. De gondolatai vágatva kapaszkodtak egymásba; valami felvillant köztük – s elmosolyodott.

– Mondta?

– Mondta. Kivallattam. Nehezen vallott, de aztán megszorítottuk.

– Mért kellett vallatni? Hiszen azt csak elmondhatta, hogy itt volt. Az ispán úr küldte, nem szökött.

A pandúr szeme cikázni kezdett.

– Az ispán úr?

– Persze. A kastélyban kellett sürgősen rozsláng, öreg éjszaka volt, mire meglettünk.

A pandúr megvakarta füle tövét, és köpött egyet.

– Kiről beszélsz te?

– Jancsiról. Kerekas Jancsiról...

– Hm... – és szeme az asztalon állt meg. – Szép késed van.

– Jó kés.

– Kaptad? Új?

– Kaptam már régebben.

– Nem emlékszel, kitől?

– A mester úr vette a marcali vásárban.

– Jó ember lehet, hogy ilyen drága kést vesz az inasnak. Kint léptek hallatszottak. Tallós uram jött be, és parolázott a pandúrral.

– Nem inas a gyerek, egyedül öröl már – mondta aztán –, de egyébként is hozzám tartozik.

– Nézem ezt a kést – mondta a pandúr –, ilyen kés kellene nekem. Nem emlékszik, kitől vette?

– Dehogynem. Attól a félszemű istóriástól.

Aztán másról beszélgettek.

– No, most megint talán egy évig sem vetődünk erre nyújtotta kezét búcsúzásra a pandúr –, nincs erre semmi dolgunk. – Nagy pisztolyát megigazította a nyergen, aztán átdobogtak a hídon az erdő felé.

Mátyás az ablakból lesett utánuk.

– Korábban keljenek fel ezek, ha azt hiszik, hogy engem megfognak! – És elmondotta Tallós uramnak, hogy történt.

– Szerencséd volt azzal a Kerekcs Jancsival..., de azért nagyon kell vigyázni. Miránk könnyen ráhúzzák a vizes lepedőt. Az kellene, hogy én leskelődjek a betyárok után. Az uralmat nem abajgatják, pedig mindenki tudja, hogy rendes szalonnakommenciót ad nekik. Mégis fél tőlük. Mi meg itt egyedül, a kutya se törődik velünk, majd mi leszünk bolondok ujjat húzni velük!

– Nem bántják ezek a szegény embert... – mondta Mátyás.

– Nem hát. A pandúrt meg a császár küldte a nyakunkra, akárcsak Haynaut, hogy rothadjon meg az a gazember még életében! Ne nézz ki az ablakon, mert visszaleskelődnek, a fejem teszem rá.

A lovasok ekkor már benn voltak az erdőben, de ahol sűrű volt, megálltak, és nézték a malmot.

– Nem lesnek utánunk?

– Az egyik ablakban van valaki.

– Hát én csak azt mondom, hogy tiszták ezek, mint az oltárgyertya, vagy világgraszáló gazemberek, de majd az ingük alá nézünk!

És elporoszkáltak az erdőben, hol megszáritotta már a nyár az avart, és csak a forrás volt hűvös, mert a föld alól jött.

Mátyás ettől kezdve óvatos volt, és figyelmeztette az öreg Mihályt is, amikor meghozta a hálót:

- Ha a mécs az ablak bal sarkában ég, lehet jönni. Ha a jobb sarokban, akkor másfelé menjenek, Mihály bácsi.
- Okosan. Majd szólok a többieknek is.
- Mivel tartozom a hálóért?
- Majd egyszer megmondom.
- Ha meg nappal látnék valami gyanúsat, vizes szalmát dobok a tűzre télen, nyáron pedig lapátot dugok a zsilip mellé. Messziről lehet látni.
- Hát ha sötét van, és nem engednek világot gyújtani?
- Azt is kitaláltam. Ha a zúgó felől fehér rongy lóg az ablakban: jöhetnek. Ha nincs ott a rongy: vigyázzanak!
- Jól van, Mátyás. Nem bánjátok meg, hogy pártoljátok a szegény embert.

Így aztán a malom nyugodtan mormolt tovább a nyárban. A sok eső nagy vize leszaladt a patakon, meg is tisztult, a nád kihozta buzogányát, a gémfiaak már elhagyták a fészket, s a tóparti nagy fákra jártak aludni, de a kakukk elhallgatott, és a legelők füvei szórni kezdték magjukat a jövő tavasz elé.

5.

Ilona megszokott már a házban, és őt is megszokták. Sáfár minden héten megjött, néha kétszer is, ilyenkor ott maradt, vacsorára. Vacsora után kiültek az udvarba, és elborozgattak késő éjszakáig. És mire ősz lett, az akadémikus ispán úgy szólította Tallós uramat, hogy: te, Gyula.

Ilyenkor nevettek az elmúlt összezőrdüléseken.

- Harapós kutya voltál, István – mondta Tallós –, ne is tagadjuk.
- Tolvaj molnárnak néztelek – és felemelte poharát –, mint ahogy az is vagy. Ellopod a sok drága időmet, amit itt herdálok el. – Nevettek és koccintottak.

Aztán dicsérte Ilonát főztéért.

– Ilyen sült csirkét az uraság se eszik – mondta Sáfár. – Nem sokáig tart már – mérgeződött az asszony –, mindent elhord a róka. Tegnap a legszebb kendermagos kakasomat vitte el, a könnyem hullott utána.

– Meg kell löni az ebadtát, és Ilonának egy másik kakast szerezni. Nem muszáj kendermagosnak lenni, csak bajusza legyen.

– Hiába tréfál, ispán úr. A kár megvan. Tavasszal a héja hordta a csibét, most meg a róka.

– Mért nem lesitek meg? – kérdezte Sáfár Tallóst.

– Nem akarok lövöldözni. Mit szólna az uraság? Azt hinné még, a vadjait pusztítom.

Legközelebb Sáfár poharazás közben megemlítette:

– Beszéltem az öregúrral. A ragadozót pusztíthatjátok, csak messze ne mászkáljatok az erdőben. Bár – és legyintett – ki a fene nézi, meddig mentek?... Persze csak ami kárt tesz. A puskát meg tőlem kaptátok.

Mátyás ekkor csak azért nem esett Sáfár nyakába, mert azt hitték volna, hogy megbolondult. Az öreg uraságról pedig ha valaki rosszat szolt volna...

De hát nem is szolt senki rosszat, mert még a betyárok is rendesen megkapták szalonna- és kenyérjárandóságukat.

– ... és pedig nem akármilyen avas szalonnát – dicsérte az öreg Mihály –, hanem olyan vastagot, hogy a bicsakom elfárad bele, amíg keresztülér rajta.

A puskát ezek után nem kellett dugdosni az ágyban. Nappal is ott állt a garat mellett, hogy kéznél legyen.

A vén kőrös már hullatta levelét, amikor a pandúrok megint betoppantak. Mátyás már nem félt tőlük. A lapátot nyugodtan kitűzte a zsilipre, és amikor visszament, úgy tett, mintha megijedt volna. A puska az egyik pandúr kezében volt.

– Hát ez mi? – kérdezte szigorúan.

– Puska.

– Látom, te akasztófárávaló! Most majd elviszünk téged meg a gazdád is. Ez még negyvennyolcból maradt itt, mi?

– Azt nem tudom, de lehet.
– Azt ne is tagadd, hogy vadászni szoktál vele.
– Nem tagadom – mondta Mátyás bűnbánóan, bár még semmit se lőtt a puskával. – Mért tagadnám? Tallós ekkor nyitott rájuk.
– Ezt már nem lehet letagadni – acsarkodott a pandúr.
– Ki a fene akarja letagadni? Vagy talán a maguk engedélye kellett volna, hogy az ispán úr az uraság puskáját ideadja? Mindenféle lókötő mászkál erre. Ki vigyáz ránk? Talán a pandúrok?
– De az inas azt mondja, hogy vadászni is szoktak vele.
– Hát aztán! Az uraság azt mondta, hogy vadásszunk, hát vadászunk.
A pandúr elsárgult.
– Csak ne olyan magas lóról, molnár uram! Nagyobb urak kezére is rátettem én már a vasat. Ezt ne feledje!
– Nem felejttem el. Csak ahhoz kettő kell. Egy, aki tartja a kezét, meg egy, aki ráteszi. A puskát meg tegye le, mert el talál sülni.
Bement a szobába, és bevágta az ajtót, csak úgy durrant. A pandúr fogcsikorgatva lökte a puskát a sarokba.
– Ezt megemlegeted, lisztféreg!
És attól kezdve sűrűn járták a malom környékét, de hiába leskelődtek, mert nyáron a lapát, ősszel pedig a vizes szalma habos, fehér füstje árulta el őket.
Mert ősz lett közben.
Az erdei ösvényeket átszőtték hallgatag pókok, a galagonya bogyója pirosan fürdött a napban, a legelők tarlott oldalán már csak délben ugráltak a szöcskék, a katáng virága elfakult, s az erdő aranyos bíborba öltözött, mert szép akart lenni, mint az öregedő asszonyok, ha elbúcsúznak valakitől, akit szerettek.
Elhidegült a patak is. Melegzöld színe kékre vált, mint a pala, és nem táncoltak már felette szitakötők. De az apró halak még szökelltek benne, csak úgy mozgott a víz utánuk.
Mátyás csodálkozva nézte a kis halakat. Mitől van ezeknek ilyen jókedvük? És hogy mozog a víz..., mintha mástól lenne, nem a kis

halaktól...

Lesben állt Mátyás az ablakban a puskával, mert vidrára gondolt, de aztán valamit látott, letette a puskát, és szaladt a hálóért. Nem vidra volt a zúgó vize alatt, hanem hal. Valami nagy hal.

Kivetette a hálót, leült egy bokor mögé, és várt. A víz most csendes volt, és csak jóval később mozdult meg újra gyanúsan.

Meghúzta a hálót, de szinte megijedt, mert olyan örvénylés keletkezett a vízben, hogy a kötelet majd kiejtette kezéből.

A hálót ide-oda dobálta valami. Mátyás pedig fogcsikorgatva húzta a part felé.

Néha már megcsillant a háta a hálnak, néha nagyot csapott farkával, hogy Mátyásnak szeme-szája tele lett vízzel. De nem engedett, reszketve az izgalomtól s a fáradtságtól, partra húzott egy akkora csukát, amekkorát még nem is látott.

– Ez király volt a csukák közt – mondotta Mátyás, és fejbe kólintotta a nagy halat, amitől megcsendesült. Felment a házba, és azt mondta Tallósnak:

– Gyula bátyám, nem jönne le a malomba?

Tallós látta, hogy Mátyással valami rendkívüli történt.

– Talán valami vízilány kéretődött be hozzád, hogy olyan odavagy?

– Mutatnék valamit.

– Látod, hogy beretvát fenek...

– Csak egy percre.

Tallós kíváncsian ment Mátyással.

– Hát ide nézzen!

– Az árgyélusát! – csodálkozott Tallós. – Ezt aztán megfogtad! Száz évben sem fognak itt ekkorát.

– Ugye?

– Van ez ötven font is...

Zsineget húztak át a kopoltyúján, és felkötötték a gerendára. A hal majdnem akkora volt, mint Mátyás. Körüljárták, úgy tapogatták.

– Azt gondolom, ahol ez volt, akad még másik is.

– Elég ez nekünk – mondta Mátyás.

– Csak ne taníts!

Kivetették újra a hálót, és fogtak is még halat, de csak kisebbeket.

– Ezek mind jók lesznek nekünk, a nagyot meg beviszed az uraságnak.

Délután kocsival.

Mátyásnak megvillant a szeme. Az engedélyre gondolt, hogy puskázhat, ha akar.

– Igaza van, Gyula bátyám.

– Na, látod.

Délután szépen gyékénybe takarták a halat, és Mátyás bezörgött a tornácos ámbitus elé. A gyeplőt a lőcsre akasztotta, és körülnézett, hogy hol talál valakit.

A zörgésre Lajos nézett ki, az inas.

– Máshová nem tudsz állni? A konyhánál kell a liszt.

– Az urasághoz jöttem.

– Megbolondultál?

Mátyás füle kezdett pirosodni. Hogy beszél vele ez a tányérnyaló?

– Szóljon az uraságnak, hogy Tallós uram küldött neki valamit. Neki magának.

Lajos meghökkent. Tallósról sok mindent beszéltek. Újabban Sáfárral is nagy barátságban van. Jó lesz vigyázni...

– Akkor meg beszélj értelmesen! Szóból ért az ember.

Az öreg Badányi csodálkozva jött ki. Botja lassan koppant a kövön, és Lajos pár lépésről követte.

Mátyás levette kalapját.

– Tekintetes uram, ezt a szép halat fogtam délelőtt. Behoztam, hogy tessék megenni jó étvággal.

Nagy nehezen kihúzta a halat.

Az öregúr hátrahőkölt.

– Ne ijesztgess, te gyerek, ezzel a cápával! Hogy mit megér az ember...

– és lépegetett lefelé a lépesőn. – Lajos, hívd Sáfárt gyorsan!

Lajos elrobogott.

– Hú, a rézangyalát! – rikkantott Sáfár, és kitódult az egész kastély.

Mátyás csak egy óra múlva szabadult meg, és fűtörészve hajtott hazafelé. Badányi úr pénzt akart adni neki, de nem fogadta el.

– Hát akkor köszönöm, fiam – és kezet adott Mátyásnak. Ott, mindenki előtt. Sáfár szóvá is tette:

– Velem is csak egyszer paroláz egy évben, mikor új esztendőt köszöntök. Igaz, csodálatos volt a hal. Fűtörészett Mátyás hazafelé. Zörgött a kocsi az őszi úton, csak akkor hallgatott el, amikor a temető mellett homokra értek. De itt aztán elhallgatott Mátyás is. Felállt a kocsiban, hogy odalásson a sírhoz, és megemelte kalapját.

A fejfát már szürkére szívta a nyár, s a kis dombot lassan takargatta az ősz. Aztán elmaradt a temető. Az erdőben hosszú volt már az árnyék, és harkály kopogtatta a fákat, de azért Mátyás pár perc múlva megint fűtörészett. A lovak ballagtak, a kerekek halkán beszélgettek a kocsi úttal, és a szállongó piros levelek a csend szárnyán lekerengtek a földre.

Mátyás bekötötte a lovakat, és elmondta Tallós uramnak, hogy mi volt a kastélyban.

– Itt meg egy facér járt, Killányból hozott üzenetet mondta Tallós. – Mindenszentekre jönnek. Úgy is gondoltam.

Este hal volt vacsorára. Leves is, meg ropogósan sült is.

– Borunk van-e itthon, Ilona?

– Hozom, mester uram.

– Eleget volt vízben szegény hal – mondta Tallós. Tölts, Mátyás!

Utána kiültek a ház elé, pipáltak, nézték a csillagokat. A bor fogyott.

Mátyás úgy érezte, csodálatosan szép este van. Az ég egészen leereszkedett, a Tejút ragyogása fölött is tündökölt, távoli tüzek is odalátszottak, a pipák parázsában, az illatos, szálló füstben békeség és otthon volt.

– Régen nem ettem ilyen jó halat – dicsérte Tallós. Valamikor legénykoromban a Dunán.

– Nekem a bor is nagyon ízlik...

– Csak a fejednek ne ugorjon – nevetett Tallós.

– Nem tudom. Ilyenkor úgy vagyok, hogy a fejem tiszta, csak a szívem van tele. Eszembe jut, hogy rongyoskodhatnék, járhatnám a világot, itt meg otthon vagyok. Hogy lehet ezt megköszönni?

Csend volt egy darabig.

– Mégiscsak a fejednek ment – dörmögött Tallós. – Nem dolgozol meg érte?

Ilona a küszöbön ült, és hallgatta a beszélgetést. Egy kis mámor úszkált az őszi estében, az asszony úgy érezte, a férfiak bizalmas beszédében ő is benne van. Háta mögött már ő is otthont érzett. Kenyeret és tűzhelyet. Tudta már, hogy Tallós nehézkes, néha hallgatag, néha indulatos természete alatt szív van.

– Hozzak még bort?

– Te is itt vagy, Ilona? Nem is látlak a sötétben. Hát hozzál még.

Az asszony elibük állította a bort.

– Igyál te is egy pohárral.

– Köszönöm.

Aztán visszaült a küszöbre.

– Télen itthon marad a kislány? – kérdezte.

– Nem gondolkoztam rajta.

– Mert jó lenne, ha itthon maradna. Gyerek nélkül a legszebb ház is üres.

– Padosék szívesek hozzá. Tanul is valamit. Itt meg mit csinálna egész télen?

– Mi sem tudunk sokkal kevesebbet; szeretni is szeretjük. Mégiscsak idevaló – mondta az asszony, aztán felkelt, és bement a házba.

Csend maradt utána. Hűvösödött az este, és a patak felett nehéz köd gomolygott. Elfogyott a bor, kihűltek a pipák.

– Hát majd meglátjuk – kelt fel Tallós. – Ha Panni maradni akar: marad. Ha meg menni akar: megy. Reggel a nótárius rozsát öntsd fel, de vigyázz vele, mert olyan felesége van, mint a tüzes gyík. A szentek se tudnának kedvére örölni.

Mátyás dúdolva ment lefeküdni. A hold már felkelt, s a köd álmos

takarója alatt titokzatos és messze lett a rét és a nádas.

A malomablakon besütött a hold. A szerszámok élettelen mozdulatlansága mögött puha árnyékok voltak, melyek csak akkor merevedtek meg, amikor Mátyás meggyújtotta a mécset.

– Hogy vagy, Miska?

A holló kireppent kalickájából, jókedvűen korrogott, és várta a vacsorát. Mátyás hátratette a kezét.

– Nem hoztam semmit, Miska.

A holló Mátyás háta mögé repült, hogy mi van a kezében, de a fiú megfordult.

– Hát nincs, ha mondom.

Miska megunt a kötődést, Mátyás vállára repült, így nem lehetett eldugni a falatot.

– Itt van – tette az asztalra a maradékot. – De most már repülsz is, foghatnál magadnak egeret.

A holló jóízűen evett, és nem törődött már azzal, hogy mit mond Mátyás. Amikor végzett, nagy csőrét odafente az asztalhoz, aztán az ágy végére reppent.

– Láttad, mekkora halat fogtam?

Miska ránézett Mátyásra, és gondosan tollászkodott.

– Erre nem szólsz, mi? De megenni megeszed.

Miska már oda se nézett. Összehúzta magát, ásított, mintha azt mondta volna: elég a beszédből, most már talán aludnánk...

Mátyás nehezen aludt el. A hal járt az eszében, a dicsőség, a kézfogás. A kastély fehér oszlopait látta, a kicsődült asszonynépet. Hallotta, amikor az egyik konyhalány azt mondta:

– Szép szeme van ennek a kis molnárnak.

– De nem akadt meg rajtad – mondta egy idősebb asszony. – Van ennek, ne félj!

Mátyás mosolygott. Ugyan kije lenne? És miért? Mindig dolgozott, és esténként fáradtan dőlt az ágynak. Az őrlő asszonyok néha tréfálkoztak vele, s a tréfák nyersegek is voltak, de szétporlottak, mielőtt még nyomot

hagyhattak volna.

Néha megvillant előtte egy-egy fehér kar, ringó derék, vállak és ingek puha vonala, de mire a vágy megült volna benne, már újak jöttek, csizmások, nehézkesek, és gyereküket ott szoptatták Mátyás előtt.

“Szép szemem van? – kérdezte magától. – Ugyan milyen lehet?” Tükre nem volt Mátyásnak. Néha a vízben látta magát, és egyszer-kétszer Tallós uram borotválkozótükrében. Úgy emlékezett, hogy szürke a szeme. Talán zöld?

“Mindegy. Ha vásár lesz a közelben, veszek egy tükrot. Meg egy borotvát is.” Most már nemcsak bajusza, de szakála is ütközött.

És vasárnaponként reggel borotválkozni fog, mint Tallós uram.

Miska behunyt szemmel bóbiskolt az ágy végén, s csak akkor rezzent fel, amikor Mátyás elfújta a mécset.

Aztán sötét lett, és csak később világosodott ki, amikor a hold az ablak elé ért. De ekkor Mátyás már régen aludt és álmodott. Vásárban járt. Borotvát vett, szíjat, fenőkövet és tükrot.

A vásár zsibongott körülötte, de azért ő meghallotta, amikor az istóriás lánya azt mondta:

– Szép szeme van a kis molnárnak.

Reggel már alig emlékezett az álomra. A malom dohogva örölte a nótárius lisztjét, az erdőn hideg szél nyargalt végig, s a lehullott leveleket zizegve hajszolta az utakon.

Amikor a szél elállt, köd feküdt a rétre, s napokig nem lehetett látni semmit.

Mindenszentekre aztán kiderült. Éjjel egy kis fagy volt; a vizek háta hárttyás lett, a falevelek dermedten húzódtak össze, de aztán melegen felsütött a nap, s az erdő búcsúzó pompája még egyszer megfürdött a ragyogásban.

Mátyás gondosan öltözködött. Csizmáját fényesre tisztította, fehér ingét Ilona napon fehérítette, új ruháját elővette a ládából, és már majdnem készen volt, amikor kopogtak a szoba ajtaján.

– Ki az? – kérdezte.

Nem válaszolt senki. Rosszul hallotta volna? De nem. Újra kopogtak. Mátyás dühödten nyitotta ki az ajtót.

– Matyi, te lusta!

– Panni! Nem hallottam a kocsizörgést.

Hintón jöttünk – és odahajolt, hogy Mátyás megcsókolja.

Ahányszor látlak, Panni, mindig nagyobb vagy. És milyen finom puha a kezéd. Bezzeg az enyém... Nemigen dolgozom, Matyi. Egy kis kötés, egy kis varrogatás, néha törölgetek, ennyi az egész. Hol van Miska?

A holló, amint nevét hallotta, kireppent, és Mátyás vállára szállt.

– Ennyire szeret, Matyi?

– Miska az én egyetlen barátom. Ez nem hagy itt, pedig elmehetne, mert most már repülni is tud. Gyere, Panni, menjünk fel a házba.

A kislány szótlanul ment Mátyás mellett.

– Ide nézz, Panni!

A gerendáról kötél darab lógott le.

– Ekkora halat fogtam. Ezt a kötelet azért hagytam itt, hogy megmutassam, mekkora volt.

– Ekkora, igazán?

– Mondom, de ha nem hiszed, kérdezd meg Gyula bátyám. Ő mérte le.

– Miért ne hinném? Ballagtak a ház felé.

Én itthon is maradhatok... – kezdte Panni. Mátyás nem válaszolt.

– Csak szólj édesapámnak meg Anna néninek.

– Miért szóljak?

– Mert ha elmegyek, te haragszol. Ha itthon maradok, Anna néni.

– Én nem haragszom.

– Akkor mért mondtad, hogy a Miska nem hagy itt, pedig elmehetne? Nem vagyok én olyan buta...

Mátyás megsajnálta Pannit. Megfogta a kezét.

– Édesapád azt mondta, hogy úgy lesz, ahogy te akarod. Ha akarsz, mégis, ha akarsz, maradsz.

– Könnyű ezt mondani, de akármit teszek, valaki megharagszik. Hát mit

tegyek?

– Ami a legjobb.

– Jól van, Matyi. Úgy teszek, ahogy te mondod. Majd meglátod, hogy nemcsak Miska a barátod. Igaz, mi testvérek vagyunk, azt mondta édesanyám akkor éjjel...

– Bizony, testvérek, Panni. A kislány meghatódott.

– Aztán mégis olyanokat mondasz, pedig milyen régen láttál.

– Örömében néha butaságokat mond az ember. És nagyon megörültem, amikor megláttalak.

– Te mindig kibeszéled magad, Matyi. De azért most már jól van – nevetett –, és hoztam is neked valamit.

A vendégek az asztalnál ültek. Padosné Ilonát figyelte, a férfiak pedig a gabonáról beszélgettek. A konyhából jó illatok lengtek ki a szobába. Néha zörrent a lábas, sercegett a zsír, csattant a vágódeszka.

– Nézd ezt a Mátyást! Maholnap bajuszos ember... Hát add neki, Panni!

Panni titokzatos arccal ment a másik szobába, aztán kihozott egy szép, fehér, faragott szárú tajtékpipát.

– Neked hoztam, Matyi – és nézte Mátyás arcát.

Mátyás zavartan forgatta a pipát.

– Nem is tudom, mivel hálálom meg, Panni.

– Semmivel. A testvéremnek csak adhatok valamit...

Csend lett. Tallós uram úgy érezte, mintha emlékek szárnyaltak volna át a szobán. A kislány szemének felvillanása nagyon ismerős volt. A belső szoba ajtajára nézett, mintha lenne mögötte valaki.

Pados torkát köszöri, és poharáért nyúlt.

Mátyás Tallós uram kezébe adta a pipát.

– Nézze meg, Gyula bátyám.

Tallós forgatta a pipát, és másra gondolt. Panni pedig csak nézte őket, és nagy örömet érzett.

Milyen jó adni gondolta. Most örülnek, és ezt az örömet ő szerezte.

Ebéd után lementek Mátyással a patakpartra. Mátyás elmondta, hogy hol és hogyan fogta a nagy csukát. Panni látszólag odahallgatott.

– És mondd, Matyi, igazán tetszik neked ez a pipa?
– Nagyon. Ez lesz az ünnepi pipám. Valahányszor rágyújtok, mindig eszembe jut, hogy te adtad.

Panni arra gondolt, hogy téli magányos vasárnapokon Mátyás majd ott ül a tűzhely előtt, puha füstöt fúj a levegőbe, és őreá gondol.

Hallgatva nézték a vizet.

– Azért rágyújthatsz hétköznapi is, Matyi. Akkor hamarabb pirosodik meg a tajték...

Később kimentek a temetőbe. Nem siettek. Meleg volt. Pados izzadva törölgette homlokát, és azt mondta, hogy Ilonát meg kellene aranyozni, úgy főz.

– Nem lop? – kérdezte Padosné.

– Mért lopna – mondta csendesen Tallós –, hiszen ott van előtte minden.

– Elhordja a retyerutyának.

– Nincs senkije.

– Az szerencse. Hacsak nem tart szeretőt.

Pados felhörkent:

– Mi bajod azzal az asszonnyal?

– Semmi. De aki így magányos emberhez megy...

– Oda megy, ahol szükség van rá.

Talán beszéltek volna róla még, de amikor a temetőbe értek, elhallgattak. Sokan járták már akkor a sírok között, mégis csend volt az őszi délutánban, mintha a régi sebekre puha takaróként sárga avart hordott volna az idő.

– Élhetne még – mondta Tallós hosszú hallgatás után, s a többiek csak bólintottak. Pados szétnézett a temetőben, hogy nincs-e ismerős. Felesége megigazította a virágokat a síron, Tallós körüljárta a sírt, és megingatta a keresztet, hogy jól áll-e. Kalapja a kezében volt, és Mátyás arra gondolt, hogy Tallós ugyanezzel a mozdulattal szokta megpróbálni, hogy jól állnak-e a zsilip mellett a cölöpök. Szinte várta, hogy azt mondja:

– Inog ez is. Most aztán vesződhetünk vele.

De nem mondott semmit, sóhajtott, aztán keresztet vetett, és feltette

kalapját.

– Talán mehetünk is.

És elindultak hazafelé.

Panni Mátyásra nézett, aztán odament a sírhoz, és mintha igazítana valamit, megsimogatta a keresztet.

– Gyere, Matyi.

Mentek a többiek után. Mátyás úgy érezte, az elől menők is együvé tartoznak, és ők is Pannival. A kislány csendesen ment mellette. Haja fénylett, és szemében komoly tűnődés volt. Amint megsimogatta a keresztet, szinte átnyúlt az időn, és megnőtt Mátyás szemében.

– Ugye, már elfeledted, Panni, amit reggel mondtam? Én nagyon szeretném, ha itt lennél a télen, de azt hiszem, mégis jobb lesz neked Killányban.

– Akkor elmegyek, Matyi.

Megfogta Mátyás kezét, és Mátyásnak most az a kastélyi lány jutott eszébe.

“Szép szeme van ennek a kis molnárnak...”

Mátyás elfordult, és távoli lett az a lány ott az ámbitus előtt.

Az erdőben hűvös, tiszta illata volt már az őszenek, és Mátyás megérezte, hogy Panni most szomorúságot visz magával. Nem tud elmenni, és nem tud maradni. Megsimogatta a kislány fejét.

– Ne csinálj ebből gondot, Panni. Mindenkinek nem lehet kedvére tenni. Neked az első te magad vagy. S azután jönnek a többiek. Magamat se veszem ki belőle.

Mire hazaértek, már alkonyodott. Az ég alja piros lett, aztán halkan megzendült a szél, s a fagyos levelek egyszerre leszakadtak a fákról. Közelebb jött az erdő mélye, előbújtak a fészkek a meztelen ágakon, a levelek közt apró madarakat sodort a szél, és Panni úgy érezte, hogy hontalanok azok is, akárcsak ő. Hol alusznak vajon? Sötétség jön, és messze van a reggel.

Szótlanul járt-kelt a kislány. Úgy érezte, az idő leskelődik a kertek alatt, és anyja halála után most búcsúzik először a háztól. A naplemente véres

messzesége, a feltámadt szél síró hujjogása, a nádas felől kúszó köd mögül mintha valami leskelődött volna.

Panni borzongva húzta össze kabátját.

A kocsi már előállt, a többiek készülődtek, de vele nem törődik senki. Pedig ő megy el egyedül, és mindenki otthon marad.

Az erdőben már fekete az árnyék, bent már ég a mécs, és ő csak áll az udvaron, hallgatja, hogy zúg a víz, hogy sír a szél.

Megfogta a kerítést, odahajtotta fejét, és könnyes, meleg sírással siratta önmagát.

– Panni! – Mátyás átölelte a kislány vállát. – Kereslek mindenütt. Mi bajod?

– Nagyon szomorú vagyok, és senki, senki nem törődik énvelem.

Mátyás megtörölte a kislány arcát.

– Mindennap gondolok majd rád, és ha lehet, mindig küldök üzenetet. És akármi lesz, akárhogy lesz, csak üzeni kell, és érted megyek. Tudd meg, Panni, hogy én mindig itt vagyok. és mindig hazavárlak téged.

Panni ekkor úgy érezte, elmúlik a hideg, a szorongás. Az otthon ugyan itt marad, de itt lesz Mátyás, és hazavárja őt.

Itt lesz a malom, a zúgó mély hangja, az erdő suhogó ezer fája. Itt lesz a nádas, a rést, az ősz, a tél, itt lesz az otthon, ami a mostani hosszú útnak a végén van.

És itt maradnak a mesék, a kígyókirály, a boszorkányok, a vízilányok. Itt maradnak az emlékek és az anyja sírja, a titkok titka, az elmúlás lehetetlensége.

Itt maradnak, és visszavárják őt, aki nagylány lesz majd, és talán nevet a meséken, mint Mátyás, de szívében megőrzi mind, és tudja akkor is, hogy nem a nevetés lesz igaz, hanem a mesék, az éjszakák, a csillagos ég, a lidérces kincs s a nádas és erdők titokzatos világa, amit nem látott még senki.

Nem gondolatok voltak ezek Panni Lehajtott fejében, csak az őszi este néma jóslása, hűvös borzongás, távoli köd alól felbukkanó képek, mégis hitt bennük, és valahol a lelke mélyén már elindult visszafelé ezen az úton.

– Tudom, igazat mondtál, Mátyás, mert én mindig megérzem, ha hazudik valaki. Tudom, azt is jó szívvvel mondtad, mert ezt is megérzem, mintha csak megsimogattak volna. Mégis most olyan nehezen megyek el. Vigyázz, Matyi, a hollóra meg a pipára.

Bent a házban hangos szóval búcsúztak már. A székek zörögtek, Padosné éles hangon kiáltott valamit, és Ilona felemelte a mécset, hogy világítson.

Panni egyik kezével megszorította Mátyás karját, mintha megkapaszkodna benne, a másikkal pedig magához húzta a fiú fejét, és arcát jobbról-balról megcsókolta.

– És ne csókolj meg a kocsin, Matyi, mert Anna néni azt mondta, nem illik. Isten veled, Matyi!

Elment a kocsi. Ilona tartotta az imbolygó kis világosságot, Panni visszafordult, és tudta, hogy ezt az estét soha el nem felejtí. Az ő szomorúsága befonta Mátyást is, a fiú alig köszönt Padoséknak.

Az árnyékok aztán ott maradtak a világosság mellett, a lovak beledobogtak a sötétségbe. Panni a csillagokat nézte, és a kocsi puha himbálódzását úgy érezte, mintha vízen járnának, a csillagos ég magassága alatt, szívszorongató mélységben.

A temető mellett összekulcsolta kezét, anyjára gondolt, és elmúlt esték jutottak eszébe.

Az országúton meglódult a kocsi, s a kerekek láthatatlan port vertek fel az útról. Hűvösödött az este.

– Nem fázol, Panni? – szólt hátra Pados.

– Alszik. Már betakartam.

Az útszéli akácok, mint az álom kísérői, rohanva vágattak vissza Badány felé, ahol a bagoly kireppt a malomkéményből. Miska szárnya alá dugott fejjel bóbiskolt az ágy végén, a gerendák meghajlottak egy kicsit, mert meggyülemlett a gabona a padláson.

– Csak ne egy helyre raknák – mérgelődött a szélső gerenda. – Hát én tartak mindent?

– Sok, ugye? – dicsekedett a garat. – Én kerestem, mind én kerestem.

– A száddal. Azzal a nagy száddal. Hát mi mit csináltunk közben? – dühöngtek a kövek.

– És én lapátoltam, bocsánat, hogy közbeszóllok – suttogta a lapát. – Mind én lapátoltam.

– Sokra vagytok odafent! – dörmögött az alsó malomban a nagy fogaskerék. – Mit csinálhattok nélkülem? De én nem szólok. Itt vagyok a pizsokban, pókhálóban, de nem szólok. Teszem a kötelességem, hajtalak benneteket testvéremmel, a nagykerékkel, aki kint forog a vízben...

A víz tajtékozva zúgott odakint:

– Hogy mondtad? Forog a vízben? Jól adod! Forog a vízben! Hajtalak benneteket, mint a lusta ökröt az ember. Hajtalak benneteket, rabszolgák. Én vagyok az erő! Én egyedül! – és olyan zúgással rohant tovább, hogy nem lehetett szót se hallani.

Később felkelt a hold, és a gerenda újból megpattant.

– Nem akarok veszekedést, de igazán én tartom az egészet.

Ekkor halkán megzörrent az ajtó, és elcsendesedett minden a malomban. A szálló por megállt a levegőben, a tele zsákok lustán nekidőltek a falnak, a garat szája elhúzódott az örömtől, a kövek úgy érezték, hogy puhák lettek és fiatalok, mint valamikor nagyon régen, a pók kihajolt hálójából, és eleresztette a legyet, amit utoljára fogott ezen az őszön, a gerenda nem gondolt a teherre, amit tart, és Miska, a holló ijedten húzta ki fejét szárnya alól.

– Jár itt valaki? – korrogott halkán, és úgy érezte, puha kéz simogatja meg a fejét. – Úgy látszik: álmodom gondolta. – Eddig sohase álmodtam, talán mert rólam sem álmodtak... – és újra elaludt.

Kint újra pattant az ajtó, s a malomban melegen sóhajtott a csend.

– Mi volt az, mi volt az? – kérdezte a kiskerék a sötét sarokból. – Én innét nem látok semmit.

– Egy kislány járt itt – pislogott meghatottan az ablak –, puhán, mint a pára, melegen, mint az álom, és a szívével megsimogatott minket.

– Igen, engem is – suttogta a lapát –, engem is.

– Mindenkit – mondta csendesen a durva malomkő –, mindenkit. Ennél

többet már úgyse kaptok, hát aludjatok.

Hallgatott a malom, és homályos szemével nézte a vizet. A patak valahol az időt mosta, s a napokat hordta ringó hátán. A napok néha télbe fordultak, néha tavaszba. Néha ellustultak a nyárban, és sietni kezdtek az őszben.

Nem állt meg a patak soha.

Tallós uramnak ősz hajszálakat hozott, az öreg Badányi úrnak koporsót. Sáfár ispánnak csúzt, a fiatal Badányinak feleséget. Ilona asszonynak jobb ruhákat és több hatalmat. Pados mesternek meglassúdó éveket, feleségének száraz fonnyadást, csak Mátyás és Panni nem tudták még, hogy az elszaladt éveken kívül mit kaptak.

A patak néha zavaros volt, néha ragyogó, néha szinte belőle sugárzott fel a nap, és néha belebukott ködös, nehéz, tanácstalan estéken.

Killányban is ez a patak hajtotta a malmot, és Badányban is.

Panni Killányban hajolt a víz fölé, amint feljött a hold, és nézte az ég magasságát a víz mélységében.

– Mit nézel, Panni?

– Csak úgy nézem, Miklós bácsi. Azt mondják, ilyenkor lát valamit az ember. Ma van telehold... és ma lettem tizenhét éves.

Mátyás Badányban hajolt át a korláton. Nem a vizet nézte, de a víz azért elkapkodta gondolatait. A holló ott üldögélt a híd karfáján, s amikor elunta magát, korrogni kezdett.

Mátyás felrezzent.

– Igazad van, Miska. Nem bámészkodni kell itt, hanem tenni valamit. Főleg pedig Panninak haza kell jönni. Felrántotta a zsilipet. A víz zúgva ugrott a mélybe, de nem lehetett tudni azt se, hogy honnét jön, és azt se, hogy hova megy.

Panni észre se vette, hogy Killányban is megöregedett a ház. A padlók szálkásak és kopottak lettek, a malom oldalát befogta a zöld moha, az ágyak takarói elszíntelenedtek, és a fűzfák akkorák lettek, hogy a malmot messziről nem is lehetett látni.

Pados már csak ritkán ment el hazulról, hogy a falubeli kocsmában megmutassa erejét, de akkor is napokig nyögött utána, és köcsögszámra itta az aludttejet. Esténként kalendáriumot böngészett, és a jövőmondó jóslatait ellenőrizte. Fel is olvasott néha, de ennek végét nem lehetett kívánni, mert pipája kialudt, s a rágyújtás alatt szünetelt a felolvasás.

Panni odanőtt a killányi malomhoz, és bár folyton hazakíváncsozott, nem tudott szabadulni.

– Hálátlanság lenne most otthagyni őket – mondta apja. – Anna nénéd beteges, Miklós kívánja, hogy ott légy.

– Édesapám nem akarja, hogy hazajöjsek?

– Dehogynem. De mért dobnád el a szerencsédet? Gyerektelenek, én nem tudnálak úgy öltöztetni.

Panni arra gondolt, hogy Ilonának új ruhái lettek, és a malom éjjel-nappal dolgozott. A munkát a ház körül már ő is ellátná.

Mátyás keserűen vádolta:

– Mondd, hogy haza akarsz jönni. Ennyi jussod van, ha ugyan igazán haza akarsz jönni... Panni ölébe ejtette kezét.

– Mátyás, hát még te is? Mindenkiért mindig én kínlódjak? Hívjon haza édesapám, ha akar, ha meg nem, mit csinálhatok ellene?

– Máskor legalább nyáron itthon voltál. Milyen más nyarak voltak azok! De most úgy élek én is gazdátlanul, pedig másként nem szólhatok semmit, mert igaztalan lennék, jók hozzám, csak te hiányzol.

Panni arca fellángolt ilyenkor, és megsimogatta Mátyás kezét.

– Matyi!

– Velem könnyű elbánni – fordult el Mátyás –, velem könnyű, csak azt nem tudom, meddig.

– Matyi, egyszer csak majd itthon leszek.

De ezek a találkozások is megritkultak. Padosné féltékenyen vigyázott

Pannira, bár maga se tudta, miért. A kislány kellett neki, és szerette. Meddő anyaságában vigasztalás volt Panni növekedése, a fiatal élet kivirágzása, és néha úgy érezte, ha Panni férjhez menne, az unokák már igazán az övé lennének.

Ha látogatóba érkeztek Badányba, Panni alig tudott leszaladni a malomba.

– Úgy szöktem, Matyi, igazán úgy szöktem, csak hogy együtt lehessünk egy kicsit.

– Elég baj. Hát ki vagyok én, hogy szöknöd kell hozzám? Majd én megmondanám a te helyedben...

– Akkor aztán éppen nem jöhetnék.

– Hát nem jönnél!

Panni kifordult a malomból. Lenézett a zúgóba, hol valamikor a kígyókirályt leste, és megszólalt mögötte valaki: "...hé, kislány!"

De most nem szólt senki. Csak a víz zúg, s a malom kemény csikorgása hallatszik, mint amikor üresen járnak a kövek.

Hadd járjanak!

Mátyás levágta magát az ágyra, és konokul nézte a gerendákat. Nem bánta volna, ha a kövek őrlő, romboló ereje kiszélesül, tányérjára veszi a malmot, a rétet, és vele meg Pannival együtt pozdorjává rágja az egész világot.

Már a csiholt kő szikraszaga terjengett a malomban, amikor egyszerre elhalkult a csikorgás, és érezni lehetett, hogy enni kaptak a kövek.

Talán Tallós mester jött le?

Erre már felkelt Mátyás. Szemei mélyek lettek, és lábai fáradtak.

Kilépett az ajtón, és szerette volna magát pofon vágni: a garatnál Panni állt, és görnyedten öntötte a búzát a zsákból.

Mátyás újra rettenetes erőt érzett magában. A zsákot lekapta Panni válláról, és puhán letette a földre, mintha semmi se lett volna benne.

– Panni!

– Csak felöntöttem, és most elmegyek.

– Ne menj el!

Panni a kötényt tépdeste, és nézte, hogy a garat szája hogyan nyeli el a búzaszemeket.

– Maradhatok is.

– Gyere be a szobába. Onnét látjuk, ha jön valaki. Ül le, Panni. Nézd, a Miska is örül neked. Ritka vendég lettél nálunk.

– Itt lennék én akár mindig.

És odaült Mátyás mellé.

– Azt is akarom, hogy itt légy. Mindig!

Panni a régi mozdulattal simogatta Mátyás kezét, és fejét – mint régen – a fiú karjára hajtotta.

– Én is szeretném, és tudom, hogy úgy is lesz.

Arcuk összefordult, szemükben ekkor először villant fel valami égető, idegen láng. Panniban az ellenkezés elporlott, még mielőtt alakja lehetett volna, kemény kis szája szétnyílt, és bátortalanul visszaadta az első csókot.

Aztán csak álltak.

A lány arcába odaszaladt minden csepp vére, de nem eresztette el Mátyást, csak a fejét hajtotta Mátyás mellére. Nem szabad, Matyi. Ezt mm szabad...

Mátyás nem válaszolt. Nem is tudott volna válaszolni. Torka kiszáradt, karjában végigvonaglott a vágy mintha még a csontjaiban is érezte volna ennek a pillanatnak reszkető gyönyörűségét.

Simogatta Panni fejét.

– Hazajössz. Hozzám jössz. Elmegyünk, vagy itt maradunk, de mindig velem, mindig együtt – és magához fordította Panni arcát.

– Megcsókolhatsz, Matyi, de úgy, mint régen..., mint máskor, ne a szám, mert... a szívem... összeesem.

De azért visszacsókolta Mátyást, a boldogság emberfeletti révületében, és karjai csak akkor hanyatlottak le, amikor a holló halkan megszólalt az ablakban.

– Miska most mindent látott... – és letörölte arcáról a lisztport.

Mátyás kinézett az ablakon.

– Anna néni jön. Azért szólt Miska...

– Jézus!

– Csak maradj. Jobb, ha tudja.

– Nem, Matyi, most nem, mondd, hogy nem is láttál. Megkerülöm a malmot, és mire visszamegy, én már a házban leszek...

– Ha még egyszer megcsókolsz...

Panni kiszaladt a malomból, Mátyás pedig megsimogatta a hollót, kinyitotta az ablakot, aztán becsukta az ablakot, megnézte csizmáit, melyek a gerendán lógtak, és akkorát szeretett volna kiáltani örömeiben, hogy a fák gyökerestül kiforduljanak a földből az erdőben.

Az elfojtott és fáradta dolgozott vágyak szárnyra kaptak, mint a lángok, ha szél csap rájuk, és a gyermekkor óta lappangó, érdeklődő szeretet alól szinte az égig szökkent a szerelem.

Nem is hallotta, amikor kinyílt az ajtó.

– Hát Panni? – és Padosné körülnézett a szobában.

– Panni? Nem láttam.

– Erre jött...

– Talán az erdőbe ment. Keveset van itthon, és szereti ezt az erdőt.

– Na, fák máshol is vannak a világon. Hogy vagy máskülönben?

– Jól, Anna néni. Nagyon jól.

– Nem jössz fel ebédre?

– Nem. Sok a dolgom, de leküldhetné Anna néni Pannival. Olyan keveset van úgyis itthon, hogy már meg sem ismerem. Én meg nem hagyhatom a malmot.

– Jól van, no. Hát majd lehozza.

Amikor az asszony elment, Mátyás újra egyedül maradt, és úgy érezte, szívében a világ minden nevetése benne nevet.

Panni! Kiszaladt a malomba, felkapott egy zsákot, és csak aztán vette észre, hogy a zsák liszttel van tele. Ezt akarja megőrölni? “Mátyás, bolond vagy?” mondta magának, és nevetett.

Panni lehozta az ebédet, és akkor az asztalnál egyszerre elcsendesedtek. Ez az asztal – az ő asztaluk – még messze van tőlük nagyon.

– Mikor, mikor?! – sürgette Mátyás. Féltetek, Panni... Elmégy...

– Matyi, úgy tudd meg, hogy az életemben soha nem gondoltam másra mint uramra, csak rád... már régen, nagyon régen... és akármit hoz az idő, soha nem is tudok másra gondolni. Úgy segítsen meg engem az Isten!

Mátyás szinte megrendült, és érezte, hogy ennél többet már nem kaphat. Tudta, hogy Panni a lelkét tette ki a szegényes kis asztalra, és nem sürgette többet.

Ez több volt, mint a csók. Ólmos, nehéz boldogság volt. Ültek egymás mellett az ágy szélén, arcukat összehajtották, és úgy érezték, életük most kezdődött.

– Én pedig várok rád, és most már csak érted dolgozom.

Kint halkan járt a malom, a holló az ételmaradékban turkált. Néha rájuk nézett.

– Ez a Miska leselkedik – szólt Panni.

– Akár az egész falu benézhet az ablakon – mondta Mátyás.

Később Panni felállt. Összeszedte az edényeket, és a régi kedves mozdulattal odatartotta száját Mátyásnak.

De ez még a nyáron volt. Pár napra jöttek akkor Padosék, és a fiatalok napja is váratlanul fellángolt. Most pedig ősz van. Panni Killányban gondol Mátyásra, és tanácstalanságában fél éjszakán át gondolkozik álmatlanul. Mi lesz vele? Miért van itt? Nem kell neki pénz, nem kell neki semmi. Csak Mátyás...

Mátyás pedig alig várja a mindenszenteket. Akkor megbeszél mindent Pannival. Nem vár tovább. Nem. Ha Padosné beteg, fogadjon javasasszonyt, Panni nem arra való. Nem akar ő haragot, de más se akarjon.

A szelíd ősz pedig lassan ballagott a folyó mentén. A fűzfák ágai a nagy bánkódásban már a vízbe értek, a nádasban néha napokig kerengett a szél, nem szerette az új nótát, amit száraz nádon muzsikálni lehetett.

Mátyás pedig várta Pannit. Akkor aztán odaállnak Tallós uram elé, és becsülettel megmondják, hogy a télen esküdni akarnak. Talán bántja majd egy kicsit, ha Padosék szűkmarkúak lennének, de Tallós uram szereti őt, és

örül majd, hogy Pannit boldognak tudja.

Mátyás vidáman emeli a zsákot, és Tallós is jókedvű. Fújják a füstöt. A nap besüt az ajtón, és árnyék lép egyszer a napsütésbe:

Adjon isten! Killányból jövök – mondja a vándor.

– Üljön le.

Köszönöm, de megyek tovább. Csak az üzenetet adom át, hogy nem jönnek a molnár uramék. Jönnének, de beteg az asszony.

– Mi baja van?

– Azt nem mondták. Hát istennek ajánlom! – Megbillentette foszlós kalapját, megrántotta vállán a kis batyut, és ellépett.

Mátyást mintha szíven ütötték volna. A dühtől vakon mondta:

– Padosné azt hiszi, Panninak több az ő betegsége, mint az anyja sírja!

Tallós hallgatott. Fújta a füstöt, és csizmaszáráon vonalazott a körmével.

– Én bizony hazahoznám Pannit; legalább ilyenkor szabadulna a betegistapolásból. Ha én lennék az apja... Tallós megfordult a zsákon; így nem lehetett vele beszélni. Szemében szinte megfagyott a válasz.

– Ez nem tartozik rád. Én meg – tudtommal – nem kérdeztelek. – Felkelt, és lomha súlyossággal kiment a malomból.

Mátyás mellében hideg, bosszúálló keserűség folyt széjjel. Tallós nehéz közelléte elmúlt, és a keze ügyébe eső kövágó acélt rettentő káromkodással vágta a sarokba.

Aztán megállította a malmot, vállára vetette a puskát, és elindult a patakparton födetlen fejjel, de nem érezte a hidegülő szelet, s azt se tudta, hogy a puska a vállán van.

A harag lassan elcsitult benne, és helyébe tanácstalan kétségbeesés lépett. Vad tervek száguldoztak gondolatai között, és túl rajtuk Panni elérhetetlen, kedves arca. Szinte látta, ha a víz sötét tükrebe nézett. Hallotta hangját, és a régi emlékek ott ballagtak mellette halk csobogással. Fellángolt benne az utolsó nap, a csókok emléke megütötte, hogy megállt, és felnyögött, mintha a vágy karmai le akarnák húzni a földre.

– Panni! – és körülnézett, hogy ki szólt.

A tóparton már az est zizegett a nádban, és vadkacsák szárnyaltak éji

pihenőre. Köd szállongott a réten, és az erdő fekete szegélye világosodni kezdett, mert akkor kelt fel a hold.

Mátyás egy szobára gondolt, ahol majd ketten lesznek. Kívül az egész világ. Egy kis malomra, ahol tél lesz, pattog a tűz, és Panni a vállára hajtja majd a fejét... ha... Tallós uram megengedi.

Kezébe vette a puskát, és megsimogatta. Jó, hogy ez itt van...

– Mátyás!

Mintha szólt volna valaki. Mintha Panni szelíd, nagy ereje felállt volna mellette, és újra vállára dobta a puskát. Nem így kell. Okosan. Hiszen az apja, s neki is apja volt eddig.

– Apja a kutyának! Amit adott, nem ingyen adta.

A patak feketén futott mellette, és fodrai a holdtól sárga kígyóként születtek, és enyésztek el újra.

Igaz, ő is keményen szólt. Nem így kellett volna, de ki bír magával, amikor elúszik mellette a boldogság, ami másnak csak igen vagy nem?

Megfordult, és elindult hazafelé. Amint közeledett a malom, megint dúlni kezdett benne a harag és a haragon túl a parázsló vágy.

Elmegy Panniért, és megszökteti. Bekopog az ablakon, Padosék mélyen alusznak...

Bolondság! Hova mennek? Hova, mikor az égvilágon nincs senkijük és semmijük?

A malom sötéten hallgatott. A falak mereven őrizték a történeteket, csak a kis szoba lobbant fel melegen a mécs világosságában, és itt minden Panni emlékét őrizte.

A puskát szögre akasztotta, és levette a vacsoralábosról a födelet.

Egyél, Miska, mind a tied!

A holló gyanakodva nézett a lábosba. Ez mind az övé?

Csak egyél. Én már jóllaktam.

Leült az ágy szélére, de nem tudott ott sem maradni.

Kiment, és ráeresztette a vizet a nagykerékre. A kerék megcsikordult, és lassú zúgással elindult a malom.

Hadd menjen, zörögjön, mozogjon valami körülötte, mert megbolondul.

A pipa egy kicsit megnyugtatta. Bement a szobába, hanyatt feküdt az ágyon. Nézte a füstöt, amint felszállt a gerendákig, s ott széttárult, mint egy puha tenyér.

Az idő elveszett körülötte.

A mécs kint égett a malomban. A szobában csak a hold világított, de az is a felhő alá bújt néha, s ilyenkor csak derengett valami kis világosság.

Felhősödik – gondolta Mátyás, és az ablakra nézett. Az ablak megremegett, és tompa dördülést dobott a szobába.

Lőttek?!

Utána még kétszer dobbant a lövés az erdőben.

Mátyás felült.

Ilyenkor nem vadászik senki. Nézte puskáját, hogy rendben van-e, az asztalra fektette, és csendesen kinyitotta az ablakot.

Az út szürke vásznán nem sokáig szaladt a szeme, mert a hold megint felhők felett járt, de az erdőben mintha hangok hallatszottak volna.

Hajszolnak valakit. A pandúrok lehetnek, a kutyák. Ezek is csak bajt kevernek. Jót nem. És szinte vágya támadt kikezdeni velük. Verekedni...

A malomajtó kint megzörrent.

Mátyás egy ugrással ott volt, és hallgatódzott.

– Nyisd ki, ha istened van... – nyögött kint valaki.!

A mécszet eltakarta, és félretolta a reteszt.

Kapás Jancsi vánszorgott be az ajtón.

– Meglőttek... a lábam. Dugj valahova!

Mátyás egy villanásra körülnézett.

– Gyere. Mássz fel a garatba!

Hogyan másszak, hiszen állni se tudok...

Mátyás ölbe kapta a betyárt, fellépett a létrán, és a garatba tette.

– Várj! – Ugrott a szobába, s egy kurta nádszállal jött vissza. – Ezt fogd a szádba, mert rád öntöm a búzát.

Az isten megáldjon...

A búza eltakarta a betyárt, csak a nádszál vége állt ki. Azon szívhatott

elég levegőt.

De a garat amúgy is magasan volt, belátni semmiképpen nem lehetett. A garatot aztán úgy állította, hogy a búza lassan folyjon, és le ne fogyjon Jancsiról. Ha mégis felmásznának, nem látnak semmit, csak a búzát.

Aztán bement a szobába.

Elfeledte a maga baját.

“Ide jönnek? – kérdezte magában. – Nem hiszem, hogy elkerülnek.” Hát csak jöjjenek! Megtalálják Jancsit? Találják! Őt is börtönbe viszik? Vigyék!

Feküdt az ágyon, nézte a kis szoba padlását, és eszébe jutott, hogy ott kellene valami búvóhelyet csinálni. A szoba kiugró része volt a malomnak. Padlása a malom elől elfalazva. De erre nem gondolhatott senki. Csak egy deszkát kellene ügyesen felfeszíteni. Jancsi ott nyugodtabban lehetne. Vérzik a nyomorult, és mozdulni sem tud.

Az ablak nyitva volt. Hallgatódzott, de csend volt kint, és megdöbbsent, amikor keményen megdöngették az ajtót.

“A zúgó felől jöttek a kutyák! Csak dörömböljete! Én most alszom” – és erősen dörzsölte szemét, hogy álmoság lássék rajta, pedig éber éjszakája volt ez nagyon. Amikor már nagyon verték az ajtót, kiment.

Ki az?

A vármegye nevében!

Mátyás eltolta a reteszt.

Öten is álltak odakint, aztán betódultak a malomba. Hívjátok be a molnárt is!

Ketten elmentek érte.

– Te itt maradsz az ajtóban!

Az egyik pandúr odacövekelte magát.

– Az ablakon rács van. Te láttad, mikor bejött?

– Csak az ajtót láttam, amikor kinyílt, és valaki bejött rajta.

– Én voltam kint – mondta Mátyás. – Lövéseket hallottam, és kimentem hallgatózni.

– Kimenni is láttad?

– Kimenni nem láttam senkit, csak bejönni.
– Ide pedig rajtam kívül nem jött be senki.
– Nem kérdeztelek!
– Úgy is jó.
– Itt kell lenni – mondta a pandúr –, mert láttam, hogy a lövés után felbukott. Hova mehetett volna?
– Akkor pedig lesz nemulass! – fenyegetett Mátyás felé a hadnagy. – Fogd a mécset. Amíg a gazdád lejön, megnézzük a padlást. Csak menj előre!
Felhúzta a pisztolyán a kakasokat, és Mátyás után felmentek a padlásra. Bevilágítottak minden zugba, beleszurkáltak a gabonagarmadákba, szétdobálták a zsákokat, felnéztek a gerendára is.
A padlás üres volt.
Lementek az alsó malomba is, de ott se találtak semmit. A fogaskerék unottan forgott a félhomályban, a falak nedvesen csillogtak a mécs világosságában, és patkányok szaladtak szét a fal melletti lyukakban.
– Nincs itt!
Akkor ért oda Tallós uram a két pandúrral.
– Magam is idetaláltam volna – mondta epésen –, mit akarnak?
Csak nézze, majd meglátja! Ez a kelmed híres segédje elbújtatta azt a kapcabetyárt Kapás Jancsit, akinek a kötél már régen megjár...
Hát ezt alig hiszem.
Pedig itt van. Láttuk bejönni.
– Ha itt van, akkor elő kell venni. Aztán vasat rá.
A szobát is felforgatták. Az ágyat feltúrták, még Miskához is benéztek.
– Nem ez a madár az? – kérdezte Tallós gúnyosan. Az ilyen betyártól minden kitelik. Bekeni magát kígyóhájjal, és holló lesz belőle.
Mátyás most szorongani kezdett. A malom minden zegzugát megnézték, és az egyik pandúr felmászott a garathoz is.
– Mit nézel azon – horkant fel a hadnagy –, nem látod, hogy abból örölnek?
– Igaz, tele van búzával, de mondom, ez se maradjon látatlanul.

Amikor már mindent megnézték, a hadnagy rámordult Mátyásra:

– Jobb, ha előadod, mert két embert itt hagyok a nyakadon, amíg belekékülsz!

– Úgy is jó.

A hadnagy tehetetlen dühvel végignézte az ablakokat, hogy nem lehet-e kiszedni a vasrácsot. Talán ott ugrott ki? A rácsok azonban érintetlenek voltak.

– Úgy látom, rám itt már nincs szükség – mondta Tallós. – Ha találánának valamit, felelek érte. – Azzal kiment a malomból.

A hadnagy nem szólt semmit. Tallós nyugodt fölénnyel megrendítette.

A malomban nincs betyár, annyi bizonyos, és ha itt nincs, akkor már régen elcsúszott valamerre a nádban vagy az erdőben.

– Két emberem itt marad, és reggel még egyszer visszajövök én is. Bemehetsz a szobádba.

Mátyás nyugodtan felemelt egy zsákot, felöntötte újra a garatot, megigazította a nádszálat, és bement a szobába.

– Egy-két óráig füleljetek – súgta a hadnagy a legényeknek –, aztán gyertek utánunk. Nincs itt.

Mátyás ekkor már pipálva feküdt az ágyon. Csizmáját lehúzta, aztán gondolt egyet, és kiszólt az ajtón:

– Lefekszem. Ha kell valami, keltsenek fel – és betette az ajtót.

De nem feküdt le. Az ajtó repedésén leste a pandúrokat. Két eldöntött zsákon ültek, és nézték a mécset. Nagy árnyékuk minden lobbanásnál megnyúlt a falon, s úgy hajoltak a földre tett olajmécсs fölé, mintha pásztortűz lett volna.

– Ha meggondolja az ember, nincs is rossz dolga az ilyen molnárnak.

– Nincs hát – mondta a másik. – Előrelget a világban, szeretgeti a menyecskéket, amíg megöregszik. Akkor meg pipál a búbos mellett.

– Lassabban beszélj, hátha hallgatódzik.

– Nem bolond az. Aztán mit hall ebben a zúgásban? Az ajtó is be van téve – és az ajtóra nézett.

Mátyás minden szót tisztán hallott. A malomdorombolást már

megszokta, és nem is hallotta, csak amikor elhallgatott.

– Az a csipás Böröcki mondta, hogy látta ide bejönni.

– Látta a tüzes istennyilát! Így akar böcsületet szerezni. Csak amikor baj van, akkor van hátul... Meddig várunk itt még?

– Semmeddig. A mécset itt hagyjuk, és lassan utánuk ballagunk. Így is reggel lesz, mire Bajomba érünk. Csendesen felkeltek, s odasandítva a szoba ajtajára, kimentek a malomból. Mátyás várt még fél órát, aztán kisurrant a szobából.

A malomajtó nyitva volt, a mécs kis lángja ijedten birkózott a beáramló levegővel, s odakünt ezüstderengésben úszott az erdő. A felhők megritkultak, elvékonyodtak, és mint szétszórt ezüstgyapjú – ha a hold alá kerültek –, nem rontották lámpását.

Mátyás körüljárta a malmot. Lement egy darabig a parton, megnézte a bokrok árnyékát, a híd alját, s amikor látta, hogy igazán elmentek, visszament a malomba. Megeresztette a búzát, s amikor gondolta, hogy Jancsi kikerül már alóla, felmászott a garathoz. Jancsinak még csak a feje volt kint a búzából, de azt is kölcsönadhatta volna Lázárnak.

– Elmentek – mondta Mátyás. – Elmentek, Jancsi.

– Nem felejttem el, amit tettél, Mátyás. Szegénylegény vagyok, de nem felejttem el.

– Tudsz mozogni?

– Nemigen, mert a görcs is összehúzott, azért jó lenne, ha a mécset kitennéd az ablakba. Itt bujkálnak valahol a többiek is.

Mátyás kitette a mécset, és nemsokára megkoppantották az ajtót.

– Elvitték Jancsit?

– Nem adtuk – mondta Mátyás. – De kocsi kellene neki.

– Hát úgy van?

– Úgy.

– Még így is jobb, mint ha a megyeházán lenne. De ne szaporítsuk a szót, megyek a kocsiért. Sietnünk kell, mert ránk virrad.

Mátyás csak úgy üldögélve bóbiskolt egy kicsit, már hallotta a sebesen közeledő szekér pattogását.

– Na, Jancsi!

A betyár halovány volt, mint a gyöcs.

– Olyan vagyok, mint ősszel a bogár. Majd a nyakadba kapaszkodom.

Mátyás ölben vitte a kocsira. A vastag szénán csak elnyúlt.

– Gyűrjete egy keveset a fejem alá. Úgy. Aztán le is takarhattok.

A kocsi sebesen ellódult a malomból. A betyár ostora csípősen suttyant, s a lovak nagy iramban robogtak el az éjszakában.

Mátyás fellélegzett. A garaton korpával kente el a vérnyomokat, aztán lefeküdt. Fáradtságot érzett még a csontjaiban is, de mielőtt még az álom határához ért volna, felsajdult benne az esti keserűség. A malom áll már, de fülében ott forgott a puha zúgás. A gerendák szelíd ívben meghajoltak, a mécs lángja távoli lett. Aztán felriadt egyszerre, és felült az ágyon.

– Panni!

Körülnézett.

Nemsokára virradt gondolta, és elnyomta a mécs lángját.

Reggel Mátyás arra ébredt, hogy Tallós lépett be a szobába.

– Alszol még?

– Elaludtam. Keveset aludtam az éjjel.

– Nem azért mondom, de elég gyűrött vagy. Miféle kocsi futkározott itt az éjjel?

– Jancsit vitték el.

Tallós lassú pislogással nézett Mátyásra.

– Itt volt?

– Meglőtték az erdőn. Bekéretődzött, mit tehettem? Persze, hogy itt volt.

– Amikor a pandúrok keresték is?...

– Akkor is. A garatban, a búza alatt.

Tallós tömkölte pipáját, torkát köszörülte, aztán kifelé indult a szobából. Az ajtóban megállt, s csak úgy a válla felett visszaszólt:

– Aztán máskor csak a magad dolgával törődj! Ismersz.

– Úgy lesz. Csak a magaméval.

Mátyás hosszan nézett Tallós után. Elment, és elmúlt valami. Nehézkes léptei még ráléptek gondolataira, de már nem taposták széjjel. Nem lehetett azokat széttaposni, mert szívósak voltak, mint a kökényvessző, és messze előtte futottak Tallós uramnak. Szembeszállni nem lehet vele, nem is akart. Alulmaradna. De az úton végigmegy, ezt érezte, és a tegnapi feszültség helyébe konok akarat lépett.

“A tél majd elmúlik – legyintett Mátyás, és az idő felém jön. S az időben: Panni.”

Felkelt, nyújtózkodott, belemarkolt a levegőbe.

Úgy lesz! – Mondta hangosan, aztán kinézett az ablakon, mert sötétnek találta a reggelt. Olyan korán lenne még?

Álmos, felhős őszi reggel volt. Szitált az eső. Az utak fényesek lettek és nyúlósak. A fák mozdulatlanul hallgatták az eső motoszkálását az avaron, ami úgy hallatszott, mintha valaki leskelődve osont volna az erdőben.

A cinkék csendesen kutattak az ágon, a rigók felborzolták a tollukat, és nem furulyáztak, mert érezték, hogy álomra készül és szomorú az erdő. A harkály is halkán kopogtatta a repedt fák odvét, s ez úgy hallatszott, mintha elhagyott házak ablakán dobolt volna valaki.

Csak a mátyások kiáltották néha saját nevüket, mintha attól féltek volna, hogy a némaság egyszer csak megkövesül, s akkor soha többet vidám és hangos reggelek nem születnek.

Csapzott forgókkal, foszlott buzogánnyal állt a nád is. A víz már tóvá szélesült alatta, és a vidrának keresni kellett a szárazabb helyeket, hogy megehesse a pontyot vagy a csukát, amit reggelire fogott.

A réten is némán úszott a köd, s az esőlé megállt a tinók nyomában, és lefolyt az ürgelyukba, amelyet már rég elhagyott madárhangon füttyögető gazdája.

A zúgó alatt párát füstölt a víz, a malom álmosan zúgott, s a nagykerék lassú forgással ballagott a tél felé.

Így volt ez Killányban is. Reggel felkeltek, és várták az estét, este lefeküdtek azzal, hogy majd reggel lesz. Pados mester betéve tudta már a kalendáriumot, és egyre a disznóölésre készülődött mint a legközelebbi

eseményre. Az unalom és szürkesség megállt a levegőben, és nem lehetett a szobából kiszellőztetni.

Padosné már csak megszokásból nyögdécselt, néha feleslegesen hangos volt, néha napokig hallgatott. Akkor kisírta magát – senki se kérdezte, miért –, és pár nap múlva előlről kezdődött minden.

Pannin nem fogott a ház egyhangúsága. Mátyásra gondolt, és reményei úgy elringatták, mint a gyermeket a karácsonyváró álom. Majd! Majd!

A faluba csak vasárnap mentek, s ilyenkor Panni felemelkedett az imádságon s az orgonaszón. Talán itt esküsznek Mátyással, aztán haza. Haza!

Egyik vasárnap azt mondta hazafelé Pados:

– Meghívtam délutánra az új erdészsegédet. Jóralavó legénynek látszik. Eliszogatunk egy kicsit, meg Panni se lesz olyan egyedül.

– Tudsz te inni egyedül is.

– Tudok, de nem szeretek.

A vadászruhas erdészsegéd nem is váratta magát. Illedelmesen bemutatkozott, kedves, vidám embernek látszott, s ott tartották vacsorára is. Inni ugyan nem ivott sokat – amit Pados szóvá is tett később –, de az asszonyokat felüdítette az új hang.

– Molnár ám az én apám is – mondta vacsoránál –, de én nem szívelem a lisztport. Gyenge volt a mellem. Azért lettem erdész. A láнкаi malom a mienk.

– A Láнка... – tűnődött Padosné –, oda ment asszonyoknak egyik unokatestvérem. A Réti Mariska. De hát az régen volt. Azóta – úgy hallom – elkerültek onnét.

– Az édesanyám.

Padosné alig bírt magával.

Ilyen öröm, ilyen öröm! Hát milyen kicsi a világ! Pados pedig pohárért nyúlt.

– Erre nagyot illik inni!

Jó késű volt már, amikor Varjas István, az új erdészsegéd elbotorkált hazafelé.

– Jössz, fiam, amikor akarsz – biztatta Padosné –, akárcsak haza.

– Inni, azt nem tud, fene a dógát, de úgy értelmes embernek látszik – dörögte Pados, amikor becsukta az ajtót.

– Szép ember. Igazi szép jágerember – lelkesedett Padosné. – Az anyjára hasonlít. Annak volt ilyen szép szeme. Neked hogy tetszik, Panni?

– Derék embernek látszik...

– Azt elhiszem. Nem olyan akármilyen. Módos emberek ezek. Az anyjának huszonnégy rend ágyneműt adtak móríngba, és a testi ruha még nem is volt benne.

– Csak azt csodálom, ha gyenge a tüdeje, miért nem iszik. Az a szegény Csík Mátyás se ivott, oda is lett egykettőre.

– Az más. Az heptikás volt. Valódi heptikás. Ennek ugyan nincs baja, csak rá kell nézni: mint az élet. Igaza volt, hogy otthagyta a malmot, ha teheti. Nem ám az a por meg a huzavona. Járkál az erdőn, vadászik. Úr!

– Nana! Az én portámon én is úr vagyok. Nekem nem parancsol senki, de ennek bizony akkor mondja az uraság, hogy “elmehetsz”, amikor akarja.

– Miért mondaná? Nem mondja. Ennek nem.

– Nem mondom, hogy mondja, de mondhatja. Aztán most már feküdjünk le.

Padosné még sustorgott egy darabig magában, de aztán elcsendesedett a ház. Az ablakok homályos arca derengeni kezdett, s a kakasok éjfélre kukorikultak.

Panni még nem aludt. Összetett kezekkel nézte az ablakot, s arra gondolt, hogy neki még egy abrosza sincs, pedig a tavaszon meg akarnak esküdni Mátyással.

Matyi! – gondolta, s ez a név mindig az elmúlt idők gyermekségét idézte fel. A vásárra gondolt, a csizmákra, a virágos kis bekecsre. De régen volt! Aztán a badányi malom jutott eszébe, a malomszoba, az első igazi csók. Lecsukta szemét, és a párnát magához ölelte.

Később felébredt. Az eső verte az ablakot, és világosodott. Szél suhogott odakinn.

A víz zúgását nem is lehetett hallani, pedig a malom már ment, s a

kémény füstje összekeveredett az alacsonyan járó felhőkkel.

Az eső aztán esett szakadatlanul napokig. Sárba, vízbe, ködbe fulladt a falu.

Az ereszek alatt ázott kutyák ültek, s csak onnan vakkantottak az idegen szekerek felé, a tyúkok már déltájban beültek az ólba, mert tolluk csapzott volt, és nem lehetett kapirgálni az udvaron.

Az emberek kukoricát morzsoltak, az asszonyok tollat fosztottak, hogy menjen valahogy az idő, mert kora délután már este lett, s az éjszaka olyan hosszú volt, mintha sose akart volna megvirradni.

Egy reggel aztán megfordult a szél. Még a hangja is más lett. Suhogás helyett sziszegni kezdett, a felhőket eltakarította az égről, s amikor megállt, megkeményedett az idő. Ekkor egyszerre hangja lett a falunak. A kiáltások messze hallatszottak, a kémények egyenes füstöt eresztettek a levegőbe, s a malomzúgás is vidáman porlott el a zúgó ezerszínű hánykolódásában.

Pados mester kést köszörült a malomban. A kis inas buzgón hajtotta a követ, s a penge alól fehér szikrakoszorúk csillagzottak a levegőbe.

– A kis süldőt megöljük holnap reggel – mondta Pados, amikor megjött az első fagy, és már nagyon unta magát. Kikészítette a rendfát, sorba rakta a késeket, és másnap hajnalban sötétrel felkelt, hogy délben már mindenből legyen az asztalon.

Panni nemsokára befogta a fülét, mert nem tudta hallgatni a kis süldő búcsúzkodó sírását.

– Ne kényeskedj – szólt rá Padosné –, miféle háziasszony leszel te? A disznó arra való.

– Nem szeretem hallani.

De a munkában már szívesen segített. A szétvágott süldő már csak hús volt. Nem sírt, sőt vidáman sistergett a lábosban.

– Meghívtam Pistát is vacsorára – mondta Pados délben.

– Hát persze – bólintott az asszony, mint ami magától értetődik.

– Öltözz, Panni – nógatta estefelé –, Pista mindjárt itt lesz.

– Csak a kezem mosom meg.

– Vedd a másik ruhádat. Van, hála istennek! Az ember sose tudja...

módos gyerek, az igaz, de nagyon nézegetett a múltkor is.

Panni megdöbbsent. Padosék már amúgy is nagyon belenyúltak az életébe, s apja mindig nekik adott igazat. Apja nélkül élte életét, s ha most Padosék azt mondanák... Nem!

Panni egy szót se szólt. Nem káromkodott, nem vagdalkozott, mint Mátyás, de gondolatai közt ez a tagadás egy volt az életével.

Előszedte ruháit, megsimogatta, s amikor belenézett a tükörbe is, azt mondta magában: “Nem! Én neked öltöttem, Mátyás.”

És készültek a vacsorára. Padosné szinte megfiatalodva sürgött-forgott, Pados üvegeket rakosgatott, Panni pedig terített, és a házban szétömlött a vendégvárás szaga.

Pistát Padosné mindjárt beküldte a belső szobába.

– Panni már vár – mondta vidáman –, megyek mindjárt én is.

Pistának vaknak kellett volna lennie, ha meg nem látja, hogy Panni kiöltözött. Pedig Pista nem volt vak, és a dolgok ilyen készülődése nagyon is kedve szerint történt.

Tetszett neki Panni eddig is, de a lány sima kitérése nem engedett semmi felmelegedést. Most azonban úgy látszik, egyenesbe terelődnek a dolgok.

Megpödrte bajuszát, amikor egyedül maradtak.

– Aki szép, az szép.

Panni elpirult.

– Neked mondom ám, Pannika! Tudod-e, hogy nagyon szép vagy ebben a ruhában!

A tegező rokon hang Padosné kívánsága volt. “Rokonok vagytok, vagy mi a csuda...”

– Szép a ruha – mondta Panni –, Anna nénitől kaptam.

– Én nem a ruhára mondtam. Rád.

Panni csak mosolygott. Jólesett neki a bók, de nem tudott felmelegedni tőle.

Félt a folytatástól.

– Sajnállok is elmenni nagyon. Csak az a jó, hogy te is otthon leszel.

Panni majdnem elejtette a tányért ijedtében.

– Otthon?

– Persze. Badányban lesznek erdész. Az új törvény szerint akkora erdőben már esküdt erdész lesz. Oda megyek. Jó lesz, ugye?

– Szép erdő a mienk. Nagyon szép.

– Új házat kapok az erdőben. Nekem fűtül ott minden madár.

Panni nem tudta, hogy örüljön-e vagy féljen. Ő hazakívánczolt; ha végre hazakerül, ott lesz Pista. Baj ez mindenképpen.

Pados újabb üvegekkel ment a szoba felé.

Ne mászkálj a nyakukra – intette felesége –, örülök, ha egy kicsit maguk vannak.

Padosné meddő anyaságát most kezdte kiélni, és Panni alig várta, hogy vége legyen az estének. Amikor Pista elment, már szóltak a kakasok. Pados uram egy darabig még egyedül iddógált – Panni a konyhában rakosgatott –, és felesége, ami már régen nem esett meg, odaült mellé.

– Kár, hogy Badányba megy ez a gyerek.

– Jó dolga lesz ott.

– Most kezdtek még csak összezelegedni.

– Hát majd hazamegy a nyáron Panni. Nem tarthatod a kötényed mellett úgysem örökké.

– Jobban szeretem, ha itt van. Úgyis úgy beszéltek meg, hogy mi adjuk férjhez.

Panni ekkor bejött a szobába, s elhallgattak. Pados bóbiskolt már, s amikor Panni ágyazott, a mécs lángja kapkodva lobogott a felemelt párnák szelétől.

– Hát sajnálod Pistát? – és Padosné érzékenyülten nézett Pannira.

– Mért?

– Hogy elmegy.

– Jobb helyre megy. Örül is. Új házat építenek neki az erdőn.

– Bizony, jól jár a badányi uraság, hogy ilyen erdészt kap. Házat meg muszáj építeni, mert nem élhet ott, mint a vadak, egyedül... Hát csak jól forogj, te Panni, mert a szerencse jár melletted.

Panni nem válaszolt. Kinyitotta az ablakot, s a füst tódulva szállt ki az ablak felső peremén. Kint éles fénnel villogtak a csillagok, s a Göncölszekér rúdja már lefelé mutatott. Arra van Badány – gondolta Panni. A malomszobában egyedül alszik Mátyás, és az ágy végén Miska bóbiskol. Látta a faragatlan ágyat, a vastag pokrócot, a hunyorgató tüzet. Az asztalon a pipa...

– Csukd be már az ablakot. Mit nézel a sötétségben?

Becsukta az ablakot, de még amikor lefeküdt is, látta a szobát.

“Aludj jól, Matyi – gondolta. – Jobb, ha nem tudod, hogy engem itt már árulnak.”

Pedig Mátyás nem is volt otthon azon az éjjelen. Már este óta.

Tegnap elfogyott az örölnivaló, s amikor eleresztette a vizet, lement a patakparton, mert egy helyen megbontotta a víz a töltést, s vigyázni kellett, hogy el ne szökjön a patak.

A töltéssel nem is volt semmi baj. Előtte új padot rakott a víz, s ezen a padon alig megkezdett, nagy pontyot talált Mátyás. Mellette a vidra úszóhártyái, nagy nyomai.

A hal még egészen friss volt. Vergődésének nyomai mutatták, hogy reggel foghatta a vidra, de már nem kellett a vízi hóhérnak, csak megfogta és megölte, hogy gyönyörködjék a vérben s a haláltusában.

Mátyás hazavitte a halat.

– Alig nyúlt hozzá – mondta Ilonának –, csak a tarkójába harapott.

– Jó, hogy hozod. Ölni még korai lenne. Van ez talán nyolc font is – és tenyerén méregette a halat.

Tallós a konyhaasztalnál ült és pipált. Előtte kis üvegben pálinka.

– Majd nézd meg a szakadást is. Ráérsz most.

– Onnét jövök – mondta Mátyás –, ott találtam a halat. Be van tömve a nyílás, és előtte homokpad. A víz átcsapott a másik oldalra.

Ilona már deszkára tette a halat, s a nagy halpénzek kattogva ugrottak a levegőbe. Mátyás állt még pár pillanatig, de mivel nem szóltak hozzá, megfordult, és kiment az udvarba.

“Talán egy kis pálinkával megkínálhatott volna” – gondolta magában, de nem fájt már nagyon a mellőzés. Így van, hát így van. Ballagott a malom felé.

Ilona felvágta a halat.

Szólhatott volna hozzá egy szót.

– Majd szólok, ha akarok.

– Azt hiszi még, hogy én piszkálom. Hogy én nem akarom a kislányt...

– De nagyon pártolod. Ha akarsz, le is mehetsz hozzá.

– Bolondokat beszél. Úgy látszik, nem kellek már. Mért nem mondja meg?

Tallós nehézkesen felkelt.

– Nehezen férnétek el egy házban. Gondolkozzál rajta. Aztán mondd meg, ki beszél bolondokat. – Vállára kanyarította bekecsét, és kiment az istállóba.

A hal sistergett a zsírban, és Ilona gondolkozott. Vagy nagyon jó lenne, ha Panni hazajön, vagy nagyon rossz. A nagyon jó a házasság lenne Tallóssal – ami nem valószínű, és semmi újat az ő életükben már nem hozna –, a nagyon rossz pedig az lenne, hogy ő feleslegessé válna a háznak, de nem Tallósnak. S akkor a mostani csend és béke helyett békétlenség lenne az úr.

“Mi közöm hozzá? – rántotta meg mérgesen a vállát. Ha hazahozza, itthon lesz, ha meg nem, ott marad. Nem az én gyerekem.”

Pedig Ilona szerette Pannit, és ha nagyon elálmosodott hosszú téli estéken, úgy érezte, nem lenne rossz mostoha. Hiszen neki nincs senkije, és tudta, hogy az öregedés már a küszöbre lépett. Mi köti aztán Tallóshoz?

Mikor este levitte a vacsorát Mátyásnak, leült egy percre az ágyra.

– Ne állj szemben az öreggel, Mátyás. Majd megtér a maga kenyerén is. Tudod, hogy milyen. Legyen több eszed.

– Úgy lesz.

Az asszony aztán csendesen kiment.

Mátyás még nézte Miskát, hogy vesződik a halszálkákkal, aztán vállára dobta puskáját, és becsukta az ajtót.

“Jó pénzt adnak a vidrabőrért – gondolta, amikor a nyomokat reggel meglátta. – Akár eladom, akár megcsináltatom Panninak, a mienk lesz. Előbb is eszembe juthatott volna!”

A mienk! Ezt a szót nemrég tanulta meg Mátyás, de különös édes íze volt, mint a vágynak. Ha pénzt kapott valahonnan – Tallós uram is most már rendesen fizette –, nem vett rajta semmit. Ládájában külön helyre rakta. A mienk! S ahogy gyűlt a pénz, mintha Panni közeledett volna. “Egy-két hónapig már megélnénk belőle, akárhogy is lesz.”

Bezárta a malomajtót. A kulcsot a küszöb alá dugta. Kucsmáját fülére húzta, mert élesen kezdett dudorászni a szél. Bekecsét szorosan összegombolta, az égre nézett, mert eltűnt holdvilág hirtelen. A felhők alacsonyan szálltak, és az erdőn – először abban az évben – végigzáporozott a hó.

Mire oda ért, hol a víz elszélesült, s a nádas kezdődött, már fehér volt az egész világ. A felhőket szétszaggatta a szél, és árnyékok születtek a fák mögött, mert hideg fényét szétszórta az erdő felett a hold.

Kívánni se lehet jobb időt – gondolta Mátyás, és behúzódott a nagy égerbokor alá, honnét máskor a vadkacsákat leste.

Itt alig érte a szél. Árnyékban volt, hova be nem láthatott a vidra. Befészkelte magát a nádkévék közé, ölébe fektette a puskát, és leste az éjszakát.

Az égen még egy-egy felhőfoslány sietett valahova, de a víz már beszélgetni kezdett, mert lanyhult a szél, s a fák suhogása már csak álmos sóhajtás volt.

A nádas zizegett még, de már hallani lehetett, ha csobbant a víz, vagy ijedt vadkacsa sáporogott a berek mélyén. Nőtt az éjszaka, és nőtt a hideg. Mátyás összehúzta magát, és Pannira gondolt. Ha most itt lehetne! Ölbe venné, melengetné, és nem lenne hideg; mesélne neki, mint régen. De Panni ilyenkor már alszik mélyen. Nyakában a kis piros füzér, amit ő vett neki. De vesz még aranyat is. Nem most, mert ez a pénz másra kell, hanem ha már együtt lesznek. Ez a pénz most arra kell, hogy legyen...

Ez a pénz? Hiszen a vidra még a szomszéd határban jár, talán erre se jön

drága bundájával.

Nem baj! Ha ma nem, majd holnap. Vagy holnapután...

Hirtelen felkapta a fejét. Az erdő alatt egy nyúl vágatott, s nyomában a róka. Azt is meglőné. A rókabőr ugyan a tizedét se éri a vidrának, de – ha erre jön – meglövi. A nyúl a nádas felé perdült, és látszott, hogy a róka már el nem éri.

A nádas még zörgött egy kicsit, de aztán csend lett. Mátyás azt gondolta, a rókabőrt talán nem adná el. Kis mentét csináltatna Panninak, s abban mennének vásárba vagy látogatóba.

Ő hajtana, a lovak játszanának a zablával, és mellette ülne Panni. “A feleségem...”

A gondolat úgy a szívére ült, hogy elfeledte Tallóst, a távolságot, mindent.

A patakparton egy menyét surrant végig. Gyorsan csúszott, mint a gyík, és az egyik kis bokor mellett eltűnt. A víz halkán loccsant. Mátyás arra gondolt, hogy a menyét beleesett az árokba. Tud-e úszni? – kérdezte magában, mert menyétet vízben nem látott még, amikor azon a helyen, ahol a menyét eltűnt – valami gömbölyűség mozdult meg.

Mátyás nem tudta még, hogy mi, de kezébe vette a puskát. Olyan, mint a vidra feje – gondolta, de löni még nem mert, mert kicsi volt a cél, s az is mozgott. Mátyás előtt káprázott a hó, és már kételkedett szemében, amikor egész hosszúságában kimászott a partra egy nagy vidra.

Valamit tartott a szájában, de ezzel Mátyás már nem törődött. Idegei megfeszültek, mint az íj, keze kicsit reszketett, aztán kilobbant a lövés a puskából.

A vidra feldobta magát a levegőbe, és nagy loccsanással beleesett a vízbe. Mátyás kiugrott a bokor alól, és rohant a patakhoz. Nem törődött vele, hogy hideg, hasig gázolt a vízbe, s a puskával kilökte a vidrát a partra.

Amikor már nem mozgott, csak akkor nyúlt hozzá, és megsimogatta bársonyos bundáját.

“Tíz forint – mondta magában –, vagy talán húsz is.” Összekötötte a

vidra lábait, puskájára akasztotta, és elindult hazafelé.

Szép volt – gondolta, és még egyszer visszanézett a nádas felé. A vadászat nagy izgalma még benne reszketett, de már arra gondolt, hogy majd egyszer elmeséli ezt Panninak.

És holnap megint kijön.

Csizmájában szortyogva lotyogott a víz. De nem volt hideg, pedig újra feltámadt a szél, és füstölve hordta a havat az éjszakában. Csak az erdőnél torpant meg, a fák fekete kerítésként álltak eléje, s a szél elejtette a havat mérgében.

– Túl akarok menni rajtatok – sziszegte.

– Eredj!

– Viszem a havat, ha meglassúdok, elejtem. – Az a te dolgod.

– Álljatok félre!

A fák keserűen nevettek.

– Nem elég nekünk a tél, még ez a bolond szél is! A tavalyi is kelekótya volt, de ez tisztára bolond. Hogy álljunk félre! Rángassuk ki a gyökerünket a földből. Haljunk meg, mert ő menni akar. Hát eredj! Csak jó messzire!

A szél acsarkodva rohant közéjük, rázta az erdőt, de mire a közepére ért, már alig szuszogott.

– Pihenj kicsit, szelecske – mondták gúnyosan a fák –, aztán ha megnősz, gyere majd vissza. Más legényekkel is birkóztunk mi már...

A szél kitántorgott az erdőből és magasra reppent, hogy jön-e segítség. Messze valahol zúgott az ég alja, és súlyos hófelhők alatt nyögött a vihar.

Nyögött, de hozta.

A felhők alja itt-ott már meghasadt, s a badányi erdő felett a vihar tépni kezdte a felhőket.

Gúnyoltad a szelet, erdő? Hóba fojtalak, hóba!

S reggel a malom eleje nem volt elseperve, mint máskor.

Mátyás csak most ébredezett. A hó nagy fehérségétől kivilágosodott a szoba, de ki is hűlt. Hamar tüzet rakott, kiséperte, és jó volt arra gondolni, hogy a szoba padlásán, a rejtekhelyen szárad már a vidrabőr. Az új

búvóhelyről nem tud senki. Meglátni nem lehet, és ki gondolna arra, hogy a deszkákat csak el kell tolni, és három ember is elbújhatik odafent?

Kinyitotta az ablakokat, és a hűvös, tiszta reggel bezúdult a szobába. A holló odareppent az ablakdeszkára, és korrogva nézte a havas világot.

– Csodálkozol, Miska? Bizony, egy éjjel több nem is eshetett volna.

A holló megtörölte nagy csőrét az új hóban, és visszareppent az ágy végére, mert Mátyás becsukta az ablakot, s a kis szoba otthonos lett egyszerre a tűz pattogásától.

A malomajtót alig lehetett kinyitni, annyi havat hordott oda a szél, és Mátyás elkezdte az utat kilapátolni. Először a zsilipek felé, aztán a házhoz. Sietni kellett, mert hideg volt a lapátnyel, és csizmái sem voltak még egészen szárazak.

Amikor felért a ház elé, Tallós akkor jött ki az istállóból.

– Kevesebb is elég lett volna ebből a hóból...

– Aztán ilyen hirtelen... – állt meg Mátyás. – Az este még alig pihézett.

– Majd gyere be egy pohár pálinkára.

– Köszönöm.

Még eltakarította az utat az istállóig, aztán a Lapátot a falhoz támasztotta, leverte csizmájáról a havat, és bement a konyhába.

– Lakodalomra való idő ez – mondta vidáman Ilona, s amint tett-vett a konyhában, tisztaság és otthon volt körülötte.

– Az a szép, amikor szánon viszik a menyasszonyt. Tallós megtöltötte a poharakat.

– Na, így! Ma – azt hiszem nemigen tolakodnak az örölnivalóval.

– Ha az urasági fogatok utat törnének.

– Nem hiszem. Azok most fát hordanak az erdészlakáshoz. Sáfár mondta, hogy külön erdészt tartanak ezután. Eddig megnőttek a fák anélkül is.

– A mi vizünket nem zavarja.

– Fene tudja! – mondta Tallós, és a bajuszát törülgette. – Minél kevesebben vagyunk az erdőn, annál jobb. Sok ember, sok szem, sok beszéd. Különben Killányból jön. Majd Miklósék megmondják, miféle

ember.

Mátyás egy kicsit elgondolkozott. Talán beleakadékoskodik az ő vadászatába is... De itt van Sáfár; igaz, beteges, de az uraság azért hallgat rá. Nézte csizmáit, és tűnődött, megmondja-e Tallósnek a vidrát. Ha megmondja, azt is meg kell mondani, hol a bőr. Inkább hallgatott. Az az ő titka, és Panninak mutatja meg, ha hazajön.

És összeszorította száját, hogy ki ne bökje a vidralövést.

Tallós uram, úgy látszik, elfeledte a múltkori összekoccanást, de Ilona keze is benne lehetett a dologban. A levegő megenyhült közöttük, de a beszéd mögött köd volt még, s a feszültség nem múlt el.

Akkor éjjel hiába leselkedett Mátyás. Már hajnal kezdett derengeni, amikor hazafelé ballagott a nagy hóban, és megállt, mert egy nyúl baktatott felé.

“Vagy a róka fogja meg, vagy én” – és felemelte a puskát.

A nyúl bőr is felkerült a padlásra, és reggel, amikor felment a házba, Ilona nagy örömmel szabdalta szét a nyulat. – Csakhogy megjött az eszed – mondta –, másként élhattünk volna már eddig is! Nem mondom én, hogy mindennap hús legyen az asztalon..., de hébe-hóba elkel. Tallós akkor jött be az udvarról.

– Hoztam egy nyulat – mondta Mátyás.

– Nyulat?

Azt.

– Hát csak vigyázz! Nem olyan nagy dolog, de azért vigyázz! Az uraság a feleségét se félti úgy, mint a vadjait... Paprikásan csináld meg, Ilona. Sok tejföllel... Aztán Sáfár előtt nem kell beszélni róla.

7.

A malom csak néha ment, mert az utak többnyire járhatatlanok voltak. Nappal egy kicsit kitisztult, de az éjszakák sokszor hoztak havat, s utat

törni senkinek se volt kedve.

Az erdőben mindenütt övig ért a hó, és nagy volt a csend. A szálasok üresek lettek, a szarvasok és őzek mind a fenyvesbe húzódtak, mert a fenyves nem engedte be a szelet, s ahol nagyon sűrű volt, még a hó is fennmaradt az ágakon.

A varjak mind a faluba mentek. Komoran üldögéltek az istállók ormán, és lecsaptak néha a trágyatelepekre, mert ott melegebb volt, és mindig akadt valami sovány falat, ami már senkinek sem kellett.

Amikor a délután estébe kezdett hajlani, felkerekedtek, s mint a fekete forgószél, károgva kerengtek a falu felett.

– Havat jeleznek – mondták az emberek –, megint havat.

A varjak aztán sudarazva a kastélykert nagy jegenyéire szálltak, összehúzták magukat, és várták az éjszakát.

A fiatalabbak türelmetlenül felkárogtak még néha, és követelték az öregebbektől, hogy más vidékre vezessék őket, de az öregek tudták, hogy a tél mindenütt tél, és másutt se fáznak vagy éheznek kevesebbet.

– Aludjatok – mondták. – Nem tart sokáig. Nem érzitek, hogy valahonnét már elindult az enyhülés?

A fiatalok megborzolták kicsit tollukat, és most már ők is érezték, hogy a bőrükhöz férközött levegőben sok a pára. A szél délire fordult.

A hold későn kelt már fel, és erősen megfogyatkozott. A hó puha csusszanással leesett a fákról, s a pataknak megint megnőtt a hangja.

“Olvad” – mondta magában Mátyás, és megcsóválta a fejét, mert karácsony előtt volt még az idő, s ilyenkor nem jó az olvadás. Örölnivaló kevés van, s a megduzzadt patakkal alig lehet bírni.

Szerencse még a déli szél. Lány simogatással koptatja a havat, olvasztja, s a párákat felkapja a levegőbe.

Mátyás ezen az éjszakán se maradt otthon. A padláson már nyúlborók és két rókabőr is szárad a vidrabőr mellett. A napok eljárnak, múlik a tél, s a borók csak addig jók, amíg hóban fekszik a nyúl, és hidegben vörösödik a róka gereznája.

A holdnak akkora udvara van, hogy a fél eget karikába fogja, de

világítani már keveset tud. Mátyás csak bolyong a parton, leskelődik, de olyan kihalt az erdő, mintha szélén, nádon, fákon kívül semmi se lenne benne.

Nem is tudja, miértjött el, de már megszokta az éjszakai világot. Ha otthon maradt, aludni nem tudott, mert Panni jutott mindjárt eszébe, és olyan kízó vágy fogta el utána, vagy olyan szomorú tehetetlenséget érzett, hogy felugrott, és kiszaladt az erdőre.

Tallóssal csak megvoltak. Ilona egyengette az utat, de a régi hang elveszett közülük. Mátyásban benne reszketett a tavaszvárás s az elhatározás, hogy tavasszal megesküsznek akármi áron. Tallós pedig érezte, hogy Mátyás forgat a fejében valamit.

De miért nem szólt? A lány fiatal még, de ez nem lenne baj. Jó szívvel vannak egymáshoz, a vak is látja, de Padoséknak is van beleszólásuk.

Mit tud ő Panninak adni? Jóformán semmit. Mije van Mátyásnak? Semmije. Hová vinné a feleségét, mert ez a malom két családot nem bír el.

Tallós, ha ezen gondolkozott, úgy felmérgette magát, hogy napokig se szólt Mátyáshoz. Konok, kemény ember volt, aki nem tűrt maga körül más akaratot, és Mátyás csendes szembenállása felbőszítette.

De Mátyás nem szólt többet arról, hogy Panninak haza kellene jönni. Egyszer megmondta, rossz vége lett. Addig azt hitte, a családhoz tartozik, de azóta tudja, hogy nem. Tallós Padosékra bízta Pannit, s ő ez ellen semmit sem tehet. Tavaszig nem is szól. Akkor se sokat beszél. Tisztességesen megkéri, s ha nem adják, viszi.

Hova, hova?

“Bérelek egy kis kotyogó malmot. Annyi pénzt meg összeszedek, amennyi egy évre szükséges, ha ölni kell is érte” – motyogta magában, de még azt az embert is nehéz lett volna előkeríteni, akit meg lehet ölni. Napok óta nem jött már senki a malom tájára se.

Egyik este megint az erdőre készült, amikor az öreg Mihály kopogtatta meg az ajtót.

– Rosszkor jöttem? – és a puskára sandított.

– Dehogy rosszkor. Csak nagyon egyedül vagyok, dolog nincs, hát

bújom az erdőt.

- Aztán akad valami?
- Nagynéha. Mihály bácsi segíthetne...
- Ha tudok.
- Van egy-két szép bőröm. Vidra, róka, miegymás. Eladhatná.
- Ha nem félsz, hogy becsaplak...
- Szóval – eladja?
- Én nem. De a “Gyík” majdnem komája a hosszúvízi bőrösnek. A

Kapás Jancsi – tudod?

- Tudom.
- Hát hiszen azért is jöttem. Azt üzeni a Jancsi, de meg azt mondjuk mi is, többiek, hogy ha valami kell, csak szólj. Mink tudjuk, hogy ki vagy, és mikor szükség lesz rá, lerójuk az adósságot. Ezt a Jancsi küldi. – Hosszú nyelvű fokost húzott ki a suba alól. – A nyelvét Jancsi faragta somfából, a fejét meg a sávolyi kovács verte. Nem bádogból...

Mátyás kezébe vette a fokost. Nyele hajlott egy kicsit, amikor suhintott vele, és acélja tompán megcsillant.

- Szívesen tettem, amit tettem. Meggyógyult már Jancsi?
- Biceg még egy kicsit, de amióta kipiszkálták a golyót a lábából, erősen javul. Holnap jövök visszafelé, viszem a bőröket. Szánon jövök. Urasan. Ha valami eladnivalód lenne még, vihetem azt is.

- Mi lenne más?
 - Nem gabonában fizet téged a gazdád? – és pislogott az öreg betyár.
 - Hát majd meglátjuk...
 - Te tudod, hogy megdolgoztál-e érte. Mi holnap éjjel itt vagyunk.
- Amikor elment az öreg, Mátyás hosszan nézte a tüzet, és verekedett magában.

“Kenyeret adott, ruházott. Országúton kallódtam volna el...”

“Nem magamnak... Visszaadom.”

“Lopni akarsz, mint az utolsó kapcabetyár”

“Nekem nem kell. Isten a tanúm, hogy visszaadom! Nem engedem magam a szegénységben agyonszorítani!” Felugrott az ágyról, járkált, és

néha öklével a levegőbe csapott.

– Nem engedem! Ha Pannit megkérdezném, igazat adna ő is. Mit nézel, Miska, azt hiszed, megbolondultam? A holló szemével kísérté Mátyás minden mozdulatát, és ide-oda topogott az ágy fáján. Amikor Mátyás lefeküdt, ő is elbóbiskolt, de felébredt, valahányszor mozdult az ágy.

Sokáig nem tudott Mátyás elaludni. Elfűjta a mécset, mert a tűz lángjától is elég világos volt a szoba, aztán csak forgott, sóhajtozott, és álma zavaros volt, mint tavasszal a víz, ha sok iszapot hord magával.

– Nem alszik még, nem alszik? – suttogott kint a malomban a lapát. – Mi baja lehet az embernek?

– Törődj a magadéval! – oktatta a kő.

– Hát az igaz. Halljátok a hangom? Micsoda hangom volt nekem, és most alig jön ki a szó belőlem. Agyonhültem. Hát arra való vagyok én, hogy havat lapátoljanak velem?

– Arra! – recscent meg a tölgyoszlop. – Majd én megyek lapátolni, te meg tartod a malmot.

– Ha-ha-ha! – nevetett a garat. – A lapát tartja a malmot. Nem rossz...

– Arra nem vágyom – suttogott rekedten a lapát –, de hogy mindennap a hóban turkáljak, trágyával piszkolódjam, ez se igazság.

– Hát az igazság volt, hogy múltkor belém feküdt az az ember, és összevérezte az én tiszta számat? – szólt közbe a garat. – Csak feküdt bennem, és vérzett. Szerettem volna kihányni! A búza is mind csupa vér lett.

– Nem haltál bele – recsegték összevissza a gerendák –, és a szádról is lehetne beszélni...

– De a búza, a búza is véres lett! S éppen az uraság búzája volt. Erre nem gondoltok?

– Az mindegy – morgott a kő. – A kenyér a tűzben születik, akár a kő. És ami tűzben születik, az tiszta, még ha a te szádon ment keresztül, akkor is... Az uraságot pedig nem ismerem, és mindenkinek egyforma lisztet csinálók.

A falak az uraság pártjára álltak, mert emlékeztek, hogy ő akarta a

malmot; a gerendák a kőnek adtak igazat. – Legföljebb kint maradtunk volna az erdőn. Mókusok jártak ránk játszani, s a gyerekeknek sárga tobozt ejtettünk. Mi szeretjük a malmot, de elmúlt életünk is szép volt, akár akarta az uraság, akár nem...

Az ablak megrezzent:

– Pszt... sss!... Vigyázzatok!

A malom megmerevedett, s az ajtó nyílásán, a kulcslyukon a padlásról nehéz, nyúlós köd tódult Mátyás szobája felé. A ködnek néhol alakja volt, néhol csak hentergett, mint az összetekeredett kígyó.

Beözönlöttek a szobába, és felkúsztak Mátyás ágyára. – Vegye el a búzát – mondta egy sárga arcú ködember –, vegye el. Aztán menjen a börtönbe. Kötelet a nyakára!

Mátyás fuldoklott álmában. Az ember eltűnt.

Ekkor egy csontvázszerű asszony alakja lebegett Mátyás felé. Az asszony Padosnéhoz hasonlított, és jeges kezét a fiú szívére tette.

– Milyen meleg a szíve, milyen meleg, de az én kezemtől majd meghidegül. Nézzétek, hogy ugrál a szíve!

Mátyás úgy érezte, a szíve kiugrik a melléből. – Most vizet neki! Sok sárga, iszapos vizet!

Egy halottarcú, halszemű lány úszott feléje a forgó, sárga áradatban, és odafeküdt mellé.

– Szép szeretőd leszek, ne félj! Látod, hogy nő a víz? A tajtékzó, iszapos lé már aláfolyt, az ágyat emelgette, és a hideg szemű lány magához szorította.

– Jaj – nyögött Mátyás –, jaj!

– Hát nem szeretsz? Nem érettem akarod a búzát ellopni? Akkor fulladj meg!...

Mátyás verítékben fürdött, amikor hirtelen felült az ágyon. Szíve úgy vert, mintha kint a falat döngették volna, és levegő után kapkodott.

– Úristen!

Az álom gyötrő képe még ott úszkált a szoba derengésében, s Mátyás

reszkető kézzel meggyújtotta a mécset.

– Miska, te nem láttál semmit?

A holló odareppt, és halkan korrogott.

– Hű – fújt nagyot –, de ronda álom volt! Padosné, az a puffadt lány...

Hogy ijesztettek! Nézd, Miska, még most is reszketek. Hát reszketek, az igaz, mert álmodtam, de amit teszek, nem magamért teszem, és ha száz pandúr és száz vízilány úszkál itt, akkor is megteszem!

És másnap éjjel az idegen szán úgy csúszott oda a malom elé, mintha a levegőben járt volna. A lovak alig dobbantak, a zabla nem zörrent, s a kocsi mintha néma lett volna.

Mátyás két zsák búzát tett a saroglyába.

– Ebben meg a bőrök vannak.

– Ide tedd mellém – mondta Mihály –, aztán majd ha erre lesz utam, benézek.

A kocsis alig nyúlt a gyeplőhöz, a lovak elnyúltak, s a szán beleveszett az éjszakába.

Karácsony előtt az enyhülés megállt, s a régi, megroskadt hóra új pelyhek kezdtek szállingózni. A szél megint északira fordult, s a fagyos ágak közt hideg zengéssel muzsikált a télnek, akiről mindenki azt gondolta: elmenőben van.

Az előestén a házak kéményei s a szabad tűzhelyek ünnepi füstöt leheltek az alkonyatba, s a kutyák csillogó szemmel ültek a konyhák előtt.

A faluban betlehemesek jártak, láncos botjukat vidáman zörgették a kis szobák frissen tapasztott földjén. Az ünnepi vacsora alá fehér abrosz került, a kalács szaga puhán lengett a kamra felől, s amikor besötétedett, pisztolyok durrantak az alvégen is és a felvégen is, mintha egymásnak válaszolgattak volna.

Ajtók csattantak, néha pislogó fények ugrottak ki a hóra, és valahol nevetés hallatszott, lassan hunyt el a levegőben, amelyet mintha maga a békesség tartott volna tenyerén.

Az erdő még halkan suhogott egy darabig az estében, de aztán ellustult a szél, felszállt a köd, s a csillagok fénye ott villogott a fák koronájában.

Ilona már korán lehozta a vacsorát Mátyásnak, mert a komaasszonyát ment meglátogatni, Tallós pedig Sáfárhoz ment vacsorára.

Mátyás egyedül maradt.

Megette a vacsorát, s csak hogy tegyen valamit, kitakarította a szobát. Hallotta, hogy a faluban durrognak a pisztolyok, és a más esték kínzó vergődése helyett valami puha fájdalom sóhajtott körülötte, amely olyan volt, mint gyermekkorában az árvaság megértése.

Sehol senki; akit szeret, az is messze.

Régi karácsonyok jutottak eszébe, a ködbe fakuló otthon, amit elnyelt az idő. Anyjára már nem emlékezett, de szinte hallotta apja elaprózott köhögését, amint bejött a szobába, és maga mellé ültette Matyit.

– Tudod-e, kisfiam, milyen nap van ma?

Mátyás tisztán emlékezett mindenre, és most, hogy az asztalra könyökölve a mécs lángjába néz, szinte érzi maga mellett apja nehéz lélegzését.

És érzi a fenyőszagot is, mert kis fenyőfát hoztak a házba, diós kalácsot tettek alá, és apja odaült imakönyvével, mert ott égett a mécs is.

“Elmúlt. Minden elmúlt” – mondja Mátyás magában, és arra gondol, hogy jó lenne, ha imakönyve lenne ilyen nagy ünnepen.

Emlékszik, el akarta kis batyujában hozni, de egy rokon asszonyság kivette a kezéből:

“Minek az neked? Ráérsz imádkozni, ha öreg leszel, mint mi.”

Most aztán semmi. Az imádságot elfeledte, s az ünnep és a Jézus-várás csak körülötte jár, és ő nem tud szólni semmit.

Csak Panni lenne itt! Ő mindent tud. Imakönyve is van, és templomba is jár. Ilyenkor majd összeülnek, és ha ketten lesznek, ó, milyen igazi nagy ünnepek lesznek azok!

A holló csendesen korrogott.

– Te is ott leszel, Miska!

A holló az ablakra nézett.

– Hallasz valamit? Nem jár ilyenkor az erdőn senki, Miska. S aki jár, azt még te se hallod.

De azért kifelé figyelt ő is, és a mécset a szokott helyére állította. Ekkor hallani lehetett, hogy halk, sebes dobogás közeledik.

Kiment, és kiállt a malomajtóba.

A szán nagyon gyorsan jött, és úgy állt meg az ajtó előtt, hogy az utasok szinte előrebuktak.

– Adjon isten!

A szánról egy asszony ugrott le, és lesegített egy subás férfit, aki sántikálva ment Mátyás felé.

– Mi vagyunk, Mátyás. Lajos – szólt vissza a kocsisnak –, ha valamit hallanál, fütttyents!

Kapás Jancsi ledobta subáját az ágyra, az asszony kibontotta kendőjét.

– Nem gondoltam, hogy ma még vendégeim lesznek. – Nem is vendégségbe jöttünk – mondta Jancsi, és kezét nyújtotta Mátyásnak –, csak megköszönni, amit tettél értem. Böskét is azért hoztam, mert látni akart.

– Nem is tudtam, hogy házas vagy.

– Tudod – és legyintett –, ha eligazítom a dolgaimat, elmegyünk a templomba is. Böskének van egy kis háza, egy kis földje. Megesküszünk. Csak még várni kell. Hadd feledjen a vármegye... Hát így van, Mátyás. Mutasd meg az asszonynak azt a garatot.

Mátyás előrement.

– Hát ez az.

Az asszony nézte, aztán Mátyás felé fordult. Megsimogatta karját.

– Az isten áldja meg, Mátyás! Én is köszönöm. Ne féljen, lesz az én emberemből más is, mint futóbetyár. Amikor bementek a szobába, az asztalon pénz volt.

– Ez az ára, amit eladtam. Ha lesz még valami, csak üzenj. Aztán ne feledd el, hogy amikor gyanakodtam rád, a véredet tudtam volna venni, most meg a magaméból is adnék, ha kellene.

– Jól van, Jancsi. Örülök, hogy itt voltatok. Látod, egyedül vagyok.

Jancsi aztán felkászálódott. Az asszony felsegítette a szánra.

– Amit mondtam, Mátyás, állom. Ha lehetne, azt mondanám: gyere velünk.

– Nem lehet. Én már csak egyedül ünnepelek.

Mátyás még érezte magán az asszony sajnálkozó pillantását, s ez jólesett neki, mintha megsimogatták volna, aztán egyedül maradt az estében.

Az asztalon bankók voltak és ezüstpénz. Ötvenhét forint összesen, Jancsi nagyon jól eladott mindent. Elzárta a pénzt, és könnyű jókedv szállta meg. A pénz tudása erőt adott. Kiment, hogy bezárja az ajtót, de ahogy felnézett az égre, megállt.

A víz zúgása alig suttogott, az erdő mélységes csendje felett a csillagok örködtek, és az ég ezüstös ragyogásán érezni lehetett, hogy nemsokára felkel a hold.

Mátyás elindult az erdő felé. Levágott egy fenyőgallyat, és bevitte a szobába. Odatette az asztalra, és mélyen magába szívta üde tömjénszagát.

“Jövőre már nem leszek egyedül” – gondolta, és megsimogatta az ágat.

Aztán csak ült, mintha még valaminek történni kellett volna az estében. Mintha várták volna valahol, ahova el kell mennie. A tűz pattant néha, és a holló mocorgott alvóhelyén, de nem történt semmi, csak a csend mélyült el, és Mátyás csendesen lehajtotta fejét az asztalra. A hold már magasan járt az égen. Az erdőn alig volt árnyék, és valahol messze akkor harangoztak éjféli misére. Hogy a harangszó honnan indult el, nem lehetett tudni.

Nem látszott a torony, ahol meglendült a harang, és az égtájat se lehetett megmondani, hogy merről jött. Néha mintha keletről szállt volna, néha mintha délről, de úgy is hallatszott olykor, mintha felülről szállna le, és széthullámszana az egész világon. Nem kiáltott élesen: nem halt el zengő kongással, de ott volt mindenütt, és később már senki se tudta volna megmondani: mikor kezdődött.

Talán az Idő születésével egyszerre kondult meg, talán mindig volt, és csak most hallották meg az emberek?

Tiszta volt az ég, mint a gyémántra cseppent keresztelővíz, néma volt az

erdő, mint az árnyék várakozása imádságos alkonyattal, csak a harang szólt vidám melegséggel, és bársonyos, zengő karjaiba fogta az egész világot.

A fenyves szélén a szarvasok lehajtották koronás fejüket, öreg fák odúszájában csillogó szemű mókusok ültek, és apró lábukat összetették mellükön. A nagy fákon éjszakázó varjak szeme szelíd-nagyra nyílt, a vadkacsák megálltak a vízben, és nem leskelődtek, hogy honnét jöhet veszedelem.

És a bagoly se kiáltott ezen az éjszakán semmi rosszat, csak szárnyalt az erdő felett, aztán lekanyarodott a vén kőrisre, de vigyázott, hogy meg ne karmolja az öreg fa puha ágát.

– Te se alszol, öreg kőris? Ide szállok, ha megengeded... – s a kőris csak bólintott, mint amikor a templomban helyet kérnek az embertől.

S a harang szólt egyre.

Megmozdultak a csírák a földben, álmodó rügyek sóhajtottak, alvó tüzek fellobbantak, s a temetők kapujában odatámasztotta rozsdás kaszáját egy szegény, öreg szolga: a halál.

Ekkor elhallgatott a harang, a végtelen csend szétvillant, s a nagy fényesség mérhetetlen fellángolásában Valaki csendesen azt mondta:

– Béke!

És a hegyek, az erdők, a templomok és emberek, a vadak és minden élet lehajtotta fejét a földre.

Aztán újra csak a harangot lehetett hallani, de az is mintha lassan távolodott volna.

Mátyás felébredt.

“Elaludtam – gondolta –, de milyen jól aludtam. És mintha álmodtam volna.”

“Killányban nem alusznak ilyenkor. Dióra játszanak és mogyoróra. Gondolsz-e rám, Panni? Vagy talán már lefeküdtél te is? Vagy Padosnét istápolod? Jó lenne, ha itt lennél, Panni. Tudom, te is boldog lennél.”

Bizony, Panni boldog lett volna. Vacsorára megint ott volt Pista. Éjfélig beszélgettek, és együtt mentek mind éjféli misére. Pannin új ruha volt, és a

templomban is megnézték az emberek. Panni ezt nem szerette, s újabban már ruháit sem szerette. Érezte, hogy ára lesz ezeknek a ruháknak, csak azt nem tudta, mekkora. Pista elől kitért, hacsak lehetett, de nem mindig sikerült. Padosné gondoskodott az alkalomról. Urát elküldte, ő pedig egyszerűen kiment a szobából.

– Tudom, szívesen vagytok egyedül...

Pista szélesen nevetett.

– Anna néném a legjobb asszony a világon!

– Én is voltam fiatal.

Panni tűrt, pedig nehéz napjai voltak néha. Pista teljes szabadságot kapott, és amennyire tudott, élt is vele. Ha Panni nem vette észre: megölelte, és általában úgy beszélt jövőendő állásáról, mint amelyben Panni is helyet kap majd.

Panni ilyenkor nem szólt semmit, és ellenállása inkább könnyes félreállítás volt.

– Ne haragudj, Pannika – kérlelte Pista –, hiszen látod, hogy csak tréfáltam.

– Nem haragszom.

Ma is, hogy a templom felé mentek, Pista megfogta kezét, hogy el ne essen. Amikor emberek jöttek, Panni hiába akarta kiszabadítani kezét, Pista nem engedte.

– Meglátnak!

Hadd lássanak!

De én nem akarom.

Van talán valakid?

S a templomban is nehezen múlt el Panni rosszkedve.

“Meddig tart még, jó Istenem, meddig? Mért nem mehetek én haza?”

Lehajtotta fejét, s az ének zsongásában egyedül lett. Régi emlékek ütötték fel kedves arcukat, s a zúgásban mintha az otthoni malom zúgójának zöld gyöngyei kavarodtak volna.

A mesék! Mátyás!

Sokszor korholta magát, de ha az elhagyott otthonra gondolt, mindig

Mátyás arca bukkant fel benne először, és nem apjáé. Ha apjára gondolt, azok az idők jutottak eszébe, amikor anyja élt még, és édesapja ölben vitte őt fel a malomból.

Hiszen talán most is jót akar a maga módja szerint, de távol tartja őt az otthonától, a boldogságtól. És a boldogságot Matyi jelentette. Az együtt töltött hosszú idők, az álmok, a mesék, téli szánutak, Mátyás kezének melege, simogatása.

“Matyi, gondolsz-e rám?”

Vége lett az éneknek. A gyertyák lobogó fénye simogatva áradt szét a falakon, és Panni imádkozni kezdett. Aztán kiáradt a nép a templomból. Pista elköszönt, és ők is ballagtak hazafelé.

– Mi baja van Pistának? Olyan szótlan volt ma – kérdezte Padosné. – Te, Panni, el ne vadítsd ezt a gyereket, mert megbánod!

– Mért vadítanám el?

– Hát csak azért mondom.

Pados nehézkesen ballagott mellettük. Szuszogott, és már mind kevesebbet veszekedett feleségével. Elnehezedett.

– Ha hazaértünk, Pannikám, megnyomogatod kicsit a derekamat. Olyan jó kezed van. Nem mint a nénédek. Ha hozzám nyúl, mintha gereblyefogakat húznának végig rajtam.

– Pedig Anna néni tanított meg rá.

– Tudta – nem mondom –, de kitanult.

– Ezen a szent éjszakán legalább békén hagyhatná az embert – mondta Padosné.

– Nem bántalak én, lelkem, de ami igaz, az igaz – és szuszogott tovább.

Az emberek aztán szétszéledtek. A házak elsötétedtek, a kutyák éberen kezdtek ugatni.

Elmúlt az éjfél.

Pados derekát Panni megnyomogatta, s a vastag molnár elégedetten szuszogott.

– Boldog lesz, aki téged elkap. Jó asszony leszel.

– Nem gondolok én még a férjhezmenetelre, Miklós bácsi.

– Neem? – ezt Padosné kérdezte.
– Nem.
– Aztán ha Pista megkérne?
– Nem ismerem még Pistát. Akihez én hozzámegyek, azt nagyon jól és régen kell ismernem. És...
– És?
– És szeretnem is kell, Anna néni.
– Ez még eljöhet, de addig a legény mást gondol.
– Ha meg mást gondol, nem is akart igazán elvenni. Panni kezébe vette a törülközőt, és kiment a szobából. Pados nehézkes gúnnyal nézett a feleségére.
– Ajtóstul rohansz a házba. Szólt már neked Pista?
– Nem. De látom...
– Hát csak bízd rájuk! Majd összeszoknak.
– Pista nemsokára elmegy Badányba.
– Hazavisszük Pannit is. Tudod, milyen puha lélek. Nem kell ezt kötéllal húzni.
Az asszony nem szólt semmit, de nem hozta elő többet Panninak a dolgot. Csak Pistát vette elő:
– Sajnálom, fiam, hogy elmész.
– Hát még én, Anna néném. Hiszen... már mondani is, jobban mondva kérni akartam valamit.
– Csak mondd, fiam.
– Pannikát is hazaereszthetnék a nyárra. Aztán ahogy az isten akarja. Padosné könnyezett.
– Persze hogy hazamegy, édes fiam. Hiszen – s odahajolt, mintha titkot súgna – maga is nagyon kívánczodik... De hát az ilyen leányféle... tudod, milyen.
Pista aznap fütyörészve járta az erdőt, Padosné pedig elmondta Panninak, hogy mennyire várja a tavaszt.
– Elmegyünk majd Badányba is. Hadd örüljön édesapád – és leste Pannit. – Ha akarja, egész nyáron otthon hagyunk.

Panninak nagyot dobbant a szíve.
– Régen voltam már otthon – és szemei elhomályosodtak.
– Hát otthon maradsz a nyárra. De csak a nyárra... Nohát, de puha szívű
lettél! Csak nem sírsz?
Panni nevetett. Megölelte az asszonyt.
– Miért sírnék?
Aztán már keveset beszéltek a hazamenetelről. Majd a tavasszal.
Mindent a tavasszal. Ezt mondta Pista is.
És ezt mondta Mátyás is.

8.

És elmúlt a karácsony. A malmok újra megindultak, friss hó esett, és el
is olvadt, az utakon lucskos hólé folydogált, és február végén váratlanul
melegen felsütött a nap.

Sütött a nap, gőzölgött a föld. Apró patakok indultak el a dombhátaokról,
völgyekből; az erdei zúgókban nehezen olvadt el a hó, de alatta mégis
forrás támadt, mert déltájban oda is besütött a nap, s a hó megroskadt, és
siratta a telet.

A varjak panaszos károgása elhallgatott, helyette a cinkék kezdtek
szólni tavaszi vidámsággal, amitől kinyitotta sárga virágait a som. Előtte
csak a hóvirág fehérlett a bokrok alatt, de ő még a télhez tartozott. Első
szín a fehér – így volt ez mindig –, aztán jön a sárga, a kék, a piros. A
pipacs lángolása már a nyárban születik, és később – amint a nap
elerőtlenedik – megszületik az utolsó előtti szín: a lila kikerics, mert a
legutolsó a fekete. De fekete virág nem születik.

A som hát kivirágzott. Éjszaka még didergett egy kicsit, de a déli
napsütésben elfeledte minden baját, és szelíden ringatta a kis sármányt, aki
ugyan énekelni nemigen tudott, de apró füttyeiben szerelem és tavasz
nevetett.

A varjak a szántások omló barázdáit járták, és lustán kutattak ennivaló után, mert elbágyasztotta őket a nap. Tolluk csillogott, lábuk alatt melegedett a föld, és elgondolkodva megálltak néha, mert távoli fészkek jutottak eszükbe, kanyargó, lassú, nagy folyók és égig érő fák, ahol születtek.

Az utak lassan felszáradtak. A gyalogutak puhák lettek és hívogatók, mint a tavaszi vándorlás, a kocsitúton már csak a keréknyomokban csillogott egy kis víz, s az erdőn az avar zizegni kezdett, ha őzek mentek a patakra inni.

A tavaszi olvadás vize hamar lefutott a patakon, a tó összehúzódott és felmelegedett, apró hullámok a vadkacsák vedlő tollát ringatták, és egy éjjel felkerekedtek vándorlásra a vadlibák.

– Semmi dolgunk itt a nyáron. Köszönjük a vendéglátást, de nem maradhatunk. Vár a fészkek bennünket. A fészkek... – Vidám zagyvaságokat gágogtak még. Mintha kicsit részegek lettek volna, és másnap már üres volt tőlük a határ.

– Elég is volt a vendégségből – mondta reggel az öreg gácsér –, elegen vagyunk magunk is – és úgy pislogott kis párjára, mint az már tavasszal szokás.

A halmokon egyik napról a másikra kizöldült a fű, a falu hangos lett, mert a kutyák ok nélkül belecsaholtak a levegőbe, és a tyúkok minden udvarból tojástartottak; az erdő felett vijjogva játszottak az ölyvek, s a temetőben, a sírok horpadt oldalán – talán az elmúlt szívek melegétől – először nyílt ki az ibolya.

A homokos úton hosszú szekér ballagott. Az ülésükben a kocsis mellett Varjas István, az új erdész, s a kocsin a kevés holmi, ami egy legényembernek kell. Most volt az uraságnál, és elfoglalja még ma a lakást is.

A kocsis egykedvűen pipál, néha megrántja a gyeplőt:

– Gyű, a nehézség a csontotokba.

De a lovak farkukat se mozgatják a nógatasra. Meleg van. Téli szőrük alatt álmosan bujkál a meleg, és bóbiskolnak is egy kicsit menet közben.

Az új erdészház nem messze az út mellett van. Kerítése még nincs, de az oszlopok már le vannak verve.

A kocsi megáll, s a két ember megnézi a házat, mielőtt leszállna.

Az új erdész körülnéz, felméri szemével a házat, a kertet, aztán leugrik a kocsiról, és tekintete elsiklik a ház mellett az erdőbe.

– Szép – mondja –, szép. Az erdő is. Adjon, Jóska bácsi, a lovaknak, egyen kend is, aztán lerakodunk. Puskáját a falnak támasztotta, és belépett a házba.

“Nyers még minden – gondolta –, de majd ha a fák kilevelesednek, meglesz a kerítés, egy kis asztal kerül a pitvar elé, és puha asszonyzó a konyhába, otthon lesz itt is. Az istállóban jószág, a kertben gyümölcs, a pincében bor.”

A lovak békésen ropogtatták a szénát. A kocsis szalonnát tűzött csillagos bicskájára, az erdő mélyén bűgva szólt a vadgalamb, s a tavaszi avar szárazon zizegni kezdett.

A fák déli oldala szürkére és melegre száradt, a patakban dülledt szemű békák szerelemre gondoltak, és a lovak dobbantottak néha, mintha bögöly szállt volna a hasukra, pedig csak a meleg bizsergett a bőrük alatt.

A kocsis becsattintotta bicskáját, és még rágta az utolsó falatot, már hozzányúlt az egyik ládához.

– Ennek hol lesz a helye? A kocsi hamar kiürült.

A kocsis megrángatta az üléskast, hogy jól helyén van-e, összekotorta a földön a szénát, s az öregjét a saroglyába dobta.

– Én végeztem.

– Megy már, Jóska bácsi?

– Mire várjak, erdész úr? Segítse az isten! – és kezét nyújtotta.

Varjas nézett utána, amíg kiért az úton, aztán vállára vette puskáját, becsukta az ajtót, és találmra nekivágott az erdőnek. Kabátját kigombolta, kalapját tarkójára lökte, s amint az öreg fák ellépegettek mellette, úgy érezte, jó helyre került.

Az uraság szépen fogadta, házánál jobbat nem is kívánhatna, a többi pedig magától jön.

A tölgyesből a fenyvesbe ért. A szél alig mozdult, mégis zúgott a fenyves. Gyantás illatától mélyen sóhajtott, és Killányra gondolt. Pannira.

Az úton egy öregember ballagott feléje. Hátán rőzse, kezében kis balta.

– Aggyon isten!

Az erdész szigorúan nézett az emberre.

– Ki engedte meg?

– Senki, instálom. A szegénység kijár ide egy kis esedék fáért. Tudja mindenki.

– Hát majd ezentúl csak az jöhet, akinek engedélye van. Vigye a fáját, de meg ne lássam itt többet!

Az öreg hosszasan nézett Varjasra:

– Hát akkor istennek ajánlom!

És elcsoszogott az úton.

Az erdő szélén vályog cigányputrik, a putrik mellett egy-egy rozszant kocs. A kocsik mellett puhán szállt a füst, és az öreg gebék lehorgasztott fejjel süttették magukat a napon.

A tó mellett nádat vágott egy ember.

– Uradalmi?

– Nem a'. Csak magamnak. Megbontotta a szél a tetőt. Mondom, most ráérek.

– Van engedélye?

– Az ispán úr tudja.

– Máskor én is tudni akarok róla.

Az ember rántott egyet a vállán, és tovább vágta a nádat.

Rendetlenség van az erdőn – gondolta Varjas –, de majd másként lesz. Ment egy darabig a patakparton, aztán újra az erdő felé fordult. Megmondja majd az ispánnak, hogy ne engedjen mindenkét összevissza mászkálni az erdőben. Azt mondják, az ispán bogaras ember, de jóban van Panni apjával. Csak Padosék jöjjenek meg minél előbb, és hozzák Pannit. Addig nem megy sehova. Akkor aztán összebarátkozik Sáfárral is.

Az ember a tóparton hátára vette a két kéve nádat, és elindult a patak partján. Meghajolva ment, és a nád hajlongva verte a földet utána.

A malomnál megpihent egy kicsit. Neki támaszkodott a híd karfájának, és lecsúsztotta a nádat a földre.

Tallós a zsilipen kopácsolt.

– Házra lesz?

– Oda. Ez a bolond szél megbontotta. Jó, hogy szedtem, mert ezután nem tudom, hogyan lesz.

– Mért?

– Az új jáger számon kérte.

– Ezt a kis nádat?

– Ezt. Új söprű jól söpör.

Tallós bement a malomba. Mátyás takarított. Nagy volt a por. Az ablakok nyitva, és a szél úgy fújta ki a port, mintha füstölt volna. Tallós köhögött, aztán felment a padlásra, és a gabonagarmadákat méricksélte csak úgy szemmel.

– Nem sokat kerestünk a télen – dörmögött; csak akkor ment le, amikor hallatszott, hogy Mátyás becsukta az ablakokat. – Megjött a jáger. Már a nádvágáshoz is engedély kell..., mondtam én – dörmögött Tallós.

– Majd megunja.

– Behízselgi magát az uraságnál, és csak bajunk lehet vele.

– Beszélünk Sáfár bácsival. Majd az megszelídíti.

Varjas ekkor már mélyen járt a nádasban, a patakparton, mert tompa fejszecsapás hallatszott onnét, s amint közeledett, halk beszéd is.

A nádas felett lenge füst szállt, de aztán felszívódott a magasságba, csak kesernyés szaga úszott a patak felett. A kanyarodó után egy ledöntött fűzfá bukkant elő és két ember, akik teknőt faragtak. Két cigány. Egy szálás fiatalabb és egy öreg.

Dolgoztak. Varjasra csak úgy mellesleg néztek, és tessék-lássék köszöntek:

– Jó napot!

Varjas megállt, és arra gondolt, hogy hátha az uraságnak dolgoznak.

– Kié lesz a teknő?

A fiatalabb oda se nézett, csak rántott egyet a vállán.

– Aki megfizeti.

– Ki engedte meg, hogy a fát kivágjátok?

Csend lett. Az öreg kezében megállt a balta, a fiatalabb pedig lapos, megvető pillantással mérte fel a jágert.

– Maga talán az uraság? – és elhúzta a száját.

Varjas arca megkeményedett.

– Majd megmutatom, hogy ki vagyok, de abból baj lesz!

A két cigány összenézett, s az öreg, mintha fékezni akarta volna a fiataalt, békítően felemelte a kezét.

– Az ispán úr tud róla, hogy itt dógozunk...

– Nem elég! – legyintett Varjas ingerülten. – Az erdőn mától kezdve én parancsolok.

A cigányok elhallgattak, és felmérték a helyzetet.

– Akkor maga az új jáger – mondta az öreg kicsit alázatosan –, má' hallottunk róla. De mink a jáger úrnak is csinálunk teknyőt...

– Majd szólok, ha szükség lesz rá, és akkor megfizetem, de addig itt egy fához sem nyúlhattok!

– Úgy lesz, tekintetes uram... – mosolygott keserű alázatossággal az öreg, de a szálfá fiatal csak az ezüstpitykéket sodorgatta a mellényén, és szemében olajos gyűlölet villogott.

Varjas szürke szeme hidegen nézett a cigányra és az ezüstpitykékre.

– Te vagy a vajda?

A cigány rántott egyet a vállán, jelezve, hogy a vadásznak ehhez semmi köze..., de ha éppen kíváncsi, megtudhatja.

– Én!

– Hát az erdőn én vagyok a vajda. Ezt jó, ha eszedbe vered, mert ha azt hiszed, hogy nekem is vajda vagy, hát könnyen kitakaríthatlak benneteket az erdőből! Pereputtyostul....

Álltak. A cigányt szinte rázta a gyűlölet, de Varjas sem látta tanácsosnak tovább feszíteni a húrt. Lehet, nem is akarná az uraság mindjárt az első napon...

A vajda talán megérezte ezt, mert rántott egyet a vállán, és fitymálva elfordult, de elfordult Varjas is, és lassan elindult visszafelé. Pár lépés után tisztán hallotta:

– A rossebnek kellett ide ez a tetves tányérnyaló! A jágert mintha megpenderítették volna.

– Mit mondtál?!

A vajda lépett kettőt. – Azt, hogy...

És Varjas ekkor teljes erőből pofon vágta.

A vajda felkapta a baltát, de amikor megfordult, már puska nézett rá, és Varjas ijedten megkövült arcáról le lehetett olvasni, hogy egy mozdulat, és vége mindennek.

A cigány elfordult, meggörnyedt, és az öreggel együtt kezdték összeszedni a szerszámokat, mintha semmi se történt volna, mintha a jáger a világon se lenne, de a levegőben a bosszú olyan gyűlölete hullámmzott, hogy Varjas csak akkor indult el, amikor a két cigányt elnyelte a nádas.

Nehezen indult el. Rázta a harag, ami mellé később odatelepedett egy kis önvád is.

“Másként is lehetett volna – gondolta, de aztán, hogy újra a vajdára gondolt, megállt. – Dög! Majd elmondom az uraságnak is! Mit lehet ezekkel mást csinálni? Vagy-vagy!”

De még mindig nehezen lélegzett.

– Az ócskaságokat hagyd itt. Minek vinnél haza minden kacatot? – mondta Padosné, amikor látta, hogy Panni minden kis régi rongyát összeszedi. De amikor kiment, Panni mégis visszadugott mindent. Még a babákat is, amiket Mátyás faragott valamikor régen.

Panni megsimogatta a babákat.

– Hazamegyünk – suttogta, de a várakozás után nem csapódott fel benne az az öröm, mint máskor. Ha Mátyásra gondolt, nem nevetett belül, mint azelőtt, és ha az otthonra gondolt, Mátyás szobája jelent meg előtte, nem a ház. Kitérte karját Mátyás felé, és rettegett, ha arra gondolt, hogy Pista majd eljön hozzájuk, és akkor a ház és a malom végtelen messze lesznek egymástól.

Szerette volna Mátyás fejét átkarolni, hogy ne lásson semmit, amíg ő a háztól a malomig ér.

– Örülsz, ugye? – dörmögött Pados. – ‘Iszen megértem. Itt nem sok örököd volt. Mi megöregedtünk melletted. Panni odaült Pados mellé.

– Mindent Miklós bácsiéknak köszönhetek. Nincs olyan messze Badány. Akármikor visszajöhetek.

– Az igaz, de azért most már csak elmégy mitőlünk, Panni.

Panni erre nem szólt. Hálátlannak érezte magát és szerencsétlennek. Más akarnak, mint ő. Mindenki más akar. Viszik, hozzák, meg sem kérdik, és mégis szomorúságot okoz.

Pados szuszogva felkelt, és kiment a szobából. Panni tétovázva rakosgatta holmiját. Selyemkendők, szoknyák, bunda, szalagok: minden. Szívesen ott hagyott volna mindent. Régi kis bekecsébe betakarta volna babáit, és úgy ment volna el, ahogy jött, csak békesség legyen, és ne haragudjon senki.

Gyalog menne legszívesebben! És egyedül! A homokos erdei úton szaladna, akármilyen fáradt lenne, megcsókolná apját, aztán Le a malomba. Besurranna a szobába, és talán mondani se tudná a boldogságtól:

– Matyi! Itt vagyok!

Így gondolta Mátyás is. Odakünt virágzott már a kökény, ragyogott az ég, s a tavasz mámoros párái tántorogtak az erdőben, ő pedig hanyatt feküdt ágyán, nézte az ajtót, és azon gondolkodott: mi lenne, ha most Panni belépne... Soha többé el nem eresztené. Megfogná a kezét, odaállnának Tallós uram elé:

– Gyula bátyám...

És ebben a pillanatban úgy érezte, Tallóssal is a régi szeretet van köztük. Mért akarna más, mint ők? Tisztességesen ruházta, törődött vele. Sűrűvérű ember, nem kellett volna vele ujjat húzni. Aztán majd visszaadja a gabona árát is: “Itt van. Csak azért vettem el, ha Pannival az országútra kerültünk volna.” És Tallós majd nevet: “Akasztófa! Azért voltak olyan kicsik a garmadák! De hát miért nem szóltál?”

Mátyás lehunyta szemét, és békés öröm hullámszórt körülötte. Miska az

ágy végén bóbiskolt. Néha a szárnya alá nyúlt, mert erősen vedlett, és viszketett a bőre. Nagy körmei kaparászva kapaszkodtak az ágy deszkájába, s amikor abbahagyta a tollászkodást, ásított. Aztán odareppt az ablakhoz.

Mátyás felnézett a szárnysuhogásra.

– Sok bajod van neked is, Miska. Ki akarsz menni? Felkelt, kinyitotta az ablakot, a holló pedig elszáryalt a patak felé. Szárnyai épeknek látszottak, de azért sohasem gyógyult meg teljesen, és a holló messze sohase repült a háztól. Néha az este is kint találta nagy bogarászásban a patakparton, és ha az ablakot zárva találta, kopogtatott rajta. Erre is Mátyás tanította meg, és most arra tanítja, hogy Panni nevét tudja mondani.

– Mondd, Miska: Panni...

Néha már majdnem tisztán kimondta, de aztán napokig nem lehetett szólásra bírni.

– Buta vagy, Miska. Buta...

De Miska nem sértődött meg, csak Mátyás kezét nézte, hogy hozott-e valami ennivalót.

Mátyás becsukta az ablakot, és újra lefeküdt az ágyra. Hol is hagyta el? De nem talált már vissza az álmok közé. Felkelt, kiment a malom elé. A meleg elbágyasztotta.

Nekitámaszkodott a hídkarfának, és elnézett a patak ezüstútján, ameddig látott.

A víz csobogva ért a híd alá, s Mátyás hallgatta, nem hoz-e Panniról üzenetet.

Mikor jönnek már?

Panni is ezt kérdezte Killányban.

– Nagyszombaton – mondta Padosné. – Korán indulunk, hogy délelőtti időben megérkezzünk. Azt a selyemkendőt ne tedd a többihez. Majd ez nálam lesz.

Panni csodálkozva nézte, hogy Padosné a szép fehér selyemkendőt kis útikosarába teszi. Hiszen elfért volna a többi között.

Üzenetet nem küldtek Badányba, de Tallós úgyis gondolta, hogy talán

azért eljönnek. Szép az idő, és a nyár óta nem látta Pannit.

Ilona is úgy készült, hogy vendégek lesznek, és Mátyás megint elgondolkozott, hogy neki nem szólnak. Idegen ő mégis. Néha már azon volt, hogy megkérdezi, de szája ilyenkor konokul összezárult, és nyelve mintha hideg tapló lett volna.

“Ha titok, hát tartsák meg maguknak!”

Szükszavú lett megint és mogorva. Érezte, hogy nem jól teszi, ha Tallóst elidegeníti, és mégse tudott más lenni. Ez a hangulat csak később oldódott fel, amikor Ilona pénzt kért Tallóstól fűszerekre.

– Ne süss-főzz nagyon biztosra, mert magam sem tudom, jönnek-e. Csak úgy gondoltam, mert ideje lenne már.

Mátyás szidta magát, hogy ostobán rontotta Tallóssal a viszonyt, holott nem volt igaza. Vágott is délután egész kosárra való finom dohányt, és este felvitte Tallósna.

– Ha mégis vendégek lennének, hogy legyen a háznál. Tallós alig nézett fel.

– Okosan. Sáfár itt lesz, ha más nem is.

Esőtlen, száraz napok jöttek akkor, és ha szél mozdult, az utakon tavalyi falevelek nyargaltak. A rügyek elnehezdedtek, a nádas száraz hangon zizegett, de a patak partja már zöld volt, és a pacsirták énekét a szél széthordta az egész határban.

Nagypénteken már nem járt a malom. A tavalyi vizek régen leszaladtak, a zsilipen szabadon ereszkedett víz nem zúgott haragosan, csak susogott, mint a távoli szél.

Hajnalban meghúzta Mátyás a hálót a vízben, s a halakat felvitte a konyhára. Tallós az istállóban volt, Ilona pedig örült a halaknak.

– Vígán böjtölünk már! Ha te nem lennél, Matyi, nemigen lenne halunk se. Nem tudod, jönnek Killányból?

– Én tudjam?

Ilona kutatva nézett rá.

– Csak úgy kérdeztem.

Estefelé beborult az ég, a szél viharosan rohant észak felé, aztán hirtelen

megállt, s az eső lezúdult Badányra. Tisztára mosdatta az erdőt, leragasztotta a kósza leveleket, az utakon elverte a port, de éjjelre már újra tiszta volt az ég, és mély bársonyában a legkisebb csillag is tündöklő nagyra nyitotta szemét.

Mátyás arra ébredt fel, hogy Miska halkan kopogott. Miska régen élt már Mátyás mellett, és tudta, mire kell figyelmeztetni.

Az ajtón csendesen kopogott valaki.

– Te vagy?

– Én.

Mátyás kinyitotta az ajtót, és csak akkor látta meg, hogy a betyár lovon ül. A ló kapkodva rágt a zablát.

– Ne, Rigó ne – simogatta Jancsi a ló nyakát –, de nyughatatlan vagy. Itt van, Mátyás, ami kellett. Futotta a pénzből. Mi újság?

– Semmi. A cigányokat abajgatták a pandúrok, mert kiásták a csendesi magtárt. De nem vallottak.

– Akkor ezt is a mi rovasunkra írják. Ha rám bíznák, majd vallana a Sztojka Gyuri. Felégetném pereputtyostul – dörögött a betyár. – Hát isten megáldjon, Mátyás!

– Köszönöm, Jancsi, a szívességed.

– Nincs mit. Na, Rigó!

A ló vágatva dobogott bele az éjszakába.

Mátyás meggyújtotta a mécset, és kibontotta a takaróruhát. Először egy piros selyemkendő buggyant ki belőle. Mátyás megsimogatta. Égő színén alig állt meg az árnyék, amikor felemelte, suhogott.

Alatta egy bugyelláris. Barna bőre puha volt, és zárja csillogott. Mátyás megtapogatta, s amikor a zárt szétpattintotta, olyan mélyen nézett bele, mintha tengerbe nézne. A bugyellárisban tompán csillogott két ezüst karikagyűrű.

Nézte Mátyás a gyűrűket, de nem nyúlt hozzájuk. Az egyik kicsi volt, a másik nagy. Mátyás a kicsit nézte. Aztán sóhajtvá összehajtogatta újra a ruhát, és a ládájába zárta.

És sokáig nem tudott elaludni. Kezében érezte a selyem lágyságát, és

szeme előtt megjelent a két ezüstkarika.

El is aludta a hajnalt, pedig a napfény meleg, sugárzó kénye már régen ott játszott az asztalon.

Az utak párologva száradtak, a rét fölött vidám kiáltással szálltak a búbicek, az erdőben csattogott a madárfütty, és az ibolya érintetlen kis kelyhe kitárult a bokrok alá kúszott napsugárnak.

A falu felett puhán szállt a kémények füstje. Az út menti jegenyéken egy-egy varjú ringatta magát, és tűnődve nézte a zöld vetéseket, a barna szántásokat. Nemrég még fagyosak voltak, és a tél párnájával takaróztak. Hova lett a hó?

Az utak álmosan és lustán kanyarogtak a déli harangszó felé, és oda se hallgattak, mit mesélnek a killányi kocsi kerekei. Pattogtak a kerekek vidáman. Azóta jött meg a hangjuk, hogy a szánokat felrakták a fészter padlására, és a kocsis kidobta tengelyükből a tavalyi kocsikenőcsöt.

A kocsis mellett Pados bóbiskolt. Ha felesége kérdezett valamit, felrezzent.

– Mi? Mi az?

Aztán újra eleresztette fejét, hogy pár perc múlva nagyot horkantva felébredjen:

– Szólt valamelyikötök?

– Ne aludjon, Miklós bácsi, ebben a szép reggelben!

– Igazad van, Panni. Megálljunk! – Kis kulacsot vett ki az ülésből, és jól meghúzta. Aztán meggyújtotta pipáját. Most már mehetünk.

Panni kezdett megnyugodni, mert Pistát mostanában alig emlegették, és az úton egyszer se esett szó róla. Badány után egyszerre bekanyarodtak az erdőbe, és Panni úgy érezte, arcát megsimogatja az ottani napsütés. A fák hallgatva álltak, az erdő mélye titokzatos volt, mint régen, amikor először erre jöttek, és anyja azt mondta:

“Aludj még, Panni.”

Benézett a temetőbe. Csak az a fejfa maradt a régi időkből, és Panni keze megmozdult a kendő alatt, mintha valamit megsimogatott volna.

– Álljunk meg egy kicsit – mondta Padosné, és a fehér selyemkendőt

elővette. – Kösd fel, Panni.

– Itt? Hiszen mindjárt hazaérünk.

– Éppen azért. Lássák, hogy gondoltunk veled.

Panni gyorsan felkötötte a kendőt. Majd néz nagyot Mátyás... Mindjárt leszalad a malomba. Így, ahogy van. Nem teszi le a kendőt, mert tudja, hogy szép benne.

Már a fenyvesnél járt a kocsi. A kihajló ágon rigó énekelt, és az aranyló tűlevelek felett reszketett a levegő. Panni előrehajolt. Nemsokára kibukkan a ház. A füstöt már látta, amikor az egyik fenyőfa mellől elibük lépett Pista.

– Jó napot kívánok!

Padosné mindkét karjával integetett.

– Hát gyere közelebb! Ilyen szerencse!

Panni fejét égette a selyemkendő. Hát ezért kellett? Belepirult a kézfogásba.

– Hogy vannak?

– Jól, Pista – válaszolt Padosné. – Meghoztuk Pannit.

Édesapját úgyis ismered.

– Nem volt még találkozásunk.

– Hát akkor ülj fel. Ide közénk. Megismertetünk. Milyen jó, hogy találkoztunk!

Panniban elterült és végigsibbadt a félelem. Csak Mátyás ne legyen otthon!

De Mátyás otthon volt. Kinyitotta az ablakot, megborotválkozott, tanítgatta Miskát, aztán leült az ágyra, és a hálót foltozgatta. Egyszer csak megütötte a fülét az erdőben visszhangzó kerékpattogás.

A killányi kocsi!

Vidáman ügetve jöttek a lovak. A szerszám megcsillant néha, és Panni selyemkendője, mint a fehér galamb. Mátyás nem tudott megmozdulni az ablaknál.

Panni!

Hárman ülnek hátul. Vendéget is hoztak? Fiatal erdészruhás ember. De

Mátyás csak Pannit látja, fehér kendő alatt milyen fehér az arca. És nem néz a malomra. Hogy siet... Leugrik a másik oldalon, amíg az erdész Padosnét lesegíti, de aztán Panni mellett megy be a házba.

A kocsi befordult az istállók felé, és üres lett újra a ház eleje.

Mátyás csak állt. Kezében a szakadt háló. Süt a nap. Nagyszombat van. Panni megjött.

A szobában hűvös van és ködös csend.

A csend nő, az idő múlik. A ház felől néha hangokat hallani, de Mátyás nem megy az ablakhoz. A hálóval babrál, de a szemek kicsúsznak a kezéből, és a hurkokat a levegőbe köti.

– Bolond vagyok – mondja később hangosan. – Bolond! Eltette a hálót, felvette jobbik kabátját. Ha ment a malom, lehozták ebédjét, de ünnepnap együtt ebédeltek Tallóssal. Ha vendég volt, mindig felhívták.

Kiment a malomból, és nézte a vizet, mintha még sose látta volna.

Valahol délre harangoztak, és Ilona kiáltott az ajtóból:

– Mátyás! Mátyás, ebédelni!

S utána becsapódott az ajtó.

Leporolta csizmáit, és elindult a ház felé. Lassan, elgondolkozva. Mintha új, idegen, nehéz úton menne, aminek sehol nem látja a végét. A kerítéslécek lassan elmentek mellette a malom felé, a ház ajtaja elibe állt, és csak most vette észre, hogy milyen repedezett az ajtó. A kilincs fekete, Ilona háttal állt a konyhában, és csizmája sarka ferde.

Szeme végigszaladt a falakon is, az emberek arcán is, és különösen közeli lett minden, de a közeli gondolatok alatt rosszul rejtőzve ott lapult a hogyan, a miért, az idegen ember, Padosék, Tallós uram és Panni. Jövőjük nagy kérdése kísértett a szíve mélyén, de szeme megkapaszkodott apró dolgokban, hogy a nagy vívódás ne üljön ki arcára.

Kezet fogott mindenkivel. Az erdésznek kemény kézfogása volt, de merev és élettelen. Valahogy Panni maradt utoljára.

A többiek már leültek, a székek zörgése elakadt, csak a konyhában sustorgott valami csendesen.

– Vártunk már nagyon, Panni.

Aztán leült Mátyás is.

Csendesen mondta, szinte tompán, a szavak mégsem vesztek el, hanem odahullottak az asztalra, és nem lehetett velük mit kezdeni.

Pados szuszogott, Tallós arca kicsit megrándult, Panni feleslegesen igazított valamit szoknyáján, az erdész arca kicsit fölényes lett, és Padosné belepirult, mert tisztán megérezte, hogy a tervei kuszálódnak.

Idegesen nevetett.

– ... aztán – hogy ne felejtsem mondanivalóm – azt mondja ez a Pista, hogy a Réti Mariska az édesanyja. Hát így kerültünk össze. Bár Killányban maradt volna, de a badányi uraság nagyon akarta... Esténként meg ünnepen mégiscsak nyitott valaki ránk ajtót. Panni se volt olyan egyedül...

Ilona behozta a levest. Mert mindenkinek, aztán kiment.

A kanalak megkoccantak a tányéron. Mátyás nézte a levesen úszkáló aransárga zsírfoltokat, és úgy érezte, mintha messze lenne ettől az asztaltól, ahol ellenséges idegen emberek ülnek. Lassan felemelte fejét, és Pannira nézett. Most már tudott mindent. A féltés és harag megült benne, de nem csapkodott.

Panni szemei ködösek voltak, közel jöttek, és hűségesen intettek, mint régen. Szája alig mozdult, de mintha azt mondta volna hangtalanul:

– Matyi...

És ekkor Mátyás újra megtalálta önmagát. A köd elmúlt. Arca szögletessége elsimult, karjaiban kiengedett a feszültség.

– Hogy vagy, Panni? Sokat emlegettünk Gyula bátyámmal...

Köszönöm, Mátyás, most itthon maradok egy kicsit...

– Na, lesz itt fiatalság! – mondta Padosné. – Panni, Pista, Mátyás... Irigylem a házigazdát.

– Dolgozunk, mint máskor – mondta Tallós szárazon, és nagy darab kenyeret szelt mindenkinek.

Ebéd után Mátyás megköszönte az ebédet, és leballagott a malomba. A sötét súly ismét a vállára ült, és sűrűn nyelt, mintha valami a torkán akadt volna. A malomszobába nem süttött már be a nap. Rágyújtott, de a pipafüstöt nem érezte. Az ablakra nézett.

“Ezt Padosné főzte, verje meg az isten!”

Ládáján állt meg a szeme. Benne a selyemkendő s a gyűrűk.

Lefeküdt az ágyra, de fel is kelt, levette a falról Jancsi ajándékát, a fokost, és kiment a malom elé.

Miről beszélnek most odabent?

És vagdalta a fokossal a híd karfáját.

Hát ezért nem jött Panni. Ezért nem tudott jönni. Nem baj. Mikor mennek el Padosék? Vacsorára már nem megy le. De lemegy! Ha a csillagos ég leszakad, akkor is lemegy.

És a fokos széles forgácsokat vágott ki a karfából. Hogy vág ez a fokos, mint a borotva!

Van egy kis megtakarított pénze, s ha Panni is akarja... Elindult a patakparton, mintha a csobogó víz valami tanácsot hozhatott volna. Nem messze a malomtól Miska bogarászott az árokparton.

– Itt vagy, Miska?

Megsimogatta a madár fejét, és arra gondolt, hogy a házban mégiscsak Padosné van, az erdész és Panni. Ő pedig kóborol az erdőben egyedül.

De most még nem beszélnek a házasságról. Most még nem. Padosné még korainak tartaná.

Pedig Padosné beszélt. Nem Panni előtt, hanem a belső szobában, egyedül Tallóssal.

– Nekünk nincs gyerekünk – mondta jelentősen. – Pista rokon gyerek, és szépen jut neki hazulról is.

És a fiatalok?

– Odavan a gyerekek. Az ő nevében beszélek.

– És Panni?

– Úgy láttam, szíveli Pistát. Eleget voltak együtt, aztán fiatal is még. Jobb, ha mi rendezzük el az útját.

– Az igaz.

– Miklós is nagyon szereti a kislányt. Megbeszéltük mi ezt már százszor is. Ami a mienk, az az övék lesz. Mához egy hónapra jönnének kérőbe, addig ne is beszéljünk róla.

– Hát akkor isten nevében! – és Tallós keményen parolázott az asszonnyal.

– A lakodalom nálunk lesz – mondta még kimenőben Padosné –, két hízót már beállítottunk.

És megleégedetten mentek ki a külső szobába. Tallós teletöltötte a poharakat. Padosné pedig megcsókolta Pannit.

– Mért nem mentek ki Pistával sétálni?

– Fáj a fejem.

– Majd elmúlik asszony korodban. Én is fejfájós kislány voltam.

Hol lehet Mátyás? – tűnődött Panni, és a beszéd értelmetlenül hullt gondolatai közé. Nézte az ablakot, s az erdőn túl alkonyatba hulló napot. Jó lett volna kimenni a rétre, az erdő alá, hol a bokrok mellett nevetett már a kankalin, és a füzek ágán ezüstből és bársonyból voltak a barkák.

Jó lett volna Mátyás vállára hajtani fejét, és panaszkodni, sírni vagy akármit tenni, csak ott lenni.

– Két szép nagy szobám van. Rendes, tágas, pitvar, nagy kert, istálló, minden – mondta Varjas –, most ássák a kutat.

9.

Mátyás már nem vagdalózott a fokossal. Elcsendesedett, és hallgatta az egyformán csobogó vizet, de a patak nem mondott semmit. Nézte a nap égő arcát, amint lecsúszott a nádas fölé, és úgy látszott, mintha a nád lobbant volna lángra.

Aztán egyszerre homály kúszott a völgybe, árnyék az erdőbe: elment a nap.

Langyos szél játszott a nádbugákkal. Az erdő felől a tavasz lehelt végig a szürkületen.

Rügyek és virágok, a tölgy és a fenyő, a víz és a föld tiszta illata körülfogták Mátyást.

És valahol harangoztak.

Harangoznak. Nagyszombat van. Hullámszik az allelujás ének, a kertekben jácint, a levegőben tömjén. Jó lenne ott lenni Pannival. Talán segítene rajtuk a feltámadott Isten.

Jó volt ez a gondolat. Nyugalmat és erőt kapott tőle. Megfordult és elindult hazafelé.

Miskát ott találta még az árokparton.

– Gyere haza, Miska!

A holló ránézett, aztán komolyan lépegetve elindult Mátyás után.

“Ma korábban vacsoráznak – gondolta Mátyás –, talán már kerestek is.”

Fokosával botozva elindult a ház felé.

Az ablak alatt nagyon lassan ment, de nem hallatszott ki beszéd. Suttogtak odabent? Talán meglátták, hogy ő jön, és csendesebbre fogták a beszédet?

Benyitott, de az első szobában csak homály volt és csend. A konyhában mintha Ilona motozna, és a tűzhely derengése ott vöröslök a küszöbön.

Fokosát a falhoz támasztotta, és beköszönt a konyhába.

A tűzhely előtt ellépett ekkor egy árnyék, s az ajtó keretében Panni állt.

A homály mintha suttogni kezdett volna. A lány alakja puhán kezdett kivilágosodni, amint háta mögött élesre kelt egy kis láng, aztán újra sötétebb lett.

– Matyi.

Künn tavasz volt. Húsvét. A régi avar alól millió virág gondolt a hajnalra, és Mátyás mindezt érezte, amikor Panni odahajtotta fejét vállára. Puha két karja átfogta, aztán szelíden megrándult benne a sírás.

– Várd meg, amíg elmennek, Matyikám.

Mátyás csak simogatta a kislányt. Szívét mintha elborította volna a jószág olaja. A baj és a gond erőtlenül fetrengett a földön. Felemelte Panni fejét, és megcsókolta mindkét könnyes szemét.

– Panni!

– Ha nem esküdtem volna is meg – suttogta Panni –, én a világon senki másé nem lehetek. Akármi lesz is, ha meghalok is! Most menj, Matyi.

Mátyás kiment az udvarra. A vacsoracsillag reszkető, meleg villanásai játszottak az égen, a malom vize csendesen zúgott, a patak felett lágy ködpárák úsztak, s az erdei alkonyat barna borulásában mintha most állt volna fel a húsvét égis ünnepe.

Az istálló felől hangok hallatszottak. Mátyás elindult arrafelé. A földet nézte és mosolygott. Talán még Varjasra is rámosolygott volna, de az erdész már elment, csak Pados mély hangja hallatszott.

– Azt a csikót megvenném.

– A csikó nem eladó, Miklós.

– Kár!

– Akár ingyen is odaadnám. Adótotok vagyok, de nincs másik. Az öreg Szeles már semmire se jó.

Pedig jó volt valamikor – gondolta Mátyás –, amikor Pannit kellett hazahozni a haldokló anyjához. Akkor még ő is jó volt, de azóta megváltozott a világ.

– Te is itt vagy, Mátyás?

Jó estét! Csak nem adja el a kis Szelest, Gyula bátyám?

– Nincs másik. Na, gyertek vacsorázni!

Mátyás déli merevségének nyoma sem volt. Pannira alig nézett. Néha felnevetett, és megenyhült a levegő az asztal fölött; csak Padosné nyugtalankodott: “Mitől lett ez egyszerre ilyen vidám?”

És nehezen búcsúzott vacsora után.

– Vigyázz magadra, kislányom – ölelgette Pannit –, egy hónap múlva itt leszünk. Azért te csak a mi lányunk maradsz!

Mátyás is szívesen parolázott mindenkivel, mégis úgy érezte, gondolatok és tekintetek cikáznak körülötte, és vagy elkerülik, vagy beleütköznek.

A kocsit elment. Ilona befordult az ajtón, s ők hárman nézték a sötétséget, melyből csak a kerekek kattogása hallatszott már, aztán Tallós megfordult, és Mátyásra nézett.

– A vámgabonát eladtam. Ünnepe után jönnek érte, hogy tudj róla.

– Hátha felülígér valaki?

– Eladtam. A szavamat vissza nem veszem. Gyere, Panni!

Panni egy kis tört mozdulattal intett valamit, szeme megvillant, és Mátyás elindult a malom felé.

Miska az ágy szélén bóbiskolt. Mátyás megállt előtte.

– Hallod-e, Miska? A mester úr eladott mindent. Azt hiszem, gazda nélkül csinált vásárt. Mit gondolsz, Miska?

De azért sokáig nem tudott elaludni. A kétségek s a vágy előbújtak néha a sötétségből, később pedig felkelt a hold, és hideg, üres arcával benézett az ablakon.

Ragyogó reggelre ébredt az erdő. Mintha ezen az éjszakán minden vándormadár megérkezett volna, úgy szállt az ének. Az utak puhák és melegek lettek, a gyökerek néhol megpattantak, és tavaszi fájdalommal szültek új sarjakat. Az árokpart meztelen oldalán megtört a napsugár, mállott a föld, megcsúszott a homok, és belepergett a vízbe.

A homokpadon két ölyv tollászkodott. Vedlett, téli tollukat megrázták, és a kis tócsából vizet szórtak magukra. Szárnyukat megsuhogtatták, s a vízcseppek csillogva hulltak a homokra. Aranykarikás barna szemük nem hunyorgott a napsugártól, csak ha egymásra néztek. Aztán elreppentek, és vijjogva szántottak mind feljebb a párás kék levegőben. Már nem is látszóttak, csak a vijjogás szállt le a földre, aztán elhallgatott ez is, és mint zuhanó kő jelent meg újra az öreg tölgyes felett a két ölyvmadár.

Szárnyuk sziszegve vágta a levegőt, és csattant, mint a lobogó zászló a szélben. Játékosan kergették egymást, aztán megszálltak egy óriás tölgy vastag ágán. A nőstény meglapult, összehúzta magát, párja pedig kiterjesztette felette szárnyát.

A patak felett a dél járt. A tiszta vízben megvillantak a halak, és felfelé úsztak a zúgóhoz, hol játszani lehetett a víz hánykolódásában.

Amikor Mátyás ebédelni ment, már ott ült Varjas. Széles ezüst óralánc lógott mellényén, és új csizmái ragyogtak az asztal alatt.

Mátyás megint magába ködösködött. A szó megült a torkán, és nehezen lélegzett tőle. De nem is igen szóltak hozzá.

– Vegyél, Mátyás.

– Köszönöm, Panni.

Talán ennyit beszéltek egész ebéd alatt. Tallós otthonáról kérdezte Varjast, szüleiről s malmukról.

– Négy kő jár a malmunkban. Szép helyen van. Közel az országúthoz. Emeletes. Gazdag, jó vidék. A Kapos vize hajtja. Egy fertály föld is jár hozzá. Tegnap írtam haza, hogy egy-két tehenet, disznót, miegymást küldjenek.

Ha van istálló, hát állat is kell bele. Három nap alatt ideérnek.

– Az idő is jó most – bólított Tallós –, nem szenved az állat a melegtől, a bogártól. Kínálj, Panni!

– Tessék. Vegyen még – és odatolta a tálat.

– A poharak is üresek.

Panni felkelt, és megtöltötte a poharakat, de Mátyásnak s magának nem öntött.

Tallós szeme nyugodtan végigjárta a poharakat. Mátyásénál megállt egy kicsit, Panniénál is. Koccintott Varjassal, aztán felhajtotta.

– Te nem iszol?

– Tegnap is megfájdult a fejem.

Mátyásról szó sem esett.

Aztán újra Varjas beszélt, hogy mennyire szereti új helyét. Csak az a baj, hogy nincs rend az erdőn. Egyik helyen fát szednek, másikon vesszőt, nádat. Az erdő széle tele van cigánnyal, tüzelnek, lopnak, de majd ő rendet csinál. Puskával, ha kell. Az uraság rábízta. Tegnap három szalonkát lőtt az uraság, és nagyon jó kedve volt. Azt mondta, azt csináljon az erdőben, amit akar.

Nehezen lett vége az ebédnek.

Mátyás elkészönt. Lement szobájába, hanyatt feküdt ágyán, és estig nézte a gerendákat. Délután egyszer felkelt, hogy Miskát kieressze az ablakon. Tallós, Panni és Varjas ekkor mentek el a falu felé. Mátyás nem tudta levenni a szemét róluk. Nézte őket, amíg el nem tűntek.

Hideg, keserű nyál szaladt a torkára, aztán újra végigvágta magát az ágyon.

– Ez így nem lesz jó..., nem lesz jó – mondta hangosan magának. – Nem lesz jó vége! – és kínlódvá hentergett az ágyon.

Arra eszmélt fel, hogy Miska kopog az ablakon.

Beeresztette, de nem tette már be az ablakot. Hűs erdőszag gomolygott be a szobába. Mátyás az utat nézte. Hát ez az az út, amelyen vásárra mentek?

A fák között csend volt, és árnyékuk lustán elfeküdt már, mert nyugovóra szállt a nap. Messze az út kanyarodásánál ekkor bukkant elő Panni. Egyedül volt és sietett. Jó lett volna eléje menni, de Mátyás bosszúálló keserűségében mozdulni se tudott.

“Bolond vagyok! – acsarkodott aztán magára. – Még ezt az egyet is bánthanám, ahelyett, hogy segítenék neki.” Nézte Panni siető járását, derekának ringását, fehér, kedves arcát, és összezsikordultak fogai, ha arra a másikra gondolt, aki el akarja venni.

A házba már úgy szaladt fel Panni, és nemsokára ruhába takarva hozott lefelé valamit. Mátyás csak állt az ablakban, és nem intett vissza Panninak, amikor felnézett hozzá.

De az ajtót már kitárta előtte.

– Hát eljöttél mégis?

– Ne gyere fel vacsorára, Matyi. Egy kis ennivalót hoztam.

– Itt lesz?

– Itt. Nem bírom én ezt már, Mátyás. Érted kínlódok, és még te is... – Megfogta Mátyás karját. – Menjünk el innét, Mátyás.

Mátyás megölelte a kislányt.

– Nagyon szégyenlem magam. De nem vagyok már eszemnél. Te vagy nekem mindenem... Ide nézz, Panni!

Felnyitotta a ládát, és egyenként előszedte a gyűjtögetett kincseket.

– Ezzel kötöm be a fejed... – és kibontotta a kendőt. Ezzel, mint ahogy isten van az égben...

A suhogó selymet Panni kezébe tette.

– Ebben van a pénzünk. Mind ezüstben. Az asztalra dobta.

– Ezt pedig nézd meg magad, Pannikám.

Panni keze reszketve nyitotta ki a bugyellárist.

– Istenem...

Belenyúlt, és a kisebbik gyűrűt az ujjára húzta. Aztán letett kezéből mindent, szeme tele lett könnyel, és átölelte Mátyást.

Mikor kibontakoztak az ölelésből, Panni csak suttogva tudott szólni:

– Matyikám..., most már a mátkád vagyok igazában. Sóhajtva leültek az ágy szélére.

– Énnekem elég, ha azt tudom, hogy te eljössz velem, ha másként nem lehet.

– Elmegyek, Mátyás. Csak addig vigyázz magadra. Én szeretem az apám, de ha boldogtalanságom akarja: elmegyek. Térj ki te is előle, Mátyás.

– Úgy lesz, Panni.

– És akármit látsz, akármit hallasz, tudd meg, minden teérted van.

– Csak bírd meg.

Aztán már ritkán szóltak. Arcuk összeért, és a surranó időben nézték, de nem látták, hogy a szobában derékig ér már az árnyék.

Miska kapargálására szólalt meg először Panni: – Miskát észre se vesszük.

Mátyás felkelt, odaállt az asztalhoz.

– Gyere ide, Miska!

A holló az asztalra repült.

Mátyás megsimogatta a holló fejét.

– Hát mondd szépen. Mondd!

A holló felnézett Mátyásra, aztán lehajolva, mély férfihangon megszólalt: Panni!

Panni szemében felgyúlt a régi láng, a mesék lobogása, és szemei egyszerre hívó gyermekszemek lettek.

– Ó! Ez boszorkányság, Mátyás!

– Dehogyan. Csak Miskával sokszor mondtuk a neved, amíg téged Killányban árultak... Most már te rakj vissza a ládába mindent. Ebben van mindenünk.

Panni letérdelt a vaspántos láda mellé. Arcához simította a kendőt, visszatette a gyűrűt, a pénzeszacskót, és becsukta a zárat.

– Még valamit tudnod kell, Panni. Ezt a ládát többet nem látod – és elmondta a szoba padlásán a rejtekhelyet.

– Most már mennem kell, Matyi...

Mátyás nem ellenkezett.

– Lásd, hogy én is tudok okos lenni.

De a malomajtóban azért megállt Panni.

– Jó éjszakát, Matyi!

Szelíden átölelte, megcsókolta Mátyást, és lassan elment a ház felé.

Mátyás akkor este nem nézett többet ki az ablakon. A napnak már vége volt.

Később meggyújtotta a mécset, enni adott Miskának, aztán lefeküdt.

Éjfél tájban megzörgették a malomajtót.

– Engedj be, Mátyás.

– Maga az, Mihály bácsi? – és beengedte az öreg betyárt.

– Szusszannék egy kicsit – csiholt pipára az öreg. Van-e valami újság?

– Az nincs. De lenne egy kérdés.

– No!

– Ha énnekem egy éjjel eszembe jutna innen elmenni, lehetne-e jó fuvarost szerezni?

– Akár hármat is.

– Aki hallgatni tud?

– Az már együtt értetődik.

– De nem egyedül lennék.

Az öreg betyár lassan felemelte fejét, és Mátyásra nézett.

– Nem adják a kislányt?

– Nekem nem.

– Akkor visszük. Magam leszek a kocsis. Kovártélyt is tudok. Ha kellek, csak a sántajuhásznak szólj az akolban. Mondd neki, hogy a lisztet el kell vinni. Egy szóval se többet. Másnap éjjel itt vagyunk.

– Köszönöm, Mihály bácsi!

Az öreg csak legyintett.

– Szóra se érdemes! Okosabb lett volna, ha ez a jáger Killányban marad.

– Maga ezt is tudja?

– Csak amit kell. Beleköt fűbe-fába, mászkál éjjelnappal. Ki a fenének hiányzott eddig?

– Nekem nem.

– Házsártoskodik a népekkel azért a hullott ágért, ami úgyis elrothadna.

A nádért, amit úgyis felégetnek. Nincs elég baja a szegény zsellérembernek?

Aztán már nem sokáig maradt.

– Na, kifűjtam magam, most már mehetek is. Hát ahogy mondtam, Mátyás. Úgy elviszünk benneteket, hogy se híretek, se porotok.

Mátyás hosszan nézett az öreg után, amint az békés nyugalommal beleballagott az éjszakába. A hold még nem kelt fel, de túl az erdőn világosodott az ég alja, mintha tűz lenne valahol.

Lenézett a ház felé. A homályban alig világított fehér fala, és titokzatosan állt, mintha őrizne valamit. “Őrizheted – legyintett Mátyás –, ami az enyém, azt elviszem!”

Másnap ebédre nem jött el Varjas, de azért alig beszéltek az asztalnál. Ez a hallgatás már tűrhetetlen kezdett lenni. Tallós kimért, nehézkes mozdulatai, maga elé nézése fenyegető volt, és ingerelte Mátyást. Ha Pannit nem féltette volna, már régen kenyértörésre viszi a dolgot, de megígérte, hogy okos lesz és hallgat, hát hallgat.

Tallóst pedig Mátyásnak ez a konok, szó nélküli ellenállása bősztette. Hogy Panni Mátyással tart, ezzel már nem is törődött. Panni azt tesz, amit ő akar. Ő pedig jót akar neki. Nyugodt, jómódú életet. Ostoba! A tehenek megmaradnak, de a szerelem elfonnyad és megvénül, ha szegénység a földje.

Ezen gondolkozott egész idő alatt, végre oda döntött, hogy legjobb, ha elmegy Mátyás. Más malom is van a világon. Ott van Killány. Miklós szívesen odavenné.

Mátyás ebéd után hosszan tanakodott, hogy otthon maradjon-e, vagy

elmenjen az erdőbe. Már kézbe vette fokosát – ezzel botozott mostanában –, de aztán eszébe jutott, hogy hátha elmegy Tallós – akkor beszélhetne Pannival –, és inkább otthon maradt.

Üldögélt ágya szélén. Öntudatlanul füttyörészett. Ládáját már tegnap felvitte a padlásra. Ha ma beszélhet Pannival, ünnepek után szökhethnének. Kis vagyonuk száz pengő forint, ezzel már lehet valamit kezdeni. Kint nyílt az ajtó. Aztán Mátyás megismerte Tallós lépteit. Csak jöjjön!

De azért megfeszült benne valami, amikor kinyílt az ajtó.

Tallós rá se nézett. Odament az asztalhoz, maga alá fordította a széket, s csak akkor nézett szembe Mátyással.

– Beszédem lenne veled.

Mátyás bólintott, hogy jól van. Beszéljen.

– Panni szegény lány, ezt tudod.

Mátyás elszíntelenedett. Gyomrában hideg émelygés kanyargott, és elfeledte, mit ígért Panninak.

– Nem kell Ádám-Évánál kezdeni. Mondja azt, Gyula bátyám, hogy Padosné ígért valamit, aztán megkötötték a vásárt.

– Aztán ha úgy lenne?

– Úgy is van. De talán Pannit is megkérdezhették volna... Bár vele sose törődtek sokat. Se itt, se ott. Adták-vették, mint a jószágot...

– Ez se tartozik rád – és felkelt, mert az indulatok már fojtogatták –, csak azt akarom még mondani, hogy Miklós szívesen felfogad. Itt nem maradhatsz. A lányomat másnak ígértem, és annak is adom.

Mátyás előtt elködösült a szoba.

– Aztán ha ezért a fűbe harap valaki?

Álltak egymással szemben. Tallós nehezen lélegzett, Mátyás arca szinte sárga volt már, és ha akkor megmozdul valamelyikük, abból halál lesz. De nem mozdultak. A halálos feszültség állva tartotta őket.

Aztán Tallós elfordult, és a megfékezett indulat szörnyű terhével kitámolygott a szobából.

Mátyás még állt egy darabig, aztán kiment, bezárta a malmot, és a réten sietősen átvágott az aklok irányába. A réten még itt-ott tócsák csillogtak,

de nem törődött velük. A víz beszivárgott a csizmájába, és nem érezte. Néha réti madár rebbent fel előtte, de nem vette észre, csak a nagy nyárfát nézte, hogy utat ne tévesszen.

Sütött a nap. Húsvét másnapja volt, de az ünnepet nem lehetett érezni.

Az akol melletti vályogházban nem volt senki. A tűzhelyen egy fazékban krumpli pöfögött. A szobában homály és nehéz földszag, de amikor megfordult, a juhász már ott állt az ajtóban.

– Mi hír van? Adjon isten!

– Csak annyi, hogy a lisztért lehet jönni!

– Jól van. A hold éjfél után kel föl.

– Úgy számítottam én is – mondta Mátyás.

És hazafelé már lassabban ballagott.

Minden holmiját összerakta, s amikor ezzel készen volt, megnyugodott. Kinézett a házra, de a ház idegen volt, és messze elment tőle. Nem volt éhes, pedig dél már elmúlt. Jóval ebéd után Ilona jött le ijedt arccal.

– Hoztam volna valami ennivalót, de nem engedte.

– Nem is kell!

– Tudni akarja, hogy mikor megy el.

– Holnapután reggel.

– Aztán nagyon vigyázz, Mátyás, nehogy Pannival akarj találkozni. Azt mondta, hogy agyonüti, ha szóba áll veled. Nincs már emberi formája.

– Ne is legyen!

– Rám azért ne haragudj, Mátyás.

– Nem haragszom. Isten vele, Ilona néni!

Ilona még az ajtóban megállt.

– Délután Sáfárhoz ígérkezett. Talán bemegy... Meghallod, ha zörög a kocsi...

A kocsi délután kikanyarodott az udvarból, és elrobogott a falu felé. Hosszú porfelhő kavargott utána, és sokáig ott úszott a levegőben, amíg lassan beszivárgott a fák közé.

Mátyás felszaladt a padlásra. Kiszedett egypár zsindelyt, s ellátott a faluig. Tallós már mélyen bent járt az erdőben, aztán kikanyarodott az

országútra, és eltűnt a falu házai között.

Mátyás felállt, hogy felmenjen Pannihoz, de kinyílt a ház ajtaja, és Panni jött már a malom felé.

Mátyás az ajtóban várta.

– Erre, Panni.

Átölelte derekát, és szinte úgy vitte fel a padlásra.

– Ide ülj. Innét ellátunk a faluig.

És csak azután néztek egymásra.

Elgyötört pillantásuk összefogódzkodott, aztán Mátyás ölbe vette Pannit, mint a pelyhet.

– Gyere ide, édes virágom.

A zsindey kis résén benézett hozzájuk a tavasz. A madarak szabadon szálltak, és faágat, pehelytollat, szalmaszálat vittek a csőrükben fészekrakáshoz.

Panni összekuporodott Mátyás ölében. Maga körül érezte Mátyás két karját, és arcára belehelt a zúgó felett kavargó vízszagú levegő. Mögötte homály. A kis ablak körül poros, pókhálós lécek, de ezt nem is látta. Reszketett egy kicsit, és Mátyás kigombolta kabátját, hogy úgy melegedjen meg. A hűvösség aztán elmúlt, de az apró kis reszketések megmaradtak.

– Hol alszol most, Panni?

– Ilona nénivel az első szobában.

– Mert holnap éjjel elmegyünk. Nem ébred fel?

– Nem. Nagyon mélyen alszik.

– Ruhástul feküdj le.

– Jól van, Matyi.

Odabújt egészen Mátyás mellére.

– Hogy ver a szíved, Matyikám...

– A tied nem?

– Nem tudom. Most talán jó lenne meghalni.

Karjai már ernyedten kapaszkodtak Mátyásba. Szeme elködösödött, szája kicsit megnyílt, s a csók vonaglása végigszaladt rajtuk, mint a láng a száraz avaron.

Elsüllyedt a holnap, a tegnap, és nem tudták, mit akarnak. A sóhajok szárazak lettek és rövidek, a csókban felcsapódott a vágy, és Panni úgy érezte, kis mellei széttárulnak, és repülni akarnak. Fájdalmas, ősi repüléssel.

Szeme újra kitévedt az ablakon. Fáradt volt, és tétova ellenkezése elégett már. Homályosan látta az erdőt, és azzal se törődött volna, ha apja szekere kivágtat most a faluból, maga mögött bosszúálló ostorával. Amíg az ideér...

De egy helyen megszakadt az erdő. Öreg jegenyék nyúltak itt az ég felé, tövükben fejfákból a kert: a temető. Anyja jutott eszébe.

Megigazította haját. Tántorgott egy kicsit, amikor felállt.

– Elmegyek veled. Feleséged leszek, mert szeretlek, mert rád bízott az édesanyám. Aztán most te nem vigyáznál rám?

Mátyás lassan tért magához.

– Leülhetsz már, Panni.

Megtörülte arcát, mintha pókhálót törült volna le. Óvatosan leültette Pannit, és csak később szólalt meg:

– Nem haragszol?

– Csak magamra. Mintha valaki megbabonázott volna bennünket. Ez is valami boszorkányság... – Mátyás nyakába fonta karját. – És hova viszel, Matyi?

– Még nem tudom. De ma éjjel jól aludd ki magad. Holnap éjjel éjfél előtt ott várlak a ház előtt.

Megint hallgattak.

Körülöttük már mély homály volt, csak a kis nyílás szórt be valami világosságot. Panni nézte a házat, az öreg akácfát a ház mellett.

– Jó lenne békességben elmenni, és egyszer örömmel visszajönni. Ne haragudj édesapámra, Mátyás.

Mátyás nem válaszolt.

– Majd megesküszünk valahol, aztán... ha unokája születik..., úgyis hazahív bennünket.

– Ha hív, hazajövünk. Nézd, Panni!

A falu házai körül porfelhő emelkedett, és úszott gyorsan az erdő felé.
– Gyere, Panni!
A szobában még világos volt.
Panni tekintete körülszaladt mindenre, aztán elsírta magát.
– Ne sírj, Panni!
Letörölte könnyeit, kikísérte az ajtóig.
– El ne aludj, Panni! Ma ne gondolj semmire, hagyd rájuk mindent...
Panni megállt egy pillanatra.
Megcsókolta még egyszer Mátyás arcát, aztán kiment a malomból.
A zúgóban feketén kavargott a víz. Csak egy pillantást vetett oda, aztán szaladt a ház felé, és nem nézett vissza, mert úgy érezte, valami hideg árny szalad utána.
Beugrott a házba, és becsapta az ajtót. Fellélegzett. Az árny kinn maradt.
– Jaj, te Panni, te Panni – siránkozott Ilona –, hogy nem félsz! Engem a hétféle kórság már majd feltört, hogy nem leszel itt idejében.
– Siettem, Ilona néni.
Ilona hunyorogva nézett Pannira.
– Az látszik is rajtad. Gyere, mosd meg az arcod.

10.

Mátyásnál akkor éjjel sokáig égett a mécs. Miskának kis kalickát ütött össze, mert Miska is velük szökik.
– Elmegyünk, Miska. El... – mondta neki Mátyás, és Miska egyenként megnézte a léceket meg a szögeket is. Amelyik szög villogott, azt a csőrébe is vette, és a sarokba reppent vele. Ott volt Miska titkos kincsgyűjteménye, különféle fényes dolgokból. Szögek, üvegcserepek, pléhdarabok, gombok. Ezek Miska személyes tulajdonai voltak, és ha unatkozott, szemlét tartott felettük.

– Csak valami nagy darab gyémántot találnál egyszer, Miska – mondta neki többször Mátyás, de a malom környékén nagyon kevés lehetett ebből a kőből, mert Miska gyémántot nem talált.

Mátyás lassan készült el a kalickával. Néha leejtette kezét az asztalra, és hallgatta a malom éjszakai hangjait. A padláson egerek szaladgáltak, a gerendák pattantak néha, és ilyenkor meglobbant a mécs lángja, mintha valaki átlengett volna a szobán. Nézte az asztalt, amely mellett felnőtt, ágyán is végigszaladt egy pillantással, és arra gondolt, hogy már csak egyszer alszik benne.

Szomorú lett. A tűzhely feketén ásitott, a víz álmosan zúgott, és szinte hallotta a saját hangját:

“Add ide a kezed, Panni, sötét van.”

Ez az első napon volt, amikor ideérkezett. Az is eszébe jutott, amikor Killányba ment Panniért. Megfagyva ült a kasban, és alig hallotta a csengőket. De ment, ment, s a szél jajgatva vágta a havat az arcába.

“Miért jöttél, Matyi?”

Aztán mikor Panni fürödni hívta.

“Nehéz a csizmám lehúzni, Panni...”

Panni akkor még nem tudta, hogy ez nem illenék. Ő bizony megfürdik. Meztelenül sikongott a vízben, és úgy csapkodott lábaival, mintha úszna, pedig Mátyás tudta, hogy a keze leér.

“Gyere már ki, Panni, megfázol!”

És szárazra dörzsölte a kislány fehér bőrét. “A hátamat is, Matyi!”

Mátyás megdörzsölte a hátát is.

Panni azóta nagy lett. Asszonyos. Karjai gömbölyűek, válla puha.

Mátyás felkelt, mert a délután jutott az eszébe. Lenézett a ház felé.

Az ajtóban Panni állt, mécs a kezében, s előtte Varjas. Az erdész megemelte kalapját, és eltűnt a sötétségben. Tallós is megjelent az ajtóban, odanézett a malom világos ablakára, és Mátyás ekkor elfújta a mécsét.

Mélyen elaludt. Álmai nem voltak, és a nap már ragyogva úszott az erdő felett, amikor arra ébredt, hogy egy kocsi zörög. Jönnek gabonáért –

gondolta, de nem mozdult. Majd ideérnek. Akkor kinyitja az ajtót, a többihez semmi köze.

De a kocsizörgés nem jött a malomig. Megállt a háznál.

Mátyás felköttyköt az ágyon. A kocsi mellett egy lovas pandúr állt, s a kocsiról akkor ugráltak le az emberek.

Mit akarhatnak? – tűnődött. – Megtudtak valamit?

Nem. Más ügyben járhatnak. Talán ezeknek adta el Tallós a gabonát. Az lehet.

Végignyúlt az ágyon.

Nem tetszett neki az emberek sietése. Valami megzizzent a levegőben, valami bizonytalanság surrogott körülötte. A puskát talán el kellene dugni? Nem. A puska ott marad, ahol volt, a ruhák felett. Ha el akarják venni, vegyék.

Újra kinézett az ablakon. Az emberek jöttek lefelé. Köztük Tallós s a pandúr hadnagy. A többiek falubeliek. Amikor közelebb jöttek, néha felnéztek a malomablakra, különös, kutató nézéssel, de nem ez tűnt fel Mátyásnak, hanem Tallós arca. Mi baja lehet? Mintha megöregedett volna tegnap óta. Nehezen botoz, arca szürke, mint a hamu, és valami embertelen indulat vonaglik szája körül.

Talán a betyárok vallottak valamit, és a hadnagy most beváltja fenyegetését. “Nagyobb úr kezére is rátettem én a vasat...” – mondta akkor, és Mátyás nyugodt lett.

“Ide jöhettek! Éntőlem ugyan nem tudtok meg semmit. Még Tallós uramról se.”

De azért nem ment ki. Majd zörögnek. Hallgatódzott.

– Feszítsétek fel az ajtót – mondta kint valaki.

Mátyás gondolatai sebesen szaladtak.

Miért kell az ajtót felfeszíteni, hiszen itt van ő. Itt a kulcs. Azt gondolják, elbújtatott valakit? Bolond ez a hadnagy egészen.

Halkan kiment. A feszítővas már alácsúszott az ajtónak.

– Nem itt kell keresni – mondta az egyik ember –, nem jött az ide.

A vas megemelte az ajtót, s ekkor Mátyás beledugta a nagy kulcsot a

zárba.

– Várjanak!

Süket csend lett odakint.

Kilökte az ajtót. Az emberek félreugrottak, és úgy néztek Mátyásra, mint a kísértetre.

– Mért nem szólnak? Kinyitom én magam is – és kilépett az eresz alá.

Az emberek lassan körülállták. Tallós is odalépett. Szeme ijeszten lobogott. A hadnagy kezében Mátyás fokosa.

A hadnagy felemelte a fokost. Mátyás akkor látta, hogy a fokos csupa vér, fokán hajsálak ragadtak.

– Ismered ezt? Mátyás megrebbent.

– Ismerem. Hiszen az enyém. De... Többet nem tudott mondani.

Tallós felhördült valami artikulátlan kiáltással, és súlyos botjával úgy vágta fejbe Mátyást, hogy az megtántorodott, és eldőlt a fal mellett.

Mátyás látta még, hogy Tallós még egyszer ütni akar, de az emberek lefogták, aztán fekete, nagy csend lett körülötte.

Kattogtak a kerekek, és valami zúg. Nem a malom, mert az nem fáj, ez a zúgás pedig sötét és fájdalmas. Néha lánc csörren, ring valami körülötte, aztán megint csak a kerekek beszélgetnek.

És vörös köd van a levegőben. Kezét akarja mozdítani, de nem lehet. Fáj a keze is. Fáj az egész világ.

Szalma- és erdőszag úszkál arca előtt. A szalmáé közel van, az erdőé messze. Fanyar cserszag.

Beszéd is hallatszik, de az távol van nagyon.

Ha megzökken a kocsi, élesebb lesz a fájdalom, de aztán újra puhán mennek a kerekek. Homokon járnak? Lehet, hogy homokon.

A láda el van dugva, de a ruhája ott maradt a szobájában. Rajta a puska. El kellett volna dugni? Miért? Tudták a pandúrok, tudta Badányi úr, Tallós...

Tallós!

Ott álltak az emberek, ott állt a hadnagy, és engedték. Eszébe se jutott védekezni, és Tallós leütötte.

Lágyan megy a kocsi. A felhők magasan járnak, és a napsugarak szétszóródnak az erdő felett.

És milyen véres volt a fokos! Ezt nem értette. Mért volt véres az a fokos? Ő nem azzal vágta szét a húst, ha vadat hozott haza, hanem késsel. Pár napja már nem is volt kezében. Amikor a sánta juhásznál járt, már nem volt vele.

Ma éjjel pedig megjön Mihály bácsi a kocsival. Panni hiába vár. Istenem! Ne vigyék őt ispotályba, ne vigyék! Gondolatai ekkor elindultak, és ijedten kiáltott:

– Emberek! Emberek!

A kocsi megállt. A vastag pokrócot lehúzták arcáról, és vakító világosság lett egyszerre körülötte. Nagyot lélegzett.

– Ne menjünk az ispotályba – motyogta –, meggyógyul ez itthon is.

Csendesen beszélt, mert a véres fokos körül ijedten kavarogtak gondolatai, és behúzta nyakát, mert mintha valami kegyetlen vágás még ott suhogott volna a feje fölött.

– Hova, ispotályba?

A kocsi mögül lódobogás indult, és megállt a kocsi mellett. Egy öreg pandúr hajolt föléje.

– Mink nem ítékezünk fölötted, fiam, hogy a jágert kiharancsoltad ebből a világból, ezért hazudni ráérsz majd a bíró előtt is...

Mátyás megrándult a csapás alatt. Szíve ijedten meglódult. Varjast megölték az éjjel.

Az ő fokosával. Úristen!

– Na, menjünk – intett a pandúr, de Mátyásnak amúgy sem volt mondanivalója.

Feküdt a kocsiban. Nem fájt már semmije. Holt szemmel nézte az eget, a habos, hideg bárányszerű felhőket, és gondolatain nyom nélkül repültek át a magasba szálló madarak.

Nagy fák lehajló, mohás ágai mentek el felette. Görcsös, öreg ágak. Némelyiken sárga gubacs volt, némelyiken a tavalyi makk csészéje. Egy-két sárga levél.

Az ágak elmennek Badány felé, de árnyékuk lágyan átsuhant felette, mintha megsimogatták volna.

Ő távolodik Badánytól. Mindig messzebb, mindig messzebb, mindig messzebb. Tudta már, hova viszik. Tudta már, hogy kezén lánc van. Behunyta szemét, és arra gondolt, amit Panni tegnap mondott: “Most talán jó lenne meghalni.”

“Panni, szegény kis mátkám! Az isten elhagyott bennünket.”

Tele lett a szeme könnyel.

Később kövön kezdett döcögni a kocsi. A levegőben füstszag és beszéd. A kocsis válla felett kibukkant a nagytemplom tornya, és a piactérről melléje folyt a sokhangú lárma.

A kocsi pandúrkísérete összecsiszította a kofákat és a vásároló kupecokat. Alig tudtak menni.

– Helyet, emberek, helyet!

– Akasztás lesz! – kiáltotta valaki. – Akasztás!

– Jól fejbe kólintották – mondta elismerően egy iparosféle ember –, aztán mért?

– Agyonvágta a szeretője kedvesit.

– Hát aztán! Kend talán megcsókolta volna? – Eszi a város kenyerit, mi meg adózhatunk... – Ahogy nézem, nem sokat eszik ez már. Mátyás holtápadtan lecsukta a szemét.

A kiabálás lassan elmaradt. A kocsi mind nagyobbakat zökkent, egyszer dohszag csapta meg. Mélyen dobogó bolthajtás alatt állt meg a kocsi.

A kapu bedördült utánuk.

A kocsis leszállt, megfogta a pandúr lovát, az pedig komótosan ellépdelt a lépcsőkön.

Pár perc múlva visszajött egy tömzsi kis emberrel, aki nagy kulcsosomót hintáztatott kezében.

– Nincs magánál, úgy látom – mondta a kocsis.

A tömlőctartó ránézett a pandúrra.

– Ennek talán felcser kellene. Verekedett veletek?

– Nincs az anélkül.

– Jól módban hagyátok. Most mi a mennykőt csináljak vele?

Mátyás megmozdult, és kinyitotta szemét.

– Na, csakhogy magadhoz jöttél! Talán még le is tudnál mászni?!

A tömlőctartó lerántotta a pokrócot.

– Vegyétek le róla a vasat.

A pandúr leszedte a láncot Mátyás kezéről.

– Leszállhatsz.

Mátyás nem mozdult. Karjai, mint két kő, feküdtek mellette, és feje nehéz volt, mint a hordó.

– Segítsetek!

Lesegítették a kocsiról. Hajában húzódott az alvadt vér, az udvar tántorgott körülötte. Megnyílt egy kis ajtó, aztán leültették valahova.

– Itt le is fekhatsz.

Az ajtó bezárult. Kétszer élesen csattant a zár, aztán csend lett.

A földön az ablakrács árnyéka. Feje zúg, és karjaiban most kezd mozogni a vér. Mozdulni nehéz lenne, de minek is? A szoba lassan világosodik. Látszik már az ajtó, a padló, nagy kőköcek s egy másik árny.

– Miért hoztak be?

Mátyás odanézett.

A másik ágyról függén ugrott le valaki, és megállt előtte. – Az istállóját, de fejbe rittyentettek! Nekem elmondhatod...

– Nem tudom. Azt hiszik, én öltem meg a badányi erdészt.

Kint zörrentek a kulcsok, és a másik hirtelen újra az ágyán termett. A tömlőctartó jött be, és egy rab kis teknőben vizet hozott. A teknő szélén vászondarabka.

– Pücsök! Ne tettesd magad, hogy alszol! Segíts ezt egy kicsit kimosdatni a vérből.

– Bába legyek?

De azért felkelt.

– El is feledtem kérdezni: mi a neved? Be kell írnom a könyvbe.

– Csík Mátyás.

– Aztán hogy jutottál ennyire?

– Nem tudom. Semmi közöm a jágerhoz.

– Persze – mondta a tömlöctartó –, csak úgy magától felfordult. Mosdasd meg, Pücsök, aztán a vacsoráját is a te táladba adjuk. Osztozzatok meg becsületesen.

Amikor a kopogás elcsendesedett odakint, Pücsök nagyon élénk lett egyszerre.

– Hát te vagy Csík Mátyás?

– Én.

– Akkor jól van. Mert én meg Mihály bácsihoz tartozom. Mutasd a fejed.

Megmártotta a rongyot a vízben, és megmosdatta Mátyást. Mire végzett, a teknő vize is sötét lett.

– Két hét alatt beheged. Ha ugyan el nem mérged. De most már mondd el, mért nyuvasztottad meg a jágert.

– Mondom, hogy egy ujjal se bántottam. Pücsök nagy szemeket meresztett.

– Igazán?

– Mint ahogy itt állsz előttem.

– Hát akkor ki volt?

Mátyás elmondta, hogy az ő fokosát találták meg Varjas mellett. Ennyi az egész. – Amit Jancsitól kaptál?

– Azt.

Pücsök füttyentett a meglepetéstől, aztán hunyorgott az ablak felé, mint aki erősen gondolkozik.

– Holnap hetivásár van – mondta. – Elbírnál a válladon?

Mátyás nem nagyon értette a kérdést, de azért bólintott.

– Akkor most feküdj le. Nem puha az ágy, de aki megszokta, elalszik rajta. Az ujjasodat gyúrd a fejed alá. Elég meleg a pokróc:

Mátyás lefeküdt, és csend lett. Aludni nem tudott, de feje lüktetni kezdett. A történetek összekavarodtak előtte, s ez olyanféle volt, mint a rossz álom. A pokróc elég meleg volt, később szinte túl meleg.

A magas, rácsos ablak mindjobban elszürkült, aztán egészen eltűnt.

Este lett odakint.

Mátyás néha megrándult, és felült, hogy hol van, de ha megtapogatta a szalmából font fekvőhelyet, fejébe villant a fájdalom, és gondolatai pergetni kezdték a napot, amely elmúlt.

Kezei sajogtak, mert a lánc véres árkot vágott csuklóján, és a sötéttségben már ezredszer állt eléje a reggeli kép. A hadnagy kezében tartja a fokost: "Ismered ezt?"

Hol hagyta el azt a fokost, hol hagyta el?

Amikor Pannit a konyhában találta, vele volt. De amikor a sánta juhászhoz ment, már nem volt meg. Mi is volt közben? Nem tudta összerakni az elmúlt napokat, mert a hadnagy előbukkant, valahányszor a láncszemek összeértek volna.

"Ismered ezt?"

S a gondolatok szétfutottak.

A vacsorát beadták, de Mátyás a szemét se nyitotta ki.

– Nem kell semmi. Csak egy kis ivóvizet tégy a kezem ügyébe.

– Arra van gondom amúgy is – mondta Pücsök. – Ideteszem a kupát a földre, ha meg nagyon tüzel a fejed, csak szólj: megitatlak. Ne igen mozogj, mert csúnya a fejed.

Mátyás kiitta a fakupában levő vizet, aztán visszafeküdt a sötéttségbe. Szobájára gondolt, ahol soha nem volt ilyen sötét, és Miskára. Ott ül az ablakban, és nincs, aki enni adna neki.

A nagykerék forog, forog az éjszakában, a víz csobog a patakban, mintha semmi se történt volna, talán csillagos az ég, talán felhős... Szeme előtt megjelent minden, és a malomablakból, a vízből, a sötétiségből Panni szomorú szemei néztek rá.

"Hogy vitt rá a lelked, Mátyás?"

Nem tud védekezni. Önmagában küzd a vád ellen, de nem hallja meg senki.

A toronyóra künn egyenként veri el az órákat. Kilenc, tíz, tizenegy.

Nehezedik az éjszaka. Égő forróság Mátyás feje, szemei mintha parázsba néznének. Meglódul a sötéttség, szürke kígyók vonaglanak benne.

A pataokban gőzölögve forr a víz, süt a nap vörös, tüzes arca, s a nagykerék forog, forog...

És magasan valahol veri a láthatatlan óra a tizenkettőt. A ház előtt Panni áll. Kis batyuja a földön, és végtelen szomorúsággal néz a malom felé.

“Mátyás, Mátyás, vigyél el engem!”

Mátyás rettentő kínnal felül. A könnyek szája sarkába futnak, s a láz elesettségében kiszáradt torokkal kiált:

– Panni!

Csend. Aztán egy kéz kúszik tarkója alá, és száját hűvös víz érinti.

– Igyál! Majd elmúlik...

Badányban áll a malom. A víz halkán zúg, de csillagok nincsenek benne, tajték nem látszik, s az ablakok vakon néznek az éjszakába.

Alacsonyan járnak a felhők.

A szobában Miska hallgatja a csendet, és korrog néha, mert éhes, és hiányzik Mátyás.

Néha az ablakra repül, és megkopogtatja csőrével, de nem jön ki senki, csak egy holló néz be a sötétség fekete tükreéből. Néha az ajtóra néz, de nem nyílik meg. Úgy van, ahogy betették.

És hiába néz a ház felé. Hallgat a ház is. Nem gyullad világosság ablakában. Előbb egy bagoly kiáltozott valamit, de Miska nem értette meg. Panaszos, elnyújtott kiáltás volt, amilyent ritkán kiált a bagoly, de messze volt, és Miska csak annyit értett belőle, hogy valami baj van. Baj van az erdőn? Talán tűz? Belenézett a sötétségbe, de sehol egy villanás. Mit rémüldözik ez a bagoly? Minden bagoly ilyen rémlátó – gondolkozik Miska, a bagoly pedig imbolyogva repül az erdő felett, és jajongása vergődve száll a felhők alatt.

Az új erdészháznál kanyarodik egyet, s megszáll az öreg tölgy csonka ágán. Innét belát a szobába. Az ablak nyitva. Két szál gyertya lobog az ágy mellett. Az asztalnál egy pandúr és egy uradalmi ember; előttük mécs és borosüveg, az ágyon pedig bekötött fejfel Varjas István, az erdész. Mintha a gerendás mennyezetet nézné. Arcának árnyéka megnő vagy összezsugorodik a falon, hogy maga az ember is árnyék már.

Déltájban hozták ide az erdészt, miután hivatalosan is megnézték, és írásba foglalták, hogy két csapással árnyékembert csinált belőle bizonyos Csik Máttyás nevezetű molnárlegény. Fokosát az egyik bokorban találták meg eldugva. Az erdész mellett ott feküdt a puskája. A puska ki volt löve, de úgy látszik, nem találta el a molnárlegényt.

Varjas Istvánt utoljára megmosdatták, sebeit bekötözték, új ruhájába felöltöztették, és kiterítették, mint ahogy illik. A temetést a badányi uraság vállalta, akinek igen kedves embere volt, bár csak rövid ideig szolgálta. A temetésen az uraság is ott lesz, így az egész falu ott lesz. Nemcsak az uraság kedvéért, de főleg a lány kedvéért, aki – ezt többen tudják a faluban – a molnárlegényt felbiztatta. El mer-e jönni a lány – ami az ilyen fehérnéptől kitelik –, vagy nem mer, s akkor nyilvánvaló, hogy ludas a dologban.

Egyesek szerint a lányt már el is vitték, mások szerint erre csak a temetés után kerül sor.

Mindezekkel azonban Varjas István már nem törődik. Akár ott lesz az uraság, akár nem, és akár eljön Panni a temetésre, akár otthon marad. Kicsiny dolgok ezek már, az emberek és a föld ügyei, ő pedig messze túl van mindazon, ami hozzájuk tartozik.

A gyertyák égnek, az árnyékok ide-oda lengenek, a két ember pipál, és néha-néha felemelik az üveget.

– Hát ez már csak így van...

– Ez így.

A halottra nem néznek. Messze van tőlük, igen-igen messze... Istenem, ki így, ki úgy. A sajnálkozás nem segít rajta.

A bagoly elunja a dolgot. Éhes ő is. A halált már elkiáltotta, aki nem süket, meghallhatta. Puhán lendül az ágról, és eltűnik a sötétségben.

Látja maga alatt az utat, amely a malom felé vezet, hallja az erdő suttogó neszezését, a víz távoli zúgását és az órát, amint tizenkettőt ver a molnár házában.

Üt a láncos óra.

A súly lassú zörgéssel megy a föld felé, s az óra – cin... cin... cin...

cin... – veri az éjfél.

Nehéz sötétség van a szobában.

Amikor az óra elhallgatott, mintha suttogott volna valaki.

– Panni, Panni! Nyugodj már meg!

Ilona nehéz keze puhán simogatta Panni vállát.

– Istenem, istenem...

– Elemészted magad egészen.

Az óra jár, üti az egyet, a kettőt, de Panni csak sír. Könnyei már nincsenek, de megrázkódik néha, és kínlódva felsóhajt.

Gondolatai összekeveredtek a fájdalommal, a könnyekkel, és fuldokló, úttalan kétségbeesés lett belőlük.

Miért? Miért?

Mi lett Mátyással?

Az éjjel sokáig beszélgettek Ilonával, és reggel arra ébredt, hogy megállt egy kocsi a ház előtt. Aztán mintha zsákokat dobáltak volna le a földre, amikor az emberek leugráltak. Tompa puffanások. Halk beszéd, s az emberek elmentek ablaka alatt. Járásukban valami komorság volt, valami fenyegetés.

A levegő súlyos lett. A második szobából átszűrődött a beszéd mormolása. Mit akarnak? Újra kinyílt az ajtó, de akkor Panni már az ablaknál volt, és amint egyenként elmentek ablaka előtt, reszketni kezdett.

Apját ilyennek még soha nem látta. Majdnem felsikoltott, és nem is érezte, hogy Ilona melléje állt és átkarolta.

– Nagyon nagy baj van, Panni!

Nem válaszolt. Az emberek már a malom ajtaját feszegették, és Ilona szorosan magához húzta a reszkető lányt. Ekkor hirtelen kinyílt a malomajtó, s ott állt Mátyás nyugodtan, mint aki nem érti a csődületet. Látszott, hogy nem tudja, mit akarnak tőle.

A pandúrok hadnagya valamit mutatott Mátyásnak hogy mit, azt csak később tudta meg.

Mátyás bólintott, hogy: igen, s apja kezében lecsapott a súlyos bot.

Többet már nem látott Panni. Azóta Ilonától megtudott mindent.

A házban csend van, mintha a hangokra ráült volna valami könnyörtelen erő s a félelem. Tallós ül az asztalnál. Ilona teríteni akar ebédre, vacsorára. De amikor az első tányér megkoppant az asztalon, Tallós csak ennyit mondott:

– Nem kell!

Panni nem mert apjára nézni, és támoilyogva járt-kelt a házban. Mikor este a szobája felé ment, Tallós odaszólt neki:

– Állj meg!

Panni megállt.

– Te is oka vagy!

Aztán nem szólt többet. Rákönyökölt az asztalra, és nézte a mécset, amely úgy lobogott, ahogy a molnár nehezen lélegzett.

Panni megállt a sötét szobában, és úgy érezte, ő is oka Varjas halálának.

Azon nem gondolkozott, hogy miért, az se jutott eszébe, hogy Mátyást okolta volna, de ellenkezett apjával, Padosékkal, mindenkivel, és az erdész meghalt.

A halál hidegét érezte halántékában, de nem Varjasra gondolt, hanem Mátyásra. Tudta, hogy Mátyás börtönben van, de ez volt az első alkalom, hogy nem kívánta haza. Most ne jöjjön, mert a halál jár a badányi malom körül, és a végzet szörnyű sarlójával sziszegve vagdalkozik a levegőben.

Nem tudta mérlegelni magában, hogy Mátyás lehetett-e, aki az erdészt elpusztította, de valaki meghalt, és árnyéka örökre elfogta a napot az ő életük elől.

Padoséknak már üzentek. Pados késő este küldte vissza az üzenetet, hogy csak holnap reggel jönnek, mert felesége megbetegedett, de ő maga is egészen odavan.

– Jól van! – mondta Tallós, és ez volt az utolsó hangos szó, ami a házban elhangzott.

Azóta csak Ilona suttog néha, és Panni sóhajt. Aludni egyik sem tud.

A sötétségben az óra lépeget halk léptekkel a reggel felé. Nehezen múlik az éjszaka, az este már messze van, a holnap még messzebb, és mit hozhat? Jó lenne meghalni – gondolja Panni –, Mátyás talán már nem is él.

Szekéren vitték el... Belefűrja arcát a párnába.

“Mátyás, miért nem vittél el magaddal?”

Aztán az ablakra néz, mert mintha virradna. Mintha megfakult volna az ablak fekete tükre. Talán fel kellene kelni, és elmenni valahova, ahol békesség van, csend van, világos nappal, s ahol azt mondanák, hogy nem is igaz az egész. Rossz álom volt. Álom – gondolta Panni, és elaludt, pedig az erdőben piros lángocskájával akkor gyújtogatta a harmatcseppeket a virradat.

Az ablak keresztvasainak kockái kivilágosodtak a börtön padlóján. A városka morajlása vidám reggelben fürdött. Egy-egy kiáltás behullott az ablakon, és elhalkult, mintha rossz helyre került volna.

Egy-egy kocsi elzörgött az úton, és beszállt a por, melyet szabad erdőkből, messze kanyargó utakról hoztak kocsmaudvarjáró, éjszakában barátságosan pattogó, vásározó szekerek.

Mátyás homályos szemmel nézte a gerendákat, melyek néha elindultak, néha meggörbültek, amint a láz megkívánta.

Pücsök aggódva nézte a beteget. Tudta, hogy kínlódik néha nincs magánál –, de nem attól félt, hogy Mátyás nem gyógyul meg, hanem attól, hogy nem tud felkelni, amikor szükség lesz rá.

Fülelt a külső hangokra, és a folyosó felé is, hol néha rabok mentek el, néha pedig az őr nézett be a kémlelőlyukon.

– Hogy van a beteged, Pücsök? Délután vallatni viszik.

– Ezt?

– Mért?

– ‘Iszen nincs magánál.

– Nincs magánál?

– Jó lesz, ha megmarad, ahogy nézem.

Az őr elkopogott.

– Mért mondod, hogy nem vagyok magamnál? – szólalt meg Mátyás.

– Csak rám hallgass. Amíg így vagy, nem visznek vallatóra. Nem piszkálnak. Gyógyulsz.

– Nem tudom, érdemes-e.

Pücsök most az utcára figyelt, ahonnét vidám rigófütty szólt be a szobába. A fütty megismétlődött, és a legény felugrott.

– Most szedd össze magad, Mátyás! Ha a válladra állhatok, üzenek Jancsinak, hogy kutasson kicsit a te dolgod után. Na, gyere! A fejedre vigyázok.

Mátyás odatámaszkodott a falhoz, nekitámaszkodott, és összeszorította fogát, hogy fel ne jajduljon, amikor Pücsök felmászott a vállára. Vörös karikák táncoltak szeme előtt, és feje kínzóan lüktetett, pedig Pücsök megkapaszkodott a rácsban, és fele súlya se nehezedett rá. De hogy mit beszéltek, azt nem hallotta. Nem is volt túlságosan kíváncsi rá. Szomjúság gyötörte. Reszketett, és egyetlen vágya volt: feküdni, feküdni. Milyen sokáig beszél ez a Pücsök.

– Szállj le, te!

– Mindjárt.

Pücsök aztán lefektette Mátyást, de erre már Mátyás nem emlékezett. Száraz és könnyű lett körülötte minden. Keze tétován babrált a pokrócon, és lélegzete mintha kohóból jött volna.

A tömlőtartó déltájban benézett. Rántott egyet a vállán, és meglóbálta kulcsait.

– Ezzel egy hétig nem beszélnek.

– Ezzel nem – hagyta rá Pücsök –, de valami kötés kellene a fejére...

– Nem tudom, honnan vegyek. Nem ispotály ez. Azzal kiment, és ráfordította a zárat.

Pücsök kigombolta Mátyás ingét, az aljából letépett egy darabot, és azzal borogatta a beteg fejét.

A nap lassan elmúlt, és estefelé már egy pillanatra se tért magához Mátyás. A hús borogatást azonban megérezte, és elmosolyodott, valahányszor Pücsök fejére tette a vizes ingdarabot.

– Köszönöm, Panni!

Lassan elcsendesedett a város. A vásártér felett denevérek jártak,

némely kocsmában még zene szólt, de a vásároskocsik nagy része már messze járt. Ki erre, ki arra. Az üléskasban bóbiskoltak a kocsisok, és a saroglyák mögött új lovak mentek új istállókba. Némelyik férfi dúdolt, mert jócskán felhajtotta a füttyülőst, némelyik a lőcsre akasztotta a gyeplőt, és a lovak mentek, ahogy akartak, csak az asszonyok voltak éberek, és a mellükhöz nyúltak néha, hogy nem veszett-e el a nyakukba akasztott pénzeszacskó. Csak az asszonyok néztek éberén az erdő homályába, bár a betyároktól nem nagyon féltek, különösen a fiataljától, akik nem annyira pénzt, mint kalandot és szeretőt kerestek.

Mentek a kocsik a hidakon át, amelyeknek gömbölyű gerendáin megbotlottak a lovak, és nagyokat zökkentek a kerekek. Mentek nádas rétek mellett, hol felvillantak néma tüzek, és a tavalyi nád úgy hajlongott, mintha valaki száraz kezével integetett volna.

Mentek a kocsik, és fogytak, egyre fogytak. Már csak a távoli faluk felé ballagott egy-kettő, a többi megállt ismerős udvarokban, az istállók előtt, kutak mellett és fészerek alatt. A gazda a kamrába vitte a szerszámot, az asszony pedig az asztalhoz ült megszámolni a pénzt, még a kendőjét se tette le.

De volt olyan kocsi is, amelyik megállt, s üzenetet mondtak róla valakinek, aztán ment tovább.

– Köszönjük az üzenetet. Hát nem jönnek be?

– Nem! Késő van már.

Volt, ahol csak suttogva lehet elmondani, amit rábíztak a hírhordozóra:

– Azt mondta anyád, hogy csak tűrj. Tégy az urad poharába döglött egeret, talán megundorodik az italtól...

– Azt üzeni a Julcsa, hogy a pünkösdi vásáron ott lesz...

– Azt üzeni a sógorod, hogy a jussod kikaptad, be ne tedd a lábad a házukba, mert leüti a derekad!

És volt, ahol csak a sötétség szólalt meg a szekér mellett:

– Na, mi hír van?

– Nagy! Pücsök üzeni, hogy felakasztják Csík Mátyást, ha meg nem tudjuk, ki vágta le a badányi jágert. Ártatlanul akasztják fel. Tenni kell

valamit.

- Hát majd teszünk.
- A legények szaglálódjanak.
- Magam is körülnézek.
- Jó lesz, Jancsi, mert kevés az idő.

És amikor a derengés álmos szürkése végigcsoszogott az utakon, a kocsik álltak már mind, csak egy-két gyalogos ember ment sietősen a gyalogutakon, de ezek már ma ébredtek, ha ugyan lefeküdtek egyáltalán.

11.

Panni arra ébredt fel, amikor Ilona csendesen felkelt, és tüzet rakott a konyhában. Arca fehérsége álmában egy kicsit elmúlt, de szemgödre mélyek lettek és kékek. Keze ernyedten feküdt a takarón, és úgy látszott: nem is lélegzik.

- Aludj, te szegény – bólintott Ilona –, nehéz napod van vissza.

Csend volt a házban. Később pattogni kezdett a tűz, és tejszag szivárgott ki a konyhából.

Tallós felkelt, megmosakodott, és odaült az asztal mellé, ahonnét az este felkelt.

Ilona egy csupor tejet tett eléje.

– Egyék valamit – mondta melegen, és kezével szelídén megérintette Tallós vállát –, kelmed nem oka semminek. Aztán kinyitotta az udvari ajtót.

– Pannira meg vigyázni kell. Jobb, ha itthon marad, mert attól félek, megzavarodik.

Ilona meg akarta menteni Pannit a temetés gyötrődéseitől.

Tallós nem szólt semmit. Mióta tervei összeomlottak, és házát elöntötte a tehetetlen szegény, szinte fuldoklott. Hajlíthatatlan akarata elé most egy halott állt, és nem tehetett semmit. Nem úgy lett, ahogy ő akarta, hanem

úgy, ahogy Csík Mátyás akarta.

Az a gazember! Ha csak rágondol, elsötétül előtte minden, és karjai megrándultak, mintha valakit meg kellene fojtania.

A szoba nehéz levegője kiszállt lassan a nyitott ajtón. A küszöbön legyek süttették magukat a napon, az erdőből behallatszott a sokhangú madárdal, és Tallós lassan megitta a tejet.

Csend volt a ház körül, mintha vasárnap lett volna.

Az ünnepi ruhát Ilona már kikészítette, és előszedte borotváját is, amikor Padosék megérkeztek.

– Ezek hiányoztak még! – mondta Ilona a konyhában, és úgy dobott egy darab fát a tűzre, hogy a parázs szikrázva csapódott szét. Aztán hirtelen bement Pannihoz, aki akkor nyitotta ki szemét.

– Padosék jöttek meg. Azt mondom, hogy beteg vagy. Érted? Nem szabad felkelned.

Panni bólintott, és amint gondolatai megfogták az elmúlt napot, úgy érezte, Ilonának igaza van.

Végtelen elesettség ingott körülötte, karjaiban nem volt semmi erő, és elfáradt, ha fejét kellett megmozdítani. Padosék elmentek már az ablak alatt, aztán hallatszott, hogy leültek az első szobában.

Panni behunyta a szemét, nem haragudott, de nem akarta őket látni.

Nem okolta őket, de jobban szerette volna, ha nyomorult életébe most nem jönnek vissza.

Mégis, amikor az asszony bejött, és odaült ágya szélére, nagyon megsajnálta. Padosné reszkető öregasszony lett az elmúlt két nap alatt. Panninak eszébe jutottak a kis csizmák, a sok jó, amit tőlük kapott, a gondtalan élet, és tétova gondolatai megint ellágyultak, és átölelte az asszony reszkető, síró vállait.

De a temetésre nem ment el.

– Ott essen össze a bámészkodók örömére? – mondta Ilona keményen, és Panni egyedül otthon maradt. Amikor arra gondolt, hogy Varjas Pistát most teszik le a földbe, összekulcsolta kezeit, és imádkozni kezdett. Kinézett az ablakon. Odalátott a malomra, és az imádság szavai közül

Mátyás arca nézett rá.

Amint valamikor hirtelen bukkant fel az erdész arca, most úgy tűnt el, és ha halálára gondolt, Mátyás soha nem jutott eszébe.

A ház nagy csendjében most kérdezte meg először önmagától: Mátyás oka-e ennek a véres gyásznak, és önkéntelenül megcsóválta a fejét: nem!

Az események összekuszálódtak, és fonalukon elmenni nem lehetett, de ha eszébe jutott az az ember, akire hull már a föld, nem okolta Mátyást. Mátyásnak nincs köze ehhez!

– Látod, kislányom, látod – siránkozott Padosné –, aztán te még jó szívvvel voltál hozzá... Panni nem válaszolt.

– Gazember! – hallatszott be a másik szobából. – Bár ütötted volna agyon!

De Pannit már ez se bántotta.

Becsukta szemét, és hallgatott.

És most egyedül van. A délutáni nap odasüt a malomra. Mátyás szobájában villog az ablak, s az ablak mögött csend van. Üres az ágy, az asztalon a dohányvágó kés... Az ágy karfáján Miska...

Panni megmozdult.

A holló három napja éhezik.

Felült az ágyban, és gyengeségét mintha nem érezte volna annyira.

Felöltözött. A délutáni ragyogás ott melegedett az ágy előtt, és Panninak nem jutott eszébe más, csak Miska. Ő van most a malomszobában, és csak ketten várják haza Mátyást.

Úgy érezte: láthatatlan szál fűzi őket egymáshoz, és Miskát nem szabad elhagyni.

Cipője árván kopogott a kamra felé, és Panni visszafordult, mintha valaki leskelődne utána. Arcában és karjaiban a gyengeség és félelem pókhálója reszketett. A kamra homályos, hűvös volt, a padlásfeljáró szobája sötét és néma, mintha hallgatódzna, vagy arra várna, hogy valaki lejjön, és számonkérje Pannitól az elmúlt napokat.

Sietve vágott húst, déli ételmaradékot is tett a tányérra, és kilépett az udvarra, ahol sütött a nap, a malomnál zúgott a víz, és a távoli erdők

zöldülő, napsugaras arca mintha ránevetett volna.

A mély lélegzetet is az erdő küldte, a madárdalt is; korai kis virágok éretlen illatát, a békésen szálló felhőket és a langyos szelet, melynek simogatásában bátorítás volt.

– Mindig szerettél – intett feléje az erdő –, érzed, hogy veled vagyok?

És Panni bátrabban szaladt a malom felé. Barna folt a küszöbön.

Nem fekete, és nem vörös. Itt esett el Mátyás, s az a folt vér.

Körülnézett – nem leskelődik-e valaki –, aztán lehajolt, és ujjával megérintette azt a foltot.

A malom nyugati ablakán besütött a nap, de nem szállt por a levegőben, és csendes volt a malom, mint máskor ünnepek délutánján.

Miska már az ajtóban várta. Három nap magánya és rabsága még az éhségnél is jobban megviselte, és most nem tudta, hogy egyen-e, vagy az örömtől beszéljen, hogy Panni eljött hozzá. Egy-egy falat után halkán korrogott, mintha panaszkodott volna. Okos szeme pislantott ilyenkor.

– Azt hittem, már örökre rab maradok, és éhen veszek, hogy nem jött ide senki... – korrogta.

– Egyél, Miska, egyél! – biztatta Panni. – Nem sokáig maradhatok.

– És félttem, hogy valami nagy baj van – beszélgetett tovább Miska –, mert ez a buta bagoly összejajgatta az egész erdőt... De nem tudnád megmondani, hova lett az én emberbarátom?

Panni nem válaszolt.

Az ágyon széthányva Mátyás holmija. Látszott, hogy készült az útra, és Panni odaült, megsimogatta egyenként, és összerakta újra a ruhákat. Ennek a kabátnak a zsebét be kell majd varrni; ezt a nadrágot is meg lehet foltozni gondolta, és kinézett az ablakon.

Az erdőben már lila tavaszi árnyak szálltak, és Panni felállt, mintha az erdő azt mondta volna:

– Alkonyodik. Eredj haza!

Miska végzett az étellel. Panni kinyitotta neki az ablakot, hogy szabadon járhasson, aztán megsimogatta a szép fekete madarat, és a vadlibák jutottak eszébe, melyeket valamikor Mátyás fogott.

– Miska, látjuk-e még Mátyást? – és keze reszketve megállt a holló fején.

Miska pedig kicsit meghajolt, kicsit gondolkozott, s aztán szép tisztán kimondta:

– Panni!

Aztán kirepült az ablakon.

Panni szívére szorította kezét, mint régen, ha a mesék világa nagyon körülvette. Az elmúlt napok vad zűrzavara, a fájdalom, Mátyás elhurcolása úgyszólván több volt, mint amennyit elbírt, és most a holló megszólalásában nem azt érezte, hogy tanítva volt rá, hanem Mátyás hangját hallotta benne.

– Szólt hozzám – suttogta –, szólt. Nem lehet már nagy baj...

A malmot bezárta, odaszaladt a zúgóhoz, és nem látta már olyan feketének a vizet, mint a múltkor. Nem volt még átlátszó, mint a zöld arany, amikor az öreg kőris lombja borult föléje, de fekete sem volt, és fodrai fehéren omlottak szét a kis hullámok taraján.

Csak ekkor vette észre, hogy bealkonyodott. Ijedten körülnézett, és elszaladt a ház felé, mert nem ragyogott már feléje a napban fürdő erdő, ködök keltek a rétek ágyából, megfeketedtek a malom kövei, az út lomhán kanyargott a falu felől, és nemsokára megérkeznek, akik a temetőben jártak.

Ledobálta ruháit, s az ágyban nem bántotta már a szoba hallgató sötétsége. Kezében érezte Miska tollának bársonyos puhaságát, szemében hánykolódva hullámozott a zúgó vize, és mintha valaki halkan azt mondta volna: Panni...

De ezt már csak álmában hallotta.

Nem is keltették fel.

– Alszik – mondta Ilona csendesen, hogy Padosnét is csendre intse –, ne keltsük fel.

Asztalra tette a vacsorát, és bort is hozott, mert azt hitte, a bor megindítja Tallóst, és megenyhíti benne a heggyé nőtt, tehetetlen haragot.

De Tallós eltolta a poharat.

– Nem kell!

– Igyál, Gyula, ezen már nem segíthetünk – biztatta Pados, de Tallós csak legyintett, hogy: nem.

A harag már nem az volt benne, mint eleinte, de akarata falba ütközött, és szörnyű erejével visszafordult. Kínlódva akart valamit, ami nincs, aminek már neve sincs, és örölte önmagát.

Arca keménységét a földszínű barázdák még tartották, de a szemei már kutattak valami után, és sokszor tanácstalanul lecsukódtak.

– Megöregedett ez a szegény Mariska is – sóhajtott Padosné –, aztán hogy sírt... majd a szíve szakadt meg az embernek...

Tallós felkelt.

– Jobb, ha lefekszünk...

Ilona még ide-oda járt párnákkal, takarókkal, aztán elcsendesedett a ház. A kémény füstölgött egy darabig, aztán csak a meleg levegő rezgett fölötte, de ekkor már sötét volt odakint, csak a csillagok tündöklöttek magukban, és a vadvizek felett virrasztott a békák ümmögő muzsikája.

Az erdőben nesztelenül sompolygott a csend.

A fák fáradt félálomban millió rügyet tartottak az ég felé, a bokrok a földre guggoltak a virágok felett, mint a kotlós, ha csirkéit altatja, a vadak csendesen ittak a patak vizéből, és az utak puhán tartották tenyerüket, ha mégis járt volna rajtuk valaki.

Éjfélig nem is mozdult semmi, de éjfél után – éppen akkor szólaltak meg a kakasok – egy árnyék ment sietve az erdei gyalogúton. Már majdnem kiért az országútra a fák közt már látszott az ég –, amikor halk fütty ért hozzá. Csak annyi, mint amikor álmában ijedten füttyent a madár, s az árnyék megállt.

– Na, Pista?

– Semmi.

A cselédek nem tudnak semmit.

– A juhász?

– Az se. Nála ott volt Mátyás, de egyebet nem tud.

– A gyereket elküldted a cigányokhoz?

– Ott volt. Nem hallott semmit. Estefelé az öreg Róza elkergette. Azt

mondja a gyerek, hogy a kosara útifűvel volt tele.

– Útifűvel?

– Azzal.

Az árnyékok elhallgattak. A gondolatok megtorpantak, mint vágató farkas, ha útját friss szimat keresztezi.

– Van kutyájuk a cigányoknak?

– Kettő. De az egyik öreg.

– Eredj ki az országútra, aztán ugattasd magad. Én majd innen odacsúszok a kunyhók közé.

– Jól van.

Elváltak, és eltűntek a sötétségben.

Később mérgesen ugatni kezdett két kutya, és egy árnyék – mint a gyík – végigkúszott a cigányok földkunyhói között. Egyiknél sokáig hallgatódzott, aztán eltűnt, mint ahogy jött. Az erdőben surrant, s a vak gyalogúton már futott.

Később dobogni kezdett egy ló, és megállt ott, ahol a kutyák ugattak.

– Sztojka Gyurit láttad-e mostanában, Pista?

– Mostanában nem.

– Akkor jól van. Elmehetsz haza. A többit majd megtudod. Na, Rigó!

A ló megindult, s a dobogás elveszett a sötétségben.

A kutyák később elhallgattak. Egyik lefeküdt a szélső putri mellett, s a másik is csak néha vakkant, mert nem volt álmos, de mintha valahonnét messziről – talán az akol tájáról – egy másik kutya válaszolt volna.

De aztán elunta ez is.

A fákról harmat cseppent néha a száraz levelekre, egy bagoly repült sietve hazafelé, a csillagok villogása elfakult, s az éjszakából egy-egy fa kidugta sudarát a hajnal elé. Derengett az ég alja.

A faluban elindult már egy-egy korai szekér, és zörgése úgy hallatszott, mint egy távoli kereplő.

A keleti ég vörösödni kezdett, s a csillagok elvesztek az ébredő nap ragyogásában.

A kémények füstölni kezdtek. A füst kiszállt a rétre, elnyúlt, és

összekeveredett a hajnali köddel. Az erdőszélen egy varjú káromgott, de elhallgatott hirtelen, mert a felbukkant nap arany sugarától megrezdült az erdő.

A rigók a legmagasabb ágakon furulyáztak, a pintyek halkán füttyültek, mintha az éjszakai álmot mondták volna el, a harkály rikkantva dobta magát egyik fáról a másikra, mintha férgeket keresne a fák beteg odvában, pedig mindenki tudta, hogy fészket kutat, mert az öreg tölgy – ahol tavaly lakott – kidőlt a télen.

És minél magasabbra szállt a nap, annál hangosabb lett az erdő. Az öreg fák mintha megfiatalodtak volna; kivilágosodtak a legsötétebb zugok is, a tavalyi fészkek ringtak az ágakon, mint a bölcső, és a fenyves mellett az illattól részegen tántorgott a levegő.

A vizek már felmelegedtek, a tavalyi nádszálak oldalt hajoltak, hogy az új leveleknek helye legyen, s a patak úgy csillogott, hogy a napsugár nevetve bukdácsolt rajta.

A bajomi úton hosszú volt még a nyárfák árnyéka, de az öreg Mihály csizmái már nyakig porosak voltak. Koránkelő ember volt az öreg Mihály, és néha későn fekvő, mert azt tartotta, hogy aludni a sírban is lehet.

Éjfélkor indult, és a komáját ment meglátogatni, Vízi Jánost, aki pandúr volt, s aki bölcsen tudta, hogy Mihály bácsi a szegénylegények esze, de ez pandúrságában nem zavarta, hiszen ő is betyár volt valamikor... Mert más a szolgálat, és más a komaság... Nem kell összekeverni a dolgokat, s akkor rendben van minden, mint ahogy rendben is volt minden.

Mihály bácsi nem siet, hiszen már látszik a falu, és nem siet, mert minek siessen? A koma nem szalad el, mert rendes ember otthon marad vasárnap, még ha pandúr is, és Csík Mátyás se szalad el, bár a feje gyógyul már, és holnap kezdik vallasni. Ha igaz... Mert ez még nem biztos. Az öreg Mihály úgy gondolja, hogy ez egyáltalán nem biztos.

A falu közeledik, mert Mihály egyenletesen fogyasztja az utat, és úgy gondolja, hogy benéz a kocsmába egy kis pálinkára, ami ilyenkor illetékes. Ilyenkor persze a kocsmában nincs senki, azaz csak a gazda kukkant be az

ajtónyílásra, és látszólag megőrül az öreg Mihálynak, akivel egy-két jó emlékű vásárt csinált már. Erről persze Vízi János, a koma mit sem tud, mert amilyen akkurátus ember, mindjárt kitörne belőle a pandúr...

– Üljön le, Mihály bácsi – húzott elő egy széket a kocsmáros, és megtörli az ülőkét, mert Mihály bácsinak ez megjár –, hozom a fűtyülőst seprővel, ha úgy akarja!

– Okosan – bólintott Mihály, falhoz támasztja a botot, a másik székre teszi a szűrt, jelezve, hogy nem siet.

– Ez a Jancsi itthon van? – kérdi, amikor a kocsmáros letette az asztalra az üveget.

– Itthon. Úgy tudom a itthon...

– Beszédem lenne vele.

– A kislányt átküldöm érte, de mehetek magam is.

– De csak úgy melleleg...

– Persze... de akkor jobb, ha bemegy, Mihály bácsi, a kis szobába. Gondolom, maguk akarnak lenni...

Az öreg Mihály nem válaszol, de fogja a botot meg a szűrt, és a kocsmáros viszi utána a pálinkát.

Vízi János örül a komának és leül.

– Na, vén betyár, mire kellek?...

– Mondom, erre járok éppen, hát ugye...

– Persze...

– Mondom, ha az ember valami hírt tud...

A pandúr felkel, és kinyitja az ajtót, hogy nem hallgatódzik-e a kocsmáros, aztán újra leül.

– Beszélj, koma!

– A badányi molnárlegényről lenne szó...

– A fenét!

– Mondom, elengeditek Csík Mátyást, ha megmondom, ki vágta le a badányi jágert?

A pandúr csak a lábát nyújtja ki a hírre, de nem mutatja, hogy a hír megütötte.

– Ott volt a fókös! Eddig már talán be is vallotta.
– A kérdésre felelj. Csík Mátyás nem vallott be semmit, mert még nem is vallatták...

A pandúr nyelt egyet.

– Honnan tudod?

– Mi közöd hozzá? Ha elengeditek Csík Mátyást, kezetekbe adom az igazit...

A pandúr hosszan gondolkodott, és többször Mihály mozdulatlan, okos, komoly szemébe nézett.

– A hadnagy biztos benne, hogy a mónárlegény volt...

– A hadnagy marha, azért beszélek veled.

– Nem beszélnél a hadnaggyal?

– Nem! Tudod, hogy én nem megyek olyan istállóba, ahol jászolhoz kötik az embert.

– Idehozom a hadnagyot.

Az öreg Mihály erre ivott egyet, aztán mintha a gerendákat számolta volna. Aztán hosszan nézte a csizmáját, amely poros volt, de megnyugtató.

– Hozd!

És aznap éjjel tíz lovas pandúr állta körül a cigányputrikat, és hat gyalogos legény kutatta végig a kunyhókat. Hang alig hallatszott.

– Itt van – szól ki valaki a vajda putrijából –, de nincs magánál, úgy látom...

– Hozzátok ki!

Csak a fáklyák percegtek, s a vajda felesége jajgatott.

– Ne vinnyogj, meggyógyítjuk, itt elpusztult Volna...

– Nem tud ez járni – tördelte kezét az asszony.

– Ne félj semmit, hoztunk kocsit is.

A hadnagy a sípjába fűjt, és hallatszott, hogy egy kocsi elindult az úton.

– Aztán ne jártassátok a szátokat; ha meggyógyult az urad, visszahozzuk... Mi baja a karjának?

Az asszony a földet nézte.

– Nem hallod?

– Verekedtek valahun, aztán baltával vágták meg...
– Lehet – bólíntott a hadnagy –, lehetséges. Na, emberek, fogjátok meg!
Kettő innen, kettő onnan, aztán “gólya viszi a fiát”, fel a kocsira!

Az asszony csak állt, és fekete szemében ijedt gyűlölet volt. A többi putri előtt is álltak, és egy szó nem hallatszott. Az emberek és a fáklyák kiérték már az útra, aztán megzörrent a kocsi, és dobogva elindult a menet.

Akkor az asszony földhöz vágta magát, és nyöszörögve fetrengeni kezdett.

Egy-két nap aztán újra ellobbant, és csak a malom állt, mintha tűnődve őrizné az elmúlt napokat. A zúgó mormolása hiába verte a molnár ablakát, Tallós nem figyelt oda.

Ült az asztalnál, és nézte, hogy esznek a többiek, de tulajdonképpen ezzel se törődött. Nem bánta, hogy Padosék elmennek, bár nem készülődtek még.

Pados itta borát, felesége pedig sóhajtozva rágódott az eseményeken. Panni csendesen járt-kelt, s hacsak lehetett, a konyhában volt Ilona mellett. Ilona közelsége megnyugtatta. Az asszony úgy tette dolgát, mintha mi sem történt volna, úgy beszélt a halálról, mint vásárról vagy egyéb köznapi eseményről, és nyugodt, okos parasztszeméből sohasem hiányzott egy kis vidám csillogás.

– Mennünk kellene már – hallatszott az első szobából Padosné hangja –, nem hagyhatjuk a malmot.

– Eddig se nagyon marasztaltuk ökelmét – suttogta Ilona, de Panni letette a tányért, és aggódva hallgatódzott kifelé.

– Úgy gondoltam, délután indulnánk...

– Szívesen látunk benneteket, de ti tudjátok – mondta Tallós.

Utána csend. Panni úgy érezte, mintha hívták volna; mintha most ő következne. Belelépegetett a csendbe, és kint leült az asztalhoz. Tudta, hogy szóba kerül az ő killányi útja, és félt, hogy apja megint ígéretet tesz nélküle.

Amikor leült az asztalhoz, ránéztek, és a gondolatok körülfogták. Nem

voltak rosszindulatúak ezek a gondolatok, de más utakon jártak, és idegenek voltak.

Apjára nézett Panni, és nagyon sajnálta. Ólmos, beteges fáradtság volt arcán, és mozdulataiban elesettség. Keveset beszélt, alig evett, pipájával babrált, de nem gyújtott rá. Megtömte, nézte, fedelét becsattintotta, és zsebre tette.

– Hozzak parazsat, édesapám?

– Nem kell.

Hangjában nem volt ellentmondás, csak fásult elutasítás.

– Rossz színed van, Gyula – mondta Pados. – Igyál pár cseppet.

– Nem kívánom. A pipa se ízlik. Szédelvek néha.

– Akkor aludtتهjet igyál. Attól meghígul a véred.

– A fene tudja! – és legyintett.

Padosné felkelt.

– Hát akkor hogyan is leszünk – és Pannira nézett –, teveled mi lesz, Pannikám? Úgy gondoltuk, legjobb, ha velünk jössz. Most már mért maradnál?

– Majd az ősön eljönnek értem, Anna néni. Úgyse tudom meghálálni a sok jószágot... Padosné megint szipogni kezdett.

– Bizony, másként lehetett volna minden..., hiszen úgy szerettünk, mint a gyerekünket. Csak jót akartunk. Panni apjára nézett, hogy nem mond-e valamit, de Tallós hallgatva nézett maga elé.

– Jobb, ha én most itthon maradok, Anna néni. Édesapámnak is szüksége lehet rám.

– Nekem?! 'Iszen jó, ha itthon vagy, de azt tedd, amit Anna nénéd mond. Eleget költöttek rád.

Panni keze reszketve simogatta kötényét. Soha még apjának ellent nem mondott, de most nem mehet el hazulról. A konyhában Ilona zörgött a lábasokkal, és alig lehetett hallani Panni hangját.

– Itthon akarok maradni a nyáron... Egyszerre ránéztek mind a hárman. A hang halk volt, szinte alázatos, de a mögötte maradt ürességben a váagnak olyan ellenállása lappangott, amely szétterült, és semmiféle erővel

nem lehetett elseperni.

Padosné megsértődve nézett maga elé. Tallós lassan felemelte a fejét. Arca már nem lehetett szürkébb, de szemében felcsapott a régi, hideg, kegyetlen láng.

– “Talán agyonüt” – gondolta Panni, de Tallós nem mozdult. Szeme hunyorogni kezdett, a láng kialudt, előhúzta újra pipáját, megnézte, eltette, megsimogatta homlokát, és köhögött.

– Most már te is ellenkezel? – Eltolta magát az asztaltól, felállt, tétován nézett maga elé, és Panni ekkor már tudta, hogy apja nagyon beteg.

– Úgy lesz, ahogy édesapám akarja.

– Szeretnék lefeküdni. Nem tudom én, mi van velem. De nem indult el az ágy felé, csak nézett arra.

– Mégis jobb lesz, ha nem fekszem le – mondta aztán, és újra leült.

A szék megreccsent, és sokáig nem szólt senki. Tallóst nézték, aki lehunyt szemmel ült az asztal végén, és idegen lett egyszerre.

Panni kiment a konyhába, és friss vizet hozott be.

– Ígyék, édesapám.

Tallós ivott, de a vízből a szája mellé is folyt. Panni letörölte apja ruháját, és állva maradt mellette.

– Ez jó volt. Jó hideg.

És mintha jobban lett volna.

– Ha a falun mentek keresztül, Miklós, szólhatnátok Bajákinak. Az ért a köpülőzéshez, meg piócái is vannak. Pados kiment és befogatott.

– Egy-két órával előbb vagy utóbb megyünk, az már nem számít. Neked meg sürgős.

Panni segített Padosnénak holmijait összeszedni, de fél szemmel apját nézte, és a rettegés megint a szívére ült.

– Akármikor akarsz jönni – mondta Padosné –, csak gyere. Az ágyad ott marad, ahol van.

– Köszönöm, Anna néni.

– Apádat ne féltsd. Jobban lesz.

De amikor búcsúzásra került a sor, Tallós nem kísérte ki a vendégeket.

– Olyan nehezen megyek – mondta, és arca szomorú lett –, nem akarom erőltetni. Majd Panni kikísér benneteket.

Panni ijedt aggódása felett most egy kis öröm lobbant. Apja már nem akarja, hogy elmenjen.

Állt a ház előtt, és ez volt az első eset, hogy ő nem ült a kocsin. Sokszor gondolt arra, hogy milyen lehet otthon maradni, amikor elmegy a kocs, és most úgy érezte, ez se jó. Pedig milyen szép nap van. Hogy ragyog az erdő! De a kocs, mint az idő, és az erdő fá, lassan összezárulnak utána.

Elmúlt valami.

Ezen a helyen Mátyás szokott állni. Mellette apja. És most milyen messze vannak egymástól!

Hallgatódzott. A kerékpattogással még dobálózta a fák, de aztán elnyelte ezt is az erdő. Megfordult, mintha a ház kérdően nézett volna rá, aztán besietett apjához.

– Te nem mentél el?

– Nem, hiszen édesapám azt mondta... – és ijedten állt meg, de Tallós nem nézett rá.

– Persze. Bajákit nem láttad?

– Nem.

– Hát csak segíts Ilonának. Megérdemli...

Ilona mosott valamit a konyhában, és nem nézett Pannira. Ha válaszolt valamire, elfordult. A kamrából sokáig nem jött elő, s amikor Panni bement a kamrába, ingerülten rászólt:

– Jövök már!

Aztán hirtelen Panni felé fordult.

– Hát nem látsz te? Nem érzed? – és magához húzta Pannit. – Apád... – Arca megvonaglott, és nem szólt többet, csak a kezével intett kifelé a szobába.

Szemük ekkor összehajolt, Panni aztán átölelte Ilonát. A szobából nem hallatszott semmi nes, és Panni csukott szemmel is látta, amint apja tehetetlenül, betegen ott ül az asztalnál, és Bajákit várja, hogy segítsen.

Reszketés futott végig rajta, aztán eleresztette Ilonát, és leült a tűzhely mellé. Az elmúlt napok rémségei újra buzogni kezdtek, frissek lettek, és apját dobálták fájdalmas, zűrzavaros gondolatai közt.

Ilona meglátta, amit ő nem látott meg, talán csak érzett valahol nagyon mélyen, és eltolta maga mellől a gondolatot, hogy apja nagyon-nagyon beteg. Nem volt szándékos ez a kitérés, csak ösztönös, mintha azt érezte volna, hogy a könnyből, a gyászból, a ház körül settenkedő rémségekből már többet nem bír el.

Az asszony hallgatózva maga elé nézett, megtörölte szemét, aztán Pannihoz hajolt.

– Bajáki, isten tudja, hol kujtorog, de majd én előkerítem. Tartsd magad, Panni.

Kendőt kötött magára. Megsimogatta Pannit, és kiment a konyhából.

Panni hallotta, hogy a külső ajtó bezárul, és ahogy egyedül maradt, mintha távoli lett volna apja nagy betegsége. Erős, egészséges ember volt az ő apja, és eszébe jutott a szánút a vásárba, amikor Mátyás apjáról volt szó, aki meghalt.

Most megint Mátyást érezte maga mellett meleg közelségben, gondolatai megnyugodtak, felkelt, és bement a szobába apjához.

– Most már minden pillanatban itt lehet Bajáki. Nyugodtan beszélt, anyásan, és szomorú lett, mert hirtelen eszébe jutott, babáihoz szólt valamikor ezen a hangon, akikkel szemben mindig nagynak és erősnek érezte magát.

Tallós nem válaszolt mindjárt. Révedezve nézett Pannira, zsebéhez nyúlt, mintha valamit ki akart volna venni.

– Igyék, édesapám.

– Bajáki? Persze, Bajáki. Azt hiszed, jó lesz?

– Mindenkin segített eddig is. Nem fekszik le, édesapám? Jót tenne egy kis alvás.

– Nem szabad. Nem szabad lefeküdni – és egyenesre ült a széken, mintha a lefekvésnek még a gondolatától is irtózott volna.

Panni rakosgatott a szobában, és jólesett hallani saját neszezését. Cipője

koppant, a sublót fiókján zörrent a karika, amelyet egy oroszlán tartott a szájában. Anyja is ezzel a mozdulattal tolta be a fiókot, és ekkor Panni mindig odanézett, hogy nem lóg-e ki az abrosz rojtos széle.

Aztán kinyitotta az ajtót, és a tavasz bezúdult a szobába. De a napsugarak ragyogása csak a küszöbig ért. A szoba homályától távol volt, és a külső világhoz tartozott, amely messzebb volt, mint a malom vagy az erdő.

Panni tudta, hogy csak egy lépés választja el a tavasztól, de ezt a lépést nem tette meg. Állt, és várta, hogy a tavasz jöjjön közelebb.

– Ilona jó asszony – szólalt meg váratlanul apja, és Panni betette megint az ajtót.

Leült apja mellé.

– Jó asszony, becsületes. Maradjatok együtt.

Panni megint azt a ködös hidegséget érezte, ami nagy fájdalmaknak volt a bevezetője.

– Az asztalfiókban van valami kis pénz. Ilona tudja..., ha szükség lenne rá... A kulcs az óratokban van.

– Bajákinak dohány is jó lesz meg egy kis liszt – mondta Panni –, másra pedig nem kell pénz.

Apja megint ránézett, és tekintete mintha valahonnan nagyon messziről érkezett volna. Szeme kitisztult, és a régi melegséggel állt meg Pannin.

– Milyen jó, hogy itthon maradtál, Panni! Most mit tennék egyedül?

Keze elindult, mintha simogatásra készülődne, de aztán csak fáradtan visszaesett az asztalra.

Panni odahúzódott apja mellé.

Érezte a nagy szeretetet, amely feléje áradt, mintha semmi se történt volna azóta, amikor ölben hozta fel apja a malomból, és föléje hajolt, hogy rá ne essen a hó. A sok rossz mintha mind elmúlt volna, nem maradt meg belőle semmi, és úgy érezte, most már örökre hazaérkezett Killányból.

A nagy kéz megint megmozdult az asztalon, de Panni lefogta, és ráhajtotta a fejét.

Erőtlen, öreg volt már ez a kéz, és nem ez ütötte le Mátyást. És apja

nem volt már oka semminek. Hogy ki volt az oka, azt most nem kutatta. Ki az oka, hogy néha kigyullad az erdő, ki az oka a jégnek, ha elveri a határt, ki az oka, ha akasztott embert találnak az erdőszélen? Senki. A világban együtt jár a jó és a rossz. A nádasban vonít valami, az éjszakában repül valami, a tehenek teje véres, és veszett kutyák képében a rossz jár az emberek között, és megmarja őket.

Simogatta apja kezét, és Mátyásra gondolt. Ha most itt lenne, elmúlna minden baj, és tisztázódna minden. Mátyás azt mondaná:

“Nem én voltam, mester uram!”

És apja rábólintana, mint aki már mindent tud:

“Tudom, Mátyás, de hát elveszti az ember a fejét néha...”

A belső szobában ütött az óra, és Panni felemelte fejét.

– Hallod te is?

De Panni nem hallott mást, mint az óraütést.

– Jönnék. Ketten jönnék. Talán mégis segít rajtam ez a Bajáki. Azt mondják, ügyes ember.

A siető lépteiket most már Panni is hallotta. Felkelt, kinyitotta az ajtót. Ilona akkor fordult be a kiskapun, és mögötte tarisznyásan, nagy csizmában egy idős parasztember.

Ilona egy pillantást vetett Tallósra, ledobta kendőjét, és sűrgetően nézett Bajákira.

– Mozogjon, József bácsi.

Bajáki komótosan leült az asztal mellé. Tarisznyáját térde közé fogta, kucsmáját a földre tette, és odafordult Tallóshoz:

– Hogy kezdődött, mester uram?

Nézte Tallóst, amint küzdött a beszéddel, és kereste a szavakat. Mintha nem is az előzményekre lett volna kíváncsi, hanem arra: hogyan beszél a molnár. Bozontos szemöldöke alól két okos szem figyelte a beteget, és bólintott néha.

– Gondoltam; persze, az úgy szokott lenni. Nem fázik, mester uram?

– Nem. Csak szédülök. Tehetetlenül szédülök.

– Hát akkor megpróbáljuk. Segíts levetköztetni a mester urat, Ilona

lányom.

– Lefeküdni nem kell, ugye? – kérdezte Tallós.

– Nem muszáj, ha nem akar.

Tallós felállt, hosszan Pannira nézett, és lassan elfordult.

– Gyere, Ilona – mondta, és fáradtan beballagott a szobába.

Az ajtó kinyílt, és bezárult utánuk.

Panni nézte az ajtót, a kilincs mozdulását, amint rátette nyelvét az ütközőre, és úgy érezte, a titkok sose múlnak el az ember életéből. Úgy érezte, mint gyermekkorában, ha elsötétedett az este, és a sötétség ajtaján túl rejtelmes dolgok történtek. Az egész élet mintha igaz mese lett volna, melyet csak a felnőttek értenek meg, és Panni tudta, hogy őt sohase eresztik be azokba a szobákba, ahol a titkokra világosság derül.

Most már nem félt annyira. Apja szeme megint meleg és értelmes volt. Bajáki pedig nagy szőrtarisznyájával: maga a nyugalom.

Mátyásról nem esett szó, és most, hogy az ajtót nézte, anyja és Mátyás jutott eszébe. Ha anyja él, minden másként történik, és Mátyás most nincs a börtönben. Börtön! Megállt előtte ez a szó. Panni elfordult az ajtótól, és a malomra nézett. Üres a szoba, csak Miska jár ki-be a nyitva hagyott ablakon. Hideg a tűzhely, és Mátyás ágyn ott az összerakott ruha, ahogy szökésre készültek.

Milyen távoli dolgok ezek!

Ő ruhástul feküdt volna le, és most már Mátyás felesége lenne.

Jobb így!

“Miket gondolok – döbrent meg –, hiszen akkor egészséges lenne az apám, élne Varjas, és készülnének a lakodalomra. De melyikre?”

Nem akart tovább gondolkodni. “Matyi, csak te lennél itt!”

Az ajtó kinyílt, és Ilona jött ki, vizes törülközővel a karján. Sietve fordult be a konyhára.

– Jobb, ha kimégy, Panni, a levegőre. Fél óra is beletelik, amíg lesz valami.

– Hogy van édesapám?

De Ilona a friss törülközővel már újra eltűnt az ajtóban. Mozgása

erélyes volt, és a délelőtti kétségbeesésnek nyoma sem látszott rajta. Az ajtó gyorsan csukódott be utána, és kihallatszott Bajáki hangja:

– Akár táncolhat is...

Panni kinyitotta az ajtót, és kilépett a tavaszba.

Dél már elmúlt. Ment a gyalogúton, és elgondolkodó, rövid árnyék ballagott utána. Maga mögött érezte apját, a betegszobát, a becsukódott ajtót. Ha az erdő árnyékába nézett, Varjas jutott eszébe, keményszárú, fényes csizmája, ezüst óralánca és Padosné szipogó sírása. De ha a temető felé nézett, nem az erdészre gondolt, hanem anyjára.

Az elmúlt napok vergődése, az érkezés keserősége, a szerelem tilosra hajló fellángolása, a könnyek és a gyász összekavarodtak benne, de lába alatt puha volt a gyalogút, a levegőben piros lepke szállt, az erdő melegen bólintott feléje, és amikor a zúgó napsugaras vizéhez ért, csak Mátyást érezte maga mellett.

Zúgott a víz. Az öreg kőrísen fáradt méhek pihentek, a malom zsindegyén zöldült a moha, a bodza szürke szárán apró levélcsomók születtek, és a puha tavaszi szél sóhajtásában távoli remények jártak.

A nádas felé hajló rét fölött könnyű pára szállt, a patak hideg téli hangja lágyan, lustán locsogott, a víz tiszta lett, és nem hordta el a barázdabillegető nyomát, aki ott ivott a homokpadon, boldogan, hogy visszaérkezett, és úgy látszott a víz tükreben, mintha megcsókolná önmagát.

Álmos tavaszi délután kezdett lenni.

Az erdőkben élesek voltak az árnyékok, és rácsot vonalaztak a földre, amely hideg volt még, mert mélyen beleszívódott a tél.

Olyan volt néhol ez a rács, mint a börtönablak.

Ott ül mögötte Mátyás, kezén bilincs, és isten tudja, mi lesz vele.

A házban pedig beteg apját most kuruzsolja Bajáki. Felhő mögé került a nap. Eddig nem is látszott, hogy felhő van az égen. Nem nagy, csak olyan kis kósza felleg, mégis árnyék borult egyszerre a világra, és hűvös lett a szél. Hangosabban zúgott a víz, s a malom fala fekete lett egyszerre.

Panni megborzongott. A malom küszöbén ott volt még a barna folt, és a

küszöb alatt eldugva a kulcs. Nehéz volt a küszöböt átlépni, mert némán hallgatódzott a malom, mintha sötét alsó zugában ravatalt őrzött volna, de a félelemnél nagyobb volt Panni vágya, hogy Mátyás szobájában lehessen.

Behúzta maga mögött az ajtót, átszaladt a garatok mellett, és amikor a kis szoba körülvette, mint a múlt simogatása: elsírta magát.

Leült az ágyra, és lehunyt szeme előtt emlékek kerengtek.

Elmúlt idők, amikor égett a tűz, békés-álmosan zúgott a malom, most pedig hideg csend hallgatódzik, éjszakák titkos pora hull az asztalra, és meghalna az ijedtségtől, ha valaki hangosan rászólna. Csak a szíve ver félős dobbanásokkal, és a gerendák pattannak néha, mert elszoktak már az emberektől, és azt hitték, egyedül vannak.

Az egyik ablak nyitva volt, Miska kint bogarászott valahol az ároksparton, csak egy-egy eltévedt dongó repült be a szobába, fordult egyet, aztán ijedten zúgott ki a levegőbe.

Elnézett az erdő felé, de az erdő némán állt, és megnyúlt árnyékai nem mondtak semmit.

Egy kis szél járt, és a napnak nem volt már semmi ereje.

A házból akkor jött ki Bajáki. Lassan betette maga után az ajtót, nem nézett se jobbra, se balra, elballagott a falu felé.

Panni csak nézett utána, és úgy érezte, Bajákival elment a reménység. Csodatevő szőrtarisznyája ernyedten lógott nyakában, és esett vállán mintha gondot vitt volna.

A házban csend. A másik szoba ajtaja betéve, a konyhában néma a tűzhely.

Később kijött Ilona. Odaállt Panni mellé, átkarolta, és Panni megérezte, hogy Ilona most nem tud bátorítani.

– Bajáki elment...

Panni csak bólintott. Elindult a szoba felé.

– Bemehetek?

Ilona nem válaszolt. Tenyerébe temette arcát, és megroskadva ott maradt a széken.

Tallós már ágyban feküdt. Nem vette észre, hogy Panni odaült melléje.

Nézte a gerendákat, és szemében homály volt.

A szobában alkonyat, aztán este lett lassan.

Panni arra eszmélt fel, hogy Ilona meggyújtotta a gyertyát, és újra megrázta a sírás, mert búcsúból való szentelt gyertya volt az, díszes és szomorú. Lobogott a gyertya, és lángjának udvara volt, mint a holdnak, ha a déli szél esőt és lázt hoz.

Az óra halkán járt, néha elütötte az órákat, és ilyenkor a betegre néztek, hogy hallja-e.

Éjfél felé megmozdult Tallós.

– Itt vagytok? Jól van.

Panni megfogta a kezét.

– Ne hagyjátok el egymást.

– Nem...

– Az árenda ki van fizetve. Sáfár majd segít.

– Meggyógyul, édesapám!

Tallós nagy erőlködéssel Panni felé fordult.

– Most már mindig itthon leszel, kislányom...

Panni apja kezére hajtotta fejét.

Várta, hogy még mondjon valamit, de Tallós nem szólt többet. Később az asztal felé intett, Ilona felkelt, és kezébe tette az imakönyvét.

A gyertya lángja már fellobbant, néha összezsugorodott. Éjfél táján Tallós megrándult, sóhajtott, és olyanféle mozdulattal hajtotta félre fejét, mint amikor aludni helyezkedik el az ember.

Panni Ilonára nézett. Az asszony szeme tele volt könnyel. Szelíden lefogta Tallós szemét, aztán odament az órához, és reszkető kézzel megállította.

Éjfél után egy óra volt éppen.

Künn a nagy tavaszi éjszakában hallgatódzva állt a malom. A patak vizében homályosan ringtak a csillagok, és költöző madarak kiáltottak néha, mintha eltévedtek volna, és nem mernének leszállni idegen vizek mellé.

A szél nem járt, a kiskapu mégis mintha pattant volna. Az istállóban mélyen dobbant a lovak lába, a tetőről lecsúszott egy zsindely, és jól lehetett hallani, hogy a faluban ugatnak valamit a kutyák.

Nem járt már az óra a szobában, és ettől süket, félelmes csend lett. Az ablaküvegen meglibbent néha a gyertyaláng; ez úgy látszott, mintha kint, az udvar sötétségében is égne egy gyertya.

– Fel kell öltöztetni édesapádat. De ha félsz, kimehetsz addig.

Panni csak intett, hogy miért félne.

Nem félt már semmitől. Valami nagy félelem régen reszket benne, s ennél nagyobb már nem jöhet. Apja úgy feküdt az ágyon, mintha aludna. A halál elröppent mellőle, arca kisimult, csak mintha a halántéka lett volna fehérebb. Panni megfogta a kezét: meleg volt. Nézte arcát: nem változott. Mi hát a halál? Vagy talán nem is halt meg?

Ilona a szekrényből fehéreneműt rakott ki az asztalra, a széken már ott lógott az ünnepi szürke molnárzeke, mint máskor vasárnapokon, és ha nem égne a szentelt gyertya, nem nézne az ágyra, tudná, hogy apja kint borotválkozik az első szobában. Arca tele van habbal, és a csontnyelű borotva sercegeve jár kezében.

Nézte a halottat, és nem tudta elválasztani apjától, aki élt. Hát ilyen közel van a halál az élethez? Nem érzett semmi rettentő változást. Csak az óra állt meg a szobában. – Segíts, Panni!

Tallós uram engedelmesen adta oda kezét-lábát az öltöztetéshez. Ilona megigazította feje alatt a párnát, a lepedőn elsimította a ráncokat, aztán kinyitotta az ablakot.

– Gyere ki, Panni!

Leültek a konyhában, de a belső szobát érezték maguk körül. Imádságot suttoztak, de a halottra és magukra gondoltak.

Később Ilona felkelt.

– Benézek, nehogy a gyertya meggyújtson valamit. Te csak maradj.

Szoknyája suhogott, amint kiment, és Panni egyedül maradt valami tehetetlen kábulatban. A suttogó csend elragadta néha gondolatait másfelé, aztán újra vissza a szobába, és könnyei ilyenkor keze fejére hullottak.

Néha mintha ültében elaludt volna, s amikor felrezzent, fájni kezdett. Ilona sehol. Csendesen kiment a szobába, a másik szoba ajtaja nyitva, a gyertya fénye ott játszott a küszöbön. Ilona az ágy mellett térdelt, arcát tenyerébe hajtotta, és válla reszketve meggörnyedt, mintha valami a földre nyomta volna.

Apja békésen feküdt az ágyon, a gyertya lángja mozdulatlanul állt a kanóc felett, csak valami kis suttogás hallatszott, mintha valaki azt mondta volna:

– Istenem..., istenem...

De ekkor már hajnal volt. Párás, hűvös tavaszi hajnal. Az erdőben megszólaltak a madarak, a faluban elhallgattak a kutyák, a kanász kürtje felbúgott valahol a faluvégen, és egy vándorló megzörgette Sáfár István ablakát.

– Ispán uram, üzenetet hoztam.

Sáfár mérgesen nyitotta ki az ablakot.

– Talán várhattál volna vele, amíg az ajtót kinyitják?

– Én várhattam volna, de Tallós uram nemigen, mert hogy meghalt az éjjel... A lánya üzent, hogy menne ki ispán uram.

Sáfár sokáig nézett a vándor után, aztán befogatott. Mérges kis fekete szemei elgondolkozók lettek, és csak a faluvégen szólt oda az öreg kocsisnak:

– Tallós uram meghalt az éjjel. A kocsis lépésre fogta a lovakat.

– Meghalt?

– Meg!

A kocsis lassan megemelte a kalapját.

– Derék ember volt, nyugtassa az isten!

Aztán újra megrántotta a gyeplőt:

– Na, Hóka! – és a kocsi pattogó küllőkkel fordult neki az erdei útnak.

Sáfár bement a házba, a kocsi jártatva ballagott fel s alá egy óráig. Amikor az ispán kijött, Panni is kikísérte a kapuig.

– Köszönöm, Sáfár bácsi.

Sáfár csak intett, hogy nincs mit. Elrobogott a kocsival, és már majdnem hazaértek, amikor megszólalt.

– Mintha aludna – mondta –, nem változott egy szikrát se szegény Gyula. Szólj majd, Józsi, a bognárnak, hogy a koporsó felől akarok vele beszélni.

Harmadnap délelőtt aztán eltemették Tallós uramat. A gyertyák lángja nem is látszott, olyan ragyogóan sütött a nap, és a temetési ének vontatott szomorúsága felett kihallatszott az erdei madarak tavaszi fütttyentése.

A falu szíve most hirtelen Panni felé fordult, és a sajnálkozás sok embert kihozott a temetésre. Különösen asszonyokat. Panni arca fehér volt a fekete kendő keretében, és egyedül állt a koporsó közelében, mintha senkihez nem tartozna ezen a világon. Nem érezte, hogy áll, és nem érezte azt se, amikor elindultak. Megmozdultak az emberek, és elindult az út a temető felé. Lábai önkéntelenül lépegettek, és csak a szíve volt mérhetetlenül nehéz. Néha szinte fulladt tőle, s ilyenkor Ilonára nézett, biztatást és erőt várva.

De Ilonának nem illett Panni mellé állni, és Panni megértette, hogy ezt az utat is egyedül kell megjárnia. Mögötte Pados mester, Sáfár, Anna néni. A lépések alig hallatszottak a puha homokban. Az erdei út két partján már zsendült a fű, és a fekete gyászmenet mögött összezsapott a madárdal. Az erdőben tavasz volt. A dalban élet, és ezt nem állíthatta meg senki.

Később dübörögni kezdett a föld. Mintha az esendő ember még egyszer felhördült volna a mulandóság ellen, aztán elfulladt ez is, és oszladozni kezdtek az emberek.

Pados uram a temetőkapuban beszélt Sáfárral, Ilona Padosnének mondta el az utolsó éjszakát, és csak a sírásó igazgatta a földet Tallós uram fejfája mellett.

Aztán elment ez is.

Panni egyedül maradt. Alig állt már a lábán, és amikor felemelte szemét, előtte volt kitárt karjával apja keresztje. Az elhagyatottság és a bánat felcsuklott benne, odaroskadt a sír mellé, és két karjával átölelte a keresztet.

– A malom nem állhat – mondta másnap Pados Sáfárnak. – Átküldöm a legényemet, aztán majd gondolunk valamit.

– A legjobb lenne, ha Panni velünk jönne – mondta Padosné. – Mit csinál itt ez a szegény leány?

– Csak te ne avatkozz bele – intette le Pados az asszonyt. – Azt csinál, amit akar.

Padosné sértődötten ment ki az udvarra. Panni ott ült a padon, és úgy érezte, a nap melege körülfogja, mint a bágyadt simogatás. Padosné nem merte előhozni tervét. Sőhajtozott egy darabig még, aztán bement a házba Ilonához.

Panni a nagy sírás után valami felszabadult, elomló fáradtságot érzett, mint aki beteg volt, és most kiültették a napra. Lehunyta a szemét, és csak akkor tekintett fel, amikor nyílt a kertajtó.

Csizmás öregember ballagott feléje. Haja két halántékán csimbókba kötve, s kezében kanászbót.

– Az isten meglátogatta, kisasszonykám. De hát emberek vagyunk... Panni csak nézte.

– De aki fiatal, annak még sok van előtte. A fiatalság meggyógyul, csak az öregje megy el. De hát ez van rendjén. Lám, Csík Mátyás is gyógyulgat...

Panni keze megrebbent ölében.

– Mit tud róla, bácsi?

– Gyógyulgat, mondom, merthogy én beszéltem vele. A nap melegen süttött, az öregember ősz haja lágyan csillant, az erdőben a madarak éneke mintha hangosabb lett volna.

– Nem üzent semmit?

Az öregember a ház felé hallgatódzott.

– Itt most nem mondhatom el, kisasszonykám. Kijöhet akárki. De estére szívesen, hiszen azért jöttem. Ha a többiek lefeküdtek, és világosságot lát a, malomablakban, jöjjön oda.

Panni gyanakodva nézett rá.

– Kend be tud a malomba menni?

– Én be, mert én jó embere vagyok Csík Mátyásnak, de magának is, és én lettem volna a fuvarosuk azon az éjszakán..., aztán, mivelhogy idegen vagyok, szeretném tudni az utat Kelevíz felé...

Az ember arca az utolsó mondatnál hirtelen megváltozott. Az ajtóban Pados állt.

– Mit akar?

– Kelevíz felé kérdi az utat.

– Kend kanász?

– Csak voltam, instálom, most a lányomhoz megyek...

– Hát csak menjen egyenest ezen az úton, aztán a koplalói kútnál forduljon napkeletnek.

Az öregember elment.

– Mintha már régebben beszédet hallottam volna mondta Pados.

– Most jött éppen...

Pados leült Panni mellé. Tömködte pipáját, hosszadalmasan csiholt tüzet, és nagy, duzzadt kezéből minduntalan kiesett a tűzkő.

– Anna nénéd szólt valamit?

– Nem.

– Csak azért mondom, ha szólna is, azt tedd, amit jónak látsz. Nem vagyunk mi szerencsés emberek. Még ha jót akarunk, azon is átok van...

Panni nem szólt, csak rátette kezét Pados mester nagy kezére, és csendben ültek a tavaszi ragyogásban.

– Majd küldök valakit, aki örölget addig, amíg sorod elfordul valamerre.

– Köszönöm – mondta Panni, és arra gondolt, hova ment az öregember, és mit üzent Mátyás.

Nézte a kis kert földjét, amit megtapostak a gyászolók, és úgy látta,

mintha a nap melegétől eltűnnének a lábnyomok, éles peremük elmorzsolódna, és a kerítés mellett kék virágját mintha most dugta volna ki a jácint.

Nézte a virágot, s arra gondolt, hogy az élet és a halál is a földben van. Apja elpihent benne, s ez a kis virág onnét jött... Kicsit támo­lygott, amikor felkelt. Lehajolt a jácinthoz, arcát hozzáértette, és illatát besóhajtotta, mert vágyott utána, mert fuldoklott már a gyertyák füstjétől, a tömjén szagától és a gyászruhák penésztől.

Lehajolt és megcsókolta a virágot. Emlékezett ugyan anyja tilalmára, hogy ne csókolgassa a virágokat, mert némelyik mérges, de ez a jácint nem volt azok közül való.

Illatától könnyű lett a szíve, ernyed­te karjaiba erő szaladt, gondolatai közé vágy valami után, amit tenni kell. Keze beletúrt a földbe, elsimogatta a jácint körül, aztán Padosra nézett.

A testes molnár szomorúan ült a padon. Pipája nem égett, csizmáján ott száradt a temetői sárga agyag, és amikor Panni felé fordult, a régi, derűs mosolygásnak csak keserű barázdái mozdultak meg arcán. Panni visszaült melléje.

– Nem tudtam megállni, hogy meg ne simogassam ezt a virágot – mondta. – És most könnyebb...

Pados csak bólintott.

– És most szeretném megápolni ezt a kis kertet. Szeretném felkapálni a földjét, gereblyézni..., de ma..., tudom, nem illik.

Pados nehézkesen megmozdult. Megfogta Panni kezét.

– Gyere, kislányom...

Hátramentek a kamrába, kiválasztott egy kiskapát, Panni kezébe adta, maga fogott egy gereblyét, és odamentek az összetaposott virágágyhoz.

– Te kapálsz, én meg gereblyézek. Miért ne illene?

Ledobta kurta kabátját, meghúzta az ágyás vonalát.

– Itt kezd el a sarkon, Panni.

A kapa belevágott a földbe, és a vágás gödrébe beletódult a napsugár. A föld omlani és élni kezdett. Apró bogarak. mászkáltak a nagyobb rögök

dombján, és Panni látta, hogy Pados óvatosan félretolja a bogarakat a kerítés mellé, hogy a gereblye agyon ne nyomja őket.

– Ne mászkáljatok itt az útban...

A rögök szétomlottak és megszürkültek. Pados arcán verejték gyöngyözött, Panni letette a fekete kendőt a padra. A ház kéménye füstölni kezdett, s a fehér füst szétomlott a napsugárban. Panni megállt ekkor a kapálásban, mert mintha valami régi hang suttogott volna körülötte. A malom felé nézett. Ablaka csillogott, a híd korlátján Miska tollászkodott, és a levegőben meleg, mély hangján mormolt a zúgó.

A nap azután lassan elmúlt. Délután már többet gondolt Panni az öregemberre, estefelé pedig lázasan készült a találkozóra. Megnézte, helyén van-e a malomkulcs, ennivalót vitt Miskának, és kitakarította a malomszobát. Aztán sokáig nézte a zúgó vizét, és csak akkor ment fel a házba, amikor az erdő mögött vörös felhőágyába lebukott a nap.

Vacsora után fáradt volt már nagyon. Az elmúlt átvirrasztott éjszakák kivették minden erejét, és csak az tartotta ébren, hogy hírt hall Mátyásról.

Lassan elcsendesedett a ház. Amikor Padosné elfújta a mécset, Panni felült, hogy el ne aludjon. Pados kint feküdt az első szobában, Ilona pedig a konyhában.

Hallatszott, amikor Pados letette pipáját. Nemsokára horkolni kezdett. Padosné felsóhajtott, forgolódott még egy darabig.

Panni ült az ágyon, és nézte a malomablakot. Sötét volt minden. Az óra újra járt. Panni összehúzta magát, apjára gondolt és imádkozott. Tenyerébe hajtotta arcát, és hol a temető, hol a virágoskert jelent meg előtte. Hol nagykapá húzta a göröngyöt a sírra, hol a kiskapa vágta a kert meleg földjét. Aztán puha és csendes lett minden. Nem szabad elaludni, nem szabad elaludni – ismételte álmaiban, és egyszer csak felrezzent, mintha megérintették volna.

“Aludtam – gondolta –, elaludtam.” Fáradt szemmel nézte az ablakot, de csak a sötétség tátongott feléje. Óvatosan felkelt. Nagykendőjét átkötötte magán, odament az ablakhoz, és úgy nézett ki a sötétségbe. Most már látni kezdett, és megtörülte újra szemét, mert a malomablakon ott

lobogott a mécs kis lángja.

Lélegzete elakadt egy kicsit. Úgy érezte, apja fekszik mögötte az ágyon, és talán nem szabad kiszökni a házból, de azért öltözni kezdett.

“Mért ne illene?” – hallotta Pados hangját, és kiment az első szobába. Félretolta a reteszt, halkán kinyomta az ajtót, és kilépett a csillagos éjszakába. Hűvös volt kint, megborzongott, de nem félt. A zúgó morajlása körülvette, és a kis láng bátorítóan nézett feléje.

A sötétség lassan feloldódott. A kerítést megfogta, mint valamikor régen, amikor még. új volt, ragadt a gyantától, és anyja kezét érezte kezében.

Lassan ment, hallgatódzott, és a zúgásban egyre közelebb jött a malom. Látszott már a láng lobogása, és amikor odaért, megállt egy pillanatra, mert tárva-nyitva volt a malomajtó, s a kis szoba ajtaja alatt fényes vonalat húzott a világosság.

Most már félt. Mért nem beszélt nappal ez az öregember? Miért jött ő ide? De megállni már nem tudott. Az ajtó közelebb jött, keze kinyúlt a kilincs után, és amikor belépett a szobába, felugrott a mécs lángja.

Oda nézett először. Az asztalnál ott ült az öreg, de nem szólt, csak az ágyra mutatott, és Panni ekkor megfogódzott az ajtófélfában. A zúgás odakint megerősödött, a mécs elhomályosult. Kiáltani szeretett volna, karjait kitárni, de csak a könnyei indultak el.

Aztán odatántorgott az ágyhoz, és ráborult Mátyás sápadt arcára.

13.

Pados éjfél után felébredt. Ilyenkor egy pipa dohányt szokott belefüstölni a sötétségbe. A csiholás azonban nem ment zaj nélkül, és felesége felneszelt rá. Átszólt a másik szobából:

– Ne zajongj, Miklós, azzal a bűdös pipával!

Pados nem válaszolt. A sötétségben jobb íze volt a füstnek. Ilyenkor

emlékezni szokott régi vidám dolgokra, és tervei is világosabbak voltak. Most azon gondolkozott, hogy lehetne megtartani a malmot Panninak, amíg valami lesz vele.

Felesége már nem tudott elaludni. Forgott egy darabig ide-oda, aztán óvatosan megszólalt:

– Alszol, Panni?

Panni azelőtt ilyenkor ásítani szokott, és azt mondta:

“Nem alszom, Anna néni... – de most nem válaszolt.

“Mélyen alszik szegény – gondolta Padosné –, nem csoda...”

Később azonban a csend nagyon hideg lett. Lélegzés se hallatszott, és Padosné átnyúlt Panni ágyához. Először óvatosan, aztán izgatottan keresve.

– Te Miklós – ült fel ijedten –, ez a lány nincs itt... Gyújts világot!

Pere is beletelt, amíg lángot fogott a gyertya kanóca. Panni párnája gyűretlen. Takarója félrehajtva.

Padosné kétségbeesetten tördelte kezeit.

– Miklós, ez tett magával valamit... – és ruháit kezdte felkapkodni.

A külső ajtó nyitva. Pados maga is megdöbbent, de aztán krárogott, letette a pipát, és azt mondta:

– Tett a fenét!

De azért felrántotta csizmáit.

Künt már indulóban volt az éjszaka, és hajnal elé szóltak a kakasok, amikor meglátták, hogy a malomban világosság van.

– Én is megyek, Miklós – didergett az asszony –, és szólok Ilonának is. Ilona azonban mindent hallott, és már ott állt az ajtóban.

– Szerette azt a legényt, talán a holmiját rakja össze.

Talán valami kis pénzük volt, azt dugdossa. Nem tartozik ez másra...

De Padosék már elindultak, hát Ilona is ment kedvetlenül utánuk. A zúgó elnyomta lépteiket. A külső ajtó nyitva, és a kis szoba ajtaja sincs egészen betéve. Megálltak és nézték a világosságot, amint ott lebegett a kopott küszöbön.

– Menj be, Miklós!

Pados indulatosan ment a világosság felé. Jó erősen dobogott, hogy

Panni eldughassa, ha valamit el akar dugni, az ajtó előtt megállt, aztán kitérte, és mögötte a két asszonnyal ott álltak az ajtóban.

– Jó reggelt!

Ezt az öreg Mihály mondta, aztán csak a mécs lángja lobogott, mert nem válaszolt senki. Az asszonyok a falhoz lapultak, Pados szemei ijesztőek lettek, Mátyás vértelen arca meg se mozdult, Panni pedig kicsit fáradtan, kicsit szomorúan mosolygott.

– Hazajött Mátyás – mondta.

Pados arca már lila volt. Itt fekszik ez a gazember, aki mindennek az oka, aki körül a halál jár, aki öregségüket elgyalázta, reményeiket összevérezte. Olyan tekintettel nézett körül, mintha keresne valamit, amivel agyonvágja.

– Hazaengedték! – mondta súlyosabban az öreg betyár. – Merthogy az igazi már ott halódik a börtönben.

– Kicsoda? – kérdezték egyszerre hárman is.

– A cigány. A Sztojka Gyuri.

– Minek mondta meg, Mihály bácsi – szólalt meg keserűen Mátyás –, hadd ütött volna Pados uram is egyet.

Pados nehezen lélegzett. Aztán leült a padra. Lehajtott nagy fejében összekeveredett minden, és magát kezdte most már okolni mindenért.

– Te meg kínlódtál hiába?...

Az öreg betyár összehúzta szűrét, és felállt.

– Én most már el is mehetek, instálom. – Kezet fogott mindenkivel, Panninak hosszan tartotta a kezét. – Aztán ahogy megbeszéltük, kisasszonykám...

– Úgy lesz, Mihály bácsi!

A malomban hallatszottak még lépteit, aztán csend maradt utána.

Odakünn derengett már. Esett egy-egy szó, csendesen és lassan kivilágosodott minden.

Ilona később azt mondta, hogy ő elmegy, ad az állatoknak, meg fejni is kell.

Padosné odaült az ágy végére, de Mátyásra nem nézett, és úgy ült, hogy

a világért kényelmetlen ne legyen Mátyásnak.

– Üljön beljebb, Anna néni, hiszen leesik – mondta Mátyás.

– Hát nem haragszol?

Mátyás csak legyintett.

– Elég volt már a haragból.

Padosné ezen kicsit sírdogált, aztán keze fejével megtörölte arcát, és kicsit szemrehányóan nézett Pannira.

– De hogy ez a szegény gyerek evett-e valamit, arra nem gondol senki, ugye? – és sietősen kiment a szobából. Pados sokáig szótlanul pipázgatott, és Mátyás elmondott mindent. Kapás Jancsit a sebgyógyító útifű vezette nyomra. Sztojka Gyuri karját félig letépte Varjas lövése, de aztán fél karral is végzett az erdősszel, és a lopott fokost bedobta egy bokorba.

– Így volt – sóhajtott Mátyás –, de most már elmúlt. Megint nagyot hallgattak. Panni azóta se eresztette el Mátyás kezét, hogy megfogta. Nem tudott beszélni, csak nézte, és csodát érzett abban, hogy Mátyás itt van. Maga mögött tudta a régi elszakadásokat, régi rettegéseket, és lám, minden jóra fordult. Az utak összetalálkoztak. Itt ül Miklós bácsi, és újra az, aki kucsmát vett Csík Mátyásnak, az árvának. Anna néni reggelit készít.

– Matyi! – és megsimogatta Mátyás arcát. – Én most elmegyek. Helyet csinálok neked odafent a házban.

– Miért?

– Mert én úgy szeretném, és ha édesapám élne, ő is úgy akarná...

Odakünt már reggel volt, a malom ablaka világított, s a levegőnek hűvös, édes volt az íze. A rétek páráján túl végtelen messze volt a határ, s a patak ezüstös vize lágyan omlott a zúgóba.

Panni megállt a parton, nézte a vizet, és úgy érezte, hogy táncoló ragyogása, ezüstporú, millió cseppje, kavargó forrongása mind az ő szívében hullámszik. Mossa a gyászt, mossa a könnyeket, és úgy van minden, mint régen, amikor igaz volt minden.

Nézte a vizet, és úgy érezte, ma már igazak lettek a mesék, élnek a virágok, jók vagy rosszak a csillagok, a falban ott kopog a falikígyó, a lólábú ember dobog az éjszakában.

Visszajött Mátyás! A jóság lágy keze erősebb volt mint a vasrács, erősebb minden láncnál, zárnál. Hát nem csoda ez?

Odahajolt a zúgó fölé, mint valamikor régen, és kereste a kígyókirályt, akinek gyémántos aranykorona van a fején, és így napkeltekor megmutatja magát azoknak, akik hisznek benne.

– Hé, kislány!

Ijedten fordult hátra. Az ajtóban Mátyás állt. Panni szíve csordultig volt már, odaszaladt és átölelte.

– Matyikám! Hát emlékszel még rá?

Mellettük ott szaladt a patak. A vén kőris rügyei kibomlottak, az erdei gyalogutakon bódultan járt a csend, és kék égi kötényéből két marokkal szórta a napsugarat és virágot az erdőre a tavasz.

Nyárelő volt már, amikor megesküdtek.

– Minek várnátok? – mondta Pados uram, és a segesdi barátok sem találtak semmi kivetnivalót, ha végét vetik a gyásznak.

A kocsik végigrobogtak az ismerős utakon, a lovak sörényében piros pántlikák lobogtak, az ostorok vidáman pattogtak, és Pados uram hangos jókedve csak a templomban lassúdott meg, hol tiszta józanság permetezett a boltívekről, és a homályban alázatos árnyként borult le az áhítat.

Panni mintha álomban járt volna. Gyűrű került az ujjára, és a stóla összefonta kezüket mindörökre.

A templom előtt aztán újra megcsapta a nyári nap ragyogása. Fogta Mátyás kezét, és tudta, hogy most már ez mindig így lesz.

– Miféle gebék ezek itt? – mérgelődött Pados uram egy öreg kocsisra. – Miért nem áll odébb? Nem látja, hogy itt esküvő van?

– Jussom van hozzá, ténsuram, én az öreg Mihály vagyok. S a gebékkel sem vallok szégyent...

– Megígértük – mondta Mátyás –, Mihály bácsi lett volna a mi fuvarosunk akkor is... Az öreg Mihályon cifraszűr volt, és erdei virág az ülés mögött a saroglyában.

– A virágot a lányom küldi – mondta, aztán megemelte a gyeplőt, hátranézett, hogy a násznép felkászolódott-e. – Na, Jézus segíts! Rigó,

Fecske!

A lovak belefeküdtek a hámba. Nem rántották meg a kocsit, nem vágtaztak, csak felvágták a fejüket, és dobogásuk úgy ragadta a kocsit, mint a pelyhet. Mátyás ismerte már ezt a dobogást. Nehéz éjszakákon hallotta közeledni és távolodni, s akkor olyanok voltak ezek a lovak, mintha titkos küldetésükben szárnyuk nőtt volna, mint a denevérek.

De most nappal volt.

Déli fényesség izzott a bokros legelőkön, és Panni karját érezte a magáiban, ami annyi volt, mint a boldogság.

A homokos úton lágyan hintázott a kocsi, az ostor nyeleken lobogtak a pántlikák, a kurjantások velük szaladtak hazafelé. A bödöcöki fordulónál kivágtatott elibük öt lovas. Lovuk füle mellett réti virág, és közrefogták Panniék kocsiját.

Az öreg Mihály megengedte a gyeplőt, és a lovak megálltak, mint a cövek.

Kapás Jancsiék voltak. Jancsi odaállt a kocsi mellé, megveregette lova nyakát, a nyeregből kulacsot akasztott le, és azt mondta:

– A jó isten legyen az új házasságokkal, boldogságban, békességben, gazdagságban s minden ivadékuk szaporaságában!

Felhajtotta a kulacsot, és továbbadta. Amikor a legények mind ittak, újra közrefogták a kocsit.

– Mehetünk, Mihály bácsi!

Nekilódult újra a nászmenet. Panni átölelte Mátyás vállát, mert mintha mámor csapta volna meg. A lovak rohanása mind vadabb lett, a legények pisztolya durrogott, a réti füvek illata a szívekre szállt, és a levegő rengett távoli kútgémek körül, melyeken ölyvek tollázkodtak, és már messziről nézték a kígyózó porfelleget.

A badányi erdőszélen a betyárok meglóbálták süvegjüket. Kiáltottak még valamit, aztán elmaradtak. Amikor a hídon átrobogtak, Mátyás Pannira nézett, és nem mondott semmit, mert minden szó felesleges lett volna.

A többi kocsi csak később érkezett. A lovakról szakadt a tajték.

– Nem bírtam a gebékkel – mondta az öreg Mihály –, pedig az ostort sem vettem elő. Az enyimek meg sem izzadtak... És most már mennék is...

– Hova? – mordult fel Pados. – Egy lépést se! Először azért, mert itt lakodalom van, másodszor meg azért, mert én ezeket a gebéket megveszem...

A házban cimbalomszó pendült, a láрма kiszélesedett, és csak akkor hallgatott el, amikor az első tál ételt behozták. Késő délután volt már, amikor az ebédnek vége lett.

Az ablakon besütött a lenyugvó nap, a piros bor megcsillant az üvegekben, a zene megzendült, és kitódult az alkonyat elé.

A szobákban szállt a füst, és lassan beszivárgott az erdőből az est.

Mátyás kicsit hallgatag lett a bortól, és ha szólt valamit, előbb Pannira nézett.

“A feleségem – gondolta –, a feleségem!” Megforgatta szájában ezt a szót, melynek különös, új íze volt.

Néha önkéntelenül megsimogatta homlokát, mintha azt a nagy forradást akarta volna elsimítani...

– Mire gondolsz, Mátyás?

– Nem tudom. Sok minden történt velünk, és nehéz eligazodni köztük. Sok minden megváltozott, csak te nem. És most a feleségem vagy.

– Bizony, le sem tagadhatod...

És összenevettek.

A cimbalmot már kivitték az udvarra. Döngött a föld a táncolók csizmája alatt, a csillagok kinyíltak az égen, és a szobában már csak az öregje maradt.

Mátyás nem táncolt. A feje még nem gyógyult meg egészen. Panni pedig közel érezte a gyászt, és nem is hívták. Ültek a padon, a ház előtt, és nézték a táncolókat. Nem törődött velük senki.

Ültek és hallgattak.

Régi nyarak padja volt ez, régi esték tanúja, elmúlt idők pihenője. Ezek a csillagok villogtak akkor is. Tallós uram pipája parázslott, és nem

beszéltek, csak amikor Mátyás elköszönt.

“Nyugodalmat jó éjszakát kívánok!”

“Jó éjszakát, Mátyás!”

S az elmúlt időkből csak ketten maradtak. Arcuk összehajolt.

– Nem vagy álmos, Panni?

– Álmos vagyok, de hát...

– Gyere!

Panni nem mozdult.

– Nem akarsz?

– De, Matyi, te van a ház...

– Gyere.

A mécsek lángja nem ért el hozzájuk. Elmentek a táncolók árnyéka mögött, és elindultak a malom felé. A lármát mögöttük maradt, és körülvette őket a víz zúgása.

És amikor fellobbant a kis szobában a mécs, úgy érezték, egyedül vannak az egész világon. Nehezen születtek a szavak, és csak akkor derültek fel, amikor Miska előlépett a kuckójából.

– Hát te itt vagy, Miska?

Miska úgy nézett rájuk, mintha ő is azt kérdezné tőlük. Megszokta már a magányt, és nem értette a látogatást. Aztán felreppent az asztalra, és kinézett az ablakon. Miféle szokatlan lármát ez odakünn?

– Matyi, a Miska itt marad?

Mátyás visszaparancsolta Miskát a kuckóba.

– Nem vagy te bagoly – korholta –, eredj a helyedre, mert elfújom a mécset.

Csend lett a szobában.

Az ablakot néha megverte egy-egy kiáltás, és a cimbalom zendülései is odaszálltak, mint fáradt, éji lepkék. A kis szobában a sötétség sóhajtott, az ablak az éjszakát nézte, de aztán elálmosodott, mert elcsendesedtek a lakodalmak népei is. Aztán már csak a csillagok és az álmok virrasztottak, és lobogó, lángtalan tüzet egyre rakta, rakta az időtlen vágy!

De aztán elködösödött a csillagok szeme, a patak kanyargásán

végigcsúszott a szürkület, és nemsokára hajnalra harangoztak távoli falvakban. A nap vörös arca később ragyogni kezdett, s a malom ablaka tükröt tartott a reggeli lángolásnak.

Panni nagyon mélyen aludt, és álmában, mint valamikor nagyon régen, dorombolni kezdett a malom. Először csak hallotta, aztán érezte is, és amikor kinyitotta a szemét, tudta, hogy ez már nem álom.

Megy a malom.

Mátyás felkelt, ő észre se vette. A zúgó vizét ráeresztette a nagykerékre, a nagykerék elkapta a fogaskereket, az a köveket, a garatokból elindult a búza, és puhán, melegen ömlik a zsákokba a liszt.

Jön a víz, forog a kerék, mint az órában, hogy porrá őrölje az időt.

Az összetört percek azután újra összerakja, és kitelik belőlük az egész élet.

Sokat gondolt Panni erre az ébredésre később is. Sokat gondolt az éjszakára, amely még több titkot hozott, mert a szerelem lángolása s az odaadás ismeretlen remegése mögött új titkok születtek.

A hajnalok fellobbantak sorjában, s a nappalok fáradtan elfeküdtek a nyugati ég ágyában, és Panni sokszor gondolt erre az éjszakára akkor is, amikor már tudta, hogy új életet hordoz jártában-keltében.

Hát van ennél nagyobb csoda? Ó, igazak a mesék, és minden igaz, ami szép, minden igaz, ami jó, és neki kislánya lesz.

Mátyás azt mondta, hogy ez nem egészen biztos, de Panni ebbe nem engedett beleszólni.

– Matyi, erről ne beszéljünk. De a nevét te választhatod...

Mátyás jó ember volt.

– Panni lesz. Kis Panni, hogy mégis tudjátok, melyikötöknek szólok, ha meg kell varrni a kabátom...

– Mindig bolondozol, Matyi, pedig nemsokára családod lesz.

És Panni figyelte magát. Téli estéken, amikor égett a tűz, és a lángok szétszórták melegüket a szobában, hallgatódzott, és néha szinte kételkedett, hogy neki gyermeke lesz. Neki, aki még mindig mesékre vágyott, aki még babáit is elővette néha, és nem ment el a zúgó mellett, hogy bele ne nézett

volna...

Pedig a csoda nem váratott magára, és egy vajúdó, kora tavaszi éjszakán megszületett Panni kislánya.

És Panni ekkor úgy érezte, van a szerelemnél is nagyobb boldogság. Jó, hogy Ilona és Padosné elvégeztek mindent, mert Panni egy ideig nem törődött semmivel a világon. Még Mátyással sem. A gyerek volt az első. Pados uramnak le kellett tenni a pipát, ha hozzányúlt, és Mátyásnak lábujjhegyen járni, ha a kis Panni aludt.

És amikor először kivitte az udvarra, szerette volna megmutatni a nagy kakasnak, a Hókának az istállóban, a méheknek, akik arra jártak éppen, mert akkor virágzott a hársfa.

– Látjátok, ez az én kislányom!

De a kakas az eget figyelte, nem jár-e héja a levegőben, a Hókának magának is kiscsikaja volt, a méhek pedig olyan részek voltak a virágportól, hogy nem lehetett velük beszélni sem.

Elindult hát Panni a malom felé. A malom már megszürkült, megöregedett, kiugró gerendái alatt fecskék fészkeltek. A kislány szeme kísértette a madarak repülését, és amikor leültek a zúgónál, szeme kerekre nyílt, mert a szétszórt cseppekben szikrázva ragyogott a napsugár, és a zúgón túl lágyan ringott tova a patak megismétlődő, örökös útja.

Nézte Panni a vizet s a vízben önmagát. Magához szorította kislányát. A víz zöld tükreben arcuk összeért, és csodálatosan hasonlítottak egymáshoz. Szemük egyforma kék volt, csodálkozó, és Panni ekkor megérezte, hogy hiába jár az idő, s az időtlen patak hiába hoz új hullámokat, az ő arcuk mindig visszanéz, és a lányok, az anyák, a családok élete el nem múlik soha.

Ez a legigazibb és a legnagyobb csoda, a jóság és szeretet csodája, mert a halál csak elmúlni tud, de születni, szeretni, teremni csak a végtelen Élet!